

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

UNDERDÅNIGT UTLÅTANDE
MED
FÖRSLAG
TILL FÖRORDNING ANGÅENDE
TILLVERKNING OCH BESKATTNING
AV MALTDRYCKER
M. M.

AVGIVET DEN 17 OKT. 1922

AV

KUNGL. KONTROLLSTYRELSEN

S T O C K H O L M

1 9 2 2

Statens offentliga utredningar 1922.

Kronologisk förteckning.

Januari—Mars.

Återfinnes å omslagen till utredningarna 1—17.

April—Oktober.

1. Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. Av E. v. Heidenstam. Norstedt. 20 s. **Ju.**
2. Byggnadsarbetersakkunnigas betänkande. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten i Sveriges städer och stadsliknande samhällen. Av B. Nyström. Norstedt. 208 s. **S.**
3. Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april 1922 med förslag till taxaändring samt den 5 maj 1922 med yttrande över tull- och traktatkommitténs utlåtande m. m. Sv. Tr.-aktieb. 22 s. **K.**
4. Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. Kungl. Byggnadsstyrelsens meddelande nr 1. Marcus. 13 s. **K.**
5. Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation inom de till Kristianstads och Malmöhus län hörande delarna av Lunds stift. Heggström. 392 s. **E.**
6. Tillägg till betänkande och förslag betr. förrädsverksamheten vid marinen. Tullberg. vj, 92 s. **Fö.**
7. Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. Heggström. 95 s. **Jo.**
8. Utredning angående statsunderstöd för idrottens främjande. Tullberg. vj, 124 s. 1 kart. **E.**
9. Patentlagstiftningskommitténs betänkande. 7. Förslag till lag om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. Marcus. 54 s. **H.**
10. Om lapps katteldsinstitutet och dess historiska utveckling. Av Åke Holmbäck. Almqvist & Wiksell. 95 s. **S.**
- 11—12. Betänkande med förslag till lag angående kulturminnesvård samt organisation av kulturminnesvården. 1. Historik, memorial ang. minnesvårdens nuvarande ståndpunkt, utländsk lagstiftning samt bilagor. vjij, 483 s. 3 kart. 2. Förslag och motiv. xxij, 197 s. Centraltr. **E.**
13. Högskolornas lönereglerykommitténs betänkanden. 2. Fackhögskolor och övriga vetenskapliga anstalter. Heggström. vj, 193 s. **E.**
14. Statsmakterna och bränsleanskaffningen under krigsåren. Av bränslekommisionen avgiven berättelse över dess verksamhet åren 1917—1921. Marcus. 353 s. **H.**
15. Statistiksakkunnigas betänkande. Utredning och förslag till åtgärder för minskning av kostnaderna för den officiella statistiken samt åstadkommande av en permanent kontroll över det statistiska arbetet m. m. Beckman. x, 367 s. **Fl.**
16. Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och fågelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, fridlysningsbestämmelser m. m. Marcus. 317 s. **Jo.**
17. Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet. Lund, Berling. 268 s. **E.**
18. Det svenska lanthushushålls produktionskostnader. 1. Bokföringsåret 1919—1920. Av L. Nannesson. Meddelande från Kungl. Lanthushushållsstyrelsen nr 240 (Nr 6 1922). Norstedt. vj, 125 s. **Jo.**
19. Betänkande med förslag angående arrendators rätt till ersättning för elektrisk anläggning. Tullberg. iv, 29 s. **Ju.**
20. Mellanhandssakkunniges betänkande ang. olägenheterna vid mellanhandssystemet inom livsmedels-handeln. Eklund. 295 s. **Jo.**
21. Om röstsammanräkning vid kommunala val enligt lagarna den 9 juni 1922. Av E. v. Heidenstam. Beckman. (4), 51 s. **S.**
22. Kolonisationskommitténs betänkande 1922. Förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna jämte förslag dels till utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna dels till kraftigare befrämjande av egna-hemsbildning å enskild jord i Norrland. Centraltr. (2), xvij, 433, 139, 112 s. 1 kart. **Jo.**
23. Betänkande och förslag angående utbildningskurser inom tullverket. Tullberg. vjij, 143 s. **Fl.**
24. Utredning rörande den s. k. Nyköpings kanal. Meddelande från Kungl. Kanalkommisionen. Nr 6. Heggström. 69 s. 3 pl. **K.**
25. Förslag till författningar angående handel med och import av utsidesfrö ävensom till omorganisation av frökontrollverksamheten m. m. Beckman. iv, 131 s. **Jo.**
26. Utkast till lag om visst tryggnad av byggnads-borgenärens fordringar m. m. Tullberg. 51 s. **Ju.**
27. Redogörelse för de eklestastiska boställena. 5. Värmlands län. Av H. Skoglund. Beckman. xlvij, 692 s. **E.**
28. Betänkande och förslag rörande brandskydds-föreskrifter och ordnandet av brandväsendet inom riket. 7. Betänkande med förslag till Kungl. Maj:ts nädiga stadga angående skydd för människor vid brandfara inom industriella arbetslokaler. Beckman. 15 s. **K.**
29. Flottans skolsakkunnigas betänkande 3 angående skolreglemente för flottan. 1. Skolor och kurser för sjömansskärens manskap. Tullberg. vj, 117 s. 1 bil. **Fö.**
30. Åtgärder mot godsanhopning i tullpackhus m. m. Generallutställningsens underdåniga utlåtanden över 1914 års tullkommissionens betänkanden. 3. Marcus. 101 s. **Fl.**
31. Supplement nr 1 till Sveriges familjenamn. Stat. repr.-anst. 12 s. **E.**
32. Bilaga till Kolonisationskommitténs betänkande. Redogörelser för inventering av odlingsjord. Av E. Haglund. Centraltr. (2), 278 s. 11 kart. **Jo.**
33. Förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning jämte utredningar rörande arbetstidslagstiftningsverkningar och arbetstidsförhållandena inom vissa yrken. Norstedt. (2), 186, 109 s. **S.**
34. Betänkande och förslag avgivna av den av Kungl. Maj:t den 31 augusti 1920 tillsatta kommitté för verkställande av utredning, huruvida krigsdomstolarna i fredstid kunna avskaffas. Marcus. vj, 224 s. **Ju.**
35. 1921 års fastighetskreditsakkunniga. Betänkande 1. Utredning och förslag angående höjning av maximigränsen för den primära jordbruksfastighetskrediten. Marcus. 26 s. **Jo.**
36. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 11. Pappersindustriens produktionsförhållanden. Av E. Bosseus. Tullberg. iv, 102 s. **Fl.**
37. Underdånigt utlåtande med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m. Marcus. 143 s. **Fl.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelse-bokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = eklestastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Från den 1 april, då kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) trädde i kraft, utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1922:37
FINANSDEPARTEMENTET

UNDERDÅNIGT UTLÅTANDE
MED
FÖRSLAG
TILL FÖRORDNING ANGÅENDE
TILLVERKNING OCH BESKATTNING
AV MALTDRYCKER
M. M.

AVGIVET DEN 17 OKT. 1922

AV
KUNGL. KONTROLLSTYRELSEN

STOCKHOLM 1922
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

UNITED STATES OF AMERICA

TO

THE PRESIDENT

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON, D.C.

DEPARTMENT OF STATE

AT

WASHINGTON, D.C.

DEPARTMENT OF STATE

WASHINGTON, D.C.

DEPARTMENT OF STATE

WASHINGTON, D.C.

DEPARTMENT OF STATE

WASHINGTON, D.C.

DEPARTMENT OF STATE

WASHINGTON, D.C.

DEPARTMENT OF STATE

WASHINGTON, D.C.

DEPARTMENT OF STATE

WASHINGTON, D.C.

TILL KONUNGEN.

Genom beslut den 26 maj 1922 anbefalldes Kungl. Maj:t kontrollstyrelsen att med biträde av två sakkunniga personer, vilka chefen för finansdepartementet ägde tillkalla, verkställa den överarbetning av 1920 års maltdryckssakkun-

nigas betänkande och den ytterligare utredning i de till samma sakkunnigas behandling hänskjutna frågor, som kunde föranledas av de över betänkandet avgivna yttrandena eller eljest ansåges erforderliga, samt senast den 1 oktober 1922 till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag i berörda frågor.

Samma dag tillkallade chefen för finansdepartementet såsom sakkunniga verkställande direktören i aktiebolaget Stockholms bryggerier, civilingenjören E. H. B. Almgren och överkontrollören, filosofie doktor C. G. A. von Schéele. I anledning av framställning från kontrollstyrelsen beslöt Kungl. Maj:t den 14 juli 1922 bemyndiga chefen för finansdepartementet att tillkalla en person för att vid de tillfällen, då ingenjören Almgren ej deltog i förberörda arbete, i dennes ställe biträda kontrollstyrelsen vid uppdragets fullgörande. Samma dag uppdrog chefen för finansdepartementet åt disponenten Sven Sandwall i Borås att såsom suppleant för ingenjören Almgren biträda såsom sakkunnig.

Enär vissa här nedan omförmälda undersökningar icke kunnat slutföras förrän i början av oktober månad, har kontrollstyrelsen icke varit i tillfälle att avlämna den anbefallda utredningen inom den utsatta tiden. Sedan utredningen numera blivit fullföljd, får styrelsen härmed överlämna utlåtande i ärendet ävensom

1) förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av malt-drycker, samt

2) förslag till förordning angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl.

För verkställande av utredningen befanns det erforderligt, att vissa undersökningar utfördes rörande *dels* gränsen mellan ur nykterhetssynpunkt relativt farliga och relativt ofarliga maltdrycker, *dels* storleken av den koncentrationsstegring, som erfordras för att en smakförändring skall inträda, *dels* ock smaken hos vissa maltdrycker. Utförandet av ifrågavarande utredningar uppdrog kontrollstyrelsen åt laboratorn i kemi och farmaci vid karolinska institutet med. lic. Einar Hammarsten och docenten i fysiologi vid samma institut med. doktor Göran Liljestrand. Resultatet av ifrågavarande undersökningar finnes sammanfattat i Bil. A. till förevarande utlåtande.

För att erhålla material för undersökningarna hava provbrygder med vissa på förhand överenskomna egenskaper utförts av aktiebolaget Stockholms bryggerier och hava dessa brygder kostnadsfritt ställts till förfogande för undersökningen.

Utdrag ur kontrollstyrelsens protokoll vid sammanträdet den 17 oktober 1922 bifogas såsom Bil. B.

Stockholm den 17 oktober 1922.

Underdånigst

FREDRIK ZETHELIUS.

EINAR J:SON THULIN.

Erik Englund.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

FORBATTNINGSFÖRSLAG

Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Härigenom förordnas som följer:

I KAP.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

1. Den, som vill idka tillverkning av maltdrycker till avsalu, skall, utöver vad författningarna i allmänhet föreskriva såsom villkor för rätt att utöva näring, vara underkastad de föreskrifter, som beträffande sådan tillverkning i denna förordning finnas stadgade. Tillverkning till avsalu.

2. Hembrygd av maltdrycker för eget behov, men ej till avsalu, må, utan hinder av föreskrifterna i denna förordning, företagas av envar, som icke idkar vårdshusrörelse eller handel med maltdrycker eller tillverkning av sådana drycker till avsalu. Hembrygd.

3. Denna förordning äger icke tillämpning å tillverkning av maltextrakt; sådan tillverkning bedrives under de villkor och den kontroll, Konungen särskilt föreskriver. Malt-extrakt.

2 §.

1. Maltdrycker indelas i nedan angivna klasser, nämligen: Klassindelning.
första klassen, omfattande maltdrycker, som ej innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol och som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent, ävensom sådana alkoholfria maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vars extrakthalt överstiger sex men icke tio procent;

andra klassen, omfattande maltdrycker, som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mer än tre och en tiondels viktprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger tio procent; samt

tredje klassen, omfattande alla till första eller andra klassen icke hänförliga maltdrycker.

2. Såsom maltdryck av första klassen anses även, oavsett extrakthalten, vört avsedd för bakning.

3 §.

1. I denna förordning förstås med *svagdricka* varje maltdryck, som är hänförlig till första klassen och som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent; Definitioner.
skattefritt bryggeri varje bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, endast svagdricka må tillverkas;

skattepliktigt bryggeri varje annat bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, maltdrycker må tillverkas; samt

tillverkare den person, vilken såsom ägare, innehavare, verkställande direktör, disponent eller i annan egenskap har högsta inseedet över bryggeriets skötsel.

2. Tillverkningsår räknas från och med den 1 oktober till och med den 30 september.

4 §.

Beteckning
å drycker.

Maltdryck må från bryggeri utlämnas endast på kärl, som äro stämplade med såväl bryggeriets namn som beteckningen för den klass, vartill maltdrycken jämlikt 2 § är hänförlig; dock må i stället för bryggeriets namn användas en såsom ursprungsbeteckning lämplig, av vederbörande överkontrollör godkänd förkortning av namnet eller ock bryggeriets inregistrerade varumärke. Beträffande butelj må dylik stämpling ske å korken eller proppen.

Anbringande av stämpel å kärl eller å kork eller propp skall äga rum enligt av kontrollstyrelsen meddelade anvisningar.

När kärl, som innehåller maltdryck, är försett med etikett, skall klassbeteckningen vara på tydligt framträdande sätt anbragt före den övriga texten å etiketten.

Vad i denna paragraf stadgats äger ej tillämpning, därest maltdryck av köpare avhämtas i öppna kärl.

5 §.

Grunderna
för bryg-
gerikon-
trollen.

1. Bryggeri och vid bryggeri bedriven tillverkning skola stå under statens kontroll.

2. Överinseedet å kontrollen handhaves av kontrollstyrelsen.

Den lokala tillsynen utövas av överkontrollörer med biträde av särskilda kontrolltjänstemän. Närmare bestämmelser angående dessas antagande, befogenheter och åligganden meddelas av Konungen. Angående ersättning till överkontrollörer och andra kontrolltjänstemän är särskilt stadgat.

I den mån denna förordning icke annorlunda bestämmer, skall kostnaden för kontrollens utövning bestridas av statsverket.

6 §.

Tillverka-
res skyldig-
heter i all-
mänhet

1. Tillverkare skall ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som kontrollstyrelsen för erhållande av en betryggande kontroll över maltskattens behöriga utgörande meddelar, ävensom de anvisningar, som överkontrollör i enlighet med denna förordning, av Konungen utfärdade bestämmelser för kontrollpersonalen eller kontrollstyrelsens särskilda föreskrifter kan lämna.

2. Tillverkare skall hålla sina handelsböcker med tillhörande verifikationer tillgängliga för kontrollstyrelsen eller den, kontrollstyrelsen därtill befullmäktigat, så ock för överkontrollör.

3. Vid förandet av i denna förordning omförmälda journaler skola iakttagas föreskrifterna i 9 § av förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

4. Tillverkare åligger att bereda kontrolltjänsteman, närhelst han det fordrar, tillträde till maltkross, maltvåg och bryggshus. Därjämte skola övriga lägenheter i bryggeriet vara för kontrolltjänsteman tillgängliga mellan klockan sex förmiddagen och klockan sju eftermiddagen, så ock å annan tid, när arbete där pågår.

7 §.

Alkohol-
analyser.

Kontrollstyrelsen åligger att övervaka, att maltdrycker, som från bryggeri utlämnas i försäljningsfärdigt skick eller som i handeln saluhållas, icke innehålla högre alkoholhalt än den i 2 § för vederbörande klass angivna.

8 §.

Därest tillverkare ej åtnöjes med av överkontrollör lämnad anvisning eller vidtagen åtgärd, äge han hos kontrollstyrelsen anföra besvär. Besvär.

II KAP.

Om skattepliktigt bryggeri.

9 §.

I bryggeri, som anlagts eller för tillverkning av andra maltdrycker än svagdricka inrättats efter ingången av juli månad 1917, må sådan tillverkning ej äga rum, utan att Konungen därtill lämnat tillstånd. Lag samma vare angående tillverkning av ifrågavarande drycker i bryggeri, varest sådan verksamhet nedlagts av annan anledning än reparation och ej återupptagits före ingången av juli månad 1917. Koncession för vissa nya bryggerier.

10 §.

Bryggeri får icke vara sammanbyggt med kvarn.

Om å samma tomt som bryggeri finnes fabrik eller annan inrättning, där malt eller annat till maltdryckstillverkning dugligt råämne användes eller därinom redskap finnes, varå maltkrossning kan företagas, skall dylik inrättning genom anordning, som kontrollstyrelsen godkänner, vara skild från bryggeriet. Bryggeri-byggnaden.

11 §.

1. Tillverkare skall, innan anmälan, som i 16 § sägs, första gången göres, låta i två exemplar upprätta och till överkontrollören överlämna fullständig planritning och beskrivning över bryggeriet och samtliga å bryggeritomten befintliga lägenheter med tydligt angivande av vars och ens ändamål. Ett exemplar av ritning och beskrivning förvaras vid bryggeriet, och det andra insändes av överkontrollören till kontrollstyrelsen. Planritning och beskrivning.

2. Byggnader, lägenheter, bryggredskap eller jäskar, som icke upptagits i den i 1 mom. nämnda beskrivning eller som där upptagits, men sedermera ändrats, må icke vid tillverkning av maltdrycker användas utan att hava blivit av överkontrollören skriftligen godkända.

3. När i anseende till vidtagna förändringar inom bryggeri kontrollstyrelsen anser ritningen över detsamma icke vidare användbar, åligger det tillverkaren att anskaffa ny ritning och beskrivning, ävenledes i två exemplar.

12 §.

1. I skattepliktigt bryggeri må för tillverkning av maltdrycker användas endast torkat, rostat eller bränt kornmalt, humle, jäst och vatten samt under de villkor, kontrollstyrelsen föreskriver, sockerkulör. Råämnena.

2. Kontrollstyrelsen äger för visst bryggeri medgiva, att under föreskrivna villkor socker eller dextros må i lagerkällaren användas såsom tillsats till porter.

13 §.

1. Maltet skall krossas å en i bryggeriet uppställd maltkross, så förbunden med en självregistrerande, justerad våg, att maltets krossning ej kan äga rum, utan att detsamma först genomgått vågen. Maltkross och maltvåg.

2. Maltkross och våg skola av tillverkare anskaffas och i behörigt skick underhållas.

3. Närmare föreskrifter angående den självregistrerande vågens beskaffenhet samt angående vågens och maltkrossens uppställning, insättande eller ändring ävensom de föreskrifter, som för en betryggande kontroll erfordras i fråga om krossning av malt, meddelas av kontrollstyrelsen.

4. Utom den med vågen förenade maltkrossen må icke i bryggeri eller tillhörande lägenheter finnas någon för krossning av malt användbar redskap, med mindre den ställes under kronans lås eller försegling.

Beträffande uppställning och användning av gröpkvarn gäller vad kontrollstyrelsen därom föreskriver.

14 §.

Fel å kross eller våg. 1. Kan den med vågen förbundna maltkrossen av någon anledning ej användas, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos kontrolltjänsteman.

Önskar tillverkare fortsätta maltkrossningen å annan, med vågen icke förenad redskap eller önskar han tillträde till krossen för reparation eller rengöring, skall kontrolltjänsteman närvara; härför skall han av tillverkaren åtnjuta ersättning, varom särskilt är stadgat.

2. Märkes å vågen fel, skall tillverkaren ofördröjligen avbryta maltkrossningen och anmäla förhållandet hos överkontrollören; ägande överkontrollören bestämma, efter vilken grund maltavverkningen skall beräknas från den tidpunkt, då vågen sist avlästes, innan felet märktes.

Önskar tillverkare fortsätta maltkrossningen, medan vågen är felaktig, skall maltet uppvägas å annan justerad våg i kontrolltjänstemans närvaro; och åtnjuta kontrolltjänsteman härför av tillverkaren ersättning, varom särskilt stadgas.

15 §.

Föreskrifter om råvarors förvaring m. m. 1. I bryggeri må med undantag av spannmål samt i fall, som avses i 12 § 2 mom., socker icke finnas ämne, som kan vid tillverkning av malt-dryck användas i stället för malt; dock må kontrollstyrelsen beträffande bryggeri, där tillverkning av läskedrycker bedrives, mot särskilda villkor kunna medge uppläggning i bryggeriet av socker, som erfordras för dylik tillverkning.

2. De för tillverkning av malt-drycker erforderliga råvaror, såsom spannmål och malt, skola förvaras så, att kontrollen över deras användning blir betryggande, och äger kontrollstyrelsen i dylikt syfte meddela erforderliga föreskrifter.

3. Om i samma byggnad som bryggeri finnes förråd av spannmål, avsedd för annat ändamål än tillverkning av malt eller malt-dryck, må överkontrollör i avseende å förvaringen av densamma meddela erforderliga anvisningar.

4. Krossat malt må ej införas i skattepliktigt bryggeri och ej därifrån utföras. Ej heller må vört eller svagdricka överföras från skattefritt till skattepliktigt bryggeri.

5. Vad här ovan sagts om bryggeri gälle ock om samtliga de lägenheter, som å den hos kontrollstyrelsen förvarade planritning och beskrivning upp-tagits såsom hörande till bryggeriet, dock ej bostadslägenheter.

16 §.

Drifts-anmälan. 1. Då skattepliktigt bryggeri skall sättas i gång eller vid början av ett tillverkningsår fortfarande vara i verksamhet, åligger det tillverkaren att

minst femton dagar förr än maltkrossning må företagas till kontrollstyrelsen ingiva skriftlig anmälan med uppgift om:

a) bryggeriets namn, det ställe, där bryggeriet är beläget, samt tillverkarens postadress,

b) den tidrymd, ej överstigande helt tillverkningsår, för vilken han önskar erhålla tillstånd till maltkrossning,

c) den vikt malt, han beräknar i medeltal skola komma att krossas för varje helgfritt dygn under den tid, för vilken anmälan göres, samt

d) det ombud, som i hans frånvaro skall företräda honom inför kontrolltjänsteman;

varjämte vid anmälan skall fogas, i fall, som avses i 9 §, bevis att Konungen lämnat sådant tillstånd, som där är sagt.

2. Samtidigt med denna anmälan skall tillverkaren till kontrollstyrelsen insända vidimerad avskrift av levereringsreversal, varom i 26 § sägs, å inbetald skatt för en månad, eller, om han vill erhålla anstånd med skattens erläggande, bevis därom, att han hos vederbörande länsstyrelse ställt av densamma godkänd säkerhet för skattens erläggande intill visst belopp. Detta belopp skall minst motsvara den sammanlagda skatten för sex månader, beräknad efter den uppgivna medelavverkningen, dock alltid minst tolvhundra kronor. Avser anmälan kortare tid än sex månader, varde säkerheten där- efter jämkad; dock skall säkerhet ställas för minst två hundra kronor.

3. Ingives avskrift av levereringsreversal om behörigen inbetald skatt eller bevis om godkänd säkerhet för minst det skattebelopp, varom i 2 mom. sägs, och finnes eljest ej hinder för rörelsens utövande, meddele kontrollstyrelsen tillståndsbevis för maltkrossnings företagande och tillverkning av maltdrycker utav det malt, som på grund av tillståndsbeviset krossas.

4. Om återkallelse av tillstånd till maltkrossning i vissa fall stadgas i 29 §.

17 §.

1. Då överkontrollör första gången under ett tillverkningsår besöker bryggeri, skall han anställa besiktning av bryggeriet för att utröna, huruvida byggnader och redskap överensstämma med planritning och tillhörande beskrivning samt föregående besiktningsprotokoll.

Besikt-
ning.

Visar det sig därvid, att byggnader och redskap förete olikheter med planritning och tillhörande beskrivning på grund av förändringar, som verkställts efter det föregående besiktning företagits, och hava förändringarna icke godkänts jämlikt 11 § 2 mom., äge överkontrollör, där anordningarna strida mot föreskrifterna i denna förordning eller mot de med stöd av förordningen särskilt utfärdade bestämmelser, meddela beslut om nödiga rättelser. Äro förändringarna av beskaffenhet att hindra utövandet av en betryggande kontroll, må överkontrollör meddela förbud mot företagande av maltkrossning.

Protokoll, vari särskilt skall antecknas gjorda förändringar, beslut om nödiga rättelser eller skälen för meddelat förbud, uppsättes i anledning av besiktningen och utskrivs i två exemplar, varav det ena bilägges den vid bryggeriet förvarade planritningen och det andra tillställs kontrollstyrelsen.

Tillverkare åligger att själv eller genom ombud närvara vid besiktningen samt att underteckna protokollet.

Närmare föreskrifter om verkställandet av besiktningen meddelas av kontrollstyrelsen.

2. Har överkontrollör meddelat förbud, varom i 1 mom. sägs, skall han ofördröjligen och senast inom tre dagar insända besiktningsprotokollet till

kontrollstyrelsen, som, därest tillståndet till maltkrossning finnes ej böra återkallas, har att upphäva förbudet.

Återkallas tillståndet till maltkrossning, må nytt tillstånd icke meddelas förrän tillverkare för kontrollstyrelsen företer av överkontrollör utfärdat intyg därom, att anordningarna vid bryggeriet icke strida mot föreskrifterna i denna förordning eller mot de med stöd av förordningen särskilt meddelade föreskrifter.

18 §.

Upp-
hörande
av malt
krossning.

1. Har skattepliktigt bryggeri genom olyckshändelse så väsentligen skadats, att tillverkningen måste upphöra, eller vill tillverkare av annan anledning avsluta maltkrossningen tidigare, än i tillståndsbeviset angivits, skall han skriftligen anmäla sådant för kontrolltjänsteman, i senare fallet minst tre dagar före den, å vilken sista maltkrossningen är avsedd att äga rum; och åligger det kontrolltjänsteman att härom lämna tillverkaren bevis samt ofördröjligen underrätta överkontrollören och kontrollstyrelsen. När sådan anmälan skett, må maltkrossning ej utan nytt tillståndsbevis äga rum efter den tid, då enligt anmälan maltkrossningen skolat avslutas.

2. När tillverkningsrätt vid bryggeri upphör, skall kontrolltjänsteman stänga den med den självregistrerande vågen förbundna maltkrossen medelst anbringande av kronans lås; dock må tillverkare erhålla tillträde till krossen eller vågen efter anmälan hos överkontrollören, vilken äger att föreskriva erforderliga kontrollåtgärder, som av tillverkaren bekostas.

19 §.

Brygd-
anmälan.

För varje brygd skall tillverkare eller hans ombud minst sex timmar, innan maltets krossning börjar, till överkontrollör insända skriftlig anmälan (brygd-anmälan) om

- a) tiden för krossningens början,
- b) tiden för inmäskningens början,
- c) tiden, då vörten antages vara färdig för pumpning till kylredskapen, och
- d) det slag av maltdryck, vartill det krossade maltet skall användas.

Tillverkare må på en gång anmäla en följd av brygder för en tidrymd av högst två veckor.

20 §.

Redskap
och bi-
träde vid
kontrollen.

Tillverkare skall utan ersättning i och för kontrollen ställa till förfogande av överkontrollör godkänd, justerad våg med justerade vikter, två inom riket justerade sackarometrar jämte provcylindrar och annan redskap samt arbetsbiträde för direkt uppvägning av malt och uppmätning av kärl med flera kontrollåtgärder, ävensom malt för justering av den självregistrerande vågen.

21 §.

Journaler.

1. I bryggeri skola föras följande journaler:

- a) en krossningsjournal, utvisande för varje dag vikten av under dagen krossat malt av olika slag,
- b) en bryggjournal, utvisande för varje brygd vikten använt malt och övriga råvaror, vörtens extrakthalt och volym, det slags maltdryck, vartill brygden är bestämd, maltdryckens volym m. m.,
- c) en försäljningsjournal, utvisande för varje dag försäljningen under dagen av olika slag av maltdrycker m. m.

Journalerna skola föras på tillverkarens ansvar enligt formulär och föreskrifter, som av kontrollstyrelsen fastställas.

Samtliga journaler skola städe vara tillgängliga för kontrollstyrelsen eller den, kontrollstyrelsen befulmäktigat, ävensom för överkontrollör. Annan kontrolltjänsteman må taga del av krossnings- och bryggjournaler.

2. Bestämmelser angående uppmätning och numrering av pannor och jäskar samt i fråga om undersökning om vörstens volym och extrakthalt, ävensom föreskrifter om uträkning av extraktutbyte, kontrollvägning, provtagning och dylikt meddelas, där så erfordras, av kontrollstyrelsen.

Uppmätning av kärl m. m.

3. Senast andra helgfria dagen i varje månad skall tillverkaren till kontrollstyrelsen och överkontrollören insända av kontrolltjänsteman bestyrkta utdrag ur bryggjournalen för föregående månad.

22 §.

Maltdryck av klass I må ej blandas med maltdryck av annan klass, där ej kontrollstyrelsen lämnat medgivande. Dock må i dylikt fall restitution, enligt vad i 31 § sägs, ej beviljas för den mängd malt, som använts till hela den brygd, varur den till blandning förbrukade maltdrycken tagits.

Förbud mot viss blandning av malt-drycker.

23 §.

Tillverkning till avsalu av maltdryck av klass III må äga rum allenast för utförsel ur riket samt för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål under de särskilda villkor, Konungen prövar erforderliga för uppnående av en betryggande kontroll.

Särskilda villkor för tillverkning av exportöl.

III KAP.

Beskattning av maltdrycker i skattepliktigt bryggeri.

24 §.

För malt, som i skattepliktigt bryggeri användes vid tillverkning av malt-dryck, skall erläggas skatt med tjugutre öre för varje kilogram, dock att för varje bryggeri skatten för de första under tillverkningsåret avverkade etthundratusen kilogrammen malt utgår med sjutton öre för kilogram och för de nästa etthundratusen kilogrammen med tjugu öre för kilogram.

Skatteplikt och skattesatser.

I intet fall må skatten understiga i medeltal åtta kronor för varje helgfritt dygn av den tid, under vilken malkrossning på grund av tillståndsbevis må äga rum.

25 §.

Maltets vikt beräknas efter den självregistrerande maltvågans anvisning; dock skola i fall, som avses i 14 § 2 mom., de av kontrolltjänsteman vid förrättningen gjorda viktbestämningar gälla.

Beräkning av maltets vikt.

26 §.

Erläggandet av skatt och särskilda avgifter enligt denna förordning sker genom inbetalning å statsverkets giroräkning i riksbanken för statskontorets räkning. Vidimerad avskrift av kvitterat levereringsreversal skall av tillverkaren ofördröjligen insändas till kontrollstyrelsen.

Inbetalning av skatt.

27 §.

Förfarande vid inbetalning av skatt för förskottsvis. 1. Där tillverkare icke enligt vad i 16 § 2 mom. sägs erhållit anstånd med skattens erläggande, skall han senast å åttonde dagen i varje månad inbetala skatt för den vikt malt, som enligt den i 16 § 1 mom. omförmälda anmälan kommer att under månaden krossas.

Brist eller överskott i inbetald skatt. 2. Har under någon kalendermånad krossats malt till högre vikt än den, för vilken skatt förskottsvis erlagts, åligger tillverkaren att inom åtta dagar efter månadens utgång inbetala skatten för det överskjutande beloppet; har däremot malt krossats till lägre vikt än den, för vilken skatt förskottsvis erlagts, må överskottet av skatt tillgodoräknas tillverkaren vid inbetalning av skatt för påföljande månad.

Restitution av överskott i skatt. 3. Visar sig, då det i 16 § omnämnda tillståndsbevis upphör att gälla, att tillverkare inbetalt skatt för mera malt än som krossats, äger han efter framställning hos kontrollstyrelsen återbekomma skillnaden hos statskontoret.

28 §.

Förfarande beträffande inbetalning av skatt vid anstånd. 1. Har tillverkare erhållit anstånd med skattens inbetalande enligt vad i 16 § 2 mom. sägs, skall han inom två månader efter utgången av varje kvartal inbetala skatten för det under kvartalet uppvägda maltet; och skall vid betalningen för det sista kvartalet, under vilket maltkrossning enligt samma tillståndsbevis ägt rum, jämväl erläggas vad som kan brista i den skatt, som enligt 24 § andra stycket minst skall utgå.

Ökad säkerhet för skatt vid ökad tillverkning. 2. Har under någon kalendermånad vikten av det krossade maltet i medeltal för varje helgfritt dygn uppgått till mer än en femtedel utöver vad i anmälan enligt 16 § 1 mom. uppgivits, skall tillverkare, som åtnjuter anstånd med skattens erläggande, såvida hans tillståndsbevis varit gällande för mer än hälften av ifrågavarande månad, inom fjorton dagar efter månadens slut till kontrollstyrelsen ingiva bevis, att han hos vederbörande länsstyrelse ställt godkänd säkerhet för den skatt, som svarar mot den tillökade medelavverkningen för sex månader.

29 §.

Påföljd av utebliven skatteinbetalning m. m. 1. Betalas ej skatten inom den i 27 § och 28 § 1 mom. föreskrivna tid eller förfaller den ställda säkerheten, utan att tillverkaren dessförinnan ställt ny, av vederbörande länsstyrelse godkänd säkerhet, eller underlåter tillverkare att efter anfordran av kontrollstyrelsen ställa ökad säkerhet, varom i 28 § 2 mom. sägs, skall kontrollstyrelsen återkalla tillståndsbeviset, i vad det innefattar rätt till maltkrossning. Där tillverkaren brustit i skatteinbetalning, skall för uttagande av ogulden skatt omedelbart verkställas utmätning, varom kontrollstyrelsen må föranstalta.

2. När tillståndsbevis återkallas, skall det upphöra att gälla med den dag, då beslut om återkallandet delgives tillverkaren eller hans ombud.

30 §.

Eftergift av skatt. Har uppvägt malt eller därav beredd produkt, innan den lämnat lagerfaten, så väsentligt skadats, att maltet eller produkten ej kan för avsett ändamål användas, må eftergift av skatten äga rum. Dylik eftergift må ock ske för sådan av skattepliktigt bryggeri innehavd maltdryck, som med anledning av försäljningsförbud, meddelat jämlikt 26 § i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka, så skadats, att drycken ej kan för avsett ändamål användas. Till kontrollstyrelsen ställd ansökan om eftergift av skatten i ovan angivna fall skall, åtföljd av handlingar, innefattande erforderlig utredning rörande

förhållandet, insändas till överkontrollören, som jämte eget yttrande insänder handlingarna till kontrollstyrelsen. Varder skatt eftergiven, översänder kontrollstyrelsen sitt beslut härom till statskontoret för återbetalnings verkställande.

31 §.

Vid skattepliktigt bryggeri må efter varje kvartals utgång restitution av skatt, efter fjorton öre för kilogram räknat, åtnjutas för det under nästföregående kvartal omedelbart till svagdricka använda malt, dock icke till högre belopp, än att den återstående skatten uppgår till minst det i 24 § andra stycket stadgade medeltal. Till kontrollstyrelsen ställd ansökning om restitution i fall, som nu sagts, skall insändas till vederbörande överkontrollör före utgången av månaden näst efter det kvartal, ansökningen avser. Efter verkställd granskning insänder överkontrollören ansökningen till kontrollstyrelsen. Varder skatt restituerad, överlämnar kontrollstyrelsen sitt beslut härom till statskontoret för återbetalnings verkställande.

Restitution
av skatt
för malt,
använt till
svag-
dricka.

32 §.

Om maltdryck från skattepliktigt bryggeri utföres ur riket, åtnjutes under de vilkor, vilka av Konungen särskilt stadgas, för den vikt malt, som tillverkaren kan styrka hava åtgått för den utförda maltdryckens tillverkning, restitution av skatt, beräknad efter den skattesats, som vid tiden för utförseln tillämpas vid bryggeriet.

Restitution
av skatt
vid export.

IV KAP.

Om skattefritt bryggeri.

33 §.

Frihet från skatt åtnjutes vid bryggeri, där endast svagdricka tillverkas.

Skatte-
frihet.

34 §.

Skattefritt bryggeri må icke vara sammanbyggt med skattepliktigt bryggeri, ej heller beläget å samma tomt som dylikt bryggeri eller å angränsande tomt.

Bryggeri-
byggnaden.

35 §.

I skattefritt bryggeri med därtill hörande lägenheter må ej införas eller förvaras andra maltdrycker än svagdricka.

Förbud
mot in-
förande
och för-
varande
av vissa
malt-
drycker.

36 §.

1. Då skattefritt bryggeri skall sättas i gång eller vid början av ett tillverkningsår fortfarande vara i verksamhet, åligger det tillverkaren att minst femton dagar förr, än vörtkokning må taga sin början, till kontrollstyrelsen ingiva skriftlig anmälan med uppgift om:

Drifts-
anmälan.

a) bryggeriets namn, det ställe, där bryggeriet är beläget, samt tillverkarens postadress,

b) den tidrymd av tillverkningsåret, under vilken tillverkningen skall bedrivas, samt

c) det ombud, som i tillverkarens frånvaro skall företräda honom inför kontrolltjänsteman,

varefter kontrollstyrelsen, där hinder ej möter, meddelar tillståndsbevis för tillverkningens utövande.

2. Tillståndsbevis, varom i 1 mom. sägs, må ej meddelas för tillverkning i bryggeri, där förut under tillverkningsåret bedrivits skattepliktig tillverkning av maltdrycker, ej heller åt den, som erhållit tillstånd till försäljning av rusdrycker eller maltdrycker av andra klassen.

37 §.

Vörtens
extrakt-
halt vid
jäsnings.

1. Vid tillverkning av svagdricka i skattefritt bryggeri må vörten, då jästen tillsättes, icke äga högre extrakthalt än sex procent och ej heller må vörten efter jästens tillsättande beredas högre ursprunglig extrakthalt.

Beträffande uppmätning och numrering av jäskar och dylikt meddelas föreskrifter av kontrollstyrelsen.

Tillverkare vare skyldig att låta kontrolltjänsteman taga prov såväl av vörten som av den tillverkade drycken.

Sackarin
m. m.

2. I skattefritt bryggeri må vid tillverkning av svagdricka ej användas sackarin eller liknande sötämne, och må dylikt ej finnas i bryggeriet eller därtill hörande lägenheter.

Utförd
vörts
extrakt-
halt.

3. Från skattefritt bryggeri må icke utföras vört av högre extrakthalt än sex procent.

38 §.

Brygd-
anmälan.

Minst sex timmar före början av varje brygd skall tillverkare hos vederbörande kontrolltjänsteman göra skriftlig anmälan om tiden för brygden och om den tid, då vörten antages vara färdig för tillsättning av jäst. Sådan anmälan må dock ej göras å annan tid än mellan klockan sex förmiddagen och klockan åtta eftermiddagen.

Tillverkaren må på en gång anmäla en följd av brygder för en tidrymd av högst två veckor. Därest brygdanmälan avlämnas i två exemplar, vare tillverkare berättigad att utan ersättning erhålla bevis om gjord anmälan.

39 §.

Brygg-
journal.

I skattefritt bryggeri skall på tillverkarens ansvar och med användande av blanketter, som kontrollstyrelsen låter tillhandahålla, i enlighet med kontrollstyrelsens föreskrifter föras en bryggjournal, som städse skall vara för kontrolltjänsteman tillgänglig.

40 §.

Redskap
och biträde
vid
kontrollen.

Tillverkare skall utan ersättning i och för kontrollen ställa till förfogande redskap och biträde, som erfordras för uppmätning av vört, svagdricka och kärl samt för undersökning av vörtens extrakthalt, ävensom två inom riket vederbörligen justerade sackarometrar jämte provcylindrar.

41 §.

Utdrag ur
brygg-
journalen
och bidrag
till
kontroll-
kostnaden.

1. Före den femtonde dagen i månaden efter utgången av varje kvartal skall tillverkaren till kontrollstyrelsen avlämna av vederbörande kontrolltjänsteman bestyrkt utdrag ur bryggjournalen, och samtidigt härmed såsom bidrag till kostnaden för kontroll vid bryggeriet å statsverkets giroräkning i riksbanken för statskontorets räkning inbetala ett belopp, motsvarande 50 öre för varje helgfritt dygn av den tid, varunder tillståndsbevis vid bryggeriet under kvartalet varit gällande. Uppgår maltavverkningen under omförmälda

tid i medeltal till mera än 60 kilogram malt för varje helgfritt dygn, skall tillverkaren dessutom erlägga ett halvt öre för varje kilogram av den maltmängd, varmed avverkningen överstiger en efter sextio kilogram om dygnet beräknad avverkning.

Vidimerad avskrift av kvitterat levereringsreversal skall samtidigt tillställas kontrollstyrelsen.

2. Inbetalas icke de i 1 mom. nämnda avgifter i behörig tid, skall kontrollstyrelsen återkalla tillståndsbeviset och föranstalta om utmätning av avgifterna.

42 §.

Vill tillverkare avsluta tillverkningen före utgången av den tid, för vilken tillståndsbevis utfärdats, skall han skriftligen anmäla sådant för vederbörande kontrolltjänsteman med uppgift om dagen, då tillverkningen kommer att avslutas; och åligger det kontrolltjänstemannen att härom lämna tillverkaren bevis samt ofördröjligen underrätta överkontrollören och kontrollstyrelsen.

När sådan anmälan skett, må tillverkning ej utan nytt tillståndsbevis äga rum efter den tid, då enligt anmälan densamma skolat avslutas.

Tillverknings avslutande före tillverkningsrättens upphörande.

V KAP.

Om ansvarsbestämmelser m. m.

43 §.

1. Den, som utan vare sig behörighet efter 1 § 2 eller 3 mom. eller erhållet tillstånd tillverkar maltdryck, skall, där tillverkningen skett i allenast ringa omfattning, straffas med böter från och med tio till och med tvåhundra kronor.

Ansvar för olovlig tillverkning.

2. Den, som bedriver i 1 mom. omnämnd olaglig tillverkning yrkesmässigt eller eljest i större omfattning än i nämnda mom. avses, straffes med böter från och med etthundra till och med tvåtusen kronor eller med fängelse från och med en till och med sex månader samt gälde skatt för det avverkade maltet, dock med minst etthundraåttio kronor. Därest omständigheterna giva vid handen, att malt avverkats till sådan mängd, att jämlikt bestämmelserna i 24 § den på maltet belöpande skatt skulle överstiga nyssnämnda belopp, skall i saknad av erforderlig utredning om antalet brygder och inmäskningens storlek antagas, att för varje dygn av den tid, varunder den olagliga avverkningen pågått, verkställt en brygd och att det därunder inmäskade maltets mängd i okrossat tillstånd uppgått till hälften av mäskkarsrymden samt att en hektoliter okrossat malt väger feintiotvå kilogram.

44 §.

Skulle den, som på grund av medgivande i 1 § 2 mom. för eget behov tillverkat maltdryck, sälja något av vad han sålunda tillverkat, skall han, där han icke härigenom gjort sig förfallen till ansvar enligt gällande bestämmelser rörande försäljning av maltdrycker, böta från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Ansvar för försäljning av hem-brygd maltdryck.

45 §.

Den, som i *skattepliktigt bryggeri* i syfte att undandraga statsverket skatt använder ej medgivna råämnen eller malt, som icke blivit i föreskriven ordning vägt, eller gör åverkan å självregistrerande våg,

Ansvar för undandragande av skatt.

eller använder självregistrerande våg, sedan skada å densamma veterligen uppkommit,

eller olovligen bryter försegling eller öppnar eller borttager lås, som kontrolltjänsteman åsatt,

eller eljest svikligen förfar,

straffes med böter från och med femhundra till och med femtusen kronor eller dömes till fängelse från och med en månad till och med ett år; dock må, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, dömas till straffarbete från och med två månader till och med två år.

Den sakfällde gälde ock den skatt, han undandragit statsverket.

46 §.

Ansvar för olovlig tillverkning av vissa malt-drycker i skattepliktigt bryggeri.

Den, som i *skattepliktigt bryggeri* mot föreskriften i 23 § tillverkar malt-dryck straffes med böter från och med tvåhundra till och med tvåtusen kronor. Överstiger alkoholhalten icke tre och tre tiondels viktprocent och har ej maltdrycken inbryggs med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger tio och fyra tiondels procent, och äro ej omständigheterna sådana, att det måste antagas, att åtgärd avsiktligt vidtagits för att åt varan giva högre alkoholhalt än den tillåtna, må dock till ansvar dömas, allenast om tillverkaren gjort sig skyldig till uppenbar vårdslöshet, då straffet skall vara böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

47 §.

Ansvar för överträdelse av kontrollbestämmelser i fråga om skattepliktigt bryggeri.

Den, som i *skattepliktigt bryggeri* utan tillstånd ändrar godkänd eller insätter ny maltkross eller våg, eller begagnar ändrad eller nyinsatt maltkross eller våg, som ännu icke godkänts, eller överträder föreskrift i 13 § 4 mom., 15 § eller 22 §, eller underlåter att ordentligt föra de journaler, som föreskrivas i 21 §, eller vägrar vederbörande kontrolltjänsteman tillgång till journalerna eller till ritning eller beskrivning över bryggeriet, eller underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift i 4 §, eller vägrar kontrolltjänsteman eller den, som äger anställa undersökning om förbrytelse mot denna förordning, tillträde till rum eller byggnad, där undersökning må ske,

straffes, därest han icke är förfallen till ansvar enligt 45 §, med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

Överträdes föreskrift i 13 § 4 mom., skall krossningsredskapen, och överträdes 15 §, skall olagligen upplagt gods dömas förbrutet, även om tillverkaren ej är ägare därav.

48 §.

Ansvar för olovlig tillverkning av vissa malt-drycker i skattefritt bryggeri.

Den, som i *skattefritt bryggeri* tillverkar annan malt-dryck än svagdricka straffes med böter från och med tvåhundra till och med tvåtusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år. Överstiger alkoholhalten icke två viktprocent och har ej malt-drycken inbryggs med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex och fyra tiondels procent, och äro ej omständigheterna sådana, att det måste antagas, att åtgärd avsiktligt vidtagits för att åt varan giva högre alkoholhalt än den tillåtna, må dock till ansvar dömas, allenast om tillverkaren gjort sig skyldig till uppenbar vårdslöshet, då straffet skall vara böter från och med femtio till och med tvåtusen kronor.

Den sakfällde gälde ock, på sätt i 43 § sägs, den skatt, han undandragit statsverket.

49 §.

Den, som i *skattefritt bryggeri*,
öfverträder förbud i 35 § eller 37 § 2 eller 3 mom.,
eller underlåter att ordentligt föra bryggjournal,
eller vägrar kontrolltjänsteman tillgång till bryggjournal eller att taga
prov av vört eller maltdryck i bryggeriet,
eller vägrar kontrolltjänsteman eller den, vilken äger anställa undersökning
om förbrytelse mot denna förordning, tillträde till rum eller byggnad, där
undersökning må ske,
eller underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift i 4 §,
straffes med böter från och med tjugofem till och med femhundra kronor.
Öfverträdes förbudet i 37 § 2 mom., skall olagligen upplagt gods dömas
förbrutet, även om tillverkaren ej är ägare därav.

Ansvar för
öfverträdel-
se av före-
skrifter i
öfvert rö-
rande
skattefritt
bryggeri.

50 §.

Uraktlåter tillverkare att ställa sig till efterrättelse något av vad i denna
förordning föreskrives eller de föreskrifter, kontrollstyrelsen eller vederbörande
kontrolltjänsteman i enlighet med denna förordning meddelar, straffes, där
ej särskilt ansvar är bestämt, med böter från och med tjugu till och med
tvåhundra kronor.

Ansvar för
andra öfver-
trädelser.

51 §.

Tillverkare ansvarar för förbrytelse, som med hans vetskap mot denna
förordning begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person,
liksom vore förbrytelsen av honom själv begången. Begagnar tillverkare om-
bud vid rörelsens utövande, ansvare ombudet jämte tillverkaren och lika med
denne för sådan förbrytelse.

Ansvar för
husfolks
och arbete-
res för-
brytelse.

52 §.

Tillverkare, som åt kontrolltjänsteman, vilken över hans bryggeri utövar
tillsyn, såsom gäva något giver eller erbjuder, böte från och med tjugu till
och med tvåhundra kronor. Kontrolltjänsteman, som gåvan mottager, vare
underkastad lika ansvar och miste därjämte befattningen.

Ansvar för
gäva åt
kontroll-
tjänste-
man.

53 §.

Den, som innehar eller innehåft befattning såsom kontrolltjänsteman, vare
förbudet att röja tillverkarens yrkeshemlighet eller affärsförhållanden. Gör
han detta och framgår ej av omständigheterna, att han om den hemlighet
eller de affärsförhållanden erhållit kännedom å tid, då han dylik befattning
ej innehåft, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen
kronor. Sker det för att göra skada eller begagnar han sig av berörda
yrkeshemlighet eller affärsförhållanden till egen eller annans fördel, då må
till fängelse dömas.

Kontroll-
tjänste-
mans an-
svar för
röjande av
yrkeshem-
lighet eller
affärsför-
hållande.

Har i nu omförmälda hänseende genom kontrolltjänstemans åtgörande skada
uppkommit, vare han skyldig den till fulla gottgöra.

54 §.

Allmän åklagare äger att anställa undersökning om förbrytelse mot denna
förordning.

Allmän
åklagares
undersök-
ningsrätt.

Skulle undersökning anställas mellan klockan sju eftermiddagen och klockan sex förmiddagen, men förbrytelse ej upptäckas, böte förrättningsmannen från och med fem till och med femtio kronor, där han ej haft giltig anledning till undersökningen.

55 §.

Beslag å
förbrutet
gods.

Allmän åklagare äger att i de fall, då krossningsredskap eller olagligen upplagt gods jämlikt denna förordning äro att anse såsom förbrutna, därå verkställa beslag.

Beslag skall göras i två vittnens närvaro. Innehavare av vad i beslag tages eller, i hans frånvaro, hans ombud på stället eller någon av hans husfolk skall tillsägas om beslaget.

56 §.

Åtalsrätt
och anmä-
lan av för-
brytelse.

Allmän åklagare åligger att åtala förbrytelse mot denna förordning, dock skall i fall som avses i 46 eller 48 § anmälan först göras av kontrollstyrelsen.

Finner kontrolltjänsteman överträdelse begången, som bör föranleda till åtal, anmäl han det för allmän åklagare.

57 §.

Böters för-
vandling.

Böter, som enligt denna förordning ådömas, skola, om tillgång till deras fulla gäldande brister, förvandlas enligt allmän strafflag.

58 §.

Böters för-
vandling i
visst fall.

Då skatt jämte böter ådömts enligt denna förordning, må, där tillgång saknas till skatten eller någon del därav, böterna ej kunna med penningar gäldas, utan skall den sakfällde i stället undergå motsvarande förvandlingsstraff.

59 §.

Fördelning
av böter
m. m.

Av böter, som ådömas enligt denna förordning, ävensom av värdet av redskap och gods, som förklarats förbrutna, tillfalle en tredjedel dock högst femhundra kronor åklagaren. Lika del skall, om särskild angivare finnes, tillfalla denne. Återstoden tillfaller kronan.

Andel, som nu sagts, tillkomme dock ej angivare, då angivelse skett av föräldrar mot barn, barn mot föräldrar, makar eller syskon mot varandra, annan skyldeman mot den, hos vilken han njuter kost eller underhåll, fosterbarn mot fosterföräldrar eller tjänare mot husbondefolk under den tid, de äro i tjänsten.

VI KAP.

Övergångsstadganden.

60 §.

Skulle vid bryggeri, som varit i gång inom tolv månader före utfärdandet av förordningen den 17 juni 1903 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, en eller flera av ovan stadgade kontrollföreskrifter icke kunna tillämpas, skall på kontrollstyrelsens särskilda prövning bero, huruvida det oaktat tillverkning av maltdryck vid sådant bryggeri får äga rum, samt vilka kontrollåtgärder för sådant fall skola på tillverkarens bekostnad vidtagas.

Undantag
från vissa
kontroll-
föreskrif-
ter.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1923, vid vilken tid förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker med däri sedermera vidtagna ändringar upphör att vara gällande; dock att åtgärder, som före den 1 oktober 1923 erfordras för ordnande av maltdryckstillverkning enligt denna förordning, skola vidtagas enligt bestämmelserna i densamma.

Ikraft-
trädande.

Förslag till förordning angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Införsel till och försäljning inom riket av exportöl, varmed i denna förordning förstås alla maldrycker, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker äro att hänföra till tredje klassen, må icke äga rum; dock må, enligt av Konungen meddelade särskilda bestämmelser, exportöl införas och försälas för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål; och må därjämte exportöl till riket införas av den, som enligt 10 § 4 mom. a) i sistnämnda förordning är berättigad till införsel av rusedrycker.

Genom vad nu är stadgat göres icke ändring i tillverkares rätt att försälja exportöl för utförsel ur riket.

2 §.

Den, som inom riket obehörigen försäljer exportöl, skall, där gärningen icke enligt förordningen angående försäljning av rusedrycker är belagd med straff, för den obehöriga försäljningen vara underkastad ansvar, som i 74 § 1 mom. i nämnda förordning är stadgat ifråga om där avsedda förbrytelser; och skall tillika det å försäljningsstället med därtill hörande lägenheter befintliga eller eljest till försäljning avsedda exportöl tillika med kärl och emballage, vari det förvaras, vara underkastat beslag och förbrutet.

Angående fördelningen av böter, som enligt denna förordning ådömas, samt värdet av kärl och emballage, som enligt denna förordning dömas förbrutna, skola bestämmelserna i 92 § i förordningen angående försäljning av rusedrycker äga motsvarande tillämpning; och skola i övrigt vid obehörig försäljning av exportöl 87 §, 88 § 2 mom., 89 §, 90 § 1 mom., 91, 93 och 94 §§ i samma förordning i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

3 §.

I avseende å obehörig införsel till riket av exportöl skola de i 83 § i förordningen angående försäljning av rusedrycker meddelade bestämmelser äga motsvarande tillämpning; dock skall ifråga om förfarandet med obehörigen infört exportöl gälla vad i 4 § här nedan stadgas.

4 §.

Exportöl, som enligt denna förordning tagits i beslag och dömts förbrutet, skall bevisligen förstöras.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1923.

MOTIV

NOTES

1. The first part of the paper is devoted to a discussion of the various methods which have been proposed for the determination of the rate of reaction between a radical and a molecule. The most common of these methods is the use of a stopped-flow apparatus, in which the reaction mixture is rapidly mixed and the reaction is followed by a suitable method, such as the measurement of the change in optical density or the change in the concentration of a particular species. Other methods which have been proposed include the use of a laser flash photolysis apparatus, in which the reaction mixture is irradiated with a short pulse of light, and the reaction is followed by the measurement of the change in the intensity of the fluorescence of a particular species.

2. The second part of the paper is devoted to a discussion of the various factors which can influence the rate of reaction between a radical and a molecule. These factors include the nature of the radical, the nature of the molecule, the temperature, the concentration of the reactants, and the presence of other species which can interfere with the reaction.

Inledning.

Frågan om ordnandet av maltdryckstillverkningen och maltdrycksbeskattningen har sedan ett halvsekel tillbaka varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Därvid har man sökt tillgodose såväl det statsfinansiella intresset som samhällets intresse att tillbakahålla särskilt förbrukningen av de alkoholstarkare maltdryckerna. Sistnämnda intresse har man också sökt realisera genom försäljningslagstiftningen, vilken tid efter annan skärpts. Till sist har det egentliga ölet genom 1917 års rusdrycksförsäljningslagstiftning hänförs till rusdryckerna.

Enär en översikt över lagstiftningen i fråga om maltdryckstillverkning och maltdrycksförsäljning lämnats i 1920 års maltdryckssakkunnigas betänkande sid. 29—37, må här såsom en inledning till föreliggande utlåtande allenast erinras om de viktigaste händelserna på detta område.

Sedan genom 1855 års brännvinslagstiftning förbrukningen av spritdrycker i betydlig grad undanträngts från landsbygden, dröjde det ej länge, förrän ölförbrukningen därstädes tillväxte. Redan år 1866 befanns det nödvändigt att ordna den dittills fria försäljningen av vin och maltdrycker till förtäring på stället. Genom en förordning den 7 december samma år bestämdes villkoren för nämnda försäljning. Efter att åren 1871 och 1873 hava undergått smärre jämkningar ersattes denna förordning med en ny förordning den 18 september 1874, som innehöll i någon mån skärpta föreskrifter. Ehuru dessa föreskrifter blevo genom en förordning den 30 november 1876 ytterligare i likartat syfte ändrade beträffande vissa punkter, minskades likväl icke klagomålen från olika trakter av landet över det rådande missbruket av öl. Under sådana förhållanden och då för tillgodoseende av viktiga statsbehov en förhöjning av statsinkomsterna påfordrades, uppkom tanken att åstadkomma en beskattning av maltdryckerna. Genom brev den 22 mars 1878 uppdrog Kungl. Maj:t åt 1877 års brännvinslagstiftningskommitté att inkomma med förslag ej mindre till ändringar i gällande författningar angående försäljning av vin och maltdrycker än även till de särskilda bestämmelser i avseende å maltdrycker, som av en sådan förändrad lagstiftning kunde anses påkallade. Kommittén avgav den 30 juni 1881 betänkande med förslag till förordning angående beskattning av maltdrycker och föreslog därvid införande av en skatt på torkat och rostat malt, som uppvägs till krossning. Något förslag i ämnet blev emellertid icke av Kungl. Maj:t framlagt för riksdagen. Tio år senare tillsattes en ny kommitté för utredande av frågan om införande av en maltdrycksbeskattning, och dess förslag, som avgavs den 11 december 1891, grundade sig på 1881 års förslag. Men ej heller detta förslag föranledde någon beskattning av maltdryckerna; och sedan finansdepartementets dåvarande kontroll- och justeringsbyrå i anledning av en riksdagsskrivelse om införande av en gräns mellan starkare och svagare maltdrycker den 8 oktober 1892 (tryckt såsom bilaga till maltdrycks-kommitténs den 23 maj 1900 avgivna betänkande) avgivit utlåtande, uppdrogs åt 1891 års kommitté att avgiva förslag till sådana förändringar i författningsförslaget, som betingades av att svagdricka bereddes skattefrihet.

Kommittén avgav den 26 november 1892 betänkande och förslag angående beskattning av maltdrycker med iakttagande att svagdricka fritogs från beskattningen. Med svagdricka förstods sådan maltdryck, vars stamvört ej hade högre extrakthalt än fem procent. Ej heller detta förslag framlades emellertid för riksdagen, utan ännu ett nytt förslag utarbetades i finansdepartementet, enligt vilket förslag svagdricka intill sex procents ursprunglig extrakthalt fritogs från skatt. I anledning härav inkom svenska bryggareföreningen i juli månad 1894 med förslag till förordning om beskattning av maltdrycker, byggt på grundsatsen, att alla maltdrycker skulle beskattas. Emellertid kom frågan om införande av maltdrycksbeskattning att vila, till dess Kungl. Maj:t den 4 april 1902 uppdrog åt en kommitté att taga frågan om lämpligaste sättet för anordnande av en maltdrycksbeskattning under förnyat övervägande, med iakttagande därav att billiga, alkoholsvaga maltdrycker fritoges från beskattningen. Den 5 oktober 1902 avgav kommittén betänkande och förslag i ämnet, och var detta förslag, liksom de tidigare avgivna, grundat på beskattning av uppvägt malt. Till 1903 års riksdag framlade Kungl. Maj:t proposition (nr 52) i huvudsaklig överensstämmelse med kommittéförslaget, och blev densamma av riksdagen antagen med vissa ändringar, som huvudsakligen avsågo de föreslagna skattebeloppen samt gränsen mellan svagdricka och andra maltdrycker (bevilningsutskottets betänkande nr 54 och memorial nr 60); och utfärdade Kungl. Maj:t förordning i ämnet den 17 juni 1903 (nr 64). Jämförelsevis snart visade sig emellertid en överarbetning av den antagna förordningen erforderlig, och till 1907 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till en ny förordning (propositionen nr 80), varigenom bland annat skattesatserna för de lägsta skatteklasserna höjdes. Förslaget antogs i allt väsentligt av riksdagen, och den nya förordningen utfärdades den 7 augusti 1907 (nr 63). Till 1909 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om höjning av maltskattesatserna till de nu gällande beloppen samt om införande av restitution av maltskatt för malt, som i skattepliktigt bryggeri omedelbart använts till svagdricka (proposition nr 18). Förslaget blev av riksdagen antaget; och den 20 augusti 1909 utfärdades förordning (nr 105) angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker den 7 augusti 1907.

Samtidigt med att frågan om införande av maltskatt var föremål för utredningar, skärptes efter hand lagstiftningen om försäljning av maltdrycker. Den förut omnämnda förordningen av den 18 september 1874 avlöstes av en den 24 oktober 1885 utfärdad förordning angående försäljning av vin, maltdrycker, kokat kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker. Denna förordning gällde all försäljning av vin och maltdrycker. Under den följande tiden meddelades föreskrifter om vissa skärpningar av bestämmelserna i nyssberörda förordning. Sedan den s. k. maltdryckskommittén den 23 maj 1900 framlagt förslag till ny lagstiftning i ämnet, avgav Kungl. Maj:t till 1905 års riksdag propositioner om en ny lagstiftning dels angående försäljning av vin och öl, dels angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka. Med vissa ändringar blevo ifrågavarande förslag av riksdagen antagna och utfärdades den 9 juni 1905 förordning angående försäljning av vin och öl (nr 36 sid. 20). Med öl förstods i förordningen samtliga maltdrycker utom svagdricka. Försäljningen av svagdricka reglerades genom den i sina grunddrag ännu gällande förordningen den 9 juni 1905 (nr 36 sid. 32) angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka. Emellertid befunnos snart nog ej heller föreskrifterna om försälj-

ning av öl i 1905 års vin- och ölförsäljningsförordning tillfredsställande. Dels vidtogos vissa partiella förändringar, dels framlades av nykterhetskommittén (med ett den 5 januari 1914 dagtecknat betänkande) ett omfattande förslag till ändringar beträffande rusdryckshandeln överhuvud. I sina grunddrag blev nykterhetskommitténs förslag till försäljningslagstiftning antaget av 1917 års riksdag, varvid emellertid den förändringen vidtog, att s. k. pilsnerdricka undantogs från rusdryckerna. Förordning angående försäljning av rusdrycker utfärdades den 14 juni 1917 (nr 340). Beträffande försäljning av pilsnerdricka utfärdades den 11 juni 1919 en särskild förordning (nr 406).

Såsom 1920 års maltdryckssakkunniga erinrat (sid. 32), har den omständigheten, att under senare hälften av kristiden tillverkning och försäljning av starköl ej ägde rum, varit en av huvudorsakerna till, att fråga uppkommit om införande av förbud mot försäljning av dylikt öl. I anledning av särskilda, vid 1920 års riksdag väckta motioner avlät riksdagen den 2 juli 1920 en skrivelse nr 319, vari anhölls om en allsidig utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förbud mot försäljning inom riket av maltdrycker, vilka innehölle mer än 3.6 volymprocent alkohol, måtte kunna stadgas. Vid anmälandet av ifrågavarande skrivelse i statsrådet den 15 oktober 1920 framhöll departementschefen, att den begärda utredningen vore av omfattande natur och att ett starkölsförbud krävde ändringar i åtskilliga författningar. Utredningen borde i första rummet fastställa olägenheterna av starkölsförsäljning. Bland dessa erinrades om svårigheten att anskaffa lokaler för ifrågavarande försäljning och att utöva erforderlig kontroll å densamma. Borde starkölsförsäljningen förbjudas, skulle möjligheterna att förbättra pilsnerdrickats smak och hållbarhet undersökas. Efter att hava erinrat om tidigare utredningar i ämnet gav departementschefen uttryck åt den uppfattningen, att det från teknisk synpunkt icke vore uteslutet att åstadkomma en extraktrikare dryck av pilsnerdrickats alkoholhalt. Detta förutsatte emellertid, att skillnaden mellan olika drycker fastställdes enbart efter en alkoholgräns. Denna förändring, framhöll departementschefen, torde emellertid medföra en fullständig omläggning av det nuvarande beskattningsväsendet och kontrollförfarandet. Under erinran om att i Danmark och Norge enbart alkoholhalten utgjorde gräns mellan olika slags maltdrycker, ansåg departementschefen, att det borde tagas under övervägande, huruvida icke en motsvarande förändring skulle kunna genomföras för Sveriges vidkommande. I samband härmed borde undersökas, huruvida icke i andra avseenden gällande bestämmelser om maltdryckstillverkningen på grund av vunnen erfarenhet vore i behov av ändring. På grund av vad sålunda anförts hemställde departementschefen om bemyndigande att tillkalla tre sakkunniga personer för att inom finansdepartementet verkställa en allsidig utredning i ämnet.

De sålunda tillkallade sakkunniga avgåvo den 17 december 1921 betänkande och förslag i frågan. Beträffande innehållet i de sakkunnigas förslag skall kontrollstyrelsen under olika kapitel av förevarande utlåtande lämna redogörelse. Över betänkandet inhämtades yttranden från länsstyrelserna och kontrollstyrelsen, varjämte svenska bryggareföreningen bereddes tillfälle att yttra sig över detsamma. Jämväl till dessa yttranden skall styrelsen vid behandlingen av olika delar av ämnet återkomma.

Vid anmälan i statsrådet den 10 mars 1922 av de sakkunnigas betänkande och däröver avgivna yttranden framhöll departementschefen, att han icke vore beredd att då fatta ståndpunkt till vissa av de frågor, som i sammanhang

med behandlingen av detsamma framställde sig, samt att en förnyad utredning i ämnet syntes honom böra äga rum, varvid förevarande lagstiftningsområde borde skärskådas i ett sammanhang. Departementschefen ansåg, att de sakkunnigas betänkande icke borde föranleda annan framställning till riksdagen än rörande förslag till förordning om tillfälligt förbud mot införsel till och försäljning inom riket av starköl. Med proposition nr 230 till 1922 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i överensstämmelse med departementschefens hemställan förslag till förordning angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl. På hemställan av bevillningsutskottet (betänkandet nr 37) biföll riksdagen Kungl. Maj:ts förslag, och med skrivelse den 26 maj 1922 (nr 187) anmälde riksdagen det fattade beslutet. Förordning i ämnet utfärdades den 30 juni 1922 (nr 417) att träda i kraft den 5 augusti 1922 samt gälla till och med den 30 september 1923.

Frågan om den förnyade utredningen beträffande förevarande lagstiftningsområde upptogs av departementschefen i statsrådet den 26 maj 1922. Den förnyade utredning, som departementschefen ansåg böra ifrågakomma, borde enligt departementschefens uppfattning inriktas på de punkter, på vilka anmärkningar mot de sakkunnigas utredning framställts eller i vilka de framlagda förslagen mötts av kritik. De frågor, vilka sålunda ytterligare borde undersökas, vore följande, nämligen *dels* möjligheten att inom 1917 års rusdrycksförsäljnings ram anordna utminuterung och utskänkning av maltdrycker, motsvarande den nuvarande klass III, på sådant sätt, att tillfredsställande kontroll kunde upprätthållas, *dels* möjligheten att förbättra pilsnerdrickats smak och hållbarhet, *dels* frågan om alkoholhaltens beräkning efter volymprocent eller efter viktsprocent, *dels* kontrollsystemets omändring på sådant sätt att, samtidigt med kostnadsbesparing, ökad effektivitet ernåddes, och *dels* maltdrycksbeskattningens omläggning från råmaterialbeskattning till produktbeskattning. Under framhållande av att hela det förevarande lagstiftningsområdet lämpligen borde ånyo skärskådas i ett sammanhang, uttalade departementschefen, att den ifrågasatta överarbetningen av de sakkunnigas betänkande och den kompletterande utredningen därtill borde erhålla samma omfattning, som tidigare angivits för 1920 års maltdryckssakkunnigas utredningsarbete. Departementschefen hemställde i enlighet härmed, att kontrollstyrelsen måtte anbefallas att med biträde av två sakkunniga personer, tillkallade av chefen för finansdepartementet, verkställa överarbetning av 1920 års maltdryckssakkunnigas betänkande och den ytterligare utredning i de till samma sakkunnigas behandling hänskjutna frågor, som kunna föranledas av de över betänkandet avgivna yttrandena eller eljest anses erforderliga. Ifrågasvarande hemställan bifölls av Kungl. Maj:t.

KAP. I.

Starkölsförbudet.

I 1920 års riksdagsskrivelse (nr 319) angående utredning om genomförande av ett förbud mot försäljning inom riket av maldrycker med högre alkoholhalt än 3.6 volymprocent — här nedan sammanfattade under benämningen starköl — yttrade riksdagen, att utredningen borde avse att undersöka, huruvida och under vilka förutsättningar den ur nykterhetssynpunkt särskilt för landsbygdens del avsevärda förmån, som vunnits därigenom, att på grund av särskilda förhållanden de starkare, såsom berusningsmedel användbara maldryckerna icke funnits tillgängliga, skulle kunna bevaras åt framtiden. Då ifrågavarande riksdagsskrivelse föredrogs i statsrådet den 15 oktober 1920, anförde föredragande departementschefen, att genom den begärda utredningen i första hand borde fastställas de olägenheter, som skulle inträda genom ett lössläppande av tillverkningen och därmed av försäljningen av starköl.

*Uppslaget
till under-
sökningen.*

I sitt betänkande hava maldryckssakkunniga behandlat de av riksdagen och departementschefen uppställda spörsmålen under kap. II, betitlat »Följderna ur olika synpunkter av ett återupptagande av starkölsförsäljningen resp. ett starkölsförbud».

De sakkunniga erinrade till en början, att det icke vore fråga om ett återvändande till förhållandena före kristiden i avseende å ölförsäljningen, utan att det gällde en utredning om innebörden av ett eventuellt tillhandahållande av starköl enligt bestämmelserna i rusdrycksförsäljningsförordningen. Då emellertid någon försäljning av starköl icke ägt rum enligt denna förordnings bestämmelser, vore man hänvisad till beräkningar på grundval av den erfarenhet, som vunnits om det individuella kontrollsystemets sätt att fungera.

*1920 års
malt-
dryckssak-
kunniga.*

I sitt betänkande erinrade de sakkunniga, att redan från början lagens bestämmelser om starkölsförsäljningen ansågos medföra betydande svårigheter av organisatorisk art, samt berörde såväl de av 1918 års riksdag beslutade ändringarna i 45 § av rusdrycksförsäljningsförordningen, avseende vissa lättnader i kontrollen vid utminuterings av öl, som ock systembolagsrepresentanternas skrivelse till kontrollstyrelsen den 18 juni 1920, i vilken representanterna framhöllo, att de mest allvariga olägenheter skulle vara att befara, om försäljning av starköl vid det dåvarande komme till stånd. De sakkunniga hade införskaffat genom systembolagsföreningarnas förtroendenämnd upplysningar rörande systembolagens ställning till ett eventuellt återupptagande av starkölsförsäljningen och därvid formulerat de spörsmål, som i främsta rummet borde besvaras, på följande sätt:

»1. Föreligga fortfarande de tekniska svårigheter av olika slag för försäljning av starkare maldrycker, som angivits i ovanberörda till skrivelsen den 18 juni 1920 fogade uttalanden och kunna dessa svårigheter eller några av dem anses vara av den natur, att de icke utan större olägenhet kunna för framtiden övervinnas?

2. Skulle ett frigivande av försäljningen av starkare öl i den omfattning,

rusdrycksförsäljningsförordningen tillåter, kunna antagas i ogynnsam riktning påverka nykterhetstillståndet?

3. Kan det med någon sannolikhet förutses, att, om försäljningen av starkare öl på dylikt sätt frigives, konsumtionen av dylikt öl skulle verka väsentlig minskning i förbrukningen av spritdrycker och viner?

4. Har det bland allmänheten i större utsträckning förspoets önskan om frigivande av försäljningen av starkare maltdrycker?»

Tekniska
och orga-
nisoriska
svårig-
heter.

Systembolagsföreningarnas förtroendenämnd anförde genom sitt verkställande utskott i ett den 14 juni 1921 avgivet utlåtande — i anslutning till vad systembolagsföreningarna och systembolagen i det närmaste enhälligt uttalat — att tekniska svårigheter för försäljning av starköl alltjämt föreläge av den natur, att de icke utan större svårigheter för framtiden kunde övervinnas. Vanskligare att lösa vore emellertid frågan om en tillfredsställande kontroll över ölutminuteringen. För handhavandet härav måste utarbetas enhetliga reglerande anvisningar rörande delvis andra kontrollmetoder än de i fråga om spritdrycker och vin tillämpade. En på kvantitetsbegränsning baserad restriktionspolitik läte sig av praktiska skäl knappast genomföra beträffande ölet, och det vore att befara, att restriktioner ifråga om ölutminuteringen antingen, om de gjordes effektiva, skulle skapa nya, för hela rusdrycksförsäljningsorganisationen ovälkomna och skadliga anledningar till friktion med allmänheten, eller i annat fall behövde tilltagas så rymliga, att de föga motsvarade sitt syfte. Med utskänkningen av alkoholstarkare öl skulle likartade svårigheter bli förknippade. Ett återupplivande av ölkaféerna och den vid landsbygdens hotell och gästgivaregårdar tidigare förekommande öltrafiken måste förebyggas. Och även om ölutskänkningen skulle knytas till måltid, skulle en verksam kontroll ur ekonomiska och nykterhetssynpunkter möta stora vanskligheter.

Maltdryckssakkunniga framhöllo, att tillhandahållandet av starköl enligt rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser vore förenat med betydande vanskligheter. De svårigheter, som vid det dåvarande gjorde sig gällande, vore främst förknippade med lokalfrågan och därmed indirekt med kontrollfrågan. Det gällde att till rimliga pris erhålla butikslokaler, något som vore förenat med svårigheter. Vore lokalerna otillfredsställande eller otillräckliga, skulle ett starkt missnöje uppkomma, som ginge ut över bolagen. Det skulle uppkomma irritationsmoment, som försvårade handhavandet av den individuella kontrollen. De väsentligaste svårigheterna skulle komma att ligga på kontrolltillämpningens område. Dels kunde enligt de sakkunnigas uppfattning någon generell maximibegränsning icke fastställas, enär bruket av starköl i olika hem vore högst olika, dels skulle man av storleken av en persons ölförbrukning icke kunna i samma grad, som fallet vore i fråga om spritdrycker och vin, sluta sig till ett förhandenvarande missbruk. Det bleve nödvändigt att experimentera sig fram till ett lämpligt kontrollförfarande, men det funnes vissa sannolikheter, som talade emot möjligheten att vinna någorlunda fasta regler för kontrolltillämpningen. Under den tid, då systembolagen på experimentell väg sökte utröna de viktigaste kontrollmetoderna, måste en synnerligen stark friktion med allmänheten uppkomma. Utskänkningen av starköl skulle jämväl bli förenad med vanskligheter av en omfattning, som man hade svårt att överskåda. Även om starkölsutskänkningen endast tillätes i samband med måltid, skulle övervakandet härav möta stora svårigheter och särskilt, att ölservering icke ägde rum under täckmanteln av pilsnerdrinksservering.

Beträffande den inverkan, ett frigivande av starkölsförsäljningen skulle utöva på nykterhetstillståndet, ansåg systembolagsföreningarnas förtroendenumnd, att utsläppande av starköl i marknaden med all sannolikhet skulle utöva en ogynnsam inverkan. Så gott som undantagslöst hade de olika representanterna för systembolagen anslutit sig till en sådan uppfattning. Med visshet läte sig säga, att ölkonsumtionen skulle innebära en ökad ekonomisk belastning av breda befolkningslager. Maltdryckssakkunniga ansågo sig kunna räkna med, att starkölet trots restriktionerna skulle visa sig i stånd att tillkämpa sig en stor marknad. Ölets egenskaper såsom njutningsdryck och dess fylligare smak skulle komma att göra det begärligt. Starkölet komme att bli standarddrycken, och pilsnerdrickat komme att deklasseras. Att följerna härav på nykterhetstillståndet ej skulle bli gynnsamma, vore uppenbart, om de också ej på förhand kunde kvantitativt uppskattas. Hur än systembolagens kontroll sköttes, skulle tillgången till starköl i ej ringa utsträckning skänka möjlighet till avsiktligt eller oavsiktligt missbruk av detsamma. Starkölets betydande förmåga att skänka typisk alkoholnjutning skulle hos en del av dess förbrukarekrets locka till stegrad alkoholkonsumtion, till fylleri och dryckenskap. Blevet detta fallet endast med ett relativt ringa procenttal, bleve det oaktat den tribut, som konsumentmassorna på detta sätt lämnade åt alkoholismen, absolut långt ifrån betydelselös. Under sådana omständigheter syntes det de sakkunniga som det enda riktiga att resolut använda den möjlighet till starkölets avlysande, som folkets invänjning vid en svagare maltdryck under kristiden bjöde, och på så sätt nå fram till, att maltdryckerna i sin egenskap av vår mest använda måltidsdryck ej i avsevärd grad bidroge till att direkt och indirekt främja fylleri och dryckenskap. Försattes det tillfälle, som nu bjöde sig, och komme starkölet att ånyo få inarbetas sig, vore det psykologiska ögonblicket försummat. Reformarbetet på detta område komme då i fortsättningen att ha att kämpa med ett motstånd, som bleve mycket starkare att övervinna, då det hade att stödja sig på en ånyo inarbetad smak för starkölet.

Olägenheter ur nykterhetssynpunkt.

De sakkunniga ansågo, att ett utsläppande i handeln av starköl icke läte sig motivera såsom ett medel att minska förbrukningen av starkare alkoholhaltiga drycker. Några slutsatser av de i detta hänseende gjorda erfarenheterna i Norge läte sig icke draga för Sveriges vidkommande, enär förhållandena vore synnerligen olikartade. De svar, som de sakkunniga erhållit på sin till förtroendenumnden och bolagen riktade fråga, bekräftade också, att föga stode att vinna genom en dylik åtgärd. Förtroendenumnden hade sålunda anfört, att någon minskning av den starkt begränsade spritdrycksförbrukningen icke vore att vänta såsom en följd av att starköl åter skulle komma att tillhandahållas. Däremot vore tänkbart, att vinkonsumtionen skulle röna någon inverkan, men allmänt hade den meningen uttalats från systembolagshåll, att denna inverkan knappast kunde antagas bli av nämnvärd, än mindre av väsentlig betydelse. De sakkunniga framhöllo för sin del, att, om överhuvud starkölsförbrukningen skulle åstadkomma någon minskning i starkvins- och brännvinsförbrukningen, denna minskning skulle bli så ringa, att olägenheterna av starkölsförsäljningen vida skulle överväga de möjliga fördelarna.

Starkölet såsom bi-dragande faktor till minskning i konsumtionen av andra drycker.

Rörande frågan om allmänhetens ställning till det nu rådande tillståndet, då starköl ej vore tillgängligt i marknaden, hade förtroendemännen anfört, att önskingar om tillgång till starkare öl till en viss grad kommit till ut-

Allmänhetens efterfrågan å starköl.

tryck från allmänhetens sida, men med bestämdhet hade förklarats, att detta icke skett i den utsträckning, att det kunde vara tal om en allmänare opinion för ölförsäljningens återupptagande. Å andra sidan hade uttryck för en alldeles motsatt opinion icke saknats. För egen del anförde de sakkunniga, vilka i ämnet hört representanter för de näringar, som berördes av ett starkölsförbud, att det missnöje, som gjort sig gällande på grund av frånvaron av starköl i marknaden, måste anses såsom anmärkningsvärt ringa. Även om det från representanterna för bryggeriindustrien och kaféidkarna framhållits, att allmänheten icke vore belåten med det nuvarande pilsnerdrickat och framfört önsknningar om erhållande av det gamla starkölet, vore det icke berättigat att från dessa gruppers erfarenheter sluta sig till ett så allmänt missnöje, att möjligheten av en reform på detta område vore utesluten. Personer från vitt skilda samhällsklasser och med vitt skilda synpunkter hade givit uttryck av positiv tillfredsställelse över det nuvarande tillståndet.

Ersättningsanspråk såsom följd av starkölsförsäljningens upptagande.

De sakkunniga framhöllo, att starkölsförsäljningens återupptagande skulle föranleda, att ersättningsanspråk, vilka hittills kunnat undanskjutas, framkomme från innehavare av rättigheter att utskänka och till avhämtning försälja pilsnerdricka. De av de sakkunniga tillkallade representanterna för kaféinnehavare och speceriaffärer ansågo en eventuell konkurrens från starkölets sida såsom innebärande ett svårt avbräck för respektive grupper näringsidkare. För många av de nuvarande pilsnerdrickskaféerna befarades starkölets uppträdande på marknaden innebära direkt ruin, en omständighet, som ej vore betydelselös, även om intet ersättningsanspråk därpå kunde grundas.

Betydelsen ur nykterhetssynpunkt av starkölsförbudet.

De sakkunniga betonade, att nykterhetssynpunkten vore kärnan i frågan om ett eventuellt förbud mot starkölet, och erinrade i detta sammanhang om den här och var framförda invändningen, att det vore inkonsekvent att genom lagbestämmelser sänka den förut låga alkoholhalten i ölet, under det att drycker med den mångdubbla alkoholhalten, såsom vin och brännvin, alltjämt skulle få tillhandahållas. Denna inkonsekvens försvunne emellertid eller bleve åtminstone betydelselös enligt de sakkunnigas mening inför den särställning, maltdryckerna intoge i egenskap av vårt folks typiska måltidsdryck. Under det att den, som förtärde brännvin även i måttliga mängder, gjorde så just för att ernå den för alkoholen typiska stimulerande verkan, ägde ölet och maltdryckerna över huvud största användning oavsett varje liknande syfte. Vad som framför allt söktes, då maltdrycker användes som måltidsdryck, vore deras bäska, friska smak, som bättre än vatten verkade törstsläckande, som verkade befrämjande på matlusten och som ginge så väl ihop med nästan all föda, därvid förhöjande dess smak. Med hänsyn till drycker av denna allmänna, i folkets smak inarbetade användning bleve det en viktig uppgift för lagstiftningen att eliminera de risker, som betingades av den hittillsvarande alkoholhalten i starkölet, i den mån det över huvud vore möjligt utan att offra det, som vore värdefullt hos dryckerna i fråga. Det berättigade i ett dylikt strävande påverkades ej av lagstiftningens förhållande till en dryck sådan som brännvinet, vars eftersöktethet så uteslutande berodde på en tillräckligt hög alkoholhalt. Det, som anförts, vore också tillämpligt på maltdryckernas användning såsom en ren förfriskningsdryck, förtärd utan sammanhang med måltiderna. Det gällde att möjligast beröva maltdryckerna karaktären av på alkoholhalten beroende »njutningsdrycker», som skänkte den typiska alkoholverkan, vilken vid stegrad intensitet så lätt överginge i ruset.

En av de sakkunniga, civilingenjören B. Almgren, hade vid betänkandet fogat en avvikande mening. I densamma framhöll han gentemot de sakkunniga, att till bryggerierna gång på gång framförts önskemål från allmänheten om tillgång på ett starkare öl än det nuvarande, samt att bryggaren och kaféidkaren, vilka komme i närmare personlig beröring med förbrukaren, därigenom finge mera påtagliga intryck av dennes önskemål. Ingenjör Almgren sammanfattade sin mening på följande sätt. Då man på grund av rena kristidsförhållanden icke haft möjlighet att få pröva verkningarna av den vid 1917 års riksdag antagna, först från och med ingången av år 1919 gällande förordningen angående försäljning av rusdrycker i vad densamma avsåge ölet, men då den konsumerande allmänheten helt visst med tillfredsställelse skulle hälsa ett tillhandahållande av något kraftigare maltdrycker, syntes rättvisan och billigheten kräva, att, innan frågan om förbud mot ölförsäljning upptoges till avgörande, man sökte få utrönt, om icke ett tillfredsställande resultat kunde ernås med tillämpandet av berörda bestämmelser rörande tillhandahållandet av öl. Det syntes numera icke behöva möta alltför stora svårigheter för systembolagen att tillsammans med bryggerierna överenskomma om de lämpligaste anordningarna härför. Den, som ville underkasta sig det med motbokskontrollen förenade besväret för erhållande av ett glas gott öl, borde icke avstängas från möjligheten härtill.

Reservation vid de sakkunnigas betänkande.

I sitt över maltdryckssakkunnigas betänkande avgivna utlåtande framhöll kontrollstyrelsen såsom en sammanfattning av sin uppfattning, att utgångspunkterna för ställningstagandet till det ifrågasatta starkölsförbudet vore följande:

Avgivna utlåtanden.

1. Det tillverkades och försålles inom landet en maltdryck, pilsnerdricka, som i allt väsentligt ganska väl tillfredsställde allmänhetens krav på en välsmakande måltids- och läskedryck, utan att den medförde några olägenheter ur nykterhetssynpunkt.

Kontrollstyrelsen.

2. Ett återupptagande av starkölstillverkningen skulle efter all sannolikhet medföra, att maltdryckskonsumtionen komme att på nytt inrikta sig på ölet.

3. Det syntes icke vara möjligt att inom den nuvarande lagstiftningens ram och på grundvalen av hittills gjorda erfarenheter från den individuella kontrollens tillämpning förebygga ogynnsamma påverkningar på nykterhetstillståndet av starkölsförsäljningen; ett förläggande av denna hos systembolagen skulle fastmer utöva ett ogynnsamt inflytande även på deras verksamhet i övrigt.

4. Svårlosta ekonomiska spörsmål skulle kräva sin lösning, då stora grupper näringsidkare, som hade sin utkomst genom försäljning av pilsnerdricka, skulle försättas i en ekonomiskt ohållbar situation genom konsumtionens inriktning på starköl, som de näppeligen skulle kunna erhålla rätt att försälja.

Kontrollstyrelsen ansåg därför, att mycket starka skäl talade för att försäljning av starköl inom landet icke borde komma till stånd och att därför de sakkunnigas förslag i detta avseende borde av statsmakterna i princip biträdas.

Av länsstyrelserna lämnade de i Östergötlands, Gottlands, Hallands, Älvsborgs, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Västerbottens län förslaget utan erinran eller funno övervägande skäl tala för tillstyrkande av detsamma. De skäl, som av dessa länsstyrelser anförts för starkölsförbud, voro i huvudsak desamma, som av de sakkunniga åberopats. Vissa länsstyrelser betonade uttryckligen, att den nuvarande tidpunkten måste anses särskilt lämplig för den föreslagna reformens genomförande. Från några

Länsstyrelserna.

håll anmärktes emellertid, att utredningen angående möjligheten för anordnande av effektiv försäljningskontroll icke vore uttömmande. Länsstyrelserna i Hallands och Västmanlands län ansågo, att det icke borde vara oefftergivligt, att den nuvarande gränsen av 3.6 volymprocent fasthölles, därest genom en helt obetydlig förhöjning av alkoholhalten dryckens smaklighet och hållbarhet skulle i hög grad förbättras. Länsstyrelsen i Älvsborgs län anförde betänkligheter mot att gränsen skulle dragas enbart vid den nuvarande volymprocenthalten alkohol, varav måste följa en sänkning av pilsnerdrinkats nuvarande kvalitet.

Överståthållarämbetet och fyra länsstyrelser, nämligen de i *Stockholms, Blekinge, Skaraborgs* och *Värmlands* län, tillstyrkte starkölsförbud åtminstone tillsvidare eller för viss tid av två eller tre år. Överståthållarämbetet förklarade sig anse det vara principiellt oriktigt att förbjuda ölförsäljningen, då spritdrycks- och vinhandel tillåtes, men förklarade, att om starkölsförbud ur andra synpunkter ansåges önskvärt, den nuvarande tidpunkten vore lämplig för dess genomförande. Länsstyrelsen i Stockholms län förordade förnyad granskning av möjligheterna av att förbättra pilsnerdrinkats smak och hållbarhet. Länsstyrelsen i Blekinge län anförde såsom skäl för ett allenast tillfälligt förbud, att man borde avbida närmare erfarenhet av hur de nu gällande restriktionerna och den individuella kontrollen verkade å de områden, där den varit i tillämpning. Länsstyrelserna i Skaraborgs och Värmlands län åberopade som stöd för sin ståndpunkt, att tillhandahållande av öl måste anses fullt berättigat, men att dylikt tillhandahållande icke syntes kunna under de närmaste åren på ett fullt tillfredsställande sätt anordnas. Under förbudstiden borde utredning verkställas om de lämpligaste anordningarna för kontrollen över starkölsförsäljningen.

Avstyrkande utlåtanden avgåvos av länsstyrelserna i *Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs* och *Bohus, Örebro, Jämtlands* och *Norrbottnens* län, av den sistnämnda länsstyrelsen med tvekan. De skäl, som åberopades för en dylik avvisande ståndpunkt, voro i huvudsak följande. Inga nya och oförutsedda omständigheter hade förekommit, som kunde föranleda rubbning av de genom 1917 års förordning efter omfattande utredningar antagna grunderna för ölhandeln. Det vore icke blott förhastat utan även oegentligt att upphäva gällande lagstadganden, som ännu ej prövats och visat sig i praktiken otillfredställande. De åberopade praktiska svårigheterna ur kontroll- och organisationssynpunkt borde icke vara oväntade och måste anses överkomliga utan större olägenheter, i varje fall om nödigt rådrum lämnades. Därest praktiska kontrollåtgärder vidtoges, behövde man icke befara, att ölförsäljning efter nyssnämnda grunder skulle hava en ogynnsam inverkan på nykterhetstillståndet. Den nuvarande tidpunkten vore icke särskilt lämplig för reformen, då det dels icke vore säkert, huru allmänheten skulle ställa sig till utsikten att i längden undvara ölet, dels och frågan om allmänt rusdrycksförbud stode på dagordningen. Slutligen framhölls den inkonsekvens, som skulle ligga däri, att det skulle bliva helt uteslutet att åtkomma öl även i de minsta kvantiteter, under det att vin och spritvaror finge tillhandahållas.

Länsstyrelsen i *Jönköpings* län yttrade sig icke i förevarande avseende.

Svenska
bryggare-
föreningen.

Svenska bryggareföreningen framhöll, att lösningen av frågan om, var gränsen mellan ur nykterhetssynpunkt farliga och ofarliga drycker skulle dragas, borde vara en nödvändig förutsättning, för att man utan samband med ett allmänt rusdrycksförbud skulle stadga förbud mot tillverkning av

starkare maltdrycker. Frågan angående de starkare maltdryckernas förmenta farlighet såsom rusdrycker hade emellertid icke genom de sakkunnigas utredning förts ett enda steg närmare sin lösning. Föreningen ansåg, att svårigheten att erhålla för ölförsäljningen lämpliga lokaler numera icke förefunnnes. De svårigheter av kontrollteknisk art, som gjorts gällande, måste hava existerat i lika hög grad vid den tidpunkt, då den nya försäljningslagstiftningen tillkommit, utan att de då från systembolagens sida tillmätts någon betydelse. De sakkunnigas utredning vore i åtskilliga avseenden bristfällig. I fråga om försäljningsförbud för starkare maltdrycker instämde föreningen till fullo i det slut, vartill reservanten bland de sakkunniga kommit.

Den förnyade utredning, som kontrollstyrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 maj 1922 blivit anbefalld utföra, innefattar en undersökning av möjligheten att inom 1917 års rusdrycksförsäljningsförordnings ram anordna utminuteri och utskänkning av maltdrycker, motsvarande den nuvarande klass III, på sådant sätt, att tillfredsställande kontroll kan upprätthållas.

Av kontrollstyrelsen verkställd förnyad utredning.

För att erhålla en för ifrågavarande undersökning lämplig grundval, vilken så nära som möjligt anslöte sig till nu rådande förhållanden och vunnen erfarenhet, riktade kontrollstyrelsen en skrivelse till ett antal större bolag, belägna i olika delar av landet, med anmodan att till styrelsen inkomma med yttrande, huruvida bolaget ansåge de synpunkter, som komme till synes i systembolagsföreningarnas förtroendenämnds till maltdryckssakkunniga den 14 juni 1921 avgivna utlåtande — utlåtandet är här ovan i olika delar refererat — fortfarande ägde giltighet eller huruvida sådana omständigheter föreläge, som enligt bolagets uppfattning möjliggjorde att inom 1917 års rusdrycksförsäljningsförordnings ram anordna utminuteri och utskänkning av maltdrycker, motsvarande den nuvarande klass III, på sådant sätt, att tillfredsställande kontroll kunde upprätthållas.

De tillfrågade 31 bolagen representera kontrollområden med $\frac{3}{5}$ av landets folkmängd och 58 % av samtliga motböcker.

Systembolagen i Kristianstad, Hälsingborg, Halmstad, Uddevalla, Falköping, Karlstad, Örebro, Västerås, Falun, Hudiksvall och Östersund hava antingen helt och hållet eller huvudsakligen instämt i systembolagsföreningarnas förtroendenämnds yttrande till maltdryckssakkunniga den 14 juni 1921. Dessutom hava bolagen i Eksjö, Växjö, Lund, Sala och Söderhamn gjort uttalanden, vilka väsentligen sammanfalla med de synpunkter, som anförts av förtroendenämnden.

Systembolaget i Stockholm anser, att svårigheter föreläge, som hänföorde sig till den vanskliga uppgiften dels att finna antagliga grunder för utminuteringskvantiteternas bestämmande, dels att fördela ett begränsat antal ölskänkningsrättigheter, så att icke de nuvarande pilsnerdrickskaféerna finge sin rörelse ekonomiskt undergrävd, dels att upprätthålla en icke minst ur statsfinansiell synpunkt önskvärd effektiv kontroll över ölskänkningen, när samtidigt en med ölet så likartad dryck som pilsnerdricka utskänktes. Enligt bolagets mening kunde numera lokaler anskaffas för utminuteri, om än också för avsevärda kostnader.

Några bolag, nämligen bolagen i Nyköping, Eskilstuna, Jönköping, Kalmar, Malmö, Gävle och Sundsvall, hava, i likhet med bolaget i Stockholm, ansett, att de lokala svårigheterna att anordna starkölsförsäljning numera kunde anses i det närmaste övervunna, men att det skulle bliva förenat med större eller mindre kostnader.

Åtskilliga bolag anse emellertid, att kontrollens anordning i fråga om ölutminuteringsen fortfarande erbjöde betydande svårigheter. Systembolaget i Göteborg framhåller således, att tekniska svårigheter av allvarlig art skulle yppa sig vid försäljning av starkare maltdrycker, i det att en viss fastställd maximigräns för inköp knappast vore tänkbar på grund av det högst växlande legitima behovet av dessa drycker. Den enda möjliga utväg, som återstode i kontrollhänseende, nämligen efterprovning av gjorda inköp, skulle näppeligen giva tillfredsställande resultat på grund av svårigheten att i olika fall fastställa gränsen för vad som skall anses som missbruk. Över huvud taget syntes man starkt kunna ifrågasätta lämpligheten av att ordna utminuteringsen av öl med tillämpning av motbokssystemet. Enligt bolagets mening skulle utminuteringsen av öl svårligen kunna läggas inom så snäva gränser, att ej en avsevärd kvantitet av det utminuterade ölet komme att av snikna motboksinnehavare avyttras till de från motbok utestängda, varigenom olägenheter i nykterhetshänseende skulle uppstå. I huvudsak liknande synpunkter anföras av systembolaget i Sala. Systembolaget i Lund framhåller, att maltdryckerna intoge en helt annan ställning i konsumtionshänseende än spritdrycker och vin. Det skulle bli synnerligen svårt, för att icke säga omöjligt att kvantitativt begränsa utminuteringsen av maltdrycker, enär behovet vore så olika, och att behandla maltdryckerna som vinet skulle vara detsamma som att frånsäga sig all kontroll över konsumtionen. Det återstode att uppbygga en ny kontrollmetod för ölet. Systembolaget i Malmö anser, att införande av starkölsförsäljning skulle medföra för bolaget stora olägenheter i organisatoriskt avseende, och systembolaget i Nyköping anser, att anordnandet av en effektiv kontroll skulle vara förenat med så betydande svårigheter, att det syntes kunna sättas i fråga, om dessa för närvarande kunde övervinnas.

Vissa bolag se något mera optimistiskt på möjligheten att påbörja en starkölsförsäljning ur tekniska synpunkter. Bolaget i Uppsala anser sålunda bolagen numera vara bättre rustade att åtaga sig försäljning av starköl, men att stora tekniska svårigheter fortfarande vore förenade med anordnandet av en tillfredsställande organisation av ölhandeln. För bolaget förefunnes utsikter att anordna en ur nykterhetssynpunkt tillfredsställande organisation av försäljningen inom Uppsala stad, men ölhandeln på landsbygden fordrade särskilda organisatoriska anordningar och föreskrifter, som bolaget icke kunde yttra sig om. Systembolaget i Visby anser, att några oövervinnliga svårigheter ur kontrollsynpunkt icke skulle behöva uppstå. Bolaget i Karlskrona anser, att några tekniska svårigheter ej föreläge, såvida inga särskilda, i rusdrycksförsäljningsförordningen ej nämnda restriktioner och kontrollåtgärder skulle vidtagas. Bolaget i Eskilstuna anser, att några avsevärda tekniska svårigheter ej skulle uppstå. Bolaget i Sundsvall uttalar sig i samma riktning, och bolaget i Jönköping anser, att visserligen kunde en tillfredsställande kontroll upprätthållas, men att detta skulle vara förenat med avsevärda svårigheter och kostnader. Bolaget i Umeå anser, att, om även svårigheter av olika slag skulle yppa sig, de dock torde för framtiden kunna övervinnas.

Beträffande starkölsutskänkningen äro meningarna delade bland de bolag, som särskilt yttrat sig härom. Bolaget i Nyköping anser, att svårigheterna föreläge i lika hög grad som tillföre. I samma riktning uttala sig bolagen i Växjö och Östersund. Bolaget i Gävle anför, att utskänkningen av öl bleve ett rätt så svårt problem att lösa. Härvid finge man utgå från, att systembolagen själva komme att bedriva denna verksamhet för att i mesta möjliga mån kunna utöva verksam kontroll över densamma. Om så skedde,

kunde förutsättas, att de förutvarande rättigheterna för utskänkning av pilsnerdricka i allmänhet komme att bibehållas. Härav skulle menliga följder uppstå dels därigenom, att nykterhetstillståndet på grund av det ökade antalet rättigheter säkerligen skulle bli lidande, dels därigenom, att den av systembolaget bedrivna verksamheten skulle komma att störande inverka på pilsnerdricksutskänkingsställenas ekonomi. Bolaget i Sundsvall anser, att särskilt utskänkningen skulle föranleda olägenheter, och erinrade om, att stadsfullmäktige i Sundsvall i oktroyen för bolaget bestämt, att starköl endast skulle få utskänkas å särskilda utskänkingsrättigheter av bolaget själf och ej få överlätas. Bolaget fann detta välbetänkt; utskänkningen av starköl utan samband med ordnad restaurangrörelse och servering av mat till fasta spisgäster borde endast få utövas av vederbörande systembolag. Under alla förhållanden kunde befaras, att utskänkningen av starköl skulle rätt avsevärt försämra nu rådande nykterhetstillstånd.

Bolaget i Göteborg anser däremot, att utskänkningen av starkare malt-drycker skulle genom bolagets försorg kunna ske på ett ur ordnings- och nykterhetssynpunkt lämpligt sätt både genom bolaget omedelbart och genom överlåtelse av rättigheter, dessa senare med matvillkor. Detta bekräftades av erfarenheten därav, att något missbruk av öl icke hade förekommit å bolagets spritutskänkingsställen eller å de få ölutskänkingsställen, för vilka allvarigare matvillkor gällde. Bolaget i Eksjö anser, att några tekniska svårigheter för utskänkning av starköl icke föreläge. Bolaget i Karlskrona utgår från, att bolagen själva skulle anordna de särskilda utskänkingsställen för starköl, vilka snart nog komme att utkonkurrera de nuvarande utskänkingsställen för klass II, ett förhållande, som säkerligen ur nykterhetssynpunkt vore lyckligt, enär uppsikten på dessa ställen ej vore den bästa. Med det starkare ölets förekomst försvunne ock frestelsen till sprittillsats till drycken, en sak, som nu ofta förekomme, men som torde varit så gott som okänd under det starkare ölets tid.

Samtliga bolag, som särskilt yttrat sig härom, utom ett, nämligen bolaget i Visby, hava ansett, att starkölsförsäljningens påbörjande skulle hava menliga följder för nykterhetstillståndet. Bolaget i Malmö anför, att svaret på den gjorda frågan måste, då ett på erfarenhet grundat omdöme ej kan lämnas, bli mer eller mindre subjektivt. Vissa förhållanden, som härleddes av sakens natur, syntes peka hän på, att frågan måste besvaras med ja. Frigivandet av starkölet skulle innebära en kraftig ökning av en lätt tillgänglig rusdryck, ägnad att användas till berusning. Genom sitt billiga pris skulle ölet för dem, vilka funne tilldelningen av spritdrycker vara för knapp, ofta bli mera anlitad för ökning till önskat kvantum än det dyrare vinet. Det förut bland en stor del av den konsumerande allmänheten förekommande bruket att förtära brännvin i samband med öl skulle helt visst återvända — till ökning av rusdrycksmissbruket. Några bolag hava särskilt understrukt, att enligt deras uppfattning ogynnsamma följder skulle inträda: bolaget i Sundsvall anser, att dessa följder skulle bli synnerligen menliga, bolaget i Falköping, att de skulle inträda i avsevärd grad, och bolaget i Sala, att de med visshet skulle inträda. Andra bolag hava ansett, att ogynnsamma följder skulle göra sig gällande, såsom bolagen i Uppsala, Nyköping, Växjö, Lund, Hälsingborg, Borås, Örebro, Gävle och Östersund. Bolaget i Göteborg anser, att dessa ogynnsamma följder skulle härflyta från utminuterungen och bolaget i Söderhamn från utskänkningen. Bolagen i Eskilstuna och Kalmar anse, att sådana följder i viss grad skulle framträda, bolaget i Eksjö anser det ej osannolikt, och bolaget i Karlskrona, att åtminstone i början

ogynnsamma följder skulle visa sig. Bolaget i Umeå anser, att ett frigivande av starkölet vid överlåten utskänkning utan några som helst inskränkningar eller vid utminuteri utan föregången individuell prövning och därvid uppkommen eventuell nödvändig begränsning eller avstängning syntes kunna antagas i ogynnsam riktning påverka nykterhetstillståndet.

Beträffande allmänhetens efterfrågan å starköl hava bolagen i Eksjö, Lund, Göteborg och Sundsvall anfört, att ingen dylik efterfrågan kommit till deras kännedom. Bolaget i Göteborg tillägger, att stadsfullmäktige i Göteborg, bland vilka funnes representanter för alla samhällsklasser, utan menings-skiljaktighet uttalat sig mot försäljning av öl. Bolagen i Uppsala, Nyköping, Eskilstuna, Växjö, Visby, Malmö, Hälsingborg, Borås, Falköping, Sala, Gävle, Söderhamn och Östersund anföra, att någon allmänne önskan icke kommit till uttryck. Bolaget i Karlskrona uttalar, att önskningar om frigivande av starkölet nog låte höra sig, men huruvida de omfattades av någon större allmänhet vore svårare att säga. Bolaget i Kalmar framhåller, att bland befolkningen på orten önskan om frigivande av starkölet syntes vara ganska allmän, bolaget i Örebro anför, att från en stor del av allmänheten önskan om tillhandahållandet av en bättre och mera hållbar maltdryck förspotts, och enligt bolagets i Umeå mening förefunnes hos den konsumerande allmänheten numera en önskan att som måltidsdryck få inköpa starköl.

Många bolag hava uttalat sig för önskvärdheten att något höja alkohol- och extrakthalten i maltdrycker av klass II. I denna riktning gå utlåtanden från bolagen i Stockholm (»några få tiondels procent»), Eskilstuna, Jönköping (»extrakthalten hos pilsnerdricka höjes till 10 $\frac{1}{2}$ à 11 %»), Visby (»så obetydlig höjning av extrakt- och alkoholhalten, att den icke torde ha någon betydelse i nykterhetshänseende»), Malmö, Lund (»några få tiondels procent»), Halmstad, Göteborg, Borås, Örebro, Gävle (extrakthalten 10.5 % och alkoholhalten 3.9 %) och Östersund. Såsom skäl för den ifrågasatta ökningen angives allmänt, att hållbarheten och »fylligheten» i det nuvarande pilsnerdrickat måste något ökas, och några bolag hava särskilt betonat, att härigenom förringades de skäl, som kunde anföras för införande av det förut brukliga ölet.

Åtskilliga bolag hava särskilt uttalat sig mot frigivandet av starkölsförsäljningen. Utom de, som helt och hållet eller i huvudsak anslutit sig till förtroendenämndens utlåtande, hava bolagen i Stockholm, Nyköping, som dock förordade tillhandahållande av inhemsk porter, Örebro, Gävle och Sundsvall gjort sådant uttalande. Bolaget i Visby anser, att, om genom en höjning av extrakt- och alkoholhalten resultatet bleve en god och någorlunda hållbar maltdryck, den enda maltdryck av klass III, som behövde tillhandahållas, vore porter.

Kontrollstyrelsen.

Kontrollstyrelsen tillåter sig för egen del till en början upptaga till skärskådande den invändning, som rests mot genomförande av ett starkölsförbud, nämligen att ett dylikt förbud skulle vara inkonsekvent, så länge som försäljning av alkoholstarkare drycker, spritdrycker och vin medgäves. Spritdryckerna och vinet å den ena sidan samt de starkare maltdryckerna å den andra intaga emellertid en helt olika ställning i förbrukningsavseende. Under det att särskilt spritdryckerna hava sin övervägande betydelse såsom njutningsdrycker, hava maltdryckerna, åtminstone i Sverige, sin huvudbetydelse såsom måltidsdrycker. I den mån maltdryckerna emellertid innehållit sådana mängder alkohol, att de skänkt förbrukaren rusverkan, hava de även använts i samma syfte som spritdryckerna, men ett skiljande av maltdryckernas olika användningsom-

råden med särskilda restriktioner gent emot maltdryckernas användning såsom »njutningsdrycker» låter sig icke göra. I stället har lagstiftaren sökt uppdraga en alkoholgräns såsom skillnad mellan de relativt farliga och relativt ofarliga maltdryckerna och lämnat de ofarligare maltdryckerna en relativt fri ställning i försäljningsavseende, men hänfört de såsom farligare ansedda maltdryckerna till rusdrycker. Denna uppdelning och den formella likställigheten i lagstiftningsavseende mellan spritdrycker och starköl kunna dock enligt kontrollstyrelsens mening ej bortskymma den reella olikheten mellan dessa drycker i avseende på användningen. Under det användningen av en spritdryck, där icke särskilda ändamål såsom medicinska och tekniska föreligga, måste anses ske i njutningssyfte, kan användningen av starköl icke tydligt på förhand angivas till sitt syfte. Med hänsyn härtill komme man vid tillämpningen av försäljningsbestämmelserna ifråga om starkölet att råka in i nästan olösliga motsättningar, ur vilka den närmast till hands liggande utvägen onekligen synes vara att med ledning av möjliga erfarenheter om gränsen mellan relativt farliga och relativt ofarliga maltdrycker förbjuda försäljningen av de relativt farliga dryckerna.

Enligt föreskrifterna i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning skall starköl utminuterar på motbok. För utställande av motbok för inköp av öl gälla samma regler som för utställande av motbok för inköp av spritdrycker. Liksom i fråga om utminuterar av vin är för utminuterar av öl icke någon kvantitetsbegränsning föreskriven, men såväl länsstyrelse vid meddelande av oktroj för bolag som ock bolaget själf torde vara oförhindrade att bestämma kvantitetsbegränsning för inköpen. Utminuterar av öl är ej underkastad fullt samma stränga bestämmelser som utminuterar av spritdrycker. Avhämtning av öl kan nämligen ske å särskilda avhämtningsställen, om sådana finnas inrättade, dock under förutsättning att betalning erlagts å utminuteringsställe för spritdrycker och vin. Försändning från utminuteringsställe av öl kan äga rum, utan att rekvisition och betalning på förhand erlagts; dock skall betalningen äga rum och rekvisitionen avlämnas, då ölet mottages av köparen i dennes bostad. Partihandlare med öl (tillverkare eller den, som fått särskilt tillstånd) kan försända öl direkt till köpare, därest bolag därom träffar överenskommelse med tillverkaren och de av kontrollstyrelsen för sådant fall meddelade bestämmelser iakttagas.

Beträffande utskänkningen av öl finnas några särskilda bestämmelser icke i annan mån meddelade i rusdrycksförsäljningsförordningen, än att å sådana till enskild person direkt upplåtna rättigheter att vid måltid till spisande gäster utskänka öl, som avses i 20 § av nyssnämnda förordning, med måltid förstås gäst mot betalning tillhandahållen lagad mat till ett pris, som ej understiger eller, där visst pris för måltiden ej avtalats, ej skäligen kan anses understiga dubbla priset av det till måltiden utskänkta ölet; vid måltiden må ej till gäst utskänkas mer än $\frac{2}{3}$ liter. De i 21 § 2 mom. av förordningen avsedda passagerarfartygsrättigheterna och i 22 § omnämnda tillfälliga rättigheterna äro underkastade samma inskränkning i avseende på utskänkning av öl, som i 20 § föreskrives.

Den i rusdrycksförsäljningsförordningen föreskrivna försäljningsorganisationen har icke blivit prövad i praktiken på grund av att starkölstillverkningen varit inställd, men en obetydlig myckenhet öl av utländsk tillverkning torde hava försålts dels utminuteringsvis, dels, och företrädesvis, inom utskänkningen. Det är med hänsyn härtill uppenbart, att en på erfarenhet grundad uppfattning om den föreskrivna försäljningsorganisationens sätt att fungera icke kan göras gällande, men en god ledning, hur ifrågavarande

organisation i praktiken skulle ställa sig, torde kunna hämtas från de erfarenheter, som redan vunnits vid försäljningen av spritdrycker och vin.

Det kan härvid först förtjäna att erinras, att förbrukningen av starköl tillverkningsåret 1913—1914 beräknades uppgå till cirka 102,269,000 liter, motsvarande i runt tal 306,000,000 halvbuteljer. Försäljningen av spritdrycker uppgick år 1920, som uppvisar den största försäljningen under de senaste åren, till cirka 37,800,000 liter och av vin till nära 2,000,000 liter. Det torde utan vidare kunna antagas, att, om starkölsförsäljning ånyo komme att äga rum, starkölsförsäljningen skulle bli mindre än vad som förbrukades år 1913. Hur stor minskningen komme att bli, torde bero på dels de restriktiva bestämmelser, som bolagen kunna komma att tillämpa vid starkölsförsäljningen, dels allmänhetens efterfrågan å starkölet. Det är av betydelse att fastställa, huruledes dessa båda faktorer komma att verka, om starkölsförsäljning påbörjades, enär man därigenom kan bilda sig en ungefärlig föreställning om sagda försäljnings omfattning och därmed om graden av de olägenheter, som i olika hänseenden skulle komma att göra sig gällande.

Kontrollstyrelsen håller före, att några restriktiva bestämmelser av betydelse ur kontrollsynpunkt näppeligen kunna utformas åtminstone på grundval av hittills gjorda erfarenheter. I sitt utlåtande över maltdryckssakkunnigas betänkande anförde kontrollstyrelsen härom:

»En anordning av den individuella utminuteringskontrollen för ölets vidkommande i huvudsaklig överensstämmelse med det kontrollsystem, som för närvarande kommer till användning vid utminutering av spritdrycker, låter sig näppeligen genomföras. Som ett väsentligt led i denna kontroll ingår ett fastställande vid motböckernas utlämnande av de högsta kvantiteter spritdrycker, som få på desamma inköpas. Att vid utlämnandet av motböcker för inköp av öl fastställa liknande kvantitetsbegränsningar låter sig däremot av praktiska skäl, som det torde vara överflödigt att här närmare utveckla, ej göra. Under sådana förhållanden återstår ingen annan möjlighet än att tillämpa samma kontrollmetoder vid utminuterings av öl, som för närvarande tillämpas vid utminuterings av viner, speciellt lätta viner, d. v. s. att praktiskt taget tillåta alla motboks innehavare att inköpa de kvantiteter, de önska, och att först ingripa, då några alldeles särskilda förhållanden föreligga. Ett dylikt tillvägagångssätt för ölets vidkommande skulle emellertid på grund av den från lättvinerna alldeles artskilda ställning, som ölet i förbrukningsavseende intager — den långt större kundkrets ur alla befolkningslager, som ölet kan påräkna, m. m. — göra hela kontrollen betydelselös.»

Vid den förnyade prövning, som kontrollstyrelsen ägnat denna fråga, har styrelsen icke funnit anledning att frångå sina tidigare gjorda uttalanden. Med hänsyn härtill kunna enligt kontrollstyrelsens mening gällande bestämmelser om ölförsäljningens organisation icke utgöra något väsentligt hinder för en omfattande ölförsäljning, därest allmänheten skulle komma att i någon större omfattning vilja inköpa starköl.

I vad mån allmänhetens efterfrågan å starköl kommer att göra sig gällande, är givetvis svårt att med säkerhet angiva, men sannolikt kommer efterfrågan att under vissa förutsättningar bli betydande. Även om allmänheten för närvarande är belåten med eller åtminstone finner sig i att hava tillgång till en maltdryck av pilsnerdrickats typ, torde, om starköl utsläppes i marknaden, visserligen på motbok men utan några mera förbrukningsinskränkande restriktioner, denna dryck mycket hastigt återtaga en stor del av sin forna marknad. Dels är ju starkölet kraftigare och mera fylligt än pilsnerdrickat, dels kommer det att säljas på motbok. Enär den omständigheten, att en rusdryck

säljes på motbok, visat sig innebära en frestelse för konsumenterna att så långt som möjligt göra inköp å motboken, är det mycket sannolikt, att de nuvarande motboksägarna skulle i stor utsträckning utnyttja möjligheten att på motboken inköpa öl. Men även åtskilliga personer, som nu icke innehava motbok, särskilt kvinnor, skulle utan tvivel för att skaffa sig tillgång till öl söka erhålla motböcker och så långt sig göra läte utnyttja motboken för inköp av öl. Starkölets egenskaper att både kunna användas såsom måltids- och njutningsdryck i förening med den svenska allmänhetens uppfattning, att motboken lämnar innehavaren en rättighet, som han bör så långt möjligt utnyttja, torde säkerligen medföra, att starkölet kommer att få en jämförelsevis stor användning.

Vad som sålunda anförts om den ringa hämmande inverkan, restriktionerna torde utöva, och den efterfrågan, som skulle göra sig gällande, berättigar till antagandet, att starkölsförsäljningen skulle bli mycket betydande. Men även om förbrukningen icke bleve större än $\frac{1}{3}$ av förbrukningen år 1913, skulle den ändå bli cirka 33,000,000 liter eller ej långt ifrån så mycket som förbrukningen av spritdrycker år 1920. Den nära fördubblade omsättning i liter räknat, som systembolagen härigenom skulle erhålla, måste föranleda betydande omläggningar inom bolagens försäljningsrörelser, vilket icke kunde undgå att medföra stora kostnader och svårigheter. Men även om dessa icke kunna anses vara oöverstigliga, kunna emellertid synnerligen vägande betänkligheter anföras ur nykterhetssynpunkt, och såväl 1920 års riksdag i sin skrivelse som ock vederbörande departementschefer vid frågans föredragning i statsrådet hava fäst uppmärksamheten på denna sida av spörsmålet.

Olägenheterna av en omfattande starkölsförsäljning bli ur nykterhetssynpunkt under alla omständigheter betydande, även om kontrollsystemet vore jämförelsevis tillfredsställande. Vad som emellertid särskilt måste beaktas är, såsom nyss framhållits, frånvaron av möjligheterna, åtminstone så långt man nu kan se, att åstadkomma en verksam kontroll å utminutereringen av starköl. Detta förhållande i förening med den av bolaget i Göteborg framhållna omständigheten, att »snikna motboks innehavare» avytttrade starköl till de från motbok avstängda, torde medföra verkliga och betydande olägenheter ur nykterhetssynpunkt. Särskilt besvärlig synes kontrollen komma att bli å sådana ställen, där ett bryggeri men icke ett systembolag finnes och där bolaget finner sig böra träffa avtal med tillverkaren om direkt försändning av öl. Låge bryggeriet på landsbygden utan tillgång till ordningsmakt, kunde särskilt svåra förhållanden uppkomma. Jämväl vid utskänkningen av starköl torde betydande olägenheter uppkomma, ehuru väl dessa möjligen, åtminstone delvis, skulle kunna begränsas genom det av åtskilliga bolag framställda förslaget, att överlåtelse av rättighet att endast utskänka öl ej skulle få ifrågakomma. Det kvarstode under alla förhållanden svårigheter att kontrollera, såväl att öl icke utskänktes såsom pilsnerdricka som att pilsnerdricka icke utskänktes såsom öl, vilket senare ekonomiskt kunde tillskynda utskänkningssinnehavaren betydande fördelar.

En omständighet, som kontrollstyrelsen hittills icke berört, skulle möjligen kunna medverka till, att förbrukningen av starköl icke bleve så betydande, som styrelsen här ovan antagit. Det är det pris, som kan komma att sättas på starkölet. Otvivelaktigt skulle utminuteringspriset komma att bli åtskilligt högre än före kriget, men priset torde i varje fall icke bli så stort, att det komme att verka hämmande på förbrukningen.

Även om det icke skulle visa sig omöjligt att, därest starkölsförsäljningen

frigäves, så småningom under årens lopp utforma ett kontrollförfarande, som begränsade olägenheterna av denna försäljning, måste emellertid ett dylikt kontrollförfarande enligt kontrollstyrelsens mening väsentligen taga sikte på starkölets egenskap att kunna användas såsom njutningsdryck och sålunda lämna åsido ölets användning såsom måltidsdryck. Kontrollsystemet skulle därigenom bliva så restriktivt, att förbrukningen av öl nedbringades till ett minimum. Genomförandet av ett sådant system skulle emellertid föra till sådana slitningar med allmänheten, att samarbetet mellan bolagen och allmänheten, som är en så viktig förutsättning för det individuella kontrollsystemets funktion, helt och hållet skulle riskeras eller tillfogas måhända obotliga skador. Därtill kommer, att starkölets omsättning genom sådana åtgärder skulle nedbringas till en obetydlighet, och skälen för starkölsförsäljningens bibehållande väsentligt försvagas. I detta samband må upptagas det framställda förslaget, att försäljningen av porter skulle bibehållas, men att försäljningen av annat starköl skulle förbjudas. Enligt styrelsens mening skulle en dylik anordning icke kunna undgå att medföra praktiska svårigheter så till vida, som en klar gräns icke kan dragas mellan porter och andra starkölstyper. Det måste också synas vara inkonsekvent att undantaga från ett eventuellt förbud mot starköl en viss typ, som i lika hög grad som de förbjudna typerna kunna medföra olägenheter ur nykterhetssynpunkt. Det är icke osannolikt, att, om porterförsäljningen ensamt medgäves, portern skulle kunna bliva en ersättningsdryck för starkölet. Styrelsen finner sig därför böra avstyrka förslaget om porterförsäljningens undantagande från starkölsförbudet.

Frågan om den inverkan, som påbörjande av starkölsförsäljningen kan utöva på ersättningsfrågan, finner styrelsen tillräckligt utredd i maldryckssakkunnigas betänkande sid. 46—47 och tillåter sig hänvisa till vad de härutinnan anför.

På grund av vad sålunda anförts har kontrollstyrelsen icke funnit anledning att ändra den uppfattning, styrelsen i sitt utlåtande över maldryckssakkunnigas betänkande uttalat, nämligen att de sakkunnigas förslag bör av statsmakterna i princip biträdas. Det torde enligt styrelsens mening saknas fog för det gjorda yrkandet, att starkölsförsäljningen borde igångsättas för att skaffa erfarenheter om dess verkningar. Man torde nämligen, såsom kontrollstyrelsen här ovan sökt visa, redan på förhand kunna säga, att ett sådant försök skulle komma att medföra olägenheter för nykterhetstillståndet. Onekligen föreligger nu en tidpunkt, då genomförandet av ett starkölsförbud kan äga rum utan större svårigheter för alla parter. Visserligen har motstånd rests mot starkölsförbudet i den utformning, det erhållit i maldryckssakkunnigas betänkande. Det gäller därför att pröva, huruvida icke sådana vägar kunna beträdas, att betänkligheterna mot starkölsförbudet kunna hävas. I följande kapitel skall styrelsen närmare skärskåda, i vad mån ett förslag, som så långt möjligt tillgodoser olika synpunkter i starkölsfrågan, må kunna åvägbringas.

KAP. II.

Till frågan om förbättrande av pilsnerdrinkats smak och hållbarhet.

I 1920 års riksdags skrivelse nr 319, varigenom uppslaget gavs till den förevarande utredningen, framhölls, bland annat, att utredningen borde inriktas på att söka tekniskt utröna, huruvida en, trots låg alkoholhalt, smakligare, hållbarare och som måltidsdryck mera användbar maltdryck än det nu förekommande pilsnerdrinkat kunde frambringas, till äventyrs genom att öka malthalten. I anförandet till statsrådsprotokollet den 15 oktober 1920, då bemyndigandet att tillkalla maltdryckssakkunniga lämnades, gav föredragande departementschefen det direktivet för utredningen, att, om det befunes att tillverkningen och försäljningen av de starkare maltdryckerna borde förbjudas, undersökningen skulle inriktas på frågan om möjligheterna att förbättra det nuvarande pilsnerdrinkats smak och hållbarhet. Efter att hava erinrat om tidigare utredningar i ämnet uttalade departementschefen, att man syntes kunna göra gällande, att det från teknisk synpunkt icke vore uteslutet att kunna förverkliga önskemålet att skapa en extraktrikare dryck av pilsnerdrinkats alkoholhalt. Detta förutsatte emellertid, att skillnaden mellan olika drycker fastställdes, icke såsom för närvarande efter en kombinerad alkohol- och extraktgräns, utan enbart efter en alkoholgräns.

*Direktiven
för malt-
dryckssak-
kunnigas
utredning.*

De av riksdagen och departementschefen lämnade direktiven för maltdrycks-sakkunnigas utredningsarbete innebära enligt kontrollstyrelsens mening, att alkoholhalten i det nuvarande pilsnerdrinkat skulle bibehållas vid vad redan vore stadgat, men att frihet borde lämnas i fråga om extrakthalten. I nära anslutning till dessa direktiv hava de sakkunniga utarbetat sitt förslag, som i korthet innebär följande.

Skillnaden mellan olika slags maltdrycker i försäljningshänseende skulle bestämmas endast genom alkoholhalten och de nuvarande alkoholgränserna ($2\frac{1}{4}$ volymprocent mellan klass I och klass II samt 3.6 volymprocent såsom övre gräns för klass II) bibehållas. I tillverkningshänseende skulle utöver de nu förekommande huvudtyperna svagdricka (intill 6 procent extrakt), pilsnerdricka (intill 9.5 procent extrakt) och öl (överstigande 9.5 procent extrakt) tillkomma två nya typer, nämligen maltdricka (över 6 procent extrakt, men intill $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol) och maltöl (med mer än 9.5 procent extrakt, men högst 3.6 procent alkohol). Tillverkningen av maltdricka och maltöl skulle endast få äga rum vid sådana skattepliktiga bryggerier, som därtill av kontrollstyrelsen erhållit tillstånd. Vid ansökan om tillstånd skulle uppgift lämnas om de särskilda anordningar, tillverkaren ämnade inom bryggeriet vidtaga i syfte att förhindra, att alkoholhalten i de maltdrycker, tillverkaren framställde, efter deras utlämnande kunde komma att överstiga den för vederbörande klass fastställda alkoholhalten. I motiveringen till förslaget framhöll de sakkunniga (sid. 60—61), att såsom en garanti, när ett bryggeri önskade upptaga till-

*Malt-
drycks-
sak-
kunnigas
förslag.*

verkningen av maltdricka och maltöl, i första hand syntes böra komma kravet på en modern pasteuriseringsanordning i väl fungerande skick. De sakkunniga hade emellertid ej velat knyta framställningen av de ifrågavarande dryckerna just till en pasteurisering av den färdiga varan. Andra möjligheter att förhindra alkoholhalten att överskrida ett visst alkoholvärde, som låge under det eljest för dryckens extraktstyrka karakteristiska, förefunnes nämligen. Man kunde särskilt vinna en begränsning för alkoholstyrkan genom användande av på särskilt sätt behandlat malt och svagt förjäsande jästsorter. En annan möjlighet låge i en dealkoholisering av den färdigjästa drycken genom bortdestillering av alkoholen, lämpligen i vacuum. I vilket fall som helst vore ej pasteuriseringsmetoden den enda metod, som stode till buds, då det gällde att framställa en maltstark, alkoholfattig dryck.

*Reserv-
ation.*

En av de sakkunniga biträdde ej sakkunnigas förslag i denna del och framhöll, dels att erfarenheten från andra länder visade hän på att malt-drycker av maltdrickats och maltölets typ i dessa länder endast erhållit en ringa omsättning, dels att det icke vore lämpligt att fastställa enbart en alkoholgräns, dels ock att, om alkoholhalten bleve det enda bestämmande och alkoholgränsen sattes till 3.6 volymprocent, ett svagare pilsnerdricka än det nuvarande måste framställas.

*Svenska
bryggare-
förening-
gen.*

Utöver de synpunkter, som reservanten gjort gällande gent emot de sakkunnigas förslag, framhöll svenska bryggareföreningen, att maltöl och malt-dricka enligt föreningens förmenande icke kunde bli ersättningsdrycker för de alkoholstarkare maltdryckerna. Ifrågavarande drycker hade sin huvudsakliga avsättning såsom styrkedrycker för sjuklingar och konvalescenter, men som måltidsdrycker kunde de med säkerhet icke vinna nämnvärd användning.

*Problem-
ställning.*

Det föreligger alltså djupgående meningsskiljaktigheter mellan, å ena sidan, sakkunnigmajoriteten samt, å andra sidan, en reservant bland de sakkunniga och svenska bryggareföreningen beträffande en av de viktigaste punkterna i utredningen, nämligen frågan om förbättrandet av pilsnerdrickats smak och hållbarhet. Från tillverkarnas sida förnekas möjligheten av den av de sakkunniga förordade vägen att genom extraktrika och alkoholsvaga drycker nå fram till maltdrycker, som kunde anses vara överlägsna det nuvarande pilsnerdrickat åtminstone med hänsyn till smaken. Det torde vara omöjligt att på rent objektiva grunder nå fram till en uppfattning, vilken sida som har rätt i det föreliggande fallet. Smaken är nämligen synnerligen individuell, och även om på detta område förfarna personer komme till en mening om, att en maltdryck vore överlägsen en annan i smaken, vore det därmed ingalunda säkert, att de hade träffat den allmänna smakriktningen.

Emellertid torde tillverkarnas allmänna erfarenhet böra tillmätas en ganska stor betydelse för bedömandet av, vilka maltdrycker tilltala allmänhetens smak. Maltdryckernas smaklighet är i stor utsträckning beroende på de tillverkningsmetoder, tillverkarna tillämpa. Vid utbildandet av dessa metoder, hava de emellertid att räkna med allmänhetens smak för drycker av vissa typer. I den mån en tillverkare lyckas framställa drycker, som tillfredsställa den allmänna smakriktningen, vinner han avsättning för dessa, men om de av honom tillverkade dryckerna icke äro i allmänhetens smak, kommer han att sakna omsättning och tvingas härigenom att lägga om sina tillverkningsmetoder. En ganska god ledning vid bedömandet av den huvudriktning, som allmänhetens smak på detta område har, torde där-

för kunna hämtas från maltdryckstillverkarnas erfarenhet. Ett förslag, som icke stöder sig på den praktiska erfarenheten härutinnan, även om det teoretiskt kan synas tillfredsställande, lärer hava små utsikter att slutgiltigt kunna lösa den föreliggande frågan.

Kännedomen om tillverknings sättet för maltdryckerna är föga spridd. Både med hänsyn härtill och för att giva en erforderlig bakgrund åt den ståndpunkt, kontrollstyrelsen intager i de förevarande frågorna, är det erforderligt att lämna en kort framställning om tillvägagångssättet vid framställningen av maltdrycker.

Tillvägagångssättet vid tillverkning av öl.

Maltdryckerna beredas av maltad säd, företrädesvis korn, samt humle, vatten och jäst. Vid de skattepliktiga bryggerierna i Sverige få endast kornmalt, humle, vatten och jäst användas, samt vid porterberedning socker, men vid de skattefria bryggerierna användas också majs samt socker och sirap. Maltdryckstillverkningen omfattar *mältningen* (d. v. s. beredning av maltet), *vörtberedningen*, *jäsningen av vörten* och *lagringen*.

Mältningen innefattar kornets (eller sädens) behandling med vatten — den s. k. stöpnigen — det stöpta kornets groning samt det grodda kornets torkning. Vid ifrågavarande groningsprocess framkallas ett lösligt kemiskt enzym, diastas, som har den egenskapen att, särskilt vid vissa temperaturer, omvandla stärkelsen i kornet till maltsocker (maltos) och dextrin samt dessa närstående mellanprodukter. Vid groningen uppstå därjämte vissa produkter, vilka vid rostning av maltet giva de aromatiska ämnen, som förläna maltdryckerna den säregna smaken och aromen. Redan vid mältningen kan tillverkaren ingripa och i viss grad giva den av maltet tillverkade drycken dess karaktär. Han kan sålunda tillverka malt med högre eller lägre halt av förjäsbart socker och redan därigenom åtminstone i viss grad och inom vissa gränser reglera förhållandet mellan extrakt och alkohol i drycken. Tilläggas bör emellertid, att i Sverige ett stort antal bryggerier icke hava mälterier och att åtskilliga bryggerier icke hava tillräckligt stora mälterier. Vid sådant, förhållande äro de flesta tillverkare hänvisade till att använda inköpt malt och äro därför ur stånd att reglera maltets beskaffenhet.

Vörtberedningen avser att av malt och vatten tillaga en för jäsning lämplig, socker-, dextrin- och äggvitehaltig vätska, vörten. För att maltet skall kunna användas, måste det först krossas, varefter det krossade maltet fuktas och uppmjukas med en mindre mängd vatten av låg temperatur, varefter den sålunda erhållna mäskan genom tillsats av vatten uppvärms till den för försockringen lämpligaste temperaturen av omkring 70° Celsius (mäskningen). Den ena av de brukliga mäskningsmetoderna är dekoktionsmetoden, varvid mäskan genom tillsats av varmt vatten till en början blott obetydligt uppvärms, varefter en del av mäskan överföres i en särskild mäskpanna och uppvärms till kokning och sedan föres tillbaka på mäskan, vilket upprepas ett par gånger, tills mäskan fått sin rätta temperatur. Vid infusionsmetoden bringas mäskan genom direkt tillsats av varmt vatten upp till försockrings-temperatur. Vid mäskningen har tillverkaren vissa möjligheter att inverka på maltdryckens beskaffenhet. Då nämligen diastasen, som orsakar stärkelsens i maltet övergång till maltos, blir starkt försvagad vid en temperatur över 70° och genom kokning fullständigt förstöres, kan vid mäskningen framställas en vört, som jämte en mindre mängd maltos innehåller svårjäsbara sockerarter och ojäsbara dextriner och vilken på grund härav lämnar en extraktrik och alkoholsvag maltdryck.

Av vattnets mängd i förhållande till maltets beror vörtens styrka och

därmed den färdiga maldryckens beskaffenhet. Vörtens styrka bestämmes med tillhjälp av sackarometern, å vilken man kan direkt avläsa vörtens halt av extrakt d. v. s. maltets i vatten lösliga beståndsdelar i procent av vörtens vikt.

Den genom mäskningen erhållna vörten överföres i bryggpannan, där den försättes med humle och kokas, varigenom humlen extraheras, vissa äggviteämnen bringas till utfällning och vörten koncentreras till önskad styrka. Efter kokningen avkyles vörten hastigt till låg temperatur och överföres till jäskaren.

Vörtens jäsning sker genom tillsättande av jäst, som kan åstadkomma både en relativt hög och relativt låg förjäsning, beroende på den vid bryggeriet använda jästrasen. Med hänsyn till de jästraser, som komma till användning, skiljer man mellan överjäsning och underjäsning. Vid överjäsning är temperaturen hos vörten i allmänhet högre; jäsningen går fortare och jästen avskiljes på ytan av vätskan. Underjäsningen förutsätter låg temperatur hos vörten, försiggår långsamt och avskiljer jästen på botten. Det underjässta ölet utmärkes av långt större hållbarhet.

Jäsningen sker i två stadier: huvudjäsningen, som inträder straxt efter jästtillsatsen, försiggår i jäskaren och fortgår i 8 à 14 dagar, och efterjäsningen, som äger rum, sedan den jässta vätskan överförts på lagerfat i lagerkällaren. Temperaturen i lagerkällaren hålles särskilt vid framställning av underjässta maldrycker mycket låg, för att efterjäsningen må ske så långsamt som möjligt. Under efterjäsningen blir drycken, genom att jästen avsätter sig, fullkomligt klar. Innan drycken sändes i handeln, filtreras den, om den ej genom lagringen blivit »blank», och buteljeras.

Vid jäsningen utsätts de förjäsbara sockerarterna i vörten för en omvandlingsprocess och övergå till alkohol och kolsyra, vilken senare dels bortgår i gasform, dels till någon ringa del blir löst i vätskan. I praktiken räknar man med, att varje procent bortjäst extrakt ger $\frac{1}{2}$ viktprocent alkohol. Om sålunda stamvörtstyrkan hos en dryck varit 9 procent och 5 procent blivit bortjässta, bör drycken hålla $2\frac{1}{2}$ viktprocent alkohol. Såsom förut antytts, kan på grund av olika omständigheter, såsom maltets beskaffenhet, mäskningsförfarandet och jästens beskaffenhet, vätskans förjäsning bliva större eller mindre. Förjäsningsgraden erhålles genom att dividera den bortjässta procenten av extraktet med ursprungsvörtens extraktprocent; i det nyssnämnda exemplet är förjäsningsgraden $\frac{5}{9} = 55.5$ procent. Hos underjässta drycker brukar utjäsningsgraden vara någorlunda konstant vid samma tillverknings- och behandlingssätt samt ligga omkring 60 procent.

Vid en rationell tillverkning söker man alltid att till varje dryck få en stamvört av bestämd extraktstyrka. Härför fordras väsentligen samma sorts malt och en i alla detaljer likartad fabriktionsmetod. Även den minsta avvikelse härvid, t. ex. blott en eller ett par värmegrader vid mäskningen eller begagnande av en annan jästsort, kan medföra en märkbar skillnad hos den färdiga produkten.

Alkoholhalten i en maldryck betingas visserligen av stamvörtens extraktstyrka, men närmast av extraktets beskaffenhet, så att ju mera jäsbart socker, extraktet innehåller, desto mera alkohol innehåller maldrycken under i övrigt lika förhållanden. Då, såsom förut omnämnts, sockerbildningen i extraktet betingas dels av maltets beskaffenhet, dels av temperaturen vid mäskningen, kan man få maldrycker, som med samma extrakthalt hos stamvörten hava ganska olika karaktär i övrigt. Ett sockerrikt, men dextrinfattigt extrakt ger ett alkoholstarkt, vinartat öl, varemot ett sockerfattigt

och dextrinrikt extrakt ger ett alkoholsvagt men fylligt öl. De i Bayern förekommande ölsorterna höra i allmänhet till denna senare kategori, var-
emot pilsnerölet hör till den förra.

De i Sverige förekommande pilsnerdricksorterna äro nära nog slutförjasta, d. v. s. nästan allt förjäsbart extrakt i dessa dryckers ursprungsvört har omvandlats. Vissa drycker äro emellertid icke slutförjasta, när de lämna bryggeriet; så t. ex. det överjasta fatsvagdrickat, som ofta fortfar att jäsa även sedan det tappats på kärl. För att förhindra fortsatt jäsning av en maltdryck har pasteuriseringsmetoden tillämpats. Maltdrycken uppvärms härvid i väl slutna flaskor med en temperatur av 50—70° C., varvid jästcellerna dödas. Detta förfarande tillämpas i Danmark och Norge särskilt i fråga om maltdrycker, som skola underkastas längre transport, enär dryckens hållbarhet väsentligt ökas. Emellertid har mot pasteuriseringsförfarandet gjorts den invändningen, att drycken tager skada av uppvärmningen och erhåller en bismak (»bröds-
smak»); förfarandet är också jämförelsevis dyrt, enär det för pasteurise-
ringen åtgår ganska mycket värme, vartill kommer en icke obetydlig kross
av flaskor.

Vid tillverkningen av vissa maltdrycker ingår pasteuriseringen såsom ett led i förfarandet. Där jäsningen av vörten avbrytes vid en viss uppnådd alkoholhalt, innan allt förjäsbart extrakt omvandlats, måste nämligen för förhindrande av fortsatt jäsning drycken pasteuriseras. Det av de sak-
kunniga omnämnda danska maltölet är sålunda en dryck med mycket hög
stamvörtstyrka och mycket låg alkoholhalt, som pasteuriserats. Emellertid
har pasteuriseringen icke den verkan, att jäsning av drycken överhuvud är
förhindrad, utan genom att slå upp flaskan och antingen utsätta den för in-
verkan av luften, där jästsvampar alltid finnas, eller tillföra jäst eller blanda
den med en dryck, som icke varit pasteuriserad och sålunda innehåller jäst-
svampar, kan drycken ånyo bringas i jäsning. Betydelsen härav skall sty-
relsen längre fram beröra.

*Särskilda
metoder
för fram-
ställning
av extrakt-
rika, alko-
holsvaga
drycker.*

Pasteuriseringen kan därför sägas vara ett ganska bristfälligt och ofull-
komligt medel vid framställningen av extraktrika och alkoholsvaga drycker.
Förfarandet ingriper på ett heterogent sätt i det naturliga framställnings-
sättet av drycken och lämnar icke några säkra resultat.

Såsom redan antytts ligger det inom tillverkarens möjligheter att inverka
på framställningen av drycken genom dels användande av vissa slags malt,
dels tillämpande av vissa metoder vid mäsningen, varigenom han kan er-
hålla extraktrika, slutförjasta drycker med relativt låg alkoholhalt. Dessa
drycker erbjuda framför de pasteuriserade det företrädet, att de ej kunna
bringas i ny jäsning. Enär emellertid deras framställning förutsätter stor
yrkesskicklighet hos bryggaren och en i allo modern utrustning av bryggeriet,
torde tillverkningen av dylika drycker icke kunna medgivas annat än under
vissa garantier. Erfarenheten om dylika drycker är också mycket begränsad
åtminstone för Sveriges del, och det saknas all erfarenhet, huruvida dylika
drycker, som väsentligen avvika från de i Sverige tillverkade maltdryckerna
av pilsnertyp, kunna tillfredsställa den allmänna smakriktningen.

Maltdryckssakkunniga hava såsom ovan antytts berört en tredje metod
för framställning av extraktrika och relativt alkoholsvaga drycker, nämligen
dealkoholiseringsförfarandet. Genom destillation under vacuum bringas alko-
holen i maltdrycken att förflyktiga i den grad, som anses önskligt. Denna
metod har tillämpats i Amerika under gällande förbud, men det anses all-
mänt, att de genom förfarandet erhållna maltdryckerna äro i smaken under-

lägsna andra maltdrycker. Vad de sakkunniga anført (betänkandet sid. 61) beträffande denna metod anser kontrollstyrelsen innebära så vägande invändningar, att ifrågavarande metod icke kan tänkas, på teknikens nuvarande ståndpunkt, komma att läggas till grund för framställning av en till hållbarhet och smak förbättrad maltdryck.

*Kritik av
de sak-
kunnigas
förslag.*

Kontrollstyrelsen vill därefter övergå att närmare undersöka, huruvida de av de sakkunniga ifrågasatta dryckerna kunna ur olika synpunkter innebära en tillfredsställande lösning av frågan om till smak och hållbarhet förbättrade maltdrycker.

Såsom erinrats av de sakkunniga, finnas i utlandet maltdryckstyper av det slag, som enligt de sakkunnigas förslag skulle tillverkas såsom ersättningsdrycker för starkölet. I Danmark tillverkas åtskilliga maltdrycker med hög extrakthalt (16—18 procent stamvörtstyrka) och låg alkoholhalt (upp till 2 volymprocent). De hava emellertid en relativt liten omsättning. Under det att förbrukningen av pilsneröl, lageröl och porter, vilka drycker enligt gällande bestämmelser i Danmark vid försäljning inom landet icke få hava högre stamvörtstyrka än 10 procent, år 1921 uppgick till cirka 1,500,000 hektoliter, var förbrukningen av alkoholsvaga, buteljerade maltdrycker endast 154,000 hektoliter, varav 98,000 hektoliter utgjordes av maltölstyper; av de icke buteljerade svaga maltdrycker, som närmast motsvara det svenska fatsvagdrickat, förbrukades 745,000 hektoliter. Förbrukningen av de buteljerade extraktrika svagölstyperna har också under de sista åren gått tillbaka eller från 122,000 hektoliter år 1920 till 98,000 hektoliter år 1921 (statistiske efterretninger 1922 nr 12). De anförda uppgifterna torde ådagalägga, att i Danmark de maltstarka, alkoholsvaga dryckerna icke spela någon större roll såsom ersättningsdryck för det i Danmark liksom i Sverige till försäljning inom landet förbjudna starkölet.

I Norge ha jämväl tillverkats alkoholsvaga drycker, avsedda att på grund av sin maltstyrka upptaga konkurrensen med starkölet. Utom det s. k. landsölet, en slutförjäst dryck med ungefär 7 procent stamvörtstyrka och $2\frac{1}{2}$ volymprocent alkohol, har tillverkats en dryck, benämnd »mungott» med $8\frac{1}{2}$ —9 procent stamvört, och en ännu maltstarkare dryck »bjor» med ungefär 12 procent stamvört. Bägge dryckerna hade högst $2\frac{1}{2}$ volymprocent alkohol och voro pasteuriserade. Trots en betydande reklam för dessa drycker från bryggeriernas sida, blev omsättningen mycket ringa. Numera tillverkas »mungott» icke alls, och »bjor» är nästan borta ur marknaden.

Med hänsyn till erfarenheterna från Danmark och Norge synas utsikterna vara mycket små för att de av de sakkunniga ifrågasatta typerna maltdricka och maltöl skulle i Sverige vinna någon större marknad; i varje fall torde man kunna göra gällande, att, om deras tillverkning medgäves av lagstiftningen, man därigenom icke hade löst frågan om förbättrad smak och hållbarhet hos pilsnerdrickat. Men de ifrågavarande dryckerna äro ej heller fullt så riskfria ur nykterhetssynpunkt, som de sakkunniga velat göra gällande. De sakkunniga hava (betänkandet sid. 59) gent emot invändningen, att pasteuriserade, maltstarka men alkoholsvaga drycker genom ny jäsnings skulle kunna bringas upp i hög alkoholhalt, framhållit, att denna invändning väsentligen vore av teoretisk natur. Ett dylikt förfarande skulle vara besvärligt, och genom detsamma skulle maltdrycken avsevärt förlora ur smak-synpunkt. För att erhålla utgångspunkter för frågans bedömande har kontrollstyrelsen å sitt laboratorium låtit göra två försök med danska maltölstyper. I ena fallet användes $\frac{1}{3}$ liter »Central Maltøl» med en stamvört-

styrka av 17.8 procent och en alkoholhalt av 1.6 volymprocent. Till drycken sattes cirka 0.5 gram jäst, varefter flaskan förseddes med en genomborrad kork och fick stå i vanlig rumstemperatur under 5 dygn. Vid därefter företagen analys visade sig alkoholhalten uppgå till 5.9 volymprocent (utjäsningsgrad 51 procent). I det andra fallet användes $\frac{1}{3}$ liter »maltextrakt» med en stamvörtstyrka av 16.6 procent och en alkoholhalt av 2 volymprocent. Till drycken sattes 0.2 gram jäst och i övrigt förfors på samma sätt som i första försöket. Vid analys visade sig alkoholhalten uppgå till 4.5 volymprocent (utjäsningsgrad 41.4 procent). De sålunda i båda försöken erhållna dryckerna smakade relativt bra, och det kan icke sägas, att dryckerna avsevärt förlorat ur smaksynpunkt, snarare tvärtom.

De gjorda försöken ådagalägga enligt kontrollstyrelsens mening, att risken för att de extraktstarka, icke slutförjasta dryckerna skola kunna missbrukas är betydligt större än vad de sakkunniga antagit. Det synes vara jämförelsevis lätt att av ifrågavarande drycker genom tillsättning av jäst bereda en alkoholstark maltdryck utan något besvär. Om starkölet förbjödes, men tillverkning och försäljning av maltedricka och maltöl finge äga rum, är det därför ganska sannolikt, att åtskilliga köpare skulle använda dryckerna icke för direkt konsumtion utan för framställande av alkoholstarkt öl. En sådan sakernas utveckling skulle emellertid så småningom kunna föranleda betydande olägenheter ur nykterhetssynpunkt. Särskilt med hänsyn härtill finner sig kontrollstyrelsen icke kunna förorda införandet i lagstiftningen av medgivande att tillverka dylika drycker.

Kontrollstyrelsens nyss angivna ståndpunkt innebär egentligen ett underkännande av pasteuriseringen såsom ett tillräckligt effektivt förfarande vid framställningen av maltstarka drycker. Det låter emellertid väl tänka sig, att ett annat tillverkningsförfarande skulle kunna godkännas och härvid främst det av styrelsen ovan antydda att genom särskilda åtgärder vid maskningen åstadkomma en vört, som innehölle en högre halt av svårförjäsbart extrakt. De drycker, som genom detta förfarande kunna erhållas, kunna vid motsvarande alkoholhalt göras maltstarkare än de nu i Sverige förekommande och äro sålunda i viss mån jämförliga med de pasteuriserade maltstarka dryckerna, men skilja sig från dessa sistnämnda däri, att de äro slutförjasta. Såsom förut berörts fordrar emellertid ifrågavarande metod både teknisk skicklighet hos sin handhavare och en speciell utrustning. Funnes i vårt land ett mindre antal stora, lätt kontrollerbara bryggerier, vore måhända icke så mycket att erinra, men då hos oss bryggeridriften är av mindre omfattning och bryggerierna äro många, synas erforderliga förutsättningar saknas för, att den ifrågavarande bryggmetoden skulle kunna medgivas såsom tillräckligt betryggande. En sådan anordning kunde visserligen låta tänka sig, att tillverkning av ifrågavarande speciella maltdryckssorter ägde rum endast vid de bryggerier, som därtill erhöile tillstånd, men härigenom löstes icke det framställda spörsmålet att åvägabringa en till smaken och hållbarheten bättre dryck än det nuvarande pilsnerdrickat.

Det hittills förda resonemanget torde kunna sammanfattas på följande sätt. En avvisande ståndpunkt måste, bland annat, ur nykterhetssynpunkt, intagas till det framställda förslaget om maltedricka och maltöl. Ej heller andra på teknikens nuvarande ståndpunkt kända tillverkningsmetoder skänka tillräcklig säkerhet på grund av i Sverige rådande särskilda förhållanden på bryggeriindustriens område. Med hänsyn till dessa omständigheter bortfalla de viktigaste skälen för de sakkunnigas förslag om extraktgränsens slopande.

Sammanfattning.

De resultat, till vilka kontrollstyrelsen hittills kommit, gå onekligen i den riktningen, att man icke kan nå syftet — en förbättring av pilsnerdrickat — enbart genom höjande av extrakthalten men med bibehållande av nuvarande alkoholgräns. Extrakthalten och alkoholhalten torde nämligen, åtminstone på den nuvarande bryggeriteknikens ståndpunkt, stå i ett sådant beroende av varandra, att en höjning av ettdera gränsmärket drager med sig en höjning av det andra.

Den första fråga, som i detta sakernas läge uppställer sig, är, huruvida genom en höjning av extrakt- och alkoholhalten i det nuvarande pilsnerdrickat en verklig förbättring ifråga om såväl hållbarheten som smaken kan komma att inträda.

Kan håll-
barheten
höjas
genom
högre alko-
holhalt?

Kontrollstyrelsen tillåter sig först upptaga frågan om en förbättrad hållbarhet. Det är en allmän erfarenhet, att maltdrycker med högre alkoholhalt visa sig vara mera hållbara än maltdrycker med lägre alkoholhalt. Några mera ingående undersökningar torde emellertid icke vara på detta område utförda, och den korta tid, som stått till styrelsens förfogande, har ej möjliggjort anställande av mera ingående försök. Genom civilingenjören B. Almgrens medverkan har emellertid styrelsen fått del av vissa i Finland gjorda undersökningar, vilka styrelsen tillåter sig i korthet referera.

Vid ett bryggeri i Finland hade det visat sig, att trots pasteurisering maltdryckerna, som ej få innehålla mera än 2 volymprocent alkohol, icke erhöilo önskad hållbarhet under en månads tid. Gjorda undersökningar visade, att de bakterier, som förekommo i vattenledningsvattnet på platsen, jämte en och annan bakterie ur luften funno en högst gynnsam näringslösning i de alkoholsvaga maltdryckerna. Särskilt vid högre temperatur utvecklade de sig där rätt hastigt. Först genom en förlängning av pasteuriseringstiden till det dubbla lyckades man uppnå tillfredsställande resultat i avseende på hållbarheten. De gjorda erfarenheterna gävo anledning till en undersökning av alkoholhaltens inverkan på maltdryckernas hållbarhet. Försöken utfördes så, att sprit tillsattes intill viss mängd för att ernå den önskade alkoholhalten. Resultaten härav sammanfattas på följande sätt i medeltal för 12 undersökta buteljer.

Ölets alkoholhalt	Hållbarhet i dagar	Utveckling av
2.0 volymprocent	5—6	bakterier
2.5 »	5—6	»
3.0 »	6—8	»
3.5 »	8—10	»
4.0 »	16—20	kulturjäst, inga bakterier
4.5 »	16—20	» » »
5.0 »	30 dagar till 6 månader.	

De företagna försöken synas ådagalägga, att först vid en alkoholhalt av omkring 4 procent upphörde bakterieutvecklingen, d. v. s. utvecklingen av de bakterier, som förekommo i det vid bryggeriet använda vattenledningsvattnet.

Det är givet, att några bestämda slutsatser icke kunna dragas ur detta enda försök i den riktningen, att hållbarheten överallt skulle ställa sig på samma sätt vid olika alkoholhalter som vid det finska försöket. Men så mycket torde man vara berättigad göra gällande, att en avsevärt bättre hållbarhet vinnes med maltdrycker, som hålla omkring 4 volymprocent alkohol, i jämförelse med maltdrycker av lägre alkoholhalt.

Vad därefter beträffar en förbättring av smaken genom en höjning av extrakt- och alkoholhalten må framhållas följande.

Smaken hos en maltdryck är i stor utsträckning beroende på omständigheter, vilka helt och hållet ligga utanför lagstiftningens möjlighet att påverka. Till dessa omständigheter äro att räkna beskaffenheten av det vid tillverkningen använda materialet, vattnets större eller mindre lämplighet, tillverkningsmetoderna m. m. Särskilt torde den större eller mindre halten av kolsyra i maltdrycken och temperaturen vid serverandet vara betydelsefulla faktorer för smakligheten hos en maltdryck.

I två avseenden, som öva inflytande på smaken, ingriper emellertid lagstiftningen reglerande, nämligen i fråga om extrakt- och alkoholhalten. Det torde i främsta rummet vara extrakthalten, som skänker drycken den smak av fyllighet, som maltdrycksförbrukaren anser vara av så stor betydelse för maltdryckens värde. Maltdrycker med mycket ringa extrakthalt äro sålunda icke så uppskattade, emedan deras smak är tunn. En alltför hög extrakthalt hos maltdryckerna har emellertid icke ansetts vara till fördel för deras smak. Den starkt extrakthaltiga porter, som tillverkades före kriget, hade sålunda endast en jämförelsevis liten avsättning i jämförelse med lager- och pilsnerölet, som var inbryggt på en avsevärt lägre stamvörtstyrka än portern. Användes maltdrycken som måltidsdryck, torde i varje fall en måttlig extrakthalt av de flesta människor föredragas framför en stark extrakthalt. Men det torde icke vara extrakthalten enbart, som skänker maltdrycken dess sär- egna smak, utan förefintligheten av alkohol i drycken är jämväl av viss betydelse. Maltdrycker med måttlig extrakthalt, vilka antingen äro alkoholfria eller hava en ringa alkoholhalt, hava enligt hittills vunnit erfarenhet visat sig icke tilltala den stora allmänhetens smak; försöken med »mungott» och »hjør» i Norge (se ovan sid. 48) äro exempel på denna erfarenhet. Ehuru hithörande smakförhållanden icke varit föremål för någon verklig undersökning, synes erfarenheten gå i den riktningen, att extrakthalten och alkoholhalten hos en maltdryck, som vinner insteg i allmänhetens smak, böra stå i ett visst förhållande till varandra; drycken bör vara nästan slutförjäst, så att den förjäsbara delen av extraktet omvandlats till alkohol och kolsyra.

Det möter givetvis stora svårigheter att nå fram till en objektiv uppfattning om den extrakthalt, som är ägnad att giva en maltdryck en välsmakande och fyllig karaktär. Smaken är synnerligen olika och, även om anmärkningar framställts mot det nuvarande pilsnerdrickat för bristande fyllighet, torde många omdömesgilla personer anse det välsmakande. Enär emellertid det uppdrag, som lämnats kontrollstyrelsen, innebär, att möjligheten att förbättra pilsnerdrickats smak och hållbarhet skulle undersökas, har styrelsen sökt att på den begränsade tid, som stått till styrelsens förfogande, genom en smakundersökning erhålla en uppfattning om, vilka drycker bäst synas tillfredsställa smaken. En redogörelse för denna undersökning finnes intagen i den till detta utlåtande såsom Bil. A fogade, av laboratorn Einar Hammarsten och docenten Göran Liljestränd verkställda utredningen (sid. 132—134). Såsom härav framgår hava två slags maltdrycker med 12.5 procent stamvörtstyrka befunnits vara knappast lämpliga såsom måltids- eller läskedrycker; den ena av dessa hade samma alkoholhalt som det gamla pilsnerölet, den andra en alkoholhalt, som låg något under den för det nuvarande pilsnerdrickat karakteristiska alkoholhalten. Däremot hava fyra maltdryckstyper med resp. 11.5 och 10.5 procent stamvörtstyrka vid smakundersökningen ansetts lämpliga såsom måltids- och läskedrycker; särskilt visade sig de båda maltdryckstyper, som inbryggs på 11.5 procent stamvört, vara av-

Kan smaken förbättras genom en höjning av extrakt- och alkoholhalten?

gjort bättre än pilsnerdricka av klass II. Anmärkningsvärt är, att såväl den högförjasta som den lågförjasta typen av ifrågavarande drycker synts ungefär likvärdiga i smak.

De resultat, vartill den ifrågavarande undersökningen kommit, sammanfalla i stort sett med den uppfattning, åt vilken en framstående tysk fackman på detta område, professor Wilhelm Windisch, givit uttryck, nämligen att en välsmakande maldryck skulle kunna erhållas med 10 1/2 procent stamvörtstyrka, vid vilken stamvört pilsnerölet för förbrukning på platsen i allmänhet inbrygges i Böhmen och Tyskland.

Drycker med en stamvörtstyrka av 11.5 procent giva vid 60 procent utjäsningsgrad en alkoholhalt av 4.3 volymprocent (3.45 viktprocent) och drycker med en stamvörtstyrka av 10.5 procent giva vid samma utjäsningsgrad en alkoholhalt av 3.95 volymprocent (3.15 viktprocent). Bägge de ifrågavarande slagen av maldrycker förutsätta sålunda en höjning av alkoholhalten i jämförelse med det nuvarande pilsnerdrickat.

Frågan om
relativt
farliga och
relativt
ofarliga
malt-
drycker.
Utredning.

Såsom inhämtas av maldryckssakkunnigas betänkande (sid. 61—63), hava de sakkunniga avstyrkt en stegring av pilsnerdrickats alkoholstyrka med hänsyn till de därmed ur nykterhetssynpunkt förenade riskerna. Från svenska bryggareföreningens sida har emellertid gjorts gällande, att den nuvarande övre alkoholgränsen för pilsnerdrickat — 3.6 volymprocent — vore godtyckligt vald och att maldryckssakkunnigas utredning ingalunda uttömmande behandlat spørgsmålet om, var gränsen mellan ur nykterhetssynpunkt farliga och ofarliga maldrycker rätteligen borde dragas. Enligt föreningens mening hade det varit avsikten med den utredning, som skulle verkställas genom maldryckssakkunniga, att denna omtvistade fråga slutgiltigt skulle klarlagts, och detta så mycket mer, som denna frågas lösning borde vara en nödvändig förutsättning för att utan samband med ett allmänt rusdrycksförbud stadga förbud för tillverkning av starkare maldrycker.

Frågan om maldryckernas farlighet ur nykterhetssynpunkt med hänsyn till dryckernas alkoholhalt är, enligt kontrollstyrelsens mening, av grundläggande betydelse för ett ståndpunkttagande i det föreliggande spørgsmålet; och då en utredning av nyssberörda fråga måste anses ligga inom ramen för den ytterligare utredning, som kontrollstyrelsen anbefallts att verkställa, har styrelsen uppdragit åt två medicinska fackmän, laboratorn Einar Hammarsten och docenten Göran Liljestränd, att verkställa en utredning om vad som i det följande, kort uttryckt, benämnas »farlighetsgränsen» för maldryckerna. Utredningsuppgiften sammanfattades av kontrollstyrelsen vid uppdragets lämnande sålunda:

»En sammanställning bör göras av de i litteraturen förefintliga uppgifter om gränsen mellan relativt farliga och relativt ofarliga alkoholdrycker och särskilt, i den mån sig låter göra, i fråga om maldrycker. Kunna några bestämda slutsatser ur det förefintliga materialet dragas? Därefter bör, därest sig låter göra, en experimentell undersökning verkställas i fråga om denna farlighetsgräns, speciellt i fråga om maldrycker.»

En redogörelse för den verkställda utredningen finnes intagen i Bil. A (sid. 119—134). Resultaten av densamma torde kunna sammanfattas på följande sätt.

De vid undersökningen använda dryckerna voro dels maldrycker med alkoholhalt, växlande mellan 3.1 och 4.5 volymprocent, dels alkoholblandningar à 50 volymprocent. Berusningssymtom kunde framkallas vid förtäring av de ifrågavarande maldryckerna utan större svårigheter. Berusningseffekten var emellertid beroende både av den intagna alkoholmängden och av försöks-

personens konstitution. En maltdryck med 4.5 volymprocent alkohol synes vid förtärandet av 5 flaskor ($1\frac{2}{3}$ liter) kunna hos vissa personer framkalla en tydlig, ehuru ej stark berusning, och förtärandet av 11 flaskor gav symtom på en måttlig berusning. Men även en så pass alkoholsvag maltdryck som den vid försöken använde 3.1-procentiga — sålunda svagare än vad pilsnerdrickat i allmänhet är — lämnade vid förtärandet av 8 flaskor berusningssymtom visserligen hos en vid alkoholdrycker ovan person (försöksperson II $14\frac{1}{9}$). Förtärandet av maltdrycker med 4—4.4 volymprocent alkohol (betecknade i undersökningen med C, D och E) lämnade symtom på berusning, när något större mängder intogos (t. ex. försöksperson III $11\frac{1}{8}$, försöksperson IV $20\frac{2}{9}$ och försöksperson V $14\frac{1}{9}$); den mängd, som behövs för att framkalla en mera tydlig effekt, synes växla allt efter individuella förhållanden, sannolikt inflytande av måltid (jämför försöksperson V $14\frac{1}{9}$ och $28\frac{2}{9}$). Undersökningen torde giva vid handen, att det icke lyckats att gradera berusningseffekten för variationer i extrakthalt mellan $12\frac{1}{2}$ och $10\frac{1}{2}$ procent. Däremot visade sig alkoholverkan efter intagandet av måltid i regel något mindre, än om maltdrycken intogs på fastande mage (Bil. A. sid. 129).

Undersökningen synes icke giva stöd åt den ej sällan uttalade uppfattningen, att berusningseffekten skulle bli högst betydligt svårare att åstadkomma, när alkoholen intages i en så svag koncentration som i en maltdryck. Visserligen uppsuges alkoholen vid stark koncentration snabbare i blodet, men under förutsättning att alkoholkoncentrationen i blodet är densamma, äro symtomen på alkoholverkan i regel mindre framträdande efter intagande av starkt koncentrerad dryck än efter förtärande av maltdryck. Verkan av alkoholen i en maltdryck synes inträda långsammare men i stället bli mera utdragen. Med maltdrycker av den koncentration, som användes vid försöken (3.1—4.5 volymprocent), kunde berusningssymtom erhållas, och den avgörande faktorn synes den tillförda alkoholmängden hava varit, oavsett koncentrationen.

Ur de gjorda försöken är man enligt kontrollstyrelsens mening berättigad draga den slutsatsen, att förtäring av det nuvarande pilsnerdrickat i erforderliga mängder kan åstadkomma berusning. I fråga om storleken av dessa mängder lämnar utredningen icke direkt ledning, enär prov därmed icke anstälts. Beträffande något starkare drycker lämnar däremot utredningen en viss ledning om de kvantiteter, som kunna åstadkomma rusymtom. Hos de flesta människor torde nämligen berusning framkallas såväl av 10 flaskor $4\frac{1}{2}$ -procentig som av 10 flaskor 4-procentig; i förra fallet har man att vänta ett något kraftigare rus. Skillnaden i berusningssymtom vid förtäring av två olika drycker med ringa skillnad i alkoholkoncentrationen (t. ex. försöksperson IV $20\frac{2}{9}$ och $25\frac{2}{9}$ i ena fallet 7 flaskor 4.37-procentig och i andra fallet 7 flaskor 4.03-procentig) synes emellertid vara föga eller ingen. *Härav torde man vara berättigad att sluta till, att en mindre höjning i alkoholhalten hos det nuvarande pilsnerdrickat skulle hava en ringa om ens någon betydelse ur nykterhetssynpunkt.* Däremot skulle otvivelaktigt en mera betydande höjning (mer än $1\frac{1}{2}$ procent) visa sig föranleda olägenheter i nykterhetsavseende.

Den gjorda undersökningen har på grund av den begränsade tiden självklart endast kunnat inrikta sig på de akuta symtomen av maltdrycksförtäringen. De kroniska följderna av densamma hava icke kunnat undersökas, enär härför fordras observationer under längre tidsrymder.

Kontrollstyrelsen har av den gjorda undersökningen fått den bestämda uppfattningen att, om en höjning av alkoholhalten hos pilsnerdrickat utan några mera framträdande olägenheter ur nykterhetssynpunkt skall kunna äga rum, denna höjning måste ske synnerligen försiktigt.

*Storleken
av kon-
centra-
tionsför-
ändringar
hos en
dryck för
erhållande
av smak-
skillnad.*

Emot en sådan mindre höjning synes emellertid kunna anföras den av maltdryckssakkunniga (betänkandet sid. 62) gjorda invändningen, att en mindre koncentrationsstegring icke medför någon skillnad i smaken. Enligt de sakkunnigas uppfattning »torde man av hittills föreliggande erfarenheter från smaksinnets område knappast kunna åtnöja sig med en mindre koncentrationsstegring än 10—15 procent av ursprungsstyrkan.» De sakkunniga gjorde gällande, att, om en ökning i den för pilsnerdrickat tillåtna vörtstyrkan och därmed alkoholhalten på ett ej endast nätt och jämt märkbart, utan avsevärt sätt skulle stegra dryckens smak, var man tvungen höja stamvörtstyrkan till inemot 11 procent, vilken vid normal utjäsning gäve en alkoholhalt av 4.1 procent.

De medicinska sakkunniga, som kontrollstyrelsen anlitat, hava för styrelsens räkning utfört en undersökning rörande latituden för förnimbara smakförändringar i fråga om maltdrycker (Bil. A. sid. 132), och hava de därvid kommit till det resultatet, att en för smaksinnet förnimbar ändring inträder med en koncentrationsstegring mellan 4 och 9 procent. Det erhållna värdet för smakförändringslatituden ligger sålunda icke obetydligt under det av maltdryckssakkunniga uppgivna.

Med den nu föreskrivna högsta stamvörtstyrkan av 9.5 procent skulle en höjning av 9 procent i koncentrationsstegringen föranleda en högsta extrakt-halt av ungefär 10.4 procent, vilken vid 60 procent utjäsning skulle giva en alkoholhalt av 3.9 volymprocent och vid 64 procent utjäsning 4.15 volymprocent. Då man, enligt vad erfarenheten giver vid handen, måste vid den svenska maltdryckstillverkningen räkna med, att det ej sällan förekommer högre utjäsningsgrader än 60 procent, och man sålunda kan vänta, att maltdrycker med 10.4 procent stamvörtstyrka skulle kunna tillhandahållas med en alkoholhalt, som låge mer än $\frac{1}{2}$ procent över den nu tillåtna högsta alkoholhalten, är en höjning av stamvörtstyrkan till 10.4 procent ägnad att framkalla tveksamhet.

*Förslag till
höjning av
stamvört-
styrkan.
Remedium
för ex-
trakt-
halten.*

Emellertid torde man kunna ernå en förbättring av smaken genom att höja stamvörtstyrkan allenast till 10 procent, om man samtidigt i fråga om extrakt-halten medgiver tillverkaren en säkerhetsgräns — remedium — av 0.4 procent utöver den fastställda gränsen för stamvörtstyrkan. En undersökning av de i maltdryckssakkunnigas betänkande (sid. 77—79) intagna analysuppgifterna i fråga om pilsnerdricka visar nämligen, att stamvörtstyrkan i allmänhet är lägre och ej sällan betydligt lägre än den lagligen medgivna. Vid de 52 analyser, som kunna komma i betraktande — 3 analyser avsåge nämligen svagdricka eller med svagdricka blandat pilsnerdricka — var stamvörtstyrkan i pilsnerdrickat

- i 20 fall under 9 procent,
- i 16 » mellan 9 och 9.2 procent,
- i 9 » » 9.2 och 9.3 procent.
- i 5 » » 9.3 och 9.5 procent samt
- i 1 » över 9.5 procent.

I nära 70 procent av samtliga fall ådagalade analysen, att pilsnerdrickat var inbryggt på mindre än 9.2 procent stamvörtstyrka. Anledningen härtill torde otvivelaktigt få sökas i den av civilingenjören B. Almgren framhållna omständigheten (maltdryckssakkunnigas betänkande sid. 88), att tillverkaren för att vara säker på att ej överskrida den högsta medgivna extraktgränsen alltid måste hålla vörten något under maximum. Han uttalade som sin upp-

fattning, att pilsnerdrickat i regel icke inbryggdes starkare än 9.2 procent, en uppfattning, som vinner stöd i ovan återgivna sammanställning av malt-drycksanalyserna.

Härav torde emellertid framgå, att tillverkarna självmant iakttaga en säkerhetsmarginal, som verkar nedåt från den högsta medgivna stamvörtstyrkan. Om emellertid i stället en sådan anordning vidtoges, att tillverkarna kunde räkna med en säkerhetsmarginal, som låge ovanför den fastställda stamvörtgränsen och sålunda kunde inbrygga maltdryckerna med en stamvörtstyrka omedelbart intill denna gräns, skulle en höjning till 10 procent extrakt ifrån den nu i regel förekommande av högst 9.2 procent extrakt innebära en tillräcklig koncentrationsstegring för att bliva för smaken förnimbar — den verkliga höjningen av extraktstyrkan skulle uppgå till nära 0.8 procent och otvivelaktigt innebära en märkbar förbättring av smaken hos pilsnerdrickat.

Införandet av bestämmelser om ett remedium beträffande extrakthalten torde, oavsett om en höjning av gränsen för stamvörtstyrkan äger rum eller icke, vara påkallad.

Såsom i annat sammanhang erinras (kap. IV sid. 72), har ett remedium beträffande alkoholhalten ansetts erforderligt med hänsyn till mindre analysfel och möjliga felavläsningar, och har detta remedium föreslagits skola vara 0.2 procent. Då stamvörtstyrkan i en färdig maltdryck bestämmes genom en analys av extrakthalt och alkoholhalt i drycken, samt stamvörtstyrkan därefter praktiskt sett erhålles genom en summering av extrakthalten och den dubbla alkoholhalten, är det tydligt, att ett analysfel i fråga om alkoholhalten ger vid beräkningen av stamvörtstyrkan ett fördubblat fel. Enligt kontrollstyrelsens mening finnes därför skäl för att remediet för stamvörtstyrkan sättes till 0.4 procent, i vilken säkerhetsgräns för tillverkaren även inneslutas de vid analys förekommande felen i extrakthalten. I fråga om ansvar för överskridande av extraktgränsen böra gälla samma regler, som styrelsen tänkt sig skola tillämpas i fråga om alkoholhalten (se nedan kap. IV sid. 72).

Med en högsta medgiven extrakthalt av 10 procent hos stamvörtstyrkan skulle vid 60 procent utjäsning erhållas en alkoholhalt av 3.75 volymprocent — motsvarande 3 viktprocent — i den färdiga drycken. Såsom redan förut blivit antytt, förekomma emellertid i den svenska maltdryckstillverkningen högre utjäsningsgrader. Anledningen härtill är, att bryggerierna på många orter använda sig av malt, som ger en högförjäsande vört, för att ernå en så pilsnerliknande dryck som möjligt. De för maltdryckssakkunnigas räkning utförda analyserna (sakkunnigbetänkandet sid. 77—79) ådagalägga också jämförelsevis höga utjäsningsgrader hos de undersökta maltdryckerna. I de 52 analysfall, som här kunna komma ifråga, låg utjäsningsgraden

Relationen mellan extrakt- och alkoholhalten (utjäsningsgraden).

- i 15 fall under 58 procent
- i 22 » mellan 58 intill 61 procent samt
- i 15 » vid 61 procent och därutöver.

I ej mindre än 6 fall var utjäsningsgraden minst 64 procent. Från svenska bryggareföreningens sida har jämväl framhållits, att ett närmare studium av resultaten av maltdryckssakkunnigas analyser otvivelaktigt angäve, att den nu bestämda relationen mellan extrakt och alkohol icke vore riktig. Särskilt under onormala kornår vore det en ofta förekommande företeelse, att förjäsningsgraden låge åtskilligt över 60 procent, något som kunde inträffa även under ett normalt år, exempelvis på grund av jästarternas variationer. För

att bryggerierna skulle kunna begagna sin rätt att inbrygga pilsnerdricka på 9.5 procent, måste medgivas en viss tolerans, vilket framginge därav, att alkoholhalten vid en förjäsning av 63—64 procent kunde stiga till över 3 viktprocent eller inemot 4 volymprocent. Föreningen erinrade till sist om svårigheten för tillverkaren att behärska förjäsningsgraden.

Även om tillverkarna, därest en kontroll även å alkoholhalten införes, framdeles komma att noggrannare än hittills iakttaga alkoholgränsen, synas förhållandena på tillverkningens område enligt kontrollstyrelsens mening utgöra vägande skäl för, att relationen mellan extrakt- och alkoholhalten fastställas efter en högre utjäsningsgrad än 60 procent. Svårigheten för åtminstone många tillverkare att behärska förjäsningsgraden och den i Sverige förekommande tillverkningen av högförjasta maltdryckstyper påkallar enligt kontrollstyrelsens mening, att utjäsningsgraden beräknas 2 procent högre än nu. Sättes sålunda utjäsningsgraden till 62 procent, skulle alkoholgränsen vid en högsta medgiven extrakthalt av 10 procent bli 3.1 viktprocent, motsvarande 3.9 volymprocent.

Att en förändring av relationen mellan extrakt- och alkoholhalten verkligen är påkallad, synes framgå av uppgifterna om de för maltdryckssakkunnigas räkning utförda alkoholanalyserna. Enligt dessa analyser var alkoholhalten i de undersökta maltdryckerna

- i 12 fall mindre än 3.3 volymprocent
- i 27 » mellan 3.3 och 3.6 volymprocent samt
- i 13 » mera än 3.6 volymprocent.

I jämt 25 procent av de undersökta fallen var sålunda alkoholhalten högre än den för klass II lagligen tillåtna, men, såsom styrelsen i annat sammanhang skall visa, torde näppeligen ansvar å tillverkaren härför kunna utkrävas (se kap. IV sid. 70). Redan under nuvarande förhållanden kan sålunda tillverkaren ostraffat tillhandahålla drycker med en alkoholhalt, som når upp till den av kontrollstyrelsen föreslagna gränsen. Med kontrollstyrelsens förslag skulle visserligen en allmän höjning av alkoholhalten i maltdrycker av klass II äga rum, ehuru denna höjning i medeltal icke komme att uppgå till mera än 0.3 å 0.4 procent och sålunda vara ur nykterhetssynpunkt så gott som betydelselös, men i stället skulle, om kontrollstyrelsens förslag om skyldighet för tillverkare att iakttaga alkoholgränsen (se kap. IV sid. 72) genomföres, erhållas en alkoholgräns, som tillverkaren vore förpliktad iakttaga och som uppdroges vid den alkoholhalt, vilken tillverkaren redan nu i vissa fall kan nå. I praktiken torde emellertid alkoholhalten i många fall, särskilt vid de bryggerier, där det icke användes malt, som ger en högförjäsande vört, komma att ligga någon eller några tiondelar under den av styrelsen ifrågasatta gränsen av 3.1 viktprocent.

Kontrollstyrelsens förslag.

På grund av vad sålunda anförts har kontrollstyrelsen ansett, att den övre gränsen för maltdrycker av klass II skulle ligga vid 10 procent stamvörtstyrka och 3.1 viktprocent alkohol.

Härigenom skulle visserligen, om starkölsförbudet genomföres, drycker med högre stamvörtstyrka än 10 procent men med lägre alkoholhalt än 3.1 viktprocent bli förbjudna till försäljning inom landet, något, som torde vara en ofrånkomlig konsekvens av bibehållandet av extraktgränsen. I den mån emellertid dylika drycker, vilka så gott som uteslutande hittills använts för medicinskt ändamål, fortfarande skulle erfordras för dylikt eller annat speciellt ändamål, kommer tillverkning inom landet eller införsel till landet för sagda ändamål fortfarande att vara medgiven.

KAP. III.

Frågan om övergång från volymprocent- till viktprocentberäkning.

I Sverige har alkoholhalten i drycker sedan gammalt angivits i volymprocent, d. v. s. det antal volymdelar alkohol, som kan utvinnas ur 100 volymdelar av drycken. Denna metod användes också i åtskilliga andra länder. Emellertid inkom svenska bryggareföreningen till Kungl. Maj:t med en framställning om att alkoholhalten i stället måtte angivas i viktprocent, d. v. s. det antal viktdelar alkohol, som kan utvinnas ur 100 viktdelar av drycken. Vid denna skrivelse vore fogade uttalanden av f. d. professorn P. Klason och lektor Ivar Nordenskiöld. I ett den 3 december 1919 däröver avgivet utlåtande anförde kontrollstyrelsen, att styrelsen vid eventuell revision av förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker ej hade något att erinra mot, att alkoholhalten i maltdrycker angäves i viktprocent i stället för volymprocent. Handlingarna i ärendet överlämnades därefter till 1920 års maltdryckssakkunniga, som på grund av åtskilliga skäl ej ansågo sig beredda att taga bestämd position till frågan om lämpligaste sättet för alkoholhaltens angivande, varför någon ändring av den nuvarande användningen av volymprocent till viktprocent ej föreslogs. De sakkunniga framhöllo sålunda, att några avsevärda olägenheter med det nu använda beteckningssättet ej påvisats, ävensom att viktprocenten ej vore så överlägsen andra beteckningssätt, att den med säkerhet kunde beräknas bliva för framtiden beståndande. Även erinrades därom, att volymprocentberäkningen för närvarande tillämpades vid karakteriseringen av maltdrycker i Finland och Norge. En av de sakkunniga, civilingenjören B. Almgren, förordade emellertid, att man skulle övergå till att beräkna alkoholhalten i maltdryckerna i viktprocent.

I anledning av maltdryckssakkunnigas uttalande överlämnade svenska bryggareföreningen till Kungl. Maj:t en av ingenjören E. Olsson författad uppsats, vari viktprocentberäkningen varmt förordades. Slutligen har kemist-samfundet i Stockholm på sitt möte den 16 december 1920 beslutat göra ett så formulerat uttalande: »Angivandet av all alkoholhalt bör av både teoretiska och praktiska skäl ske i viktprocent och icke såsom nu är brukligt i volymprocent.»

Såsom de sakkunniga framhållit, innebär den nuvarande beräkningen av alkoholhalten i volymprocent den fördelen, att man, då det gäller vätskor, gärna föreställer sig dem i rymd. Det torde emellertid icke kunna bestridas, att såsom mått på alkoholhalten viktprocenten i jämförelse med volymprocenten har vissa företräden. Viktprocenten är sålunda i motsats till volymprocenten icke underkastad någon växling med temperaturen. Vidare är en blandnings vikt alltid lika med summan av beståndsdelarnas vikter. Däremot företer en blandning av alkohol och vatten resp. maltdryck en kontraktion, d. v. s. blandningens volym är mindre än summan av bestånds-

Kontroll-
styrelsen.

delarnas volymer. Om exempelvis 50 kbcm. alkohol blandas med 50 kbcm. vatten, erhålles vid 50° C endast 96.4 kbcm. blandning. Jämväl bör fasthållas, att, enär en maldrycks halt av maltextrakt av praktiska skäl måste angivas i viktprocent, man tvingas till angivande av den tredje komponenten, alkoholen i samma mått. Särskilt gör sig viktprocentberäkningens företrädare framför volymprocentberäkningen gällande ur praktiska synpunkter, enär den av bryggarna använda metoden med sackarometerbestämningar omedelbart giver alkoholhalten i viktprocent. Tabeller, som tillförlitligt, d. v. s. för olika extrakthalter, angiva motsvarande volymprocent, föreligga icke. Då enligt kontrollstyrelsens förslag tillverkarna skola förpliktas att iakttaga, att alkoholgränsen icke överskrides, synes det rimligt, att denna gräns anges i det omedelbart tillgängliga talet, viktprocenten.

Det må framhållas, att vid oföränderlig viktprocent alkohol den däremot svarande volymprocenten växer samtidigt med dryckens extrakthalt, såsom framgår av följande tabell.

	Totalmängd alkohol		Vatten gr.	Extr. gr.	Summa vatten + extr.	Lös:ns volym cc	A l k o h o l		
	cc	gr.					vikts-%	vol.-%	gr./100 cc
I	34.9	27.7	967	—	967	1 000	2.79	3.49	2.77
II	34.9	27.7	942	25	967	990	2.79	3.53	2.80
III	34.9	27.7	917	50	967	980	2.76	3.56	2.83
IV	34.9	27.7	892	75	967	970	2.79	3.60	2.86
V	34.9	27.7	867	100	967	960	2.79	3.64	2.89
VI	34.9	27.7	842	125	967	950	2.79	3.67	2.92
VII	34.9	27.7	817	150	967	941	2.79	3.71	2.94
VIII	34.9	27.7	792	175	967	932	2.79	3.75	2.97
IX	34.9	27.7	767	200	967	923	2.79	3.78	3.00

Av tabellen framgår alltså, att tillväxten, så länge extrakthalten hålles inom den i detta betänkande föreslagna gränsen, är mycket obetydlig.

Gentemot införande av viktprocentberäkningen ifråga om maldrycker kunde invändas, att konsekvensen krävde ett övergivande av volymprocentberäkningen jämväl för brännvinets vidkommande. Framhållas må emellertid, att ett av skälen för viktprocentberäkningens införande i fråga om maldrycker, nämligen dessa dryckers egenskap att bestå av flera än två ämnen, icke föreligger beträffande brännvin. Härtill kommer, att de nuvarande brännvinskontrollapparaterna äro konstruerade för volymprocentberäkning, och en förändring skulle komma att medföra betydande kostnader. Det torde emellertid icke vara förenat med någon nämnvärd olägenhet att, ehuru man övergår till viktprocent vid angivandet av maldryckers alkoholhalt, alltjämt bibehålla volymprocent vid angivande av brännvinets alkoholhalt.

Enligt kontrollstyrelsens mening tala alltså öfvervägande skäl för en användning av viktprocent vid angivande av maldryckernas alkoholhalt.

KAP. IV.

Om ansvar vid överskridande av fastställda alkoholgränser.

Frågan om sättet för bestämmandet av en gräns mellan olika slags malt-drycker upptogs första gången till behandling i anledning av en riksdags-skrivelse av den 30 april 1892 med begäran om utredning, huru på det mest praktiska sätt en gräns skulle kunna bestämmas mellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra. I ett den 8 oktober 1892 i anledning av nyssberörda riksdagsskrivelse avgivet utlåtande anförde kontroll- och justeringsbyrån, att alkoholhalten ensam icke kunde användas att skilja dricka från andra maltdrycker, enär åtskilliga maltdrycker och särskilt svagdricka underginge en mer eller mindre stark efterjäsning, varigenom alkoholhalten stegrades. Mellan dricka och andra maltdrycker funnes emellertid en bestämd gräns, bestående däri, att dricka under alla förhållanden bryggdes med en svagare stamvört; med hänsyn härtill skulle stamvörtstyrkan kunna läggas till grund för uppdragandet av en skillnad mellan olika slag av malt-drycker och föreslog byrån — med ledning av vid det dåvarande kända analyser — sju procents extrakthalt hos stamvörten såsom gräns mellan dricka och andra maltdrycker. Frågan överlämnades för behandling till 1891 års maltdryckskommitté och den 26 november 1892 avgav kommittén utlåtande i frågan. Kommittén var därvid enig med kontroll- och justeringsbyrån om, att gränsen borde uppdragas enligt stamvörtens extrakthalt, men ansåg, att gränsen mellan svagdricka och andra maltdrycker borde sättas vid fem procents extrakthalt hos stamvörten. Under 1890-talet var den förevarande frågan föremål för behandling från riksdagens sida i anledning av väckta motioner, och den upptogs av kommittén för revision av gällande stadganden angående försäljning av vin och maltdrycker m. m., vilken kommitté avgav sitt betänkande den 23 maj 1900 (betänkandet sid. 25—72). Kommittén, som hade att avgiva förslag till en ny *försäljningslagstiftning* och därför lämnade frågan om uppdragande av en gräns för tillverkningen av malt-drycker å sido, ansåg, att uppdragandet av en gräns mellan svagdricka och andra maltdrycker mötte stora betänkligheter såväl i tekniskt avseende som ur juridisk synpunkt.

Förslag
under
1890-talet.

Frågan upptogs ånyo av 1902 års maltskattekommitté. I det utkast till förordning om produktbeskattning, som kommittén låtit utarbeta, utgick kommittén faktiskt från en alkoholhalt av två volymprocent såsom gräns mellan svagdricka och andra drycker, men utformade definitionen å svagdricka så-lunda, att därmed förstodes »alla maltdrycker, som inbryggs med en stam-vört, vilkens extrakthalt ej överstiger fem procent, eller vilka, därest stam-vörtens extrakthalt överstiger denna gräns, undergått sådan särskild behand-ling, att de under inga förhållanden kunna uppnå högre alkoholhalt än två volymprocent». Kommittén gav härvid uttryck åt den uppfattningen, att en malt-dryck med högst fem procent extrakthalt i stamvörten »vid vanlig för-

1902 års
malt-
skatte-
kommitté.

jäsning» icke kunde komma att överskrida två volymprocent i alkoholstyrka (betänkandet sid. 39). I det slutliga förslag till en maltskatt, som kommitterade framlade, ställde sig kommitterade emellertid avvisande till tanken att under svagdricka inbegripa drycker med högre extrakthalt än fem procent (betänkandet sid. 68). Kommitterade motiverade detta därmed, att, då redan skattefriheten för det maltsvaga, billiga svagdrickat syntes nödvändiggöras en omkastning i bryggerirörelsen, skattefrihet för dyrare, extraktrika men alhoholsvaga, drycker än själva svagdrickat skulle för bryggerinäringens utövare medföra högst ödesdigra följder — kommitterade tänkte sig nämligen, att allt malt, oavsett till vilka drycker det användes vid ett skattepliktigt bryggeri, skulle beskattas. Det skulle nämligen bli omöjligt för de skattepliktiga bryggerierna, ansåg kommittén, att tillverka sådana extraktrika och alhoholsvaga drycker till liknande pris som de skattefria, och därigenom bleve förstnämnda bryggeriers ställning i konkurrensen med de skattefria ytterst försvårad. Endast de billiga, alhoholsvaga maltdryckerna, som i dagligt tal kallades svagdricka, skulle bli skattefria.

Såsom av det anförda framgår, bestämdes kommitténs avstyrkande av den av kommittén i utkastet till produktbeskattningsförordningen ifrågasatta anordningen med en enbar alkoholgräns väsentligen av hänsynstagande till de skattepliktiga bryggeriernas ställning i konkurrensen. Några sådana motiv, som tidigare anförts, nämligen att dryckerna icke kunde åtskiljas på grund av alhoholhalten, utan endast genom extrakthalten, hava icke av kommittén anförts. Kommittén fortsätter därefter (sid. 68—69):

”Den i definitionen förekommande bestämmelsen om en högsta extrakthalt hos stamvörten har dessutom det ändamålet att underlätta kontrollen vid de skattefria bryggerierna. För tillverkare vid sådana bryggerier gäller det nämligen, att de icke få tillsätta jäst till vört med högre extrakthalt än fem procent, och kontrollpersonalen vid samma bryggerier skall även hava till huvuduppgift att tillse, att svagdrickat ej inbrygges på för stark vört. Tillverkarna i de skattepliktiga bryggerierna äro däremot icke bundna av några föreskrifter ifråga om huru de av dem tillverkade maltdryckerna skola inbryggas, och äga följaktligen att använda sitt malt — som ju i varje fall beskattas — till vört av vilken extrakthalt som helst.

För att emellertid allmänheten beträffande svagdricka, som utlämnas från skattepliktigt bryggeri, skall äga samma visshet, att det ej överstiger den stadgade alhoholgränsen, som ifråga om svagdricka, tillverkat vid skattefritt bryggeri, har föreslagits det i 23 § förekommande stadgandet, att svagdricka, därest det ej av köpare avhämtas i öppna kärl, må från skattepliktigt bryggeri utlämnas allenast på kärl, som äro stämplade med såväl bryggeriets namn som ordet svagdricka, samt att inga andra maltdrycker må utlämnas på sålunda stämplade kärl. I likhet med föreskriften i 31 § avser berörda bestämmelse därjämte att lämna en ledning vid upptäckandet, från vilket bryggeri en maltdryck, som i handeln uppgives vara svagdricka, men befinnes vara en starkare dryck, blivit utlämnad.“

I vad ovan blivit anført inrymmes väsentligen allt, som 1902 års kommitterade uttalat till stöd för den kombinerade extrakt- och alkoholgräns, som sedan år 1903 kvarstått orubbad i lagstiftningen. Kommitténs motivering lämnar otvivelaktigt ett visst stöd för den uppfattningen, att alkoholgränsen var det väsentliga samt att för de skattefria bryggerierna extraktgränsen tillkommit väsentligen för att hindra en osund konkurrens från dessa bryggeriers sida gent emot de skattepliktiga bryggerierna, men dessutom också för att underlätta kontrollen. Ifråga om de skattepliktiga bryggerierna be-

tonade kommittén särskilt betydelsen av alkoholgränsen. En skattepliktig tillverkare skulle, om han överskredde den stadgade alkoholgränsen för svagdricka, kunna ådömas ansvar för att han givit felaktig beteckning åt drycken. Vid den tidpunkt, då maltdryckstillverkningsförordningen genomfördes, torde man, åtminstone på vissa håll, hava ansett alkoholhalten såsom det väsentliga gränsmärket mellan svagdricka och andra maltdrycker.

Allt sedan maltskattelagstiftningens tillkomst har till svagdricka hänförs varje maltdryck, som ej innehåller mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol och är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 6 procent (3 §). Att döma enbart av denna bestämmelse synas fordringarna för, att en maltdryck skulle hänföras till svagdricka, vara, att *både* ifråga om alkoholhalten *och* ifråga om extrakthalten de nyss angivna kraven i lika grad uppfyllas. Enligt 28 § 1 mom. av förordningen får emellertid vid tillverkning av svagdricka i skattefritt bryggeri vörten, då jästen tillsättes, icke äga högre extrakthalt än 6 procent. Härigenom har fastställts en absolut gräns för svagdricksbryggerierna i avseende å extrakthalten hos den vört, varur dessa bryggerier må bereda maltdrycker. Någon bestämmelse om kontroll från tillverkarens sida i avseende å alkoholhalten finnes däremot icke. Bestämmelsen om vörtens extrakthalt och frånvaron av varje bestämmelse om alkoholhalten gav ett visst skydd åt svagdrickstillverkaren i det avseendet, att, om vörten för de tillverkade maltdryckerna icke överstigit sex procent, ansvar icke gärna kunde utkrävas, när alkoholhalten översteg $2\frac{1}{4}$ volymprocent. Straffbestämmelserna i 40 § av förordningen ansluta sig väsentligen till det åskådningssättet, att vörtens extrakthalt är det utslagsgivande för utkrävande av ansvar. I nyssberörda paragraf stadgas sålunda straff för tillverkare vid skattefritt bryggeri allenast under följande tre förutsättningar, nämligen

Svagdricksgränsen och dess innebörd.

1. om han tillsätter jäst till vört av högre extrakthalt än sex procent, eller
2. om han efter jästens tillsättande bereder vörten högre extrakthalt än sex procent, eller
3. om han på annat sätt bereder maltdryck, som ej må i skattefritt bryggeri tillverkas.

I alla tre fallen förutsättes en medveten åtgärd från svagdrickstillverkarens sida, men ingenstädes i förordningen stadgas någon skyldighet för tillverkaren att undersöka alkoholhalten.

Såsom hithörande bestämmelser blivit utformade i maltdryckstillverkningsförordningen, synas de icke överensstämma med de av 1902 års maltdryckskommitterade anförda, här ovan återgivna motiven. Att emellertid bestämmelserna torde få tolkas så, som här ovan refererats, framgår av Kungl. Maj:ts utslag den 21 september 1914 (N. J. A. 1914 sid. 406). Å en svagdrickstillverkare, som saluhållit såsom svagdricka en maltdryck med en alkoholhalt överstigande $2\frac{1}{4}$ volymprocent, hade yrkats ansvar enligt 40 §, jämförd med 3 §, eller eventullt ansvar enligt 41 §, jämförd med 27 §. Ansvarsyrkandet godkändes icke, enär dels extrakthalten hos utgångsvörten icke överstigit 6 procent, dels anledning ej förekommit till antagande, att tillverkaren vidtagit åtgärd för att giva varan »högre alkoholhalt än densamma med vört av en styrka, ej överstigande den tillåtna, bort erhålla».

Med ifrågavarande tolkning av maltdryckstillverkningsförordningens bestämmelser kommer man emellertid till en viss motsägelse emellan olika föreskrifter i förordningen. Å den ena sidan är föreskrivet, dels att svag-

dricka är en maltdryck med en högsta extrakthalt hos stamvörten av 6 procent och en högsta alkoholhalt av $2\frac{1}{4}$ volymprocent, dels att i skattefritt bryggeri endast svagdricka får tillverkas; å den andra sidan är enligt den anförda tolkningen en tillverkare i skattefritt bryggeri oförhindrad att saluhålla en i bryggeriet tillverkad dryck, som håller mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent, allenast stamvörten icke överskrider sex procent. Den ifrågavarande motsägelsen har otvivelaktigt sin rot däri, att 1902 års kommitté antog 60 procent utjäsning såsom den högst förekommande och icke räknade med högre förjäsningar, något som ingalunda är uteslutet, särskilt om socker och sirap i större mängder tillsätts vörten. Ifråga om svagdricka torde emellertid av skilda anledningar spörsmålet om alkoholgränsen vara av mera teoretiskt intresse. Däremot har frågan om extrakt- och alkoholgränsernas förhållande till varandra och lagliga innebörd fått en större praktisk räckvidd, sedan en ny klass maltdrycker, liggande mellan svagdricka å ena sidan och det såsom rusdryck betecknade egentliga ölet å den andra, skapats genom maltdrycks-lagstiftningen under det senaste decenniet.

Pilsner-
dricks-
gränsen.

En redogörelse för uppkomsten och utvecklingen av de spörsmål, som föranledde den nuvarande pilsnerdrickslagstiftningen, torde i detta sammanhang vara erforderlig.

Uppslaget till införandet i maltdryckslagstiftningen av en ny klass maltdrycker, liggande mellan svagdrickat och det egentliga ölet, lämnades av professor T. Thunberg i en reservation till nykterhetskommitténs betänkande med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker. I anledning av detta uppslag uppdrog vederbörande departementschef åt professor Thunberg att tillsammans med disponenten S. Sandwall verkställa en utredning om möjligheten att i försäljningsavseende draga en ur nykterhetssynpunkt tillfredsställande annan gräns mellan starkare och svagare maltdrycker än den då stadgade. Resultatet av utredningen finnes sammanfattat i propositionen nr 242 vid 1914 års senare riksdag (sid. 183—208).

Den framställning, som herr Thunberg lämnar å sid. 187—194 såsom stöd för sitt förslag, ådagalägger till fullo den betydelse, som av honom tillmättes frågan om alkoholgränsen. Den här åsyftade delen av utredningen har herr Thunberg betitlat »Frågan om alkoholgränsen mellan svaga och starka maltdrycker». Den uppgift, han här satt sig före, var att finna den alkoholgräns, under vilken en friare försäljning av maltdrycker utan alltför stora risker ur nykterhetssynpunkt kunde medgivas. Denna gräns ansåg han ligga vid 3.6 volymprocent alkohol. Han framhöll, att, då han definierat pilsnerdricka såsom maltdrycker med en alkoholhalt, ej överstigande 3.6 volymprocent, alkoholhalten för enkelhetens skull hade använts i definitionen. Alkoholhalten vore också det enda, som ägde direkt betydelse ur nykterhetssynpunkt. En närmare utredning av vad som borde menas med pilsnerdricka ansåg han emellertid erforderlig, och han erinrade därvid om att han i sitt yttrande till nykterhetskommitténs betänkande som »halvstarka maltdrycker» definierat underjätta, lagrade maltdrycker, inbryggda med en stamvört å 6—9 procent och med en alkoholhalt av $2\frac{1}{4}$ till 3.3 volymprocent. När han hade satt alkoholgränsen till 3.6 volymprocent, berodde detta därpå, att han från bryggeritekniskt håll erhållit uppgifter, att extraktstyrkan i jäskaren vid jästens tillsättande vore 9.5 procent och icke som han tidigare hade trott allenast 9 procent, en styrka, som vörten hade i vörtpannan. Då han ansåg det vara av vikt, att allmänheten fortfarande tillhandahölles precis den vara, som den redan vant sig vid, och att bryggerierna finge fortsätta sin tillverkning precis

såsom de voro vana och med den erfarenhet, de däröver disponerade, hade han ej tvekat att taga konsekvensen av det faktum, att ifrågavarande drycker tidigare inbryggs med en vört av 9.5 procent, och i sitt förslag utgått från detta förhållande. Någon ytterligare stegring av vörtstyrkan ansåg han icke böra komma ifråga. Hur herr Thunberg erhöll alkoholgränsen ur den föreslagna vörtgränsen, framgår av följande yttrande: »Genom en uträkning liknande den som fört till ett övre gränsvärde av $2\frac{1}{4}$ volymprocent för svagdrickat kommer man som motsvarighet till en 9.5-procentig vört till en alkoholgräns av 3.6 volymprocent (egentligen 3.56)». Därefter fortsatte herr Thunberg:

»Utgår man från den nu gällande definitionen å svagdricka i tillverkningsförrordningen som en maltdryck, 'som ej innehåller mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol och är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 6 procent', så skulle de halvstarka maltdryckerna på analogt sätt definieras såsom 'maltdrycker, som innehålla mellan $2\frac{1}{4}$ och 3.6 volymprocent alkohol, och som äro inbryggda med en stamvört med en extrakthalt liggande mellan 6 och $9\frac{1}{2}$ procent'.

Härvidlag är emellertid att framhålla, att det som enligt utbildad (dock ej genom prejudikat från högsta domstolen, så vitt bekant, fastslagen) praxis är avgörande, om svagdricka föreligger eller ej, ej är alkoholhalten utan styrkan av den vört på vilken maltdrycken inbryggs. Genom en abnormt hög förjäsningsgrad kan svagdrickats alkoholhalt stiga över $2\frac{1}{4}$ volymprocent utan att det i skatte- och försäljningsavseende torde upphöra att betraktas som svagdricka. Frågan är nu, om man skall finna sig i ett liknande förhållande med hänsyn till pilsnerdrickat. Då pilsnerdrickat tillverkas vid större bryggerier med möjlighet att genom analyser fastslå den utsända dryckens alkoholhalt, är detta ej så nödvändigt, som då det gäller de svagt utrustade svagdricksbryggerierna. Utan att direkt föreskriva straff för varje om än så obetydligt och tillfälligt överskridande av alkoholgränsen, skulle man dock på ett enklare sätt kunna hindra, att vörtstyrkans användande som norm blev föremål för ett illojalt utnyttjande. Vad man skulle kunna befara, nämligen att något enstaka bryggeri, med iakttagande av vörtgränsen, under namn av pilsnerdricka utsände en maltdryck av osedvanligt hög alkoholhalt vunnen genom användande av särskilt kraftigt förjäsnande jäst eller på annat sätt, kunde också förhindras genom att i ett särskilt reglemente dylika försök vid vite förbjödes. Överhuvud torde det lämpligen överlätas åt kontrollstyrelsen att utfärda bestämmelser rörande dessa speciella tekniska frågor. Den eventuella kungliga förordningen torde utan att ingå på dessa detaljer kunna nöja sig med att definiera de halvstarka maltdryckerna som ovan föreslagits.»

Särskilt den sista delen av herr Thunbergs förut i dess viktigaste delar refererade yttrande ger anledning till tvekan, huruvida herr Thunberg tänkt sig den föreslagna alkoholgränsen för pilsnerdricka såsom lika bindande för tillverkaren som den föreslagna extraktgränsen. Visserligen angiver han själv alkoholgränsen såsom det ur nykterhetssynpunkt avgörande, men hans jämförelse — riktig eller oriktig — mellan svagdricksgränsen och pilsnerdricksgränsen och angivandet av extraktgränsen såsom den normgivande ifråga om svagdricksgränsen är ägnad att ingiva tvivel, huruvida han tänkt sig alkoholgränsen för pilsnerdrickat såsom en med extraktgränsen likvärdig och absolut gräns. Herr Thunberg synes hava avsett, att kontrollstyrelsen skulle utöva en reglerande inverkan på hithörande förhållanden, och i den sista citerade delen av sin framställning angiver han, att kontrollstyrelsen skulle utfärda bestämmelser; huru dessa bestämmelser skulle utformas, om-

nämner han emellertid icke. Herr Thunbergs ståndpunkt synes kunna sammanfattas på följande sätt: En alkoholgräns är, med hänsyn till att endast den är av betydelse ur nykterhetssynpunkt, erforderlig vid bestämmandet av karaktären av de mellanstarka drickorna, men då extraktgränsen för tillverkaren är det utslagsgivande vid framställningen av maltdryckerna, måste denna gräns kombineras med alkoholgränsen; uppsikten över, att extraktgränsen icke utnyttjas illojalt på alkoholgränsens bekostnad, är icke ett lagstiftningsspörsmål utan en rent administrativ fråga.

Att enligt det Thunbergska förslaget även alkoholgränsen måste tillmätas en utslagsgivande betydelse, framgår emellertid av det särskilda förslag, som hans medkommitterade, disponenten Sandwall, avgav. Herr Sandwall framhöll nämligen svårigheten att på grund av bland annat maltets växlande beskaffenhet på förhand bestämma den alkoholhalt, som den färdigberedda maltdrycken skulle erhålla. Han anförde (sid. 204), »att det icke utan att tillgripa sådana för dryckens kvalitet skadliga åtgärder som abnorma mäskningsmetoder och användandet av abnormt lågt förjäsande jästraser — stundom icke ens med dessa medel — är möjligt att så reglera jäsningen, att man är säker på att med en viss extrakthalt ständigt kunna hålla sig inom en viss skarpt markerad alkoholgräns.» Herr Sandwall ansåg, att ett utlämnande i lagstiftningen av alkoholgränsen icke kunde medföra någon fara i nykterhetshänseende, enär det låge i bryggarens intresse att framställa en så smaklig och icke en så alkoholhaltig dryck som möjligt. Han erinrade därefter om det osäkerhetstillstånd, som rädde ifråga om den kombinerade gränsen i definitionen å svagdricka, och refererar därvid gången av det mål, som föranledde Kungl. Maj:ts utslag den 21 september 1914 — här ovan berört. Herr Sandwall föreslog gränsen satt till 10 procent extrakthalt hos vörten.

Vid föredragningen av det inom finansdepartementet utarbetade förslaget till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m. anförde föredragande departementschefen, statsrådet Vennersten ifråga om gränsen för de lagrade drickorna följande:

»Vid uppdragande av gränsen mellan dessa lättare maltdrycker, vilka jag gemensamt benämner lagrade drickor, och det egentliga ölet vill jag i likhet med herr Thunberg föreslå, att den övre alkoholgränsen för de lagrade drickorna sättes vid 3.6 volymprocent och att deras ursprungliga extrakthalt icke får överstiga 9 $\frac{1}{2}$ procent. Genom en sålunda angiven gräns, mot vilken kontrollstyrelsen i infortrat utlåtande icke haft annat att erinra, än att det av praktiska skäl möjligen kunde ifrågasättas, att alkoholhalten borde bestämmas något högre, skulle till de lagrade drickorna komma att hänföras ett stort antal av förut omnämnda, i handeln förekommande lättare maltdrycker. Jag vill därvid erinra, att med nämnda av mig upptagna gräns de lagrade drickorna faktiskt skulle komma att hållas nere vid en högsta alkoholhalt av 3.4—3.5 volymprocent, då bryggerierna ej vid tillverkningen kunna fullt utnyttja den i lag fastställda alkoholgränsen. Till herr Sandwalls förslag, att ensamt den ursprungliga extrakthalten — och därtill en högre än den nyssnämnda — skulle för denna typ av maltdrycker vara den bestämmande, kan jag ej ansluta mig. Ett förslag av sådan art synes mig nämligen ej innebära tillräckliga garantier, att de lagrade drickorna komme att hållas vid den lägre alkoholhalt, som måste anses nödvändig för medgivande av deras friare ställning i försäljningshänseende.» (Prop. 242/1914 B sid. 46—47.)

I Kungl. Maj:ts förslag till ändringar i maltdryckstillverkningsförordningen upptogs den av herr Thunberg ifrågasatta definitionen å de lagrade drickorna,

varjämte det föreslogs, att de i 23 § av förordningen intagna bestämmelserna om beteckning av kärl, som innehölle svagdricka, m. m., skulle äga motsvarande tillämpning i fråga om lagrat dricka. Däremot berördes icke i Kungl. Maj:ts förslag frågan om alkoholgränsens betydelse i förhållande till extraktgränsen. Ej heller har i förslaget eller i statsrådets yttrande till protokollet behandlats frågan om huruledes alkoholgränsens iakttagande skulle övervakas. Av visst intresse för den föreliggande frågan är emellertid följande uttalande av föredragande departementschefen å sid. 48 i prop.:

“Enligt den definition, jag föreslagit skola i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker införas å det lagrade drickat, skulle som sådant anses varje maltdryck, som ej vore hänförlig till svagdricka och vilken ej hölle högre alkoholstyrka och ursprunglig extrakthalt än jag ovan angivit. Av en sådan definition skulle följa, att maltdrycker, som ej hölle mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol och vilkas ursprungliga extrakthalt överstege 6, men ej 9.5 procent, komme att hänföras till lagrat dricka. Härmed skulle åtminstone delvis vinnas vad herr Thunberg velat nå genom förslaget att med svagdricka under vissa förutsättningar likställa sådana extraktrika drycker, som ej hölle högre alkoholhalt än den för svagdricka medgivna.“

Ur det av departementschefen förda resonemanget torde man vara berättigad att sluta till att han ansåg, att såväl extrakthalten som alkoholhalten vore bestämmande för den klass, till vilken en maltdryck borde hänföras, och att vid sådant förhållande en maltdryck, som innehölle högre alkoholhalt än den för svagdricka bestämda men innehölle lägre extrakthalt än 6 procent, vore hänförlig till de lagrade drickorna.

Vid den behandling, som vid 1914 års senare riksdag ägnades Kungl. Maj:ts förslag, förekom varken inom bevillningsutskottet eller i kamrarna något, som är ägnat att belysa ställningen till den här ovan behandlade speciella frågan. Efter att i sitt första betänkande i ärendet hava avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om införande av en särskild klass av lagrade drickor tillstyrkte visserligen bevillningsutskottet i sitt sammanjämningsförslag, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut, införandet av en särklass för de lagrade drickorna, men såsom brukligt är vid sammanjämnningar förekom icke någon motivering i sak för förslaget. Likartat var läget vid alla följande riksdagar, tills vid 1917 års riksdag äntligen ett sammanjämningsförslag antogs, enligt vilket bland annat det av Kungl. Maj:t ursprungligen framlagda förslaget om en särklass för de lagrade drickorna upptogs i oförändrad form. I överensstämmelse med sagda sammanjämningsförslag utfärdades förordningarna den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, angående ändringar i maltdryckstillverkningsförordningen m. m.

Emellertid undergingo dessa förordningar ganska snart förändringar i anledning av behovet av en särskild förordning om de lagrade drickorna. Förslag till en dylik förordning framlades av särskilda inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga, vilka avgåvo sitt betänkande den 22 mars 1918. De sakkunniga föreslogo i det avseende, som här är av intresse, icke några principiellt nya bestämmelser i maltdryckstillverkningsförordningen — de ändrade visserligen beteckningen å de lagrade drickorna till pilsner och förtydligade bestämmelsen om beteckning m. m. å kärl, innehållande pilsner — och ej heller berörde de i sin motivering frågan om alkoholgränsens betydelse i förhållande till extraktgränsen. Att de sakkunniga emellertid i främsta rummet tänkte på alkoholgränsen, framgår av det uttalande, varmed de in-

ledde den allmänna motiveringen av sitt förslag. De anförde nämligen å sid. 64 följande:

“Såsom den här ovan lämnade historiken utvisar, har beslutet om undantagande av maltdrycker, innehållande 2.25—3.6 volymprocent alkohol, från de för försäljningen av rusdrycker, inklusive öl, stadgade strängare bestämmelserna framgått ur en önskan att bereda allmänheten lättare tillgång till en måltidsdryck, som är extraktrikare, fylligare i smaken och mera hållbar än svagdrickat, men på samma gång såsom berusningsmedel väsentligt ofarligare än det vanliga ölet.”

De sakkunniga fäste sålunda i detta sitt yttrande endast avseende å alkoholgränsen, icke extraktgränsen.

I de propositioner, som Kungl. Maj:t framlade till 1918 och 1919 års riksdagar med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m., berördes ej heller frågan om alkoholgränsens betydelse och ej heller lämnades något nytt uppslag till bedömandet av denna. Däremot innebära det utlåtande och de förslag, som avgåvos av bevillningsutskottet vid 1919 års riksdag, nya synpunkter och uppslag i frågan. Den närmaste anledningen till att frågan ånyo upptogs var en motion av herr Lyckholm, som kritiserade den av Kungl. Maj:t föreslagna beteckningen pilsner för de lagrade drickorna och i stället ifrågasatte införande av klassbeteckningar, så att maltdrycker med extrakthalt under 6 procent skulle räknas till klass I, maltdrycker med extrakthalt mellan 6 och 9.5 procent till klass II och övriga maltdrycker till klass III (motion I:138). I sitt betänkande nr 29 anslöt sig bevillningsutskottet till herr Lyckholms förslag i huvudsak. Utskottet ansåg, att, såsom Kungl. Maj:ts förslag vore lagt, en gemensam beteckning för de drycker, förordningen avsåge, otvivelaktigt vore erforderlig. Möjligheten till kontroll — såväl från allmänhetens sida, att rekviderad vara erhöles, som från myndigheternas sida, att författningen efterlevdes — vore enligt Kungl. Maj:ts förslag byggd på det skydd, som genom stadgandena i 23 § av förslaget till förordning angående försäljning av pilsner och i 23 § av maltdryckstillverkningsförordningen bereddes namnet pilsner såsom beteckning uteslutande för de mellanstarka maltdryckerna. Utskottet ansåg emellertid beteckningen pilsner lämna rum för befogade anmärkningar och tog till utgångspunkt för sitt förslag den tanke, herr Lyckholm framställt om en klassindelning av maltdryckerna. Efter att hava erinrat om de redan i maltdryckstillverkningsförordningen intagna definitionerna å svagdricka och pilsnerdricka fortsatte utskottet:

“Om man nu med utgångspunkt från nämnda definitioner uppbygger en klassindelning, som omfattar alla maltdrycker, och samtidigt — efter mönster av vad som nu gäller i fråga om svagdricka — stadgar, att varje kärl, som innehåller maltdryck, skall vara stämplat med vederbörlig klassbeteckning, så torde därmed hava vunnits till en början med avseende å de här ifrågavarande dryckerna minst lika stor trygghet ur kontrollsynpunkt som med Kungl. Maj:ts förslag ernås, och därjämte den fördelen, att ett enhetligt system genomförts, som, på samma gång det är ur synpunkten av vederbörande myndigheters kontroll tillfredsställande, på ett enkelt och bekvämt sätt möjliggör för en var att vid mottagandet av rekviderad maltdryck av vad slag som helst förvissa sig om att denna motsvarar rekvisitionen. I nu berörda hänseenden föreslår utskottet ändringar huvudsakligen i 3 och 23 §§ i tillverkningsförordningen; och torde utskottet få vid behandlingen av sistnämnda paragrafer yttra sig närmare om förslagets enskildheter.”

I den speciella motiveringen anförde utskottet i fråga om klassindelningen följande:

“Bestämmelser om den av utskottet i den allmänna motiveringen omnämnda klassindelningen av samtliga maltdrycker föreslår utskottet till införande såsom ett nytt mom. 1 i denna paragraf. Vid de nya bestämmelsernas avfattning har utskottet så nära som möjligt anslutit sig till de i denna paragraf i dess nuvarande lydelse givna definitionerna på svagdricka och pilsnerdricka. Vid klassindelningen har emellertid hänsyn måst tagas därtill, att i marknaden förekommit alkoholfria maltdrycker, vilka haft högre extrakthalt än 6 procent och till följd därav icke kunnat ur tillverkningssynpunkt behandlas såsom svagdricka. Sådana alkoholfria maltdrycker har utskottet ansett böra hänföras till samma klass som svagdricka eller, enligt den av utskottet uppgjorda indelningen, till *första klassen*, vilken följaktligen skulle komma att omfatta dels maltdrycker, som ej innehålla mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 6 procent, dels ock alkoholfria maltdrycker, inbryggda med en stamvört av högre extrakthalt. För *andra klassens* maltdrycker användes liknande definition som i paragrafen nu är given åt pilsnerdricka och *tredje klassen* angives såsom omfattande alla till första eller andra klassen icke hänförliga maltdrycker.

Sedan klassindelningen blivit sålunda fastställd, begagnades densamma givetvis vid de i 2 mom. intagna definitionerna å svagdricka och pilsnerdricka, varvid svagdricka måste angivas vara varje maltdryck, som är hänförlig till första klassen och som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 6 procent, och beteckningen pilsnerdricka kommer att sammanfalla med maltdrycker av andra klassen. Därjämte har benämningen öl införts såsom avseende samtliga maltdrycker, hänförliga till tredje klassen.”

I enlighet med utskottets förslag, vilket också blev riksdagens beslut, kom 3 § att erhålla följande lydelse:

“1. Maltdryckerna indelas i nedan angivna klasser, nämligen:

första klassen, omfattande maltdrycker som ej innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent, ävensom alkoholfria maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört av högre extrakthalt;

andra klassen, omfattande maltdrycker som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mer än tre och sex tiondels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger nio och fem tiondels procent; samt

tredje klassen, omfattande alla till första eller andra klassen icke hänförliga maltdrycker.

2. I denna förordning förstås med

svagdricka varje maltdryck, som är hänförlig till första klassen och som är inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent;

pilsnerdricka varje maltdryck, som är hänförlig till andra klassen;

öl varje maltdryck, som är hänförlig till tredje klassen;

skattefritt bryggeri varje bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, endast svagdricka må tillverkas;

skattepliktigt bryggeri varje annat bryggeri, där, på grund av tillståndsbevis, maltdrycker må tillverkas; samt

tillverkare den person, vilken såsom ägare, innehavare, verkställande direktör, disponent eller i annan egenskap har högsta inseeendet över bryggeriets skötsel.

3. Tillverkningsår räknas från och med den 1 oktober till och med den 30 september.”

Ifrågavarande ändrade lydelse bör ses i samband med bestämmelsen i 23 §, vilken riksdagen i anledning av utskottets förslag beslöt skola lyda som följer:

“Från skattepliktigt bryggeri må maltdryck, därest den ej av köpare avhämtas i öppna kärl, endast utlämnas på kärl, som äro stämplade med såväl bryggeriets namn som, om kärlet innehåller svagdricka, beteckningen “Klass I (skattefritt)“, om kärlet innehåller annan till första klassen hänförlig maltdryck, beteckningen “Klass I (alkoholfritt)“, om kärlet innehåller pilsnerdricka, beteckningen “Klass II“ och, om det innehåller öl, beteckningen “Klass III“. I stället för bryggeriets namn må dock användas en av vederbörande överkontrollör godkänd, såsom ursprungsbeteckning lämplig förkortning därav eller ock bryggeriets inregistrerade varumärke.

Beträffande buteljer må denna stämpling ske å korken eller proppen.

När kärl, som innehåller maltdryck, är försett med etikett, skall klassbeteckningen vara tydligt framträdande och anbragt före den övriga texten.“

Slutsatser
beträffande in-
börden av
pilsner-
dricks-
gränsen.

Genom införandet av klassindelningen av maltdryckerna torde frågan om den rättsliga betydelsen av alkoholgränsen mellan maltdryckerna hava vunnit i klarhet. Det är fastslaget, att det finns tre olika klasser av maltdrycker och att indelningsgrunden är en kombination av extrakt- och alkoholhalt. I första mom. av 3 § i förordningen fastslås denna klassindelning och i andra mom., som förut utgjorde första mom. i denna paragraf, angivas vissa i förordningen brukade beteckningar. Denna förändrade uppställning av paragrafen torde få anses innebära, att den i 1 mom. intagna klassindelningen gäller såväl tillverkningsförhållandena som försäljningsförhållandena, under det den i andra mom. angivna terminologien endast har betydelse som hjälpbegrepp i tillverkningsavseende. Genom klassindelningen i 1 mom. inrymmes varje av malt tillverkad dryck, vare sig med eller utan alkohol, i en viss klass och för klassen är såväl extrakthalten som alkoholhalten bestämmande. Enligt definitionen för första klassen hänföras dit dels maltdrycker, som, utan hänsyn till vörtstyrkan, äro alkoholfria, dels maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 6 procent, och vilka innehålla alkohol, dock ej mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent. Andra klassen omfattar maltdrycker, som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mer än 3.6 volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger 9.5 procent. Tredje klassen omfattar alla till första och andra klassen icke hänförliga maltdrycker. Enligt dessa bestämmelser är en maltdryck med exempelvis 6 procent stamvört, men 2.5 volymprocent alkohol att hänföra till andra klassen, enär den ifråga om alkoholhalten icke tillgodoser de för första klassen angivna reglerna; en dryck, som i endast ett hänseende icke tillhör en klass, vars krav den i övriga avseenden uppfyller, är att hänföra till en högre klass. En dryck med en alkoholhalt av 3.9 volymprocent och inbryggd på en stamvört av 9.4 procent är att hänföra till tredje klassen. En dryck med 0.5 volymprocent alkohol och med 18 procent extrakt är att hänföra till tredje klassen o. s. v. Det finnes ingenstades i förordningen någon reservation för tillverkningssättet, så att exempelvis såsom första klassens maltdryck skulle godkännas en dryck, som ifråga om stamvärten tillgodoser fordringarna i första klassen men som ifråga om alkoholhalten ligger en smula över den för första klassen fastställda alkoholgränsen. Gränserna äro med andra ord absoluta.

Bestämmelserna om klassindelningen skola ses i samband med föreskrifterna om beteckningen enligt 23 och 31 §§ i förordningen. Ändamålet med beteck-

ningen är att vägleda allmänheten beträffande beskaffenheten av de drycker, den inköper, och möjliggöra för myndigheterna att utöva kontroll. Förfar tillverkare härutinnan felaktigt, och det torde han göra, om han åsätter en dryck beteckning för en annan klass än den, dit drycken rätteligen hör, är han förfallen till ansvar, om han är skattepliktig tillverkare, enligt 39 § och, om han är skattefri tillverkare, enligt 41 § i förordningen.

En skattepliktig tillverkare har enligt nu gällande lagstiftning rätt att tillverka maltdrycker av vilken alkoholstyrka och extrakthalt som helst. Uppenbarligen kan han icke ställas till ansvar för att han tillverkar en dryck, som med hänsyn till extrakthalten är hänförlig till andra klassen men som har högre alkoholhalt än den för andra klassen angivna. En sådan dryck är nämligen enligt klassindelningen maltdryck av tredje klassen. Men enligt kontrollstyrelsens mening inbjuda gällande bestämmelser till den tolkningen, att ansvar av tillverkaren kan i det ifrågavarande fallet utkrävas både för att han betecknar en sådan dryck såsom andra klassens dryck och för att han försäljer en sådan dryck i strid mot de för försäljning av tredje klassens dryck gällande regler, respektive, under den tid förbudet mot försäljning av starköl gäller, för förbrytelse mot detta förbud. Enligt 1 § i rusdrycksförsäljningsförordningen förstås nämligen med öl alla maltdrycker, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till tredje klassen.

Även om enligt styrelsens mening den till grund för gällande lagstiftning om alkoholgränsen liggande motiveringen synes giva vid handen, att lagstiftarnas avsikt varit, att alkoholgränsen och extraktgränsen böra hava lika vikt vid klassificeringen av en maltdryck, kan det emellertid icke förnekas, att bestämmelserna i ämnet lämna åtskilligt att önska ifråga om tydlighet. Denna brist torde hava varit anledningen till att man icke blott bland maltdryckstillverkarna utan även annorstädes hyser den uppfattningen, att extraktgränsen är det utslagsgivande vid bestämmandet av den klass, till vilken en maltdryck skall hänföras.

Att avfattningen av berörda bestämmelser lämnar rum för en helt annan tolkning beträffande alkoholgränsen än vad lagstiftarna synas hava åsyftat, framgår av Göta hovrätts dom i ett på föranstaltande av kontrollstyrelsen anhängiggjort mål mot en tillverkare vid skattepliktigt bryggeri. Allmänne åklagaren hade yrkat ansvar å tillverkaren för förseelse mot 3 och 42 §§ i maltskatteförordningen, enär vid bryggeriet tillverkats två slag av maltdrycker, av vilka det ena vid analys befunnits innehålla 3.7 volymprocent och det andra 4 volymprocent — båda voro inbryggda på en stamvört av 9.4 procent extrakt. Från tillverkarens sida gjordes gällande, att, även om en maltdryck hölle den lagligen tillåtna stamvörtsstyrkan (9.5 procent), alkoholhalten komme att vid en högre förjäsningsgrad än 59 procent överskrida lagens fordran å maximum 3.6 volymprocent alkohol. De orsaker, som hade inflytande på ölets förjäsningsgrad, vore arbetssättet i jäskällaren, arbetssättet i lagerkällaren, lagringstiden, mäskningsmetoden, jästens beskaffenhet och maltets beskaffenhet. Arbetssättet i jäskällaren och lagerkällaren hade tillverkaren visserligen i sin hand, men han kunde i dessa avseenden endast i mycket begränsat omfång inverka på förjäsningsgraden. Lagringstiden kunde tillverkaren endast i viss mån reglera, och, om lagringstiden ofrivilligt förlängdes, ökades förjäsningsgraden. Jästens beskaffenhet inverkade också på förjäsningsgraden, och ombyte av jäst vore en för tillverkaren vansklig sak, enär en ändring av jäststammen förändrade ölets karaktär. Genom en ändring av mäskmetoden kunde visserligen förjäsningsgraden i viss mån nedsättas, men tillgripandet härav vore

vanskligt, då ölets karaktär ändrades. Maltets beskaffenhet hade på förjäsningensgraden utan tvekel det största inflytandet, men tillverkaren hade bekräftande ett givet malt ingen möjlighet att i nämnvärd grad förändra förjäsningensgraden. Vid bryggeriet hade flera ogynnsamma omständigheter medverkat, som förorsakat hög förjäsningensgrad. Bryggeriet hade nödgats avverka köpmalt med en abnorm förjäsningensgrad. Lagringstiden hade på grund av minskad förbrukning blivit lång och bryggeriets jäststam var högförjäsande. Trots vidtagna åtgärder hade förjäsningensgraden blivit cirka 66 procent. En gradvis sänkning av stamvörtsstyrkan var emellertid påtänkt, delvis även påbörjad. Att alkoholgränsen överskridits vore en följd av ogynnsamma omständigheter emot bryggeriets avsikt och till sist beroende på lagens varandra motsägande bestämmelser. Från tillverkarens sida åberopades vidare det förut omnämnda Kungl. Maj:ts utslag den 21 september 1914 och det gjordes gällande, att samma regler, som gällde för klassifiering av svagdricka, gällde för pilsnerdricka. Rådhusrätten i Göteborg meddelade den 30 maj 1922 det utslaget, att, enär i målet icke ådagalagts något förhållande, som vore av beskaffenhet att för svaren föranleda ansvar enligt de av åklagaren åberopade lagrum, åtalet ogillades av rådhusrätten. Besvär anfördes hos Göta hovrätt, som den 31 juli 1922 avkunnade utslag i målet och ogillade åtalet, enär vad i målet lagts tillverkaren till last icke vore av beskaffenhet att för honom medföra ansvar.

Behov av
ändrade
bestäm-
melser i
fråga om
alkohol-
gränsen.

Utgången i det här ovan refererade målet visar, att domstolarna givit uttryck åt en annan tolkning av gällande bestämmelser än den styrelsen, på grundvalen av dessa bestämmelsers tillkomsthistoria, sökt hävda. Även om det ifrågavarande rättsfallet icke kan anses hava karaktären av ett prejudikat, måste utgången i detsamma tillmätas stor betydelse. Det giver onekligen uttryck åt den uppfattningen, att ansvar för alkoholgränsens överskridande icke kan utkrävas av tillverkaren, åtminstone om denne kan visa, att överskridandet berott på abnormt hög förjäsningensgrad eller andra liknande omständigheter. Enär vid vissa abnorma förjäsningar alkoholhalten i en maltdryck med 9.5 procent extrakt kan komma upp ända till 4 volymprocent, blir föreskriften om 3.6 volymprocent alkohol såsom övre gräns för maltdrycker av klass II i det närmaste illusorisk. Därest bestämmelse om en högsta alkoholhalt skall bibehållas, är det erforderligt, att hithörande föreskrifter erhålla en sådan utformning, att tillverkaren förpliktas att iakttaga alkoholgränsen.

I nu berörda hänseende finner sig kontrollstyrelsen kunna i vissa avseenden ansluta sig till det förslag om föreskrifter beträffande alkoholgränsens iakttagande, som föreslagits av de sakkunniga (8 § samt 46 och 49 §§ av författningsförslaget).

Malt-
dryckssak-
kunnigas
förslag.

Enligt sagda förslag skulle kontrollstyrelsen hava att övervaka, att maltdrycker, som från bryggeri utlämnas i försäljningsfärdigt skick eller som i handeln tillhandahållas, icke innehålla högre alkoholhalt än den för vederbörande klass föreskrivna. För detta ändamål skulle styrelsen verkställa analyser å maltdryckerna, och hava de sakkunniga å sid. 61 i betänkandet angivit vissa riktlinjer i fråga om analysernas utförande. Hade det vid analys visat sig, att av visst bryggeri tillverkad maltdryck överskridit den för vederbörande klass föreskrivna högsta medgivna alkoholhalten, skulle det enligt de sakkunniga ankomma på kontrollstyrelsens prövning, huruvida omständigheterna borde föranleda, att tillverkaren allenast erinrades om förhållandet eller att anmälan gjordes hos vederbörande allmänna åklagare.

Enligt de sakkunnigas uppfattning borde nämligen den omständigheten, att den av ett bryggeri tillverkade varan överskredde det övre gränsvärdet för alkoholhalten, icke utan vidare påkalla åtal. Det finnes all anledning att taga hänsyn till de för bryggerinäringens utöware föreliggande svårigheterna att så behärska de på jämningsresultatet inverkan faktorerna, att ej understundom övre gränsvärdet överskredes med någon tiondels procent. Därest ett dylikt överskridande ej syntes vara resultatet av avsiktliga och systematiska åtgärder, syntes kontrollmyndigheten lämpligen i första hand böra nöja sig med de erinringar och anvisningar, som kunde behövas för att förhindra, att överskridandet fortsattes eller återupprepades. I enlighet med den uppfattningen, att kontrollen över alkoholgränsen skulle ligga hos kontrollstyrelsen, föreslago de sakkunniga, att ansvar för överskridande av sagda gräns skulle beträffande tillverkare vid skattepliktigt bryggeri kunna utkrävas, endast där anmälan gjorts av kontrollstyrelsen hos vederbörande allmänne åklagare.

I likhet med de sakkunniga anser kontrollstyrelsen, att kontrollen över alkoholgränsens iakttagande bör utövas av kontrollstyrelsen, ävensom att åtal för överskridande av ifrågavarande gräns endast bör komma till stånd på föranstaltande av styrelsen. Flera skäl synas nämligen tala för en sådan anordning. Först och främst är alkoholanalysernas riktiga utförande en ganska vansklighets sak, till vilken det fordras vana och erfarenhet, och en jämförelsevis obetydlig skiljaktighet i analysförfarandet kan giva anledning till en skillnad av åtminstone någon tiondels procent i resultatet; för att erhålla garanti för största möjliga likformighet i förfarandet är det därför önskvärt, att de analyser, som må tillerkännas beviskraft inför domstol, utföras av en och samma institution. Genom en sådan anordning torde en viss säkerhet böra kunna beredas tillverkarna i det avseendet, att de icke bliva beroende av ett i någon mån olika förfarande vid analysernas utförande.

*Åtals-
rättens
begräns-
ning.*

För att tillgodose syftet, att ansvar verkligen kommer att utkrävas av tillverkaren och att sålunda alkoholgränsen av honom iakttages, torde det vara erforderligt, att ansvarsbestämmelserna utformas på ett sådant sätt, att ansvar drabbar tillverkaren icke endast när det kan visas att brottsligt uppsåt föreläggat, utan även vid vårdslöshet. Enligt vad Kungl. Maj:ts utslag den 21 september 1914 (se ovan sid. 61) giver vid handen, synes det för straffbarhet erfordras en ganska långt gående bevisning angående brottsligt uppsåt hos tillverkaren i avseende å den högre alkoholhalten. Detta gäller i princip, hur hög än alkoholhalten är, blott vörten icke varit för stark. Har åter vörtens styrka varit högre än den tillåtna, är givetvis sannolikheten för brottsligt uppsåt större. Det är möjligt, att enligt gällande rätt i ett dylikt fall det skulle krävas bevisning av tillverkaren, att brottsligt uppsåt ej föreläggat. Ifrågavarande prejudikat gäller visserligen svagdrickstillverkning och något prejudikat föreligger, såsom förut framhållits, icke beträffande tillverkning av pilsnerdricka, men det ovan berörda utslaget av Göta hovrätt i ett pilsnerdricksmål synes gå i samma riktning som 1914 års prejudikat.

*Utform-
ningen av
straffbe-
stämmel-
serna.*

För att kunna åstadkomma en skärpning av de straffgrundsatser, som för närvarande gälla på förevarande område, och sålunda åvägbringa straffbarhet icke endast, när brottsligt uppsåt föreligger, utan även för uppenbar vårdslöshet vid överskridandet av alkoholgränsen, synes det vara erforderligt, att en viss gradering av detta överskridande kommer att äga rum. En dylik gradering låter sig enligt kontrollstyrelsens mening väl försvaras även av andra skäl. Såsom här ovan erinrades, är utförandet av alkoholanalyser en ganska vansklighets

sak, och även med den största möjliga noggrannhet och precision är en alkoholanalys icke absolut säker på en tiondel när. Men vidare är tillverkaren vid bestämmandet av vörtens extrakthalt hänvisad till att rätta sig efter sackarometerns utslag. Sackarometern ger icke några absolut säkra värden och vid avläsningen av sackarometerns utslag kan ett jämförelsevis obetydligt, ofrivilligt fel göras, som vid uträkningen av alkoholhalten kan leda till ett mindre fel i densamma.

För fel vid analyserna och för ofrivilliga fel av tillverkaren bör enligt kontrollstyrelsens mening lämnas en säkerhetsmarginal — *remedium* — som bör fastställas till 0.2 procent utöver den föreslagna alkoholgränsen 3.1 viktprocent (3.9 volymprocent). Säkerhetsmarginalen kommer därför att ligga mellan 3.1 och 3.3 viktprocent.

Ju mera alkoholgränsen överskrides, desto tydligare anser emellertid kontrollstyrelsen vara, att vårdslöshet föreligger från tillverkarens sida. Överskrides även gränsen för säkerhetsmarginalen, synes det vara påkallat att *alltid* förutsätta vårdslöshet. Detta innebär även en maning till tillverkaren att iakttaga försiktighet. Överstiger därför alkoholhalten i en maltdryck 3.3 viktprocent, skulle straffbarhet för tillverkaren alltid inträda. Straffet bör då inom den givna skalan (200—2 000 kronors böter) utmätas med hänsynstagande till det subjektiva momentet. Med hänsyn till den objektivt sett större farligheten hos ett brott, då remediet övre gräns överskridits, synes det ej finnas anledning att i något fall gå under den föreslagna skalan.

Ligger den i en maltdryck funna alkoholhalten inom remediet, bör icke vårdslöshet antagas *alltid* föreligga. Bevisning bör i dylikt fall förebringas antingen om uppsåt från tillverkarens sida att giva varan högre alkoholhalt än den tillåtna, eller om uppenbar vårdslöshet. Enär brottets objektiva farlighet i ett dylikt fall är något mindre än om den övre gränsen för remediet överskrides, torde det vara lämpligt att för uppenbar vårdslöshet något mildra straffsatsen, som av kontrollstyrelsen föreslås till lägst 50, högst 500 kronors böter.

Straffbestämmelsen för överskridande av alkoholhalten skulle i enlighet med vad ovan anförts utformas på följande sätt. Överskrides remediet övre gräns, 3.3 viktprocent, skulle alltid straff inträda efter en viss skala. Överskrides den övre alkoholgränsen, 3.1 viktprocent, men icke remediet övre gräns och måste det antagas, att avsikt förelegat, skulle straffet utmätas enligt nyssnämnda skala. Föreligger åter uppenbar vårdslöshet och har den övre gränsen för remediet icke överskridits, skulle straffet utmätas enligt en lägre skala än den ovannämnda.

Kontrollstyrelsens övervakande verksamhet.

Vid utövandet av kontrollen över alkoholgränsens iakttagande blir kontrollstyrelsen givetvis bunden av de grundsatser, som fått uttryck i ansvarsbestämmelsen för överskridandet av alkoholhalten. Vid bedömande av fall, då sådant överskridande ägt rum, har kontrollstyrelsen att taga hänsyn till alla de — även subjektiva faktorer — som inverka på straffbarheten. Vad särskilt beträffar de fall, då enligt analysen visserligen det övre värdet för alkoholgränsen överskridits men icke den övre gränsen för remediet, förutsättes det, att tillfälliga överskridanden icke göras till föremål för åtal. Har det däremot genom gång efter annan gjorda analyser konstaterats, att maltdrycker, som tillverkats i ett och samma bryggeri, upprepade gånger befunnits innehålla högre alkoholhalt än den för vederbörande klass fastställda, och tillverkaren trots erinringar från kontrollstyrelsen icke iakttagit rättelse, då föreligger enligt styrelsens mening sådan uppenbar vårdslöshet från tillverkarens sida, som påkallar åtal. Syftet med det av styrelsen föreslagna remediet är näm-

ligen att förekomma, att mindre, tillfälliga fel tagas till intäkt för åtal, men icke att i realiteten höja alkoholgränsen.

Vid utarbetandet av det förslag, för vilket redogörelse här ovan lämnats, har styrelsen sökt att i all den utsträckning, det varit möjligt, beakta svårigheterna för tillverkaren att behärska förjäsningsgraden. Det ifrågasatta remediet i förening med den ändrade relationen mellan extrakt- och alkoholhalten genom en höjning av utjäsningensgraden, som styrelsen föreslagit (kap. II sid. 55—56), lämnar tillverkaren en stark garanti mot åtal för tillfälliga överskridanden. Har en tillverkare någon gång med en stamvörtsstyrka av 10 procent extrakt kommit i omedelbar närhet av remediets övre gräns 3.3 viktprocent alkohol, förutsätter detta en utjäsningensgrad av 66 procent, en utjäsningensgrad, som ytterst sällan förekommer.

Såsom nyss framhållits skulle, då överskridande av det övre gränsvärdet för alkoholhalten ägt rum inom det föreskrivna remediet, allenast erinran göras av kontrollstyrelsen, därest icke upprepade gånger dylikt överskridande skett. Med hänsyn därtill att tillverkningen av en underjäst maltdryck tager en tid av flera månader, kan den invändningen göras gent emot den föreslagna anordningen, att det skulle vara förenat med svårigheter för tillverkaren att tillräckligt hastigt vidtaga erforderliga ändringar i tillverkningsförfarandet för att undkomma nya erinringar eller eventuellt åtal. Kontrollstyrelsen förutsätter emellertid, att ifrågavarande förhållanden skola beaktas vid prövningen av alkoholanalyserna, därest den föreslagna anordningen skulle genomföras. Det må ock framhållas, att, därest en tillverkare skulle finna, att på grund av särskilda omständigheter, såsom maltets beskaffenhet, jästraserna eller dylikt, ett överskridande av alkoholgränsen ägt rum, han har möjlighet att bringa maltdrycken i överensstämmelse med alkoholgränsen genom att nedsätta extraktstyrkan i utgångsvörten. I avseende på redan färdigtillverkat öl kan han genom spädning med alkoholsvagare maltdrycksorter nedsätta alkoholstyrkan, och styrelsen tillåter sig hänvisa till att i Danmark och Norge detta uttryckligen är medgivet för att bringa en maltdryck, som kommit att innehålla för hög alkoholhalt, inom den skatteklass, som den vid tillverkningen var avsedd att tillhöra.

Ehuru i Sverige pasteuriseringsmetoden endast i ringa omfattning kommit i bruk och sålunda ej kan väntas under den närmaste framtiden vinna någon större anslutning bland maltdryckstillverkarna, må dock framhållas, att, därest tillverkaren icke vill nedsätta ekstrakthalten i dryckerna, denna metod kan tillgripas i sådana fall, då, på grund av abnormt förjäsande malt, en maltdryck skulle visa benägenhet att överskrida den fastställda alkoholgränsen.

Styrelsen tillåter sig till sist upptaga frågan om organiserandet av analyserna inom kontrollstyrelsen. Redan nu utföras visserligen å kontrollstyrelsens laboratorium analyser av maltdrycker i sådana fall, då särskild misstanke föreligger, att en maltdryck icke blivit tillverkad i enlighet med gällande bestämmelser. Ifrågavarande analyser hava emellertid endast sporadiskt kunnat utföras, enär personal saknats för utförande av mera regelbundna maltdrycksanalyser; såväl laboratorn som laboratoriebiträdet i kontrollstyrelsen äro anställda å styrelsens avdelning för skattefri sprit. Ej heller å avdelningen för kontroll å tillverkningsavgifter finnes personal tillgänglig för några mera regelbundna maltdrycksanalyser. Skola för framtiden analyser regelbundet och systematiskt utföras, lär det bliva erforderligt att till laboratorns förfogande ställa ett särskilt biträde, lämpligen en kvinnlig tjänsteman, för utförande av ifrågavarande analyser. Givetvis skulle laboratorn vara ansvarig för analysernas riktiga utförande.

KAP. V.

Bör produktionsbeskattningssystem införas eller bör det nuvarande systemet med maltskatt bibehållas?

Olika be-
skattnings-
system.

De olika system, som hittills tillämpats vid beskattning av maltdrycker, hava grundat sig på en beskattning av antingen redskapen eller råämnet eller det mer eller mindre färdiga fabrikatet.

Såväl 1881 som 1891 års maltskattekommittéer hava utförligt berört frågan om de olika systemens innebörd. Med hänsyn härtill och då fråga nu ej föreligger om införande av en redskapsbeskattning, torde här allenast behöva beröras frågan om fördelarna och nackdelarna av en maltskatt och av en produktbeskattning.

Maltskatten är en typisk råämnesskatt och det land, där den först började tillämpas, är Bayern. Ända sedan år 1806 har skatteplikten därstädes varit fäst vid maltets krossning och det är den bayerska lagstiftningen, som i modifierad form legat till grund för den svenska maltbeskattningen.

I slutet av 1800-talet fanns en *fabrikatskatt* genomförd i Österrike-Ungern och Italien, där skatteobjektet utgjorde vörtens mängd och sockerhalt, i England, där bryggerierna voro underkastade en dubbel beskattning, nämligen dels en årlig avgift för varje bryggeri och dels en skatt på den för varje brygd tillverkade vörten, samt i Nordamerikas Förenta Stater och Danmark, där den fullt färdiga varan beskattades. Maltskattekommittén av år 1891 framhöll, att vörtbeskattningssystemet verkade synnerligen hinderligt för tillverkaren samt krävde en mycket omfattande och dyrbar kontroll. I Nordamerikas Förenta Stater uttoges skatten å den färdiga varan genom försäljning av skattestämplor eller skattemärken, som av tillverkaren anbragtes å de kärl, som innehölle den till förbrukning färdiga varan. Kommittén ansåg det amerikanska skattesystemet behäftat med åtskilliga brister, och såsom en väsentlig olägenhet framhöll kommittén den omständigheten, att skatten utginge uteslutande efter den tillverkade dryckens myckenhet utan avseende å densammas halt av vare sig maltextrakt eller alkohol. Det billigaste dricka vore sålunda lika högt beskattat som de dyrare slagen av öl eller porter, i följd varav det låge i tillverkarens intresse att producera huvudsakligen starkare drycker, som betingade högre pris. Den amerikanska lagstiftningen kunde därför icke fritagas från att uppmuntra till förbrukning av starka och mera rusgivande maltdrycker. Den danska ölbeskattningen började tillämpas den 1 oktober 1891 och skilde sig så till vida från grunderna för den amerikanska ölskatten, att beskattningen endast träffade drycker, som höllo $2\frac{1}{4}$ viktsprocent alkohol eller därutöver. Då 1891 års maltskattekommitté avgav sitt betänkande, hade den danska lagen endast under kort tid varit i kraft, på grund varav någon erfarenhet av lagens bestämmelser då icke förelågo.

1902 års
maltskatte-
kommitté.

Maltskattekommittén av år 1902 upptog frågan om införande av en produktskatt till ett synnerligen ingående övervägande. Utredningen i detta avseende återfinnes å sid. 30—64 i kommitterades betänkande. Därvid upp-

togo kommitterade först till övervägande ett skattesystem, varigenom skatten liksom vid brännvinsbeskattningen påfördes de färdiga varorna i mån av dryckernas alkoholhalt. Ett dylikt system ansågo kommitterade vara ur såväl skattepolitisk som nykterhetsvänlig synpunkt det teoretiskt riktigaste samt även i andra avseenden medföra fördelar. Ett sådant system var emellertid icke genomfört i något land, men hade ingående diskuterats i Norge. Efter att hava redogjort för de norska förslagen till ett alkoholbeskattningssystem framhöllo kommitterade, att ett dylikt system mötte betydande praktiska svårigheter samt skulle medföra avsevärda kostnader. Bestämmandet av det tal, efter vilket skatten skulle beräknas, måste efter kommitterades uppfattning ske under kontroll och krävde två kontrollundersökningar, nämligen bestämmandet av myckenheten och bestämmandet av alkoholhalten. Myckenheten kunde av tekniska skäl bestämmas, endast när maltdrycken överfördes från jäskaren till lagerfaten, och alkoholhalten, när ölet tappades, varefter en större eller mindre rabatt för volymförminskning finge lämnas, när ölet tappades. Detta krävde emellertid en omfattande kontroll. Därtill kom, att apparaterna för bestämmandet av alkoholhalten fordrade vana och försiktighet, så att kontrollören måste vara i besittning av viss teknisk utbildning. Det skulle erfordras en å två kontrollörer vid varje bryggeri jämte flera biträden, vilket allt skulle draga betydande kostnader. Kommitterade avstyrkte därför enhälligt införande av ett alkoholbeskattningssystem i fråga om maltdryckerna. Därefter undersökte kommitterade möjligheten att beskatta *själva varan*, sålunda, att, medan maltdrycker under en viss alkoholgräns gjordes alldeles fria från skatten, alla andra drycker utan hänsyn till deras olika alkoholhalt droge antingen samma skatt eller en skatt, vars gradering för olika värderika drycker grundade sig på andra egenskaper än den svårt bestämbara och föränderliga alkoholhalten. En skatt av det förra slaget var den danska maltdrycksskatten. Kommitterade lämnade en redogörelse för anordningarna för denna skatts upptagande och kontrollerande samt återgävo vissa auktoritativa uttalanden om erfarenheterna beträffande densamma. Dessa gävo kommittén anledning att taga under omprövning, huruvida det vore möjligt att med den danska lagen såsom föredöme utarbeta en för svenska förhållanden lämplig ölskattelag. Ett fullständigt utkast till en förordning i ämnet är av de kommitterade fogat till betänkandet, och de hava utförligt i betänkandet motiverat förslaget. En kort redogörelse för detta enda i Sverige utarbetade förslag till en produktionsbeskattning av maltdryckerna torde i detta sammanhang vara på sin plats.

Enligt förslaget indelades maltdryckerna i två huvudslag, nämligen drycker med högst två volymprocent alkohol, vilka skulle vara skattefria, och maltdrycker med högre alkoholhalt, som skulle vara skattepliktiga. Till förstnämnda slag av drycker hänfördes dels drycker med en stamvört av högst 5 % extrakt, dels ock drycker, inbryggda på högre stamvört, vilkas jäsningsavbrutits och som undergått särskild behandling till förekommande av efterjäsnings. De skattepliktiga maltdryckerna indelades i tre klasser, allt efter vörtstyrkan: till första klassen hänfördes drycker, vilkas extrakthalt ej översteg 10 %, till andra klassen drycker, vilkas extrakthalt översteg 10 men ej 15 %, och till tredje klassen drycker, vilkas extrakthalt översteg 15 %. Skatten skulle utgå för första klassen med 2 kr. 50 öre per hektoliter, för andra klassen med 4 kr. 50 öre per hektoliter och för tredje klassen med 7 kr. 50 öre per hektoliter. Skatten skulle påföras dryckerna vid den tidpunkt, då dryckerna utlämnades till försäljning. Drycker, som vid tillverkningen ginge förlorade eller förbrukades inom bryggeriet, skulle således icke beskattas.

Till grund för skattens beräkning skulle läggas de uppgifter, tillverkaren eller hans ombud avlämnade till oppbördsmyndigheten; med andra ord tillverkarens *självdeklaration* blev grunden för skatteläggningen. Kontrollen kunde icke anordnas så, att kontrollörer fullständigt övervakade bryggeri- rörelsens alla olika delar. Kontrollen skulle i stället grundas dels på tillverkarens allmänna bokföringsskyldighet, dels på en tillverkaren särskilt ålagd bokföringsskyldighet, dels på en såvitt möjligt verksam granskning av bokföringens riktiga verkställande, dels slutligen och företrädesvis på en vid olika, för tillverkaren på förhand icke kända tillfällen företagen undersökning av vörtens extrakthalt samt de färdiga dryckernas alkohol- och extrakthalt. De särskilda böcker, som tillverkaren skulle föra, utgjordes av en bryggjournal, utvisande tillverkningens omfattning och dylikt, en försäljningsjournal, som låg till grund för skattens beräkning och utvisade mängden av olika slag försålda drycker, samt en årsredogörelse, utgörande en sammanfattning av försäljningsbokens uppgifter. Kontrollpersonalen skulle utgöras dels av kontrollörer, som skulle hava den huvudsakliga tillsynen å lagens efterlevnad och vara fast anställda tjänstemän hos kontrollmyndigheten, dels ock av tillsyningsmän för de skattefria bryggerierna. Kontrollörerna skulle vid tjänstgöring hos kontrollmyndigheten dels granska de skattepliktiga bryggeriernas bryggjournaler och försäljningsböcker, dels granska de skattefria bryggeriernas bryggjournaler samt biträda med undersökning av maltdrycksprover. För den lokala tillsynen skulle landet indelas i så många distrikt som antalet kontrollörer, men dessa skulle vara bosatta i Stockholm. Kontrollörernas inspektionsresor skulle ordnas så, att två kontrollörer från närgränsande distrikt tillsammans besökte bryggerierna i dessa distrikt under november och december månader samt därvid granskade tillverkningen och böckerna. Dessutom skulle de företaga ytterligare tre rundresor under året. Under erinran att det i Danmark 1899—1900 funnes en chef och fem kontrollörer för 46 skattepliktiga och 342 skattefria bryggerier, ansågo kommitterade, att i Sverige behövdes 16 kontrollörer för de 230 bryggerier, som år 1897 tillverkade starkare maltdrycker. Kostnaden för kontrollörernas avlöning och resor beräknades till sammanlagt 112,000 kronor. Kostnaden för tillsyningsmännen beräknades till 84,000 kronor, så att den sammanlagda personalkostnaden uppgick till 196,000 kronor. Härtill komme emellertid åtskilliga andra kostnader, så att den totala årskostnaden beräknades till 240,000 kronor.

Detta med den danska ölskattelagen som förebild utarbetade förslag avstyrktes emellertid av de kommitterade främst av skattetekniska hänsyn. Införandet av självdeklarationens princip vid beräkningen av en sådan skatt som maltskatten ansågs nämligen betänkligt och det erinrades, att tillämpningen av en på självdeklaration grundad maltbeskattning i Finland visat sig vara otillfredsställande. Visserligen hade systemet framgångsrikt tillämpats i Danmark, men kommitterade vore icke övertygade om systemets tillämplighet i Sverige särskilt därför, att i vårt land en strävan gjort sig gällande att i skattelagstiftningen bygga icke allenast på de personers moralitet, som drabbades av skatten, eller därpå, att lagens kontrollföreskrifter bidroge till upptäckande av brott, utan fastmer därpå, att lagen vore sådan, att den förbyggde brott. Kontrollen ifråga om tillämpningen av en produktbeskattning bleve också otillfredsställande, därest kostnaderna för kontrollen skulle hållas inom rimliga gränser. Sålunda kunde den i förslaget förutsatta granskningen av tillverkarens böcker aldrig bliva fullt effektiv, i synnerhet ifråga om mindre eller medelstora bryggerier, där tillverkaren ensam eller med något enda bi-

träde skötte bokföringen. Vidare skulle skatteförsnillning kunna äga rum utan att kunna upptäckas vid den noggrannaste kontroll; om nämligen malt-drycker, tillhörande olika klasser, av tillverkaren blandades, sedan de avförts ur böckerna, och såldes såsom tillhörande den högre av de båda klasserna, erhöles tillverkaren mera betalt för den blandade drycken än vad dryckerna, sålda var för sig, skulle betinga. Jämväl kontrollen därå, att gränsen mellan skattefria och skattepliktiga drycker upprätthölles, bleve otillfredsställande; svårigheterna i detta avseende framträdde särskilt beträffande maldrycker med högre extrakthalt, enär någon kontinuerlig kontroll icke kunde anordnas däröver, att särskilda åtgärder till förhindrande av efterjäsning alltid iakt-toges. Slutligen framställde de kommitterade några andra invändningar mot det till grund för förslaget liggande systemet, men anförde, att de, det oaktat, skulle hava tillstyrkt detta system, om det i avseende å nykterhetens befräm-jande varit att föredraga framför en produktbeskattning. Det hade sålunda anförts, att endast en produktbeskattning skulle leda till framställandet av en god alkoholsvag maldryck, under det en råämnesskatt skulle föranleda tillverkaren att uppdryva förjäsningsgraden för att framställa en hållbar, alkoholstark och följaktligen berusande maldryck. Detta vore riktigt ifråga om en ren alkoholbeskattning, där skatten utginge i proportion till dryckernas volym och alkoholhalt, enär det då låge i tillverkarens intresse att göra malt-dryckerna så alkoholsvaga, som vore tekniskt förenligt med framställande av en god produkt. En produktskatt åter, så anordnad, att den antingen icke alls, såsom den danska lagen, eller blott inom vissa gränser, såsom enligt det av kommitterade utarbetade förslaget, toge hänsyn till olika skatteplik-tiga maldryckers värde, komme enligt de kommitterades mening att upp-muntra till bryggande av starkare drycker, enär, om skatten vore lika eller i det närmaste lika för olika slags drycker, det skulle visa sig lättare att uttaga den genom skatten nödvändiggjorda prisförhöjningen av de dyrbarare varorna, i synnerhet som konsumenterna i allmänhet torde föredraga de alko-holstarkare dryckerna. Ifråga om de skattepliktiga dryckerna syntes de kommitterade, att en råämnesbeskattning skulle vara att föredraga. Varje maldryckstillverkare måste finna med sin ekonomiska fördel förenligt att använda så litet malt som möjligt, enär därigenom produktionskostnaden ställde sig billigare. Då genom en råämnesskatt maltet fördyrades, komme skatten att verka i samma riktning som tillverkarens ekonomiska intresse och således leda till användande av mindre malt vid tillverkningen. Enär mindre maltmängd gäve mindre stark vört och alkoholhalten i den färdiga drycken vore beroende av vörtens styrka, syntes en råämnesbeskattning direkt leda till framställande av alkoholsvagare drycker. Såsom bekant förordade kom-mitterade en råämnesbeskattning, och det är de kommitterades förslag, som år 1903 i sina väsentliga delar genomfördes och i huvudsak ännu är gällande.

Vid den tidpunkt, då de kommitterade avgåvo sitt förslag, var, såsom torde framgå av det gjorda referatet, produktbeskattningssystemet gällande endast i ett av de skandinaviska länderna, nämligen i Danmark. I Norge fanns då en beskattning av det korn, varur malt framställdes, och i Finland gällde en maltskatt. Sedan den svenska maltskattelagstiftningen genomförts, har emel-lertid i Norge antagits en produktbeskattning, och i Finland hava år 1915 meddelats provisoriska föreskrifter om en dylik beskattning; på grund av förbudslagstiftningens genomförande har frågan om införande av en produkt-beskattning undanskjutits. Med hänsyn till dessa förhållanden synes det vara förtjänt av att i Sverige ånyo tages under övervägande produktbeskattnings-

systemet och torde till en början en kortfattad redogörelse lämnas för gällande lagstiftning i Danmark och Norge.

Danska
maltskatte-
lagstift-
ningen.

I Danmark trädde såsom förut nämnts bestämmelserna om produktbeskattning av maltdrycker i kraft den 1 oktober 1891. Utan att systemet ändrades, utfärdades en ny ölskattelag den 8 juni 1912. Sedan genom lag den 13 oktober 1917 ölskatten provisoriskt höjts och utvidgats, har den 1 april 1922 en ölskattelag utfärdats, däri ändringarna i jämförelse med 1912 års lag väsentligen hänföra sig till de gjorda höjningarna av skattebeloppen. De viktigaste bestämmelserna i 1922 års lag äro följande.

Endast den, som förvärvat näringsrätt som bryggare, har rätt att tillverka öl. Bryggaren är skyldig att föra föreskrivna handelsböcker. Den myndighet, som meddelar näringsrätt, är skyldig att därom lämna upplysning till inspektoratet för öl- och spritbeskattningen.

Varje i Danmark till avsalu tillverkad maltdryck, som vid utlämnandet håller $2\frac{1}{4}$ viktsprocent alkohol (motsvarande 2.83 volymprocent) eller därutöver — i Danmark betecknas dessa maltdrycker som skatteklass I — påföres en skatt av 18 kronor per hektoliter, dock erhåller ett bryggeri för det första tusentalet utlämnade hektoliter en skattelättnad av 9 kronor för hektoliter och för det andra tusentalet en skattelättnad av 7 kronor för hektoliter. Alla maltdrycker, som hålla mindre än $2\frac{1}{4}$ viktsprocent och som därjämte äro lagrade (skatteklass II), påföres en skatt av 5 kronor 70 öre för hektoliter; skattelättnaden utgör 4 kronor 50 öre för första tusentalet utlämnade hektoliter och 2 kronor 50 öre för andra tusentalet. Uppstår tvist mellan ölkontrollen och bryggaren om huruvida en maltdryck är att anse såsom skattepliktig av klass II eller skattefri, kan bryggaren underställa ärendet finansministern, som slutgiltigt avgör frågan. Maltdryck får ej bortföras från bryggeri, med mindre den kan anses vara fullt färdig för konsumtion. Uppstår tvist härom mellan ölkontrollen och bryggaren, kan bryggaren underställa tvisten finansministern, som träffar slutgiltigt avgörande. Har maltdryck, utan att vara färdig för konsumtion, bortförts från bryggeri och föreligger anledning att antaga, att detta ägt rum för att genom lagring bringa upp alkoholhalten till mer än $2\frac{1}{4}$ viktsprocent, kan finansministern fastställa viss lagringstid för ifrågavarande ölsort i bryggeriet. Kontrollen utövas av en särskild avdelning inom tullstyrelsen, och skola kontrolltjänstemännen på vilken tid av dygnet som helst äga tillträde till samtliga lokaler inom ett bryggeri. Senast 4 veckor, innan tillverkning börjar, skall anmälan därom göras hos kontrollen. Den särskilda bokföring, som åligger bryggare, utgöres av bryggjournal, försäljningsbok och årsredogörelse. Bryggjournalen och försäljningsboken, vilka föras för varje dag, skola för varje månad insändas till kontrollmyndigheten. Försäljningsbokens uppgifter ligga till grund för skattepåföringen, och skatten skall inbetalas till den tullkammare, inom vars distrikt bryggeriet är beläget, före utgången av påföljande månad. Årsredogörelsen skall upprättas per den 1 oktober varje år, dock skola bryggerier, som endast tillverka skattefritt öl, uppgöra årsredogörelse för kalenderår. Kontrollmyndigheten skall minst en gång årligen granska handelsböckerna och jämföra dessa med uppgifterna i bryggjournal, försäljningsbok och årsredogörelse. Föras böckerna vid ett bryggeri icke på sådant sätt, att erforderliga upplysningar därav kunna hämtas, kan kontrollmyndigheten föreskriva på vad sätt böckerna skola föras. Bryggeri, som tillverkar drycker av klass II, är skyldigt att undersöka förjäsningen på sätt, kontrollmyndigheten föreskriver. För undersökning av alkoholhalten i såväl skattepliktiga som skattefria

bryggerier uttager kontrollen samtidigt två prov, av vilka det ena undersökes på stället. Utfaller analysen i den riktningen, att bryggaren kan ställas till ansvar, och finner han sig icke i analysresultatet, skall kontrollen insända det andra provet till statens provningsanstalt, varvid anstaltens analys blir utslagsgivande. Skattepliktigt öl må bortföras från bryggeri endast på fat, rymmande 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{5}$ och $\frac{1}{10}$ hektoliter (faten få icke rymma mer än resp. 103, 52, 21 och 10 $\frac{1}{2}$ liter), samt på buteljer om 35 centiliters rymd och räknas 285 flaskor såsom 1 hektoliter. Faten och flaskorna skola vara försedda med bryggeriets namn, faten dessutom med rymduppgift samt flaskorna med uppgift om skatteklassen. Blandning av skattefri maltdryck med skattepliktig eller blandning av skattepliktiga maltdrycker av olika skatteklasser eller tillsättning av sprit eller annat, varigenom alkoholhalten kan ökas, till skattefri maltdryck eller maltdryck av klass II, får, om maltdrycken är avsedd att försälas, endast ske i skattepliktiga bryggerier eller i tappningsnederlag, som stå i förbindelse med dessa. Ej må på andra ställen maltdryck spädas, dock må i skattefritt bryggeri maltdryck, som tillfälligtvis kommit att överskrida 2 $\frac{1}{4}$ viktsprocent, nedspädas under denna gräns. Med iakttagande av vissa närmare angivna föreskrifter kan maltdryck avföras ur bryggeriets böcker såsom skattepliktig maltdryck på grund av att den blivit förädrvad eller skall denatureras för tekniskt bruk. Straffbestämmelserna för överträdelse av lagen, när skattesvek föreligger, äro jämförelsevis stränga; bötesbeloppen kunna uppgå till högst 10,000 kronor och fängelsestraffen högst till enkelt fängelse i 6 månader. Erinras må, att i Sverige straffet vid synnerligen försvärande omständigheter kan bliva ända till två års straffarbete.

Hos den under tullstyrelsen sorterande kontrollmyndigheten — inspektoratet för öl- och spritbeskattningen — äro anställda 1 inspektör och 5 kontrollörer; de senare företaga täta inspektionsresor till bryggerierna. Tullkamrarna hava skyldighet att biträda vid kontrollen över bryggerier, som ligga i tullkammar-distriktet. Kostnaden för kontrollen beräknas till cirka 70,000 kronor årligen. Inkomsterna av beskattningen uppgingo i runda tal år 1919 till 20,175,000 kronor, år 1920 till 28,582,000 kronor och år 1921 till 27,252,000 kronor. Produktionen av skattepliktiga maltdrycker uppgingo sagda år till respektive 1,517,000 hektoliter, 1,872,000 hektoliter och 1,719,000 hektoliter.

Den omständigheten, att den danska maltdryckslagstiftningen icke i avseende å systemet undergått någon förändring, sedan den infördes, synes ådagalägga, att denna lagstiftning fungerat till belåtenhet. Redan i 1902 års kommittébetänkanden funnos två uttalanden om det danska systemet, det ena av toldinspektören J. L. Moltzen, det andra av dåvarande byråingenjören fil. dr Å. G. Ekstrand. Den förre anförde efter en redogörelse för det danska systemet: »Den på detta sätt anordnade kontrollen har visat sig fullt pålitlig och tillräcklig, och man kan i det stora hela endast erkänna bryggarnas laglydnad; om man tager hänsyn till den höga ölskatten och de små kontrollutgifterna, hava också mycket få lagöverträdelser ägt rum.» Doktor Ekstrand sammanfattade sitt omdöme på följande sätt: »Formen för den danska ölskatten är i hög grad enkel och billig, och i Danmark synes man i allmänhet vara mycket belåten därmed, både den kontrollerande myndigheten och bryggarna, vilka i sin tillverkning knappt hava någon kännning av någon kontroll.» Doktor Ekstrand uttalade emellertid tvivel, om den danska skatteformen skulle lämpa sig för de svenska förhållandena, och det föreföll honom, »som om den danska bryggerikontrollen, trots dess stränga ansvarsbestämmelser, vore för svag i ett så glest befolkat land som större delen av Sverige». Från senare tid föreligger ett intressant uttalande av lektor Sven Røgind i

hans år 1921 utgivna »Brændevin, øl og vin i de nordiske landes lovgivning». Efter en kort redogörelse för den danska maldryckslagstiftningen framhåller han, att genomförandet av skattelagen närmast vilade på den rent moraliska verkan av lagens föreskrifter och straffbestämmelserna. Föreläge ett uppsåt att bedraga staten, skulle de kontrollåtgärder, som kunde tillgripas, icke utgöra något väsentligt hinder. Bedrägeriet skulle dock alltid föra med sig, att tjänstemännen och arbetarna vid bryggeriet i större eller mindre omfattning finge vetskap därom. Underlåtenhet att införa i försäljningsboken försålt öl skulle i vart fall, om det ägde rum under längre tid och det icke rörde sig om mindre kvantiteter, som kunde förklaras såsom svinn, nödvändig göra förfalskning av uppgifterna i bryggjournalen och brygderna och dessas resultat, enär i annat fall bryggjournal och försäljningsbok alltför mycket bleve olika. Vore personalen icke underkunnig om de felaktiga uppgifterna, kunde en tillfälligtvis lämnad upplysning från personalens sida till kontrollören vid hans besök på bryggeriet föranleda uppdagandet av de falska transaktionerna. Ett större bryggeri skulle otvivelaktigt aldrig riskera sitt anseende för den mindre betydande ekonomiska fördel, som bedrägeriet kunde giva; ägaren av ett mindre bryggeri, vilken ensam utförde den väsentliga delen av arbetet, kunde lättare tänkas bliva frestad att göra ett försök, men i stället vore förhållandena där mera överskådliga för kontrollen. De överträdelse av lagens bestämmelser, som hittills kommit till kontrollmyndighetens kännedom, hade samtliga varit av mindre betydelse och nästan alla beroende på en bristfällig uppfattning av en eller annan punkt i lagen. Det danska skattesystemet hade hittills väl försvarat sig, men denna omständighet finge enligt herr Røginds uppfattning icke tagas såsom ett bevis för, att detta system under alla förhållanden skulle vara att föredraga framför andra skattesystem. Det danska systemet förutsatte en viss koncentration av driften, så att kontrollmyndigheten icke hade ett alltför stort antal företag att kontrollera och kunde räkna med de större företagarernas av eget intresse förestavade lojalitet gentemot beskattningen. I och med att det danska systemet fritog från maldrycksbeskattningen de svagare maldryckerna, undantogs från denna skatt de små företag, som spridda över hela landet tillverkade svagdricka, och skatten kom endast att träffa den mera fabriksmässigt bedrivna produktionen av bayerskt öl. Och under den tidrymd, som ölskatten varit i tillämpning, hade sistnämnda del av industrien efter hand koncentrerats. Alla förutsättningar hade därför förelegat för ett lyckligt genomförande av en sådan på ordnade räkenskaper och fasta produktionsförhållanden grundad beskattning som den danska. Annorlunda skulle det emellertid hava ställt sig, om alla maldrycker skulle hava beskattats så, att alla de små bryggerierna underkastats regelmässig kontroll; dessa bryggerier förde endast bryggjournal och besöktes endast en eller två gånger om året av kontrollörer. Med hänsyn till dessa företags tekniska och kommersiella beskaffenhet skulle en mekanisk kontroll utan tvivel varit den enda möjligheten för en beskattning, såvida kontrollen icke skulle bliva mycket dyr. Det närmast liggande skattesystemet skulle då hava varit en maltbeskattning, som dock ställde vissa krav på företagets anordning, något som det hade varit tvivelaktigt, om alla de små bryggerierna kunde inrätta sig efter.

Lektor Røginds analys av det danska skattesystemets innebörd och begränsning har här så utförligt återgivits, enär den torde på ett träffande sätt angiva åtskilliga av de svårigheter, med vilka produktskattesystemet har att kämpa. Kontrollstyrelsen skall emellertid återkomma härtill längre fram och

nu i stället övergå till ett återgivande av grunddragen i det norska skattesystemet.

Den nu gällande norska maltdryckslagstiftningen utfärdades genom en lag av den 28 juni 1912 och trädde i tillämpning från den 1 januari 1913. Denna lagstiftning är i sina grunddrag likartad med den danska. I ett väsentligt avseende skiljer sig emellertid den norska maltdrycksbeskattningen från den danska, nämligen däruti, att alla maltdrycker principiellt äro beskattade. Malt-dryckerna indelas i tre klasser, nämligen första klassen, omfattande maltdrycker, som innehålla mindre än 2.5 volymprocent (s. k. landsöl), andra klassen malt-drycker, som innehålla 2.5 intill 4.75 volymprocent (s. k. almindeligt öl), samt tredje klassen maltdrycker, som innehålla 4.75 intill 7 volymprocent alkohol (s. k. boköl); maltdrycker över 7 procent alkohol få icke tillverkas. Skattesatserna för varje klass äro olika och uppgå för första klassen till 3 öre, för andra klassen till 10 öre och för tredje klassen till 20 öre, allt för liter. För maltdryck, som icke innehåller mer än 1.25 volymprocent alkohol, kan finansdepartementet under vissa villkor meddela skattebefrielse. Med maltdryck förstås i den norska lagen varje genom jäsning eller på annat liknande sätt framställd alkoholhaltig, odestillerad dryck, som icke är hänförlig till vin, fruktvin eller mjöd. Härav framgår, att s. k. vörtöl, en av malt tillverkad ojäst dryck, icke är underkastad beskattning. Utan tillåtelse av finansdepartementet få vid tillverkning av maltdrycker icke användas andra ämnen än vatten, malt, humle och jäst. Hembrygd är undantagen från beskattning.

Norsk
malt-
drycks-
skattelag-
stiftning.

För kontrollen är Norge indelat i tre överkontrollörsdistrikt med en överkontrollör och ett antal kontrollörer såsom kontrollfunktionärer. Sammanlagt finnas tre överkontrollörer och 7 kontrollörer. Enligt staten för budgetåret 1920—1921 utgjorde lönerna till överkontrollörerna inklusive bidrag till kontorsomkostnader 18,300 kronor och lönerna till kontrollörerna 26,700 kronor, vartill kommo 4,400 kronor såsom lön till en kontrollrevisor. Såsom andra kostnader än löner för kontrollen över brännvins- och maltdryckstillverkningen upptogos 31,000 kronor för sagda år; huru stor del härav belöpte på maltdryckstillverkningen, låter sig icke avgöra. Lönerna höjdes emellertid, så att för året 1921—1922 föreslogs anslaget till löner höjt till 81,000 kronor och till andra utgifter 59,000 kronor för både brännvins- och maltdryckskontrollen; fördelningen på de olika grenarna av kontrollen kan icke avgöras på grundvalen av tillgängliga handlingar. Sammanlagda kostnaden för brännvins- och maltdryckskontrollen beräknades uppgå 1921—1922 till 140,000 kronor, varav cirka 75,000 kronor torde hava fallit på malt-dryckskontrollen. För budgetåret 1922—1923 hava 120,000 kronor begärts till samtliga kostnader för brännvins- och maltdryckskontrollen. Dyrtdis-tillägg torde utgå å dessa belopp med ungefär 30 procent.

När drift första gången skall börjas i bryggeri, skola ritningar insändas till kontrollmyndigheten. Anmälan om att tillverkning kommer att ske i ett bryggeri skall göras hos nämnda myndighet. När driften slutar i ett bryggeri, skall det stängas av kontrollmyndigheten på så sätt, att alla till uppvärmning av bryggpannorna använda eldstäder och ångledningar förses med lås eller försegling. Varje bryggeri står under kontrollmyndighetens tillsyn från det verksamheten börjar till dess alla maltdrycker hava förts från bryggeriet. Kontroll- och polismyndigheterna skola på vilken tid som helst erhålla tillträde till varje bryggeri, och personalen är skyldig att biträda och lämna de upplysningar, som fordras.

Vid varje bryggeri skall tillverkaren eller hans ombud föra »driftsbok», »tapningsbok» och »salgsbok». I den första skola brygderna införas i kronologisk ordning, med uppgift om råmaterialets beskaffenhet och mängd samt det slags maltdryck eller annan produkt, vartill brygden skall användas, vörtens volym och extrakthalt efter avkylningen, samt de jäsningskar, vari vörten tappas, tiden för maltdryckens överförande till lagerrummen, ölets extrakthalt och de rum och fat, till vilka den överförs, ävensom mängden av färdigtillverkat öl av olika klasser och mängden av andra produkter. I »tapningsboken» införas för varje dag uppgifter om de tappade ölsorternas och andra produkters mängd, stamvörtstyrka och extrakthalt samt de rum och fat, från vilka tappningen ägt rum. I »salgsboken» slutligen införes för varje dag, huru mycket av olika klassers öl och andra produkter har utlämnats från bryggeriet, huru mycket har inom bryggeriet utlämnats till personalen och huru mycket har förstörts. Ifrågavarande böcker avslutas och underskrivas månatligen av den person, som fört dem. Alla från bryggeriet utlämnade maltdrycker och andra produkter skola uppvisas för en för detta ändamål särskild anställd funktionär (portkontroll). Den, som verkställer transporten av maltdryckerna eller produkterna, skall till sagda funktionär avlämna en uppgift över vad som medförts i transporten. Ifrågavarande uppgifter, försedda med funktionärens namn, skola biläggas försäljningsboken. Uppgift av den, som förestår utlämningen av maltdrycker, beträffande till personalen utlämnade maltdrycker skall jämväl biläggas försäljningsboken. Maltdrycksskatten påföres, när ölet utlämnas. Avgiftbefrielse medges i fråga om maltdryck, som förstöres inom bryggeriet, denatureras, exporteras, ävensom för maltdryck, som utlämnas från bryggeri men dit återföres för att undergå ny behandling. Skatten inbetalas senast den 15 i månaden efter den, då den påförts. Säkerhet skall ställas för skatten. Beträffande beskaffenheten av öl, som må utföras från ett bryggeri, gälla de i Danmark förut omtalade reglerna, att ölet skall vara i fullfärdigt skick och att kontrollmyndigheten vid bristande iakttagande av denna bestämmelse kan fastställa minimilagringstid. Efter utlämnande från bryggeri får icke maltdryck blandas eller alkoholhalten höjas. Har alkoholstyrkan i en maltdryck ökat, så att drycken kommit upp i högre skatteklass, än avsett varit, äger tillverkaren i närvaro av kontrolltjänsteman genom tillsättning av svagare öl bringa ned alkoholhalten. Visar det sig genom analys, att någon del av ett parti maltdrycker innehåller högre alkoholprocent än den för klassen gällande, skall hela det vid tillfället i fråga tappade maltdryckspartiet anses innehålla den högsta funna alkoholprocenten. Årligen per den 30 juni skall en årsredogörelse utarbetas, och skall denna innehålla för olika maltdrycker och andra produkter uppgift om behållning från föregående år, den kvantitet, som tillförts lagret och som förts från bryggeriet, storleken av svinn samt behållningen till nästa räkenskapsår. Bestämmelser finnas vidare om förandet av ett bryggeris handelsböcker i vissa avseenden samt beträffande kontrollmyndighetens granskning av dessa böcker. Samtliga i ett bryggeri använda jäskar och lagerfat skola vara försedda med nummer och uppgift om rymd-innehållet i liter, varjämte jäskaren böra vara försedda med anordningar, som alltid möjliggöra bestämmandet av huru mycket maltdrycker, de innehålla. Likaledes skola alla transportfat, vari maltdryck utlämnas från bryggeri, vara försedda med tydlig uppgift om rymd-innehållet, bryggeriets namn och maltdryckens skatteklass. Vidare skola alla flaskor och behållare, i vilka maltdryck föres i handeln, vara av sådan storlek och med bryggeriets namn och skatteklassen på sådant sätt märkta, som finansdepartementet bestämmer.

Kontrollsystemet är likartat med det danska. Bryggerierna äro icke underkastade någon bestämd, daglig kontroll, men då och då besökes bryggeriet av en kontrollör, som granskar uppgifterna i de olika böckerna och jämför dem med ineliggande lager i jäs- och lagerkällare, med bryggeriets böcker m. m.

Enligt vad kontrollstyrelsen inhämtat har det norska skattesystemet fungerat till belåtenhet såväl för staten som för tillverkaren.

Liksom i Sverige fanns före kriget i Finland en maltskatt, och anordningarna vid densammas uppbärande och föreskrifterna i fråga om tillverkningen och kontrollen voro i stort sett likartade med dem i Sverige. Fråga uppkom emellertid om övergång till en beskattning av den färdiga produkten och kejsarliga senaten för Finland tillsatte i mars 1913 en kommitté för att utreda frågan. I november 1913 avgav kommittén sitt betänkande, och förordade densamma enhälligt övergång till produktbeskattningsformen. Den kritik, som kommitterade lämnade av maltbeskattningsystemet, är av särskilt intresse, enär de gjorda anmärkningarna i stort sett också träffa anordningarna vid den svenska maltskatten. Kommitterade anförde sålunda:

»Enligt det nu gällande systemet erlägges bevillning för allt det vid ett skattepliktigt bryggeri förbrukade maltet, vilket uppväges å en självregistrerande våg, som är så förbunden med en maltkross, att maltet ej kan, utan att genomgå densamma, förarbetas. I författningen finnes stadgat, att intet malt, som ej genomgått denna maltmätare, får användas till brygd. Om man undantager, att tillverkaren är skyldig att föra en bryggerijournal, däri skola införas särskilda uppgifter angående varje brygd, är fabrikanten i det stora hela obunden av inskränkande kontrollbestämningar. Kontrollen utövas av en för varje bryggeri anställd kontrollör. Hans åliggande är att främst se till det maltmätarens funktionerar riktigt, samt att de i journalen införda uppgifterna äro riktiga. I övrigt bör han följa med verksamheten vid bryggeriet och se till, att inga oegentligheter begås därstädes. Det nuvarande beskattningssystemet är otvivelaktigt mycket enkelt och har det fungerat överhuvudtaget väl. Vad kontrollen därvid beträffar, kan det likväl ej lämnas oanmärkt, att densamma praktiskt taget är överlämnad åt en person, som i de flesta fall icke har några särskilda kvalifikationer för en sådan befattning. Hans verksamhet har ock i många fall inskränkt sig till det rent formella att tvenne gånger i veckan konstatera det maltmätarens är i sin ordning och att brygderna införts i journalen. Av vad under tiderna mellan hans besök i bryggeriet försiggår, har han ej mycket reda på, och är det ingalunda uteslutet, att oegentligheter kunde begås vid bryggeriet, utan att kontrollören komme underfund därmed. Så kunde färdig krossat malt införas i bryggeriet eller krossas å kvarn, som ej stode i förening med maltmätaren, utan att kontrollören behöfve få vetskap härom. Att den nuvarande kontrollen är något svag, kan därför ej förnekas. Så länge skatten var låg, frestade den ej till underslev, då risken var alltför stor i förhållande till den vinst, som kunde ernås. Men sedan skatten höjts till åtta gånger det tidigare beloppet, är förhållandet annat, i ty att även ett i mindre skalå bedrivet underslev kan giva en avsevärd vinst. I vilken grad olagligheter inom bryggeriindustrien härintills begåtts, är, såsom av det ovensagda framgår, svårt att avgöra. Det synes dock sannolikt, att åtminstone större skatteunderslev, vilka icke skulle blivit uppdagade, ej förekommit. Härför utgör redan den omständigheten en garanti, att väl mera sällan än förut mellan arbetsgivare och deras underlydande ett sådant förhållande råder, att de förra kunde lita på de sistnämndas förtrogenhet, om de företaga sig något, som ej borde bliva känt. Om en bryggare

Maltskatte-
lagstift-
ningen i
Finland.

söker bedraga staten på skatt, bör han därför nu mer än förut räkna med faran, att det skall bli uppdagat på grund av angivelse från arbetarens sida.»

Den finska kommittén fann, att flera skäl talade för en övergång till en beskattning av den färdiga maltdrycken. Detta skulle ske i den form, produktionsbeskattningen erhållit i Norge, nämligen med beskattning av olika klasser efter alkoholhalten. Kontrollsystemet skulle anordnas i huvudsak på samma sätt som i Norge, men som ytterligare kontroll föreslago kommitterade bibehållandet av den automatiska maltmätaren vid bryggerier, som tillverkade stark maltdryck; det till stark och svag maltdryck krossade maltet skulle bokföras vart för sig. Genom sagda kontrollanordningar ansåg kommittén, att förutsättningar funnes för att kontrollen skulle bli effektiv. Kontrollpersonalen borde enligt kommitténs mening bestå av en överkontrollör och sex fast anställda kontrollörer, vilka skulle vara skyldiga att ställa hela sin verksamhet till förfogande åt utövandet av kontrollen. Dessa kontrollörer skulle få sig var sitt distrikt anvisat och borde besöka varje bryggeri i regeln åtminstone tvenne gånger i månaden. Vid dessa besök skulle bryggerierna ingående inspekteras och såväl halvfärdig som färdig vara undersökas både till mängd och till kvalitet, varjämte bryggeriets bokföring skulle revideras. Samtliga bryggerier, som skulle kontrolleras, utgjorde 59 skattepliktiga och 63 skattefria. Enligt av kommitterade gjorda beräkningar skulle den sammanlagda nettokostnaden för den nya kontrollen uppgå till högst 42,800 finska mark, under det att de sammanlagda kostnaderna för ölkontrollen under år 1912 hade uppgått till 55,600 mark.

Det finska kommittéförslaget kom emellertid ej till genomförande. I slutet av år 1915 utfärdades visserligen en förordning om upptagande av en skatt för maltdrycker under den tid, kriget varade. Enligt denna förordning skulle upptagas en skatt av 70 penni för liter maltdryck med en alkoholhalt mellan $2\frac{1}{4}$ och $4\frac{1}{2}$ volymprocent och 1 mark 20 penni för varje liter maltdryck mellan $4\frac{1}{2}$ och 7 volymprocent. För maltdryck, som innehölle mer än 7 procent alkohol, skulle erläggas en skatt av 24 penni för varje procent alkohol, som ingick i en liter av varan. Enligt av senaten den 4 januari 1916 utfärdade föreskrifter skulle kontrollen över den nya maltskattens behöriga utgörande i huvudsak anordnas på sätt, 1913 års kommitterade förslagit. Genom förbudslagstiftningens införande åren 1917 och 1919 upphörde emellertid tillverkningen av starkare maltdrycker, och för närvarande må i Finland endast tillverkas maltdrycker av högst 2 volymprocents alkoholhalt.

1920 års
malt-
dryckssak-
kunniga.

Såsom inhämtas av 1920 års maltdryckssakkunnigas betänkande (sid. 65—66), hava de sakkunniga jämväl behandlat frågan om en omläggning av det nuvarande beskattningsväsendet beträffande maltdrycker. På anförda skäl hava de sakkunniga avstyrkt en sådan omläggning. I sitt utlåtande över de sakkunnigas förslag har kontrollstyrelsen anført, att frågan om en övergång till produktbeskattningssystemet bör tagas under överbäggande, icke minst på grund därav, att produktbeskattningssystemet i Norge och Danmark visat sig leda till goda resultat.

Kontroll-
styrelsen.

Kontrollstyrelsen vill till en början upptaga frågan om produktbeskattningssystemets företrädare ur teoretisk synpunkt framför andra skattesystem på detta område. Vare sig man beskattar råmaterialerna vid maltdryckstillverkningen eller vörten eller den färdiga varan, vill man alltid med beskattningen träffa den maltdryck, som förbrukas. Det är sålunda en kon-

sumtionsbeskattning, som frågan gäller, och beskattningen verkar rättvisare och mindre betungande i den mån skatten påföres och uppbäres närmare den tidpunkt, då maldrycken förbrukas. Skatten kan också bättre avvägas, om den träffar den färdiga produkten. I samma mån som skatten påföres ett från förbrukningen mera avlägset liggande skede i tillverkningsprocessen, i samma mån blir det spelrum för faktorer, som kunna inverka förändrande på den skattebelastning, som åsyftas. Dessa faktorer kunna t. ex. vid tillämpande av en maltbeskattning vara av två slag. Dels kunna under tillverkningsprocessen för tillverkaren ogynnsamma förhållanden, varöfver han icke kan råda, inträda, så att skattebelastningen blir på den färdiga produkten större än vad normalt är fallet. Dels kan tillverkaren genom egna åtgöranden eller gynnsamma omständigheter erhålla ett större utbyte av maltet, än vad som vanligen inträffar. Uppenbart är, att skattebelastningen för varje liter av den färdiga varan härigenom blir mindre. Belysande i detta avseende äro de uppgifter, som i kontrollstyrelsens statistik kunna hämtas beträffande extraktutbytet, d. v. s. den del av maltet, som vid brygden övergår i löslig form och betingar vörtstyrkan. Extraktutbytet låg under nedannämnda år dels vid bryggerierna i allmänhet, dels vid de större bryggerierna mellan följande procentsatser.

Tillverkningsår		Vid samtliga bryggerier procent	Vid de större bryggerierna procent
1911—1912	mellan	56—75	mellan 72—74
1912—1913	»	56—75	» 72—74
1913—1914	»	56—75	» 72—74
1914—1915	»	56—74	» 70—72
1915—1916	»	53—75	» 69—72
1916—1917	»	54.7—79	» 72—74
1917—1918	»	40.6—79.5	» 72—75
1918—1919	»	53.8—78.6	» 71—75
1919—1920	»	51.4—77.2	» 70—75
1920—1921	»	56.1—79.4	» 71—77

Extraktutbytet beror till en del på maltets beskaffenhet, som växlar under olika år, till en del på de till brygden använda redskapen. Förklaringen till att de större bryggerierna hava ett bättre extraktutbyte är, att de med hänsyn till redskapen hava en bättre utrustning. Ett exempel kan angiva den ekonomiska innebörden av vad här ovan sagts. Av två bryggerier har det ena i medeltal ett extraktutbyte av 68 procent, det andra 75 procent; skillnaden i extraktutbyte är sålunda 7 procent. Vid en skattesats av 20 öre blir skattebelastningen för 1 kilogram malt för det senare bryggeriet 1.4 öre mindre än för det förra ($7/100 \cdot 20$). Då enligt kontrollstyrelsens statistik för år 1920—1921 (sid. 21) ungefär 12 kilogram malt erfordras för framställning av 75 liter pilsnerdricka, uppgår sålunda skillnaden i skattebelastning för ifrågavarande bryggerier till 0.224 öre per liter ($\frac{12 \cdot 1.4}{75}$). Under förutsättning att bryggerierna betinga sig samma pris för den färdiga maldrycken, har bryggeriet med det bättre extraktutbytet kunnat tillgodogöra sig sagda belopp för varje tillverkad liter. Denna skatteform är sålunda principiellt otillfredsställande, enär den verkar olika vid olika tillverkningsmetoder och vid olika beskaffenhet hos maltet. En skatt på den färdiga

produkten är sålunda otvivelaktigt en långt riktigare och rättvisare beskattningsform än maltbeskattningen.

Det må också framhållas, att, om skatten lägges på den färdiga malt-drycken, man kan bestämma skattesatserna efter maltdryckernas beskaffenhet och i större eller mindre grad lägga alkoholhalten hos dessa till grund för beskattningen. Den omständigheten har varit av stor betydelse vid införandet av produktbeskattningen i Norge, då man med en klassbeskattning av malt-dryckerna efter alkoholhalten kan göra skattesatserna för de alkoholstarkare malt-dryckerna så höga, att beskattningen bidrager till motverkandet av dessa malt-dryckers användning såsom berusningsmedel.

Såsom inhämtas av den föregående redogörelsen för 1902 års kommitté-förslag ansåg kommittén, att bland annat skattetekniska skäl talade emot produktbeskattningen, i det att någon absolut tillfredsställande kontroll icke skulle kunna anordnas. Häremot må framhållas, att, vilket skattesystem man än väljer, kontrollen alltid på några punkter icke kommer att bliva fullt tillräcklig, därest icke kontrollkostnaderna skulle bliva särskilt stora. Det maltskattesystem, som 1902 års kommitterade förordade och som sedan infördes i Sverige, torde, såsom 1913 års finska kommitté uppvisat, jämväl vara behäftat med vissa brister i avseende å kontrollen och i själva verket icke vara så beskaffat, som 1902 års kommitterade uppställde som en fordran på ett riktigt skattesystem, nämligen att lagen förebyggde brott. Det svenska maltskattesystemet, vars utmärkande egenskap var, att det väsentligen byggde på en mekanisk kontroll, nämligen den automatiska maltvågen, och endast såsom ett hjälpmedel vid kontrollens utförande använde sig av tillverkarens bokföring — vars huvudsakliga användande såsom kontrollmedel 1902 års kommitterade ansåg otillräckligt — har i ett avseende sedermera ändrats och grundats på tillverkarens bokföring. Vid restitution av skatt för malt, som omedelbart använts till svagdrickstillverkning vid skattepliktigt bryggeri, lägges nämligen till grund för restitutionen tillverkarens uppgifter om den vikt malt, som under vederbörande kvartal omedelbart inmäskats för tillverkning av svagdricka; ifrågavarande uppgifter skola vara överensstämmande med uppgifterna i den av tillverkaren förda bryggjournalen. Det i Sverige ursprungligen gällande systemet med en automatisk och mekanisk maltkontroll har sålunda på en punkt redan genombrutits, och bokföringen, som är det utmärkande kontrollmedlet för produktbeskattningen, har blivit det grundläggande för erhållande av restitution. Några olägenheter i kontrollhänseende av sagda restitutionsförfarande hava icke framträtt. Restitutionsförfarandet gäller visserligen endast en ringa del av allt beskattat malt (cirka 5 procent) och några bestämda slutsatser om möjligheten att tillämpa en bokföringskontroll beträffande *all* malt-dryckstillverkning få därför icke utan vidare dragas ur de i Sverige hittills gjorda erfarenheterna. Man torde dock kunna göra gällande, att de farhågor i skattetekniskt avseende, som 1902 års kommitterade uttalade beträffande produktbeskattningen, icke hava besannats, då man såväl i Danmark som i Norge framgångsrikt tillämpat ett produktbeskattningssystem.

Det är sannolikt, att ett produktbeskattningssystem i Sverige skulle möta något större svårigheter att genomföra än i Danmark och Norge. Bryggeriernas antal i dessa länder är nämligen avsevärt mindre än i Sverige. Enligt tillgängliga uppgifter funnos i Danmark år 1921 42 bryggerier för olika slag av skattepliktigt tillverkning och 188 bryggerier för enbart skattefritt tillverkning. Produktionen av skattepliktig vara av skatteklass I uppgick samma år till 1,562,000 hektoliter eller i medeltal 37,200 hektoliter per

bryggeri. I Norge funnos i medio av år 1917 40 bryggerier (endast ett skattefritt bryggeri liknande de svenska skattefria bryggerierna finnes) och antalet torde fortfarande vara detsamma. Produktionen av maltdrycker av skatteklass II och III uppgick 1920—1921 till 812,500 hektoliter eller i medeltal 20,300 hektoliter per bryggeri. I Sverige funnos tillverkningsåret 1920—1921 162 skattepliktiga och 369 skattefria bryggerier. Produktionen av skattepliktiga maltdrycker uppgick sagda år till 1,747,000 hektoliter eller i medeltal 10,800 hektoliter per bryggeri. Tillverkningen per bryggeri är sålunda i Danmark nära fyra gånger större och i Norge nära två gånger större än i Sverige. Bryggerierna i Sverige äro relativt små och spridda över en stor yta, under det att i Danmark bryggerierna äro stora och belägna inom ett jämförelsevis litet område. Under sådana förhållanden skulle otvivelaktigt vid en produktbeskattning kontrollens utövande möta större svårigheter i Sverige än i de andra nordiska länderna.

Såsom förut omnämnts, beräknas kostnaderna för kontrollen i Danmark till 70,000 kronor och i Norge till 75,000 kronor utom dyrtidstillägg (se ovan sid. 79 och 81). Kontrollkostnaden för bryggeri uppgick sålunda i Danmark (42 bryggerier) till omkring 1,670 kronor och i Norge till 1,875 kronor. I Sverige ha till överkontrollörerna för brännvins- och maltdryckskontrollen under år 1921 utbetalats omkring 150,000 kronor samt i dyrtidstillägg 65,000 kronor. Två tredjedelar härav eller i runt tal 100,000 kronor jämte dyrtidstillägg 43,000 kronor kunna beräknas komma på maltdryckskontrollen. Läggas härtill arvoden 195,000 kronor jämte dyrtidstillägg 111,000 kronor till maltdryckskontrollörerna, sammanlagt cirka 306,000 kronor, blir totalkostnaden för den lokala maltdryckskontrollen i Sverige 449,000 kronor eller omkring 2,755 kronor för skattepliktigt bryggeri, varav 1,810 kronor i arvoden och 945 kronor i dyrtidstillägg. Kontrollkostnaderna för det svenska maltskattesystemet, för bryggeri räknat, äro sålunda för närvarande minst lika stora som för den norska och danska produktbeskattningen, men, såsom styrelsen i ett följande kapitel skall visa, kunna dessa kostnader kraftigt nedbringas. Kostnaderna för en produktionskontroll i Sverige torde lägst få beräknas till 210,000 kronor, enär kontrollörerna under ett produktionsskattesystem måste beredas en fastare anställning. Räknar man med, att 15 kontrollörer anställas och att deras lön uppgår till 8,000 kronor för år jämte dyrtidstillägg samt att resor och andra kostnader för kontrollör uppgå till 6,000 kronor, erhålles ovan angivna totalkostnad eller omkring 1,300 kronor för skattepliktigt bryggeri; kostnaden för kontrollen vid de skattefria bryggerierna har här ej medtagits, enär man utgått från den förutsättningen, att sistnämnda bryggeriers bidrag till kontrollen skulle, liksom nu är fallet, ungefärligen täcka kontrollkostnaden för dessa bryggerier. Sannolikt komme emellertid kostnaderna i Sverige för en produktsskattekontroll att bliva större, och om man räknar med en medelkostnad av 1,800 kronor för bryggeri, skulle kostnaden uppgå till omkring 292,000 kronor. Vare sig man räknar med en kostnad för en produktsskattekontroll, som ligger närmare 200,000 kronor eller närmare 300,000 kronor, torde en reformerad maltskattekontroll, såsom styrelsen skall visa, komma att ställa sig billigare.

Vid ett objektivt vägande av de olika skattesystemen mot varandra torde det visa sig, att produktionsskattesystemet är principiellt överlägset maltskattesystemet, men att sistnämnda system i avseende på kontrollkostnaderna kan göras billigare än det förstnämnda systemet ävensom att de rent mekaniska kontrollanordningar, som maltskattesystemet innebär, mera lämpa sig för den i allmänhet mindre bryggerirörelse, som finnes i Sverige. Det före-

ligger ej heller samma motiv för genomförandet av en produktskatt i Sverige som i andra länder, där starkare maltdrycker tillverkas och där produktskatten använts såsom ett av medlen att tillbakahålla starkölsförbrukningen. Då styrelsen utgår från, att förbudet mot starkare maltdryckers tillhandahållande kommer att upprätthållas, samt i övrigt icke några andra omständigheter föreligga, som särskilt motivera tillämpning av ett produktskattesystem, har styrelsen icke ansett tillräckliga skäl finnas för övergång till ett sådant system från det nuvarande skattesystemet, som praktiskt fungerat tillfredsställande och som med hänsyn till effektiviteten kan jämföras med produktskattesystemet.

KAP. VI.

Förenklingar i fråga om kontrollen.

Maltdryckssakkunniga hava i betänkandet (sid. 72—73) upptagit frågan om förenkling av kontrollen å de skattepliktiga bryggerierna och ifrågasatt, att den genom kontrollören utövade personkontrollen skulle minskas och i viss grad ersättas av en på tillverkarens bokföring grundad kontroll. I enlighet härmed skulle kontrollörerna vid de skattepliktiga bryggerierna ersättas av tillsyningsmän med i huvudsak samma ställning som tillsyningsmännen vid de skattefria bryggerierna, ökade krav ställas på tillverkarens bokföring över tillverkningen, överkontrollörernas kontroll över bryggerierna i huvudsak bibehållas oförändrad samt genom stickprov, utförda av överkontrollörerna och centrala kontrolltjänstemän då och då oförmodat, utrönas, huruvida tillverkarens bokföring stämde med de faktiska förhållandena. Härigenom skulle en ej obetydlig besparing kunna göras, och ansågo de sakkunniga, att minst hälften av den nuvarande kontrollkostnaden skulle kunna inbesparas.

Malt-
drycks-
sakkunni-
gas förslag.

I sitt utlåtande i anledning av de sakkunnigas förslag uttalade kontrollstyrelsen, att styrelsen på grundval av den av de sakkunniga förebragta utredningen icke kunnat taga ståndpunkt till den föreslagna förenklingen av kontrollen, men ansåg, att frågan härom förtjänade att tagas under allvarlig omprövning. Styrelsen fann det icke utan vidare klart, att den av de sakkunniga föreslagna vägen vore den bästa, mest konsekventa och billigaste. Det nuvarande kontrollsystemet kunde enligt styrelsens uppfattning sägas karaktäriseras av en ofullständigt genomförd personkontroll ävensom av en ganska ofullständigt genomförd bokföringskontroll. Kontrollörerna övervakade nämligen icke i alla delar tillverkningens gång, och granskningen av tillverkarens bokföring vore otillräcklig i flera avseenden, enär väsentligen uppgifterna i bryggjournalen utgjorde materialet för kontrollmyndighetens granskning men icke uppgifter om tillverkningen överhuvud. Det kontrollsystem, som av de sakkunniga antytts, innebure å ena sidan ett försvagande av personkontrollen och å andra sidan en utveckling av bokföringskontrollen till större fullständighet. De sakkunniga syntes emellertid i sitt betänkande icke hava tagit i betraktande en sådan möjlighet, att personkontrollen å bryggerierna fullständigt borttoges samt att bokföringskontrollen i förening med en verksam stickprovskontroll utvecklades till större effektivitet. Under erinran att ett dylikt kontrollsystem liknade det norska kontrollsystemet ävensom att det skulle bli ännu billigare än det av de sakkunniga föreslagna, ansåg styrelsen det sålunda ifrågasatta alternativet vara förtjänt att tagas under allvarligt övervägande, men var styrelsen icke i tillfälle att vid det dåvarande framlägga något förslag.

Utlåtande
av kon-
trollstyrel-
sen.

Från reservanter inom kontrollstyrelsen framhölls, att besparingarna icke skulle bli så betydande, som de sakkunniga beräknat, att de föreslagna arvoden till tillsyningsmännen vore för låga samt att kostnaderna för förstärkningen av kontrollstyrelsens arbetskrafter i anledning av de sakkunnigas

förslag skulle bli större än de sakkunniga förutsatt. Reservanterna ansågo, att, därest ett förslag i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag förelades riksdagen, samtidigt förslag till förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter borde framläggas, så att förslagets ekonomiska konsekvenser kunde överblickas.

Utlåtanden av vissa länsstyrelser. Några av länsstyrelserna hava särskilt yttrat sig om de sakkunnigas förslag till förenklingar i kontrollen.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhöll, att förslaget till förenklingar i kontrollen visserligen föreföll att innebära åtskilliga fördelar ur kostnadsynpunkt, men ansåg det kunna ifrågasättas, huruvida denna förenkling kunde på föreslaget sätt genomföras utan att kontrollens effektivitet i allt för hög grad försvagades.

Länsstyrelsen i Värmlands län har gjort en erinran mot det sätt, varpå de sakkunniga tänkt sig den lokala kontrollen anordnad medelst tillsyningsmän i de nuvarande kontrollörernas ställe. I denna del vore den föreslagna reformen till sin lämplighet mer än tvivelaktig. Erfarenheten visade ovedersägligen, hurusom tyngdpunkten av den övervakande verksamheten vid bryggerierna vilade på kontrollörerna, såsom, bland annat, de tätare besöken för avläsningar, provtagningar med ty åtföljande anteckningar i bryggjournal och dagbok, månatliga rapporter till länsstyrelsen ävensom verkställandet av besiktningar. Gent emot dessa viktiga kontrolluppgifter, för vilkas fullgörande med åren utbildats väl kvalificerade personer, låge det nära till hands ifrågasätta, huruvida icke reformeringen av den lokala kontrollen i stället bort riktas mot överkontrollörerna, för vilka anvisade åligganden syntes vara av relativt mindre omfattning. Frågan gällde, huruvida icke med kontrollstyrelsens organisation en tillsyn över tillverkarna kunde byggas på direkt samverkan med kontrollörerna, likasom med fog kunde antagas, att åtskilliga av de på överkontrollören vilande bestyr kunde tilläggas kontrollörerna. Länsstyrelsen ansåg därför, att den mellanhand, som nu fungerade genom överkontrollörerna, hade bort göras till föremål för närmare utredning.

Länsstyrelsen i Kristianstads län uttalar beträffande förenklingen av kontrollen genom ersättande av kontrollörerna vid de skattepliktiga bryggerierna med tillsyningsmän med i huvudsak samma ställning som tillsyningsmännen vid de skattefria bryggerierna, att denna minskning av personkontrollen finge anses väl motiverad, när därmed vunnes en avsevärd besparing av kontrollkostnaderna utan minskning i kontrollens effektivitet.

Några av länsstyrelserna hava ansett, att det av de sakkunniga föreslagna arvudet för tillsyningsmännen vore för lågt. Så länsstyrelserna i Jönköpings och Malmöhus län.

De flesta länsstyrelser hava utan närmare motivering förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget.

Utlåtande av Svenska bryggareföreningen. Svenska bryggareföreningen ansåg det icke kunna förnekas, att gällande bestämmelser om den lokala tillsynen genom kontrollörer skulle kunna utan olägenhet förenklas och besparingar därigenom uppkomma. Sakkunnigas tal om förenklingar vore emellertid endast en vacker fras. De nuvarande kontrollörerna skulle visserligen ersättas med tillsyningsmän med mindre befogenheter, men i stället skulle införas en vidsträcktare kontroll över tillverkarnas bokföring samt tillsättas centrala kontrolltjänstemän med huvudsakligen samma befogenhet som kontrollstyrelsens inspektörer. Tillverkaren skulle betungas med att föra även försälpningsjournal och samtliga journaler

skulle kvartalsvis underställas kontrollstyrelsens granskning. Under sådana förhållanden kunde man icke tala om förenklningar. För tillverkaren skulle det bliva motsatsen och med den föreslagna ökningen i kontrollstyrelsens befogenheter kunde man eliminera allt tal om besparingar. Vad som vunnas på nedsättningen av kontrollörsarvodena vore en obetydlighet mot ökningen i kontrollkostnaderna. Föreningen uttalar sig vidare mot skyldigheten att föra försäljningsjournal. Enär förslaget ginge ut på att bibehålla det nuvarande beskattningssystemet, saknades ur denna synpunkt anledning att öva kontroll över bryggeriernas försäljning. Föreningen framhöll slutligen, att det vore uteslutet att med den låga avlöningen av 30 kronor för månad få tillsyningsmän för de skattepliktiga bryggerierna.

För att vinna en inblick i, huru det nuvarande kontrollsystemet fungerar, torde till en början en redogörelse böra lämnas beträffande de lokala kontrolltjänstemännens uppgifter.

De nuvarande kontrolltjänstemännens uppgifter.

De lokala kontrolltjänstemännen utgöras av överkontrollörer, gemensamma för brännvins- och maltdryckskontrollen, samt av kontrollörer för de skattepliktiga och tillsyningsmän för de skattefria bryggerierna. Överkontrollörerna utses av Kungl. Maj:t, kontrollörerna av länsstyrelserna och tillsyningsmännen av kontrollstyrelsen.

Kontrollör vid skattepliktigt bryggeri har jämförelsevis omfattande befogenhet och skyldighet. Han skall besöka varje under hans tillsyn stående bryggeri minst tre dagar i varje vecka; besöken, vilka stundom böra ske nattetid, skola ej återkomma på bestämda tider utan ske oförmodat (18 § O. S.).¹ Kontrollörs allmänna skyldigheter äro

Kontrollörerna.

att utöva tillsyn vid det bryggeri, där han blivit anställd,
att tillse, att byggnader och redskap vid bryggeriet ej äro inrättade annorlunda än gällande författningar medgiva,
att enligt meddelade föreskrifter avläsa den självregistrerande vågens räkneverk,

att tillse, att alla för kontrollen anbragta lås, förseglingar och plomberingar finnas i oförändrat skick, samt

att i övrigt med noggrannhet övervaka, att givna stadganden för kontrollen städse iakttagas (16 § O. S.).

Vidare stadgas (20 § O. S.), att kontrollör med uppmärksamhet skall följa tillverkningen och sätta sig in i förhållandena vid densamma så fullständigt, att han må kunna bedöma, huruvida beloppet av tillverkade maltdrycker motsvarar vikten använt malt eller om anledning kan vara att misstänka olovlig inmäsning, och skall han vara berättigad att när som helst för undersökning taga prov såväl av vörten som av färdig eller under beredning varande maltdryck.

Kontrollörens viktigaste uppgifter kunna grupperas kring två syften med kontrollen, det ena, att den mekaniska kontrollen med den automatiska vågen fungerar ordentligt, det andra, att intet malt inmäsas, som ej passerat vågen.

I förstnämnda hänseende stadgas (21 § O. S.), att, om misstanke yppas, att vågens utslag icke är riktigt, kontrollören skall, utan att öppna vågen,

¹ I följande framställning betecknas maltskatteförordningen med förkortningen »M. F.» Ordningsstadgan med »O. S.» och Särskilda föreskrifter med »S. F.»

söka genom provvägning utröna, huruvida missvisning ägt rum. Hur dylik provvägning sker, stadgas i 10 § S. F. Uppgår skillnaden mellan två vägningar till en halv procent eller mera, skall överkontrollören underrättas, och vid en skillnad av en procent eller mera får vågen ej användas, förrän vågen blivit justerad av överkontrollör. Vid inträffad skada å våg skall kontrollör uppväga maltet på annan justerad våg (4 § 3 mom. M. F. och 21 § O. S.) och tillföra krossen maltet genom luckan å krossens tillöppsträtt. När maltet uppvägs å annan våg än den automatiska, skall uppgift om det sålunda uppvägsda maltet bestyrkas (14 § 2 mom. O. S.). Vid tillverkningsrättens upphörande skall kontrollören stänga den med vågen förbundna maltkrossen med kronans lås (25 § O. S.).

Ifråga om uppsikten över att intet malt inmäskas, som ej passerat vågen, har redan angivits kontrollörens i 20 § O. S. stadgade skyldighet att söka bedöma, huruvida beloppet av tillverkade maltdrycker motsvarar vikten av använt malt eller om anledning kan vara att misstänka olovlig inmäskning. För detta ändamål skall kontrollören enligt särskilt meddelade regler åtminstone en gång varje vecka uträkna extraktutbytet av den för då pågående brygd inmäskade maltmängden, och bör han därvid närvara vid och kontrollera bestämmandet av vörtens volym och extraktstyrka; minst en gång i veckan skall han därjämte avprova vörtstyrkan av en brygd vid jästens tillsättande i jäskaren (9 § S. F.). I visst sammanhang med kontrollörens sagda uppgifter står hans skyldighet att granska såväl krossnings- som brygg- och sockerjournalerna och därvid bland annat efterse, att vågens siffror rätt angivits samt övriga föreskrivna anteckningar skett i överensstämmelse med verkligheten. I 18 § 3 mom. av M. F. stadgas, att utom den med vågen förbundna maltkrossen icke må i bryggeri finnas någon till krossning användbar redskap, med mindre den ställes under kronans lås eller försegling. I 5 § av O. S. finnas stadganden om gröpkvarn, som skall stå under kronans lås, men som under kontrollörens uppsikt får användas till krossning av havre. Över krossat färgmalt, som förvaras under kronans lås, skall kontrollören föra särskild journal (13 § S. F.).

Dessutom har kontrollören vissa uppgifter sig ålagda, som mera indirekt stå i samband med ovanberörda huvudsyften för kontrollen. Kontrollören skall anställa besiktning av bryggeri, innan maltkrossning första gången efter nytt tillståndsbevis börjar, och därvid dels undersöka, huruvida byggnader och redskap överensstämma med ritning och tillhörande beskrivning, dels tillse, att våg och kross samt förbindelsen mellan dem äro stängda med kronans lås och plomb (17 § O. S.). Kontrollören skall föra dagbok över sin tjänstgöring (14 § S. F.). Kontrollören skall vidare mottaga anmälan om upphörande av maltkrossning och därom lämna bevis (14 § M. F.), mottaga brygdanmälan (12 § O. S.), mottaga näringsstatistiska uppgifter (13 § 3 mom. O. S.), till kontrollstyrelsen och länsstyrelse insända utdrag ur bryggjournalen (23 § O. S.) ävensom till länsstyrelsen, kontrollstyrelsen och överkontrollören avlämna vissa rapporter vid tillverkningsrätts upphörande eller vid tillverkningsårets slut (26 § O. S., 19 § S. F.). Slutligen skall kontrollör vid misstanke, att sackarin eller liknande ämne användes i bryggeriet eller att kärl, stämplat med ordet skattefritt, innehåller dryck med högre extrakthalt än 6 procent, taga prov och insända det till kontrollstyrelsen för undersökning (11 § S. F.).

Överkon- Överkontrollörens uppgifter äro dels att vid behov meddela vissa före-
trollörerna. skrifter om kontrollens utövning och sådana anordningar vid tillverkningen,

som äro av intresse ur kontrollsynpunkt, dels utöva kontroll över bryggerierna i sitt distrikt. Överkontrollören skall sålunda

bestämma vid fel å vågen, efter vilken grund maltavverkningen skall beräknas från den tidpunkt, då vågen sist avlästes, innan felet märktes (4 § M. F.),

godkänna byggnader, lägenheter, bryggredskap eller jäskar, som icke upptagits i beskrivningen över bryggeriet, eller som där upptagits men ändrats (17 § M. F.),

samtycka till ändrande av maltkross eller självregistrerande våg eller insättande av ny sådan redskap (17 § M. F.),

godkänna såsom ursprungs-beteckning lämplig förkortning av bryggeriets namn (23 § M. F.),

meddela föreskrifter om stämpling av kärl samt kork eller propp annorledes än medelst inbränning (15 § O. S.),

meddela föreskrifter i visst fall om krossningsjournalens förvaring (14 § 1 mom. O. S.),

godkänna inhägnande av bryggeri (1 § O. S.).

Överkontrollören skall vidare verkställa besiktning av bryggeri, när tillverkaren sådant påfordrar, (27 § O. S.) samt däröver avgiva intyg (13 § 2 mom. M. F.), ävensom mottaga planritning och beskrivning över bryggeri (16 § 1 mom. M. F.). Han skall vidare av tillverkaren mottaga bryggjournalen (13 § 1 mom. O. S.) samt avgiva yttrande, dels när fråga uppkommer om eftergift av skatt (7 § M. F.), dels vid ansökan om restitution av skatt, som omedelbart använts för tillverkning av svagdricka (13 § 2 mom. O. S.). Överkontrollörens viktigaste uppgift torde emellertid vara hans kontrollbesök. Enligt 31 § S. F. skall han minst en gång i varje månad besöka varje skattepliktigt bryggeri och därvid undersöka plomberingarna vid den självregistrerande vågen och krossen samt granska såväl brygg-, krossnings- och sockerjournalerna som även utdraget ur bryggjournalen för föregående månad. Han skall vidare i regel minst två gånger om året verkställa provvägning för utrönande, huruvida den självregistrerande vågen arbetar riktigt (33 § S. F.). När överkontrollör på begäran av tillverkare besiktigar bryggeri, som ej står under tillsyn av kontrollör, skall han plombera den självregistrerande vågens skåp (27 § 3 mom. O. S.) samt därefter avläsa räkneverkets ställning och anteckna denna i krossnings- och bryggjournalerna (32 § 1 mom. S. F.). Han skall slutligen månatligen insända inspektionsrapporter till kontrollstyrelsen (36 § S. F.) samt vid tillverkningsårets slut sammandrag över maltdryckstillverkningen m. m. (39 § S. F.).

Ehuru fråga icke föreligger om ändring av kontrollen beträffande de skattefria bryggerierna, må här för jämförelses skull en kort framställning lämnas i fråga om kontrollens anordning vid dessa bryggerier.

Enligt 35 § O. S. åligger det tillsyningsman att utöva tillsyn vid bryggeri och vid besök i bryggeriet approva vörtens styrka, att granska bryggjournalen och efterse, att föreskrivna anteckningar skett i överensstämmelse med verkligheten, samt att tillse efterlevnaden av 27 och 28 §§ i tillverkningsförfordningen. Tillsyningsman skall vidare i allmänhet med uppmärksamhet följa tillverkningen och sätta sig in i förhållandena vid densamma så fullständigt, att han må kunna bedöma, om vört undandrages från undersökning eller annan olaglighet vid bryggeriet äger rum. Tillsyningsman skall besöka bryggeriet minst 2 gånger i veckan, och skola besöken så avpassas, att han kan närvara vid vörtens provning före jästens tillsättande; han skall

Kontrollen
i skattefritt
bryggeri.

därjämte uträkna extraktutbytet för varje brygd (23 § S. F.). Vid misstanke, att jäst tillsatts vört av högre extrakthalt än 6 procent eller att efter jästens tillsättning vörten fått högre extrakthalt än 6 procent eller att sackarin användes, skall han taga prov och insända det till kontrollstyrelsen (24 § S. F.). Tillsyningsman skall bestyrka utdrag ur bryggjournalen (32 § M. F.), mottaga brygdanmälan samt anmälan om tillverkningens avslutande och därom lämna bevis (34 § M. F.), föra dagbok (25 § S. F.), infordra från tillverkaren statistiska uppgifter samt granska dessa och överlämna dem jämte bryggjournal, dagbok och brygdanmälningar till överkontrollören.

Överkontrollören har beträffande skattefritt bryggeri inom sitt distrikt skyldighet att utöva allmän tillsyn genom kontrollbesök minst en gång varje kvartal samt därvid granska bryggjournalen och verkställa beräkning av extraktutbytet.

Det svenska kontrollsystemets väsentliga kännetecken.

Den svenska maldryckskontrollen kan sägas vara starkt decentraliserad. Den egentliga kontrollen utövas, såsom av ovanstående torde framgå, av de lokalt anställda kontrollörerna, som genom ofta företagna besök vid bryggerierna skola utöva den närmare uppsikten över, att allt för tillverkningen använt malt påföres skatt. Det svenska kontrollsystemet står sålunda i bestämd motsats till det danska med dess strängt centraliserade anordning; även det norska systemet är betydligt mera centraliserat än det svenska. I Sverige äro ej kontrollörerna särskilt utbildade för uppgiften, och ej heller tages hela deras verksamhet i tjänst för kontrollen, under det att i Danmark och Norge kontrollörerna uteslutande ägna sin tid åt kontrollverksamheten. En konsekvens av det svenska systemet är, att kontrollen utövas av en person, som i de flesta fall icke innehar några särskilda kvalifikationer för befattningen: svårigheten att erhålla *dugliga* kontrollörer växer med det antal, som måste skaffas, och bryggeriernas antal är i Sverige såsom redan förut berörts mycket stort eller under tillverkningsåret 1921—1922 163 stycken på 129 olika orter. Kontrollörsuppgiften har blivit en bisyssla för många personer. Antalet kontrollörer var tillverkningsåret 1920—1921 294, varav 49 officerare i tjänst eller med avsked, 49 underofficerare i tjänst eller med avsked, 32 tjänstemän vid landsstaten samt 164 andra personer. Det stora antalet kontrollörer i förhållande till antalet bryggerier sammanhänger därmed, att en kontrollör icke får tjänstgöra mera än nio månader vid samma bryggeri, på grund varav minst två kontrollörer förordnas vid ett och samma bryggeri. Ehuru väl denna anordning möjliggör, åtminstone i viss grad, att den tillträdande kontrollören kontrollerar den avgående, torde anordningen också leda till, att kvalifikationerna och erfarenheterna hos många av kontrollörerna icke bliva så vidare omfattande.

Vissare redan gjorda eller ifrågasatta nedsättningar i arvoden m. m.

En av anledningarna till införandet av det svenska systemet med kontrollörer, som endast skulle hava befattningen såsom bisyssla och därför jämförelsevis lågt avlönades, torde hava varit, att man hyste den uppfattningen, att kontrollen härigenom skulle bliva billigare. Arvodet till kontrollörerna utgick tidigare med 2 kronor 50 öre för ett skattepliktigt bryggeri och 3 kronor 50 öre för två skattepliktiga bryggerier, allt per dag. Under åren 1908—1917 uppgingo arvoden till kontrollörerna sammanlagt till 146,850 kronor i medeltal för år. Emellertid höjdes genom beslut vid 1920 års riksdag (proposition nr 23) maximigränsen för dagarvoden till 5 kronor för ett skattepliktigt bryggeri och 1 krona 50 öre för varje ytterligare bryggeri, varöver en kontrollör utövar tillsyn. Kontrollstyrelsen har sedermera jäm-

likt 25 § 2 mom. i maltskatteförordningen bestämt arvodet till 4 och 5 kronor för respektive ett och två skattepliktiga bryggerier. De sammanlagda arvoden ha under år 1921 uppgått till i runt tal 195,000 kronor; dessutom ha i dyrtidstillägg till kontrollörerna utbetalts cirka 111,000 kronor.

Under innevarande år har kontrollstyrelsen nedsatt arvoden från och med den 1 oktober 1922 med 1 krona per bryggeri eller till 3 och 4 kronor för respektive ett och två skattepliktiga bryggerier. Den härigenom uppkomna besparingen beräknar kontrollstyrelsen till omkring 40,000 kronor; den här emot svarande besparingen i dyrtidstillägg torde uppgå till omkring 20,000 kronor.

Jämväl i fråga om kostnaderna för överkontrollörerna vid brännvins- och maldryckskontrollen, vilka kostnader under 1921 uppgingo till cirka 150,000 kronor i arvoden och 65,200 kronor i dyrtidstillägg, hava vissa reduceringar ägt rum under innevarande år. Två överkontrollörsdistrikt hava indragits, representerande en kostnadsminskning av cirka 8,750 kronor i arvoden och 3,100 kronor i dyrtidstillägg. Vidare hava ersättningarna för rese- och expeditiionskostnader till överkontrollörerna nedsatts med belopp liggande mellan 25 och 75 kronor i månaden; den sammanlagda inbesparingen härigenom kan uppskattas till omkring 10,000 kronor.

De redan genomförda reduceringarna av arvoden och ersättningar till överkontrollörer och kontrollörer skulle alltså innebära besparingar, uppgående till omkring 58,750 kronor i arvoden och ersättningar samt 23,000 kronor i dyrtidstillägg. Men även med sagda besparingar skulle den sammanlagda kostnaden för överkontrollörerna vid brännvins- och maldryckskontrollen och för maldryckskontrollörerna uppgå till minst 285,000 kronor utan dyrtidstillägg. Storleken av detta belopp i jämförelse med kontrollkostnaderna i Norge och Danmark synes böra föranleda en undersökning, huruvida icke en verkligt effektiv reduktion av kostnaderna kan åstadkommas.

Den närmast till hans liggande vägen synes vara att genom ytterligare nedsättning av kontrollörsarvoden åstadkomma besparingar. Att märka är emellertid, att dessa arvoden icke gärna kunna nedbringas så mycket mera än som redan skett utan att kontrollörernas tjänstgöringsskyldighet minskas. Såsom nyss berörts, kommer kontrollörsarvudet att från den 1 oktober 1922 uppgå till 3 och 4 kronor för respektive ett och två skattepliktiga bryggerier; före kriget voro arvodesbeloppen respektive 2 kronor 50 öre och 3 kronor 50 öre. En ytterligare minskning i kostnaderna med högst 50,000 kronor skulle visserligen kunna vinnas, om dagarvudet nedsattes till 2 respektive 3 kronor, men förutsättningen härför skulle vara, att kontrollörernas arbete betydligt minskades, enär man icke för det ifrågasatta arvodet kunde göra anspråk på någon större arbetsprestation. Men även anspråken på kontrollarbetets kvalitet måste under sådana förhållanden minskas. Det nuvarande kontrollsystemet skulle därför otvivelaktigt försvagas, utan att någon motsvarande förstärkning av kontrollen i något annat avseende kunde utan kostnadsökning åstadkommas. För vinnande av en effektiv reduktion av kostnaderna, utan att kontrollens effektivitet försvagas, torde det vara nödvändigt företaga en sådan omläggning av kontrollen, att kontrollarbetet väsentligen utföres antingen av överkontrollörerna eller kontrollörerna.

Indragning av överkontrollörernas befattning med maldryckskontrollen har föreslagits av länsstyrelsen i Värmlands län, som tänkt sig en sådan anordning, att kontrollstyrelsen stode i direkt kontakt med kontrollörerna. Med de arbetskrafter, kontrollstyrelsen har till förfogande, skulle det emellertid icke låta sig göra att utöva tillräcklig tillsyn över den talrika och ganska

växlande kåren av kontrollörer. Avskaffandet av överkontrollörerna skulle utan tvivel framtvinga en ganska betydande förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter, varigenom den åsyftade kostnadsreduceringen skulle bli tämligen obetydlig. Kontrollstyrelsen kan därför icke förorda vad länsstyrelsen i Värmlands län föreslagit.

Det återstår att undersöka, huruvida icke de uppslag, som lämnats av malt-dryckssakkunniga, kunna fullföljas i vissa avseenden.

Frågan om
indragning
av kon-
trollörs-
befattning-
arna.

Maltdryckssakkunniga ifrågasatte bland annat, huruvida icke de lokala kontrollörsbefattningarna skulle kunna avskaffas samt kontrollörerna ersättas med tillsyningsmän med i huvudsak samma ställning som tillsyningsmän vid de skattefria bryggerierna, ävensom ökade krav ställas på tillverkarens bokföring över tillverkningen. Förutsättningen för, att en dylik omläggning av kontrollen skall kunna genomföras, är, att kontrollörerna icke äro erforderliga för tillämpningen av maltskattesystemet.

Såsom förut i detta kapitel berörts, kunna kontrollörernas egentliga uppgifter grupperas kring två huvudsyftemål, nämligen att tillse, dels att den självregistrerande vågen fungerar, dels att intet malt inmäskas, som ej passerat vågen.

Vad kontrollörs uppgift i förstnämnda hänseende beträffar, torde densamma icke vara av mera tidsödande natur. De erforderliga avläsningarna å vågen kunna inskränkas att äga rum en gång i veckan samt regelbundet den sista i varje månad efter slutad malkrossning för påförande av skatt. Skada å våg inträffar relativt sällan; under tillverkningsåret 1920—1921 kommo 21 vågar i olag. Det synes icke med hänsyn härtill vara nödvändigt, att någon särskild kontrollör finnes anställd vid bryggeriet, utan torde det vara tillräckligt, att ett ombud för kontrollmyndigheten finnes på platsen, som kan, när vågen är i olag, närvara vid maltets uppvägning å annan våg. Ombudets närvaro är jämväl erforderlig, då tillverkare önskar fortsätta malkrossning å annan med den automatiska vågen icke förbunden redskap, eller för krossens öppnande, då tillverkare vill reparera eller rengöra krossen. I likhet med vad maltdryckssakkunniga föreslagit, synes det i dylika mera sällan förekommande fall vara skäligt, att tillverkaren ersätter kontrollmyndighetens ombud. Vad slutligen vidkommer kontrollörs befattning med provvägningar vid misstanke, att vågens utslag icke är riktigt, lär det vara tillräckligt, att överkontrollören vid några av sina månatliga besök å bryggeriet verkställer provvägning.

Vad därefter beträffar kontrollörs uppgift att övervaka, att intet malt inmäskas, som ej passerat vågen, må framhållas, att kontrollen i berörda hänseende icke kan anses vara fullständig. En fullt tillfredsställande kontrollanordning i nu berörda hänseende skulle först vinnas, om bryggeriet ställdes under ständig bevakning, något som av kostnadsskäl givetvis icke låter sig göra. Så som kontrollen nu är anordnad, vinnes emellertid icke någon absolut säkerhet för att olagligheter icke begås. Kontrollören skall visserligen tre gånger i veckan besöka bryggeriet, men vad som försiggår under mellantiderna för hans besök, kan han rimligtvis icke hava reda på. Visserligen är en stickprovskontroll föreskriven i så måtto, att kontrollören minst en gång varje vecka skall uträkna extraktutbytet av den för då pågående brygd inmäskade malmängden, varvid han skall närvara vid och kontrollera bestämmandet av vörtens volym och extraktstyrka, varjämte han skall avprova vörtstyrkan av en brygd vid jästens tillsättande i jäskaren.

Ifrågavarande stickprovskontroll har givetvis betydelse för uppdragandet

av, om olovlig inmäskning ägt rum. Men denna kontroll torde utan olägenhet kunna överflyttas på överkontrollörerna att av dem utföras under deras månatliga besök vid bryggeriet, varvid det förutsättes, att dessa besök ske med växlande mellanrum och tillverkaren ovetande. Fastställandet av extraktutbytet förutsätter noggrannhet och en viss vana, som man näppeligen kan förutsätta hos åtskilliga av kontrollörerna, men som måste förefinnas hos överkontrollörerna, vilka på grund av anställningsvillkoren kunna ägna hela sin tid åt befattningen. Genom besök vid olika bryggerier inom distriktet erhålla de inblick i hithörande förhållanden under växlande betingelser och äro därför bättre rustade att på ett mera effektivt sätt utnyttja stickprovskontrollen än vad de nuvarande kontrollörerna med en mera begränsad erfarenhet kunna. Överkontrollörerna torde också vara bättre rustade att granska tillverkarens bokföring och sålunda utnyttja denna granskning såsom en hjälpkontroll.

För närvarande utgöres den särskilt föreskrivna *tillverkningsbokföringen* av krossnings- och bryggjournaler samt i vissa fall av sockerjournal. Denna tillverkningsbokföring torde emellertid icke vara tillräcklig. Då det är erforderligt, att kontrollens representanter kunna följa tillverkningen från början till slut, bör, såsom maltdryckssakkunniga föreslagit, tillverkaren åläggas att föra även en försäljningsjournal, utvisande för varje dag försäljningen under dagen av olika slag av maltdrycker. Först genom sistnämnda journalföring blir kontrollen å tillverkningsbokföringen sluten.

Från svenska bryggareföreningen har visserligen inlagts gensaga mot förandet av försäljningsjournal av, bland annat, det skäl att det skulle verka betungande för tillverkaren. Det torde emellertid få förutsättas, att åtminstone varje mera välordnat bryggeri redan nu har bokföring över försäljningen. Ett åläggande att föra försäljningsjournal kan därför icke anses innebära någon mera betydande utökning av bokföringsskyldigheten. Visserligen har mot ett åläggande för tillverkaren att föra försäljningsjournal invänts, att han härigenom skulle tvingas att för en utomstående person uppgiva sådana för rörelsen ömtåliga förhållanden som omsättningens storlek, något som särskilt kunde vara av betydelse att hålla strängt hemligt i konkurrensen med andra bryggerier. Kontrollstyrelsen har därför med beaktande av denna invändning föreslagit, att försäljningsjournalen endast skulle vara tillgänglig för kontrollstyrelsen eller den, kontrollstyrelsen befullmäktigat, ävensom för överkontrollör. Kontrollombuden på platsen skulle sålunda ej få taga del av sagda journal. Då kontrolltjänstemännen jämlikt 53 § i förordningen vid laga ansvar äro förbjudna att röja tillverkarens yrkeshemlighet eller affärsförhållanden, synes kontrollstyrelsen, att tillräckligt starka garantier föreligga för att användande av försäljningsbokföringen till tillverkarens nackdel icke skall äga rum.

Enligt gällande bestämmelser är tillverkare skyldig att hålla sina *handelsböcker* med tillhörande verifikationer tillgängliga för överkontrollör. Beträffande denna bestämmelse har kontrollstyrelsen icke ansett annan ändring erforderlig, än att handelsböckerna skola hållas tillgängliga jämväl för kontrollstyrelsen eller den, kontrollstyrelsen befullmäktigat (se kap. VIII sid. 111). I praktiken torde emellertid en granskning av tillverkarens handelsbokföring sällan hava använts såsom ett kontrollmedel. Ehuru på grund av åtskilliga förhållanden en mera regelbunden granskning av sagda bokföring i sammanhang med jämförelse med tillverkningsbokföringen icke kan äga rum, låter det sig väl tänkas, att granskningen av handelsbokföringen emellanåt kunde komma till stånd, och särskilt då kontrollstyrelsen så förordnade. Vid yppad

misstanke, att olovlig inmäskning ägt rum, bör givetvis överkontrollör av egen drift, där så behövs, granska tillverkarens handelsbokföring, och särskilt uppgifterna om inköp av råvaror.

Samtliga nu nämnda granskningsuppgifter, vare sig de avse tillverkningsbokföringen eller handelsbokföringen, handhavas lämpligare av överkontrollörerna än av de nuvarande kontrollörerna.

De närmare bestämmelserna för överkontrollörernas kontrollerande verksamhet skola dels fastställas i instruktionen för kontrolltjänstemännen, dels angivas i de särskilda föreskrifter, kontrollstyrelsen kan komma att utfärda.

Vad beträffar kontrollörernas övriga uppgifter torde dessa utan svårighet kunna fördelas på överkontrollörerna och de ombud, som kontrollmyndigheten under alla omständigheter måste anställa vid varje bryggeri. Den besiktning, som kontrollör skall anställa, innan maltkrossning första gången efter nytt tillståndsbekräftelse börjar, kan utan olägenhet företagas av överkontrollören vid det första besök, han under tillverkningsåret avlägger å bryggeriet. Provtagning kan utföras dels av ombudet, dels av överkontrollören; anmälningar om upphörande av maltkrossning kunna ske till ombudet och om företagande av brygder m. m. till överkontrollören.

På grund av vad sålunda anförts, anser kontrollstyrelsen, att den lokalt anställda kontrollören icke är nödvändig för att det svenska kontrollsystemet tillfredsställande skall fungera, under förutsättning att kontrollörens funktioner överflyttas dels på ett ombud för kontrollmyndigheten, dels ock särskilt på överkontrollören. I enlighet med denna plan skulle ombudet äga följande uppgifter:

1. att en gång i veckan besöka bryggeriet för avläsning av den automatiska vågen och tillse, att alla för kontrollen anbragta lås, förseglingar och plomberingar befinnas i oförändrat skick, och omsorgsfullt förvara nycklarna till ifrågavarande lås samt vid månadsskifte kontrollera, att vågens siffror överensstämmer med i krossnings- och bryggjournalerna införda uppgifter;

2. att med kronans lås stänga maltkrossen, när tillverkningsrätten upphör eller maltkrossning inställes före det löpande tillverkningsårets utgång;

3. att mot särskild ersättning av tillverkaren närvara dels vid uppvägning av malt å justerad våg, när den automatiska vågen är i olag, samt lämna bevis om det uppvägdas maltets vikt, dels vid krossning av malt, när den med vågen förbundna krossen ej fungerar, dels vid rengöring av eller reparation å krossen, dels ock vid krossning av havre i gröpkvarn;

4. att mottaga brygdanmälningar ävensom anmälan om upphörande av maltkrossning samt bestyrka riktigheten av utdrag ur bryggjournal; samt

5. att underrätta överkontrollören, när något anmärkningsvärt ur kontrollsynpunkt iakttages i bryggeriet.

Överkontrollörernas befogenhet skulle i stället komma att utvidgas. De väsentliga kontrolluppgifterna för överkontrollörerna skulle bli:

1. att minst en gång i månaden besöka varje skattepliktigt bryggeri och därvid verkställa erforderlig provvägning av den automatiska vågen, fastställa extraktutbytet för möjligen då företagen brygd, avpröva vörtstyrkan av en brygd vid jästens tillsättande i jäskaren, när möjlighet till dylik avprovning gives, samt granska samtliga förda journaler och undersöka förhållandena i bryggeriet;

2. att vid de tillfällen, då kontrollstyrelsen så förordnar, ävensom då misstanke om olovlig inmäskning yppats, taga del av handelsbokföringen och granska densamma; samt

3. att vid första kontrollbesöket under året verkställa besiktning å bryggeriet.

I övrigt skulle överkontrollörens befogenhet bliva ungefär densamma som för närvarande.

Anordnas kontrollen på sätt här ovan i sina huvuddrag angivits, torde den bliva minst lika effektiv som med nuvarande kontrollsystem.

Granskningen av tillverkningsbokföringen i förening med undersökning av förhållandena på bryggeriet samt stickprov å extraktutbytet bör kunna lämna tillfredsställande resultat och giver en god ledning för uppdagande av fall av olaga inmäsning. Visserligen låter det sig tänkas, att smärre fall av dylik inmäsning icke skulle uppmärksammas, men för att vinsten av ett svikligt förfarande skall stå i rimlig proportion till den därmed förenade risken, måste det ske i ganska betydlig utsträckning. Det svikliga förfarandet kan tänkas utföra antingen så, att tillverkaren företager hela brygder med obeskattad råvara, eller så, att en del av råvaran undandrages från beskattning vid alla eller flertalet brygder, eller ock så, att skattefri och skattepliktig maltdryck blandas med varandra i syfte att blandningsprodukten skall bliva skattepliktig maltdryck. Användes till hela brygder obeskattad råvara, måste det förr eller senare inträffa, att överkontrollören vid sina besök i jäskällaren påträffar mera jäsende maltdryck, än som svarar mot bryggjournalens uppgifter. Jämväl komme försäljningsjournalen att uppvisa högre siffror för omsättningen än bryggjournalen för tillverkad maltdryck. Om en del av råvaran undandrages beskattning vid alla eller flertalet brygder, är det svikliga förfarandet jämförelsevis lätt att påvisa vid maltutbytesberäkningen. Om nämligen en del av råvaran undandrages från beskattning, måste till grund för maltutbytesberäkningen läggas en mindre malmängd, än om svikligt förfarande icke föreläge. Maltutbytet blir högre än normalt och stiger till en sådan höjd, att vederbörande överkontrollör måste finna sig föranlåten att verkställa undersökning om, huru det höga maltutbytet kunnat uppkomma. Ej heller möta några större svårigheter att upptäcka i sviklig avsikt företagen blandning av skattefri och skattepliktig maltdryck. Redan den betydande ökning i svagdrickstillverkningen, som ett dylikt förfarande nödvändiggör, bör draga uppmärksamheten på sig. Vidare måste, för att slutresultatet av blandningen skall erhålla tillräckligt hög ursprunglig extrakthalt, de starkare blandningsdelarnas extrakthalt överstiga det tillåtna. Slutligen kommer det att föreligga differenser mellan bryggjournalens uppgifter om tillverkade maltdrycker av olika klasser och försäljningsjournalens om försålda maltdrycker av ifrågavarande klasser.

Vid de större bryggerierna försvåras visserligen granskningen av tillverkningsbokföringen och undersökningar av förhållandena i bryggeriet genom rörelsens omfattning. Överskådligheten saknas för kontrolltjänstemannen, men en god garanti för att de större bryggerierna icke göra sig skyldiga till svikligt förfarande ligger i den omständigheten, att vid ett dylikt förfarande en större eller mindre del av bryggeripersonalen skulle få vetskap därom. Det föreläge därför stor risk, att denna personal angäve det olagliga förfarandet för kontrollmyndigheten. Vid de mindre bryggerierna, där ägaren med en mycket ringa personal själv utför arbetet, är bryggerirörelsen lätt överskådlig, och granskningen för kontrollens utförande torde därför vid dessa bryggerier icke bereda några nämnvärda svårigheter.

Kontrollstyrelsen har icke ansett någon förändring beträffande kontrollanordningarna vid de skattefria bryggerierna vara erforderlig. I jämförelse med kontrollmyndighetens ombud vid de skattepliktiga bryggerierna skulle visserligen tillsyningsmännen vid de skattefria bryggerierna hava mera om-

Kontrollen
vid de
skattefria
brygge-
rierna.

fattande åligganden särskilt beträffande granskning av bryggjournal, provning av vört och antal kontrollbesök. Emellertid torde dessa åligganden vara erforderliga med hänsyn till vikten av att söka uppdaga, att icke extraktstarkare maltdrycker tillverkas än vad som är medgivet. Anordnandet av en bokföringskontroll å de flesta av dessa bryggerier torde nämligen på grund av dessa bryggeriers obetydliga och ej sällan provisoriska karaktär stöta på stora svårigheter. En personkontroll genom särskild tillsyningsman torde därför fortfarande vara påkallad.

Kostnads-
beräkning.

Styrelsen vill härefter övergå till en kostnadsberäkning.

Överkontrollörerna uppbära för närvarande ett arvode av 4,000 kronor om året samt ersättning för resa och expeditionskostnader med 250 kronor i månaden. Där överkontrollör uppbär pension av statsmedel, uppgår arvodet till högst 3,000 kronor för år räknat. Kungl. Maj:t äger befogenhet att bestämma lägre arvode eller ersättning, ävensom, där så finnes erforderligt, höja ersättningen intill ett belopp av 400 kronor i månaden. Överkontrollörerna fungera såväl för maltdrycks- som för brännvinskontrollen, och huru totalkostnaderna för överkontrollörerna fördela sig på de båda grenarna av kontrollen, låter sig, såsom i annat sammanhang antytts (sid. 87), icke exakt beräkna.

Den föreslagna utvidningen av överkontrollörernas skyldigheter torde emellertid föra med sig, att arvodet till överkontrollörerna, i den mån de taga befattning med maltdryckskontrollen, höjes. Med hänsyn till överkontrollörernas redan nu betydelsefulla uppgifter är arvodet, som fastställdes år 1907, synnerligen lågt tilltaget. Det riktigaste hade synts kontrollstyrelsen vara, att de erhöles en fastare ställning och inpassades i löneplanen för manliga tjänstemän enligt det för statens befattningshavare fastställda avlöningsreglementet. Styrelsen har emellertid, innan tillräckliga erfarenheter föreligga om de ifrågasatta kontrollanordningarnas fungerande, icke velat ifrågasätta en sådan omläggning av överkontrollörernas ställning. Avlöningen till överkontrollörerna bör därför fortfarande utgå såsom arvode, uppgående till högst 6,000 kronor för år, dock att arvodet till överkontrollör, som uppbär statspension, icke bör överstiga 5,000 kronor för år.

De till överkontrollörerna utgående ersättningarna för resor och expedition torde böra omläggas. Det är av synnerlig vikt för det ifrågasatta kontrollsystemets funktion, att överkontrollörerna bliva i tillfälle att i så stor utsträckning, som tiden medgiver, vistas på resor inom kontrolldistriktet. Detta skulle helt visst motverkas, om överkontrollörerna endast hade ett visst begränsat reseanslag till förfogande, å vilket anslag inbesparingar skulle kunna göras genom alltför hastigt företagna resor eller genom att vissa resor inställdes. Även om det ur statsekonomisk synpunkt skulle ställa sig något dyrbarare, att överkontrollörerna tillerkändes reseersättning enligt resereglementet, torde dock en sådan anordning ur kontrollsynpunkt vara den enda tillräckliga. Kontrollstyrelsen förutsätter, att granskning av överkontrollörernas reseräkningar skulle försiggå i kontrollstyrelsen — de kunde lämpligen efter varje månads slut insändas samtidigt med inspektionsrapporterna. Härigenom bleve styrelsen satt i tillfälle att göra anmärkning, om resorna företagits på ett mindre ekonomiskt sätt eller ägt rum i större omfattning än som kunde anses erforderligt. Den härigenom uppkommande kostnadsökningen håller sig för övrigt inom mycket blygsamma gränser. Expeditionskostnaderna (bidrag till lokal, telefon och expenser) torde böra sättas till 600 kronor för år.

Då överkontrollörerna samtidigt skola handhava kontrollen över brännvins-tillverkningen, är det icke möjligt att exakt beräkna den genom ovan ifråga-

sätta ändringar av arvodes- och ersättningsbelopp uppkommande kostnadsökningen enbart för maltdryckstillverkningskontrollen. En fullt riktig jämförelse med nuvarande kostnader kan först göras, om samtliga kostnader för den ifrågasatta nya överkontrollörsstaten både beträffande brännvins- och maltdryckstillverkningskontrollen beräknas.

Kontrollstyrelsen har tänkt sig, att landet skulle indelas i 15 överkontrollörsdistrikt, gemensamma för brännvins- och maltdryckskontrollen, samt tre distrikt uteslutande för brännvinskontrollen (i Skåne och Blekinge). Arvodet i de förstnämnda 15 distrikten torde få beräknas till i medeltal högst 5,500 kronor, enär många av överkontrollörerna hava statspension. Resekostnadsersättningen torde i medeltal icke överstiga 3,500 kronor för varje överkontrollör. Arvodet och ersättningarna till överkontrollörerna i de tre bränneridistrikten hava beräknats utgå enligt nu gällande bestämmelser.

I enlighet härmed skulle kostnaderna bliva följande:

15	överkontrollörer arvode à kronor 5,500	kronor	82,500
15	» expeditionskostnad à kronor 600	»	9,000
15	» reseersättning à kronor 3,500	»	52,500
3	» arvode à kronor 3,300	»	9,900
3	» rese- och expeditionskostnad à kronor 3,600	»	10,800
Summa kronor			164,700

eller i runt tal 165,000 kronor.

Ifrågavarande beräkningar torde vara ganska rundligt tilltagna, så att kostnaderna sannolikt i verkligheten bliva något lägre. I jämförelse med år 1921 (kostnad för överkontrollörerna cirka 150,000 kronor utan dyrtidstilllägg) skulle kostnadsökningen uppgå till 15,000 kronor och i jämförelse med kostnaden efter företagna reduceringar (se ovan sid. 95) kan kostnadsökningen beräknas till cirka 34,000 kronor.

Beträffande arvodet till de lokala ombud, som, enligt vad här ovan ifrågasatts, skulle träda i stället för kontrollörerna, hava maltdryckssakkunniga föreslagit ett arvode av 30 kronor i månaden eller samma arvode, som nu utgår till tillsyningsmännen. Under förutsättning att landets 163 bryggerier hållas i gång i medeltal 10 månader av året, skulle arvoden till dessa ombud uppgå till ungefär 50,000 kronor.

Totalkostnaderna för det nya kontrollsystemet skulle i jämförelse med motsvarande kostnaderna under år 1921 och efter företagna reduktioner bliva i runda tal följande (dyrtidstilläggen äro här icke medräknade):

	1921	Reducerad årskostnad från 1/10 1922	Kostnad för nytt kontrollsystem
överkontrollörer	150,000	131,250	165,000
kontrollörer	195,000	155,000	—
kontrollombud	—	—	50,000
Summa kostnad	345,000	286,250	215,000

Inbesparingen i jämförelse med kostnaden för år 1921 är sålunda 130,000 kronor och i jämförelse med den reducerade kostnaden minst 70,000 kronor för år räknat. Härtill kommer inbesparingen i dyrtidstilllägg, som torde få beräknas till minst hälften av ifrågavarande summa, så att den totala kostnadsinbesparingen i jämförelse med den reducerade kostnaden torde uppgå till minst 100,000 kronor.

Särskilda
bestämmel-
ser an-
gående
arvoden
m. m.

Särskilda bestämmelser angående arvoden till överkontrollörer och andra kontrolltjänstemän torde i likhet med vad som skedde beträffande arvoden till kontrolltjänstemännen vid sockerbeskattningen (propositionen nr 182 vid 1922 års riksdag sid. 50), böra fastställas genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Ifrågavarande bestämmelser kunna, i anslutning till vad ovan anförts, lämp-
ligen erhålla följande innehåll:

1. Överkontrollör, som är inkallad i tjänstgöring vid maltdrycks- och brännvinsbeskattningen, erhåller arvode efter 6,000 kronor för år räknat; Kungl. Maj:t dock obetaget att i särskilda fall bestämma lägre arvode. Därest överkontrollör uppbär pension av statsmedel, må arvodet icke i något fall bestämmas till högre belopp än 5,000 kronor för år räknat.

2. Överkontrollör må åtnjuta ersättning för expeditiionskostnad efter 600 kronor för år räknat.

3. Rese- och traktamentsersättning skall för överkontrollör utgå enligt tredje klassen i gällande resereglemente.

4. Ersättning enligt grunder, som angivas i punkterna 1—3, skall jämväl tillkomma vikarie, som kan vara förordnad för överkontrollör.

5. Arvode till annan kontrolltjänsteman än överkontrollör skall utgå såsom dagarvode under tjänstetiden med 1 krona eller det lägre belopp kontrollstyrelsen bestämmer.

6. Ersättning till kontrolltjänsteman, varom sägs i 14 § 1 och 2 mom. i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, skall utgå med 2 kronor 50 öre i timman, dock minst 4 kronor för varje förrättning och skall påbörjad del av timme räknas såsom hel timme.

Förstärk-
ningen av
kontroll-
styrelsens
arbets-
krafter.

Vid nu förevarande beräkningar av kostnader och besparingar har hänsyn icke tagits till möjliga förstärkningar av kontrollstyrelsens arbetskrafter. Enligt de sakkunnigas förslag förutsattes, att den centrala kontrollen skulle utvidgas bland annat därigenom, att granskningen av tillverkningsbokföringen skulle utföras i kontrollstyrelsen. Det av kontrollstyrelsen nu utarbetade förslaget till kontrollanordningar förlägger denna granskning till överkontrollörerna och någon förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter blir ur denna synpunkt icke påkallad.

I vad mån vissa ökade kostnader för den centrala kontrollen bliva erforderliga på grund av utvidgade befogenheter för kontrollstyrelsen i andra hänseenden skall behandlas i följande kapitel.

KAP. VII.

Överförandet till kontrollstyrelsen av vissa befogenheter.

Maltdryckssakkunniga hava i sitt betänkande (sid. 70—71) ifrågasatt, att vissa befogenheter beträffande maltdryckskontrollen, som nu utövas av länsstyrelserna, skulle överflyttas till kontrollstyrelsen. Sakkunniga erinrade till en början därom, att kontrollstyrelsen, som intill år 1907 varit en byrå inom finansdepartementet, då lämpligen icke kunnat taga befattning med åtskilliga kontrolluppgifter, men att numera, sedan kontrollstyrelsen blivit ett centralt ämbetsverk, åtskilliga befogenheter, som tidigare tillagts länsstyrelserna, borde överflyttas till kontrollstyrelsen. Ifrågavarande befogenheter vore:

Maltdrycks-
sakkun-
niga.

1. utseendet av samtliga lokala kontrolltjänstemän,
2. mottagande av anmälningar om påbörjande av maltdryckstillverkning; dock skulle prövning av säkerheter för erhållande av anstånd med erläggande av skatt fortfarande äga rum hos länsstyrelserna,
3. kontrollen över skatteinbetalningarna, samt
4. prövning av ansökningar om restitution av skatt för malt, omedelbart använt till svagdricka, samt av eftergift av skatt för malt eller därav beredd produkt, som väsentligt skadats.

Beträffande den närmare motiveringen för förslaget tillåter sig styrelsen hänvisa till maltdryckssakkunnigas betänkande.

Åtskilliga länsstyrelser hava särskilt yttrat sig över förevarande del av de sakkunnigas förslag. Länsstyrelserna i Gottlands, Hallands och Västmanlands län hava förklarat sig intet hava att erinra mot den ifrågasatta överflyttningen av befogenheter från länsstyrelserna. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har icke något att anmärka mot överflyttningen till kontrollstyrelsen av större delen av länsstyrelsens arbete med maltdryckskontrollen, fränsett den principiella invändningen, att en för stark administrativ centralisering i allmänhet ej syntes länsstyrelsen lycklig. Länsstyrelsen i Värmlands län uttalar sin fulla anslutning till förslaget om överflyttningen och framhåller, att den ställning, kontrollstyrelsen kommit att intaga såsom högsta övervakande myndighet, hade låtit ett sådant avlyftande från länsstyrelsen framstå såsom en helt naturlig åtgärd. Jämväl länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län tillstyrka överflyttningen, men göra därvid vissa reservationer. Länsstyrelsen i Malmöhus län anför, att gent emot den föreslagna överflyttningen funnes så mycket mindre att erinra, som den komme att, ehuru i ringa grad, innebära en minskning i länsstyrelsens arbetsbörda. Förändringen kunde emellertid icke medföra någon minskning i landskontorens arbetskrafter. Huruvida de kostnader, som överflyttningen oundgängligen måste medföra för statsverket, skulle uppvägas av de fördelar, som de sakkunniga väntat sig, fann länsstyrelsen sig icke böra inlåta sig på. I huvudsak liknande synpunkter angivas av länsstyrelserna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län, vilka anse att, om övriga befogenheter, som nu utövades av

Utlåtanden
av läns-
styrelser.

länsstyrelse, överflyttades på kontrollstyrelsen, jämväl prövningen av säkerhet för maltskatten vid anstånd med densammas erläggande borde äga rum i kontrollstyrelsen.

Tre av länsstyrelserna hava avstyrkt den ifrågasatta överflyttningen. Länsstyrelsen i Östergötlands län har visserligen intet att erinra mot att länsstyrelsens befattning med maltdryckskontrollen upphäves, men framhåller, att någon inskränkning i arbetskrafterna hos länsstyrelsen icke kunde göras, om den föreslagna ändringen komme till stånd. En ändring medförde nämligen icke någon egentlig arbetsminskning. Förlades kontrollen helt till kontrollstyrelsen, måste en förstärkning av arbetskrafterna därstädes äga rum för en säkerligen icke obetydlig kostnad. Den av de sakkunniga tänkta besparingen skulle i högre grad vinnas inom ramen för den nuvarande ordningen, och länsstyrelsen avstyrkte därför av statsfinansiella skäl förslaget om kontrollens läggande direkt under kontrollstyrelsen. Länsstyrelsen i Blekinge län ansåg det ganska tvivelaktigt, om överflyttningen skulle innebära någon fördel vare sig från samhällets eller bryggerinäringens sida. Någon anmärkning mot länsstyrelsens handhavande av dess åligganden hade icke antytts, och länsstyrelsens personalkänedom inom länet och den bekväma förbindelsen med kontrolltjänstemännen och näringsidkarna hade vid flera tillfällen varit av stort värde. Länsstyrelsens handhavande av de ifrågavarande göromålen sköttes av den nuvarande personalen, varemot, om överflyttning skulle ske till kontrollstyrelsen, detta verks personal finge betydligt utökas, något som skulle förorsaka ökade kostnader, under det att tjänsteindragning hos länsstyrelserna helt visst icke skulle föranledas. Den föreslagna ändringen skulle därför innebära ekonomisk uppoffring från statsverkets sida. Länsstyrelsen i Kristianstads län anser, att beträffande de befogenheter, som utövades av länsstyrelserna, skillnad borde göras mellan de befogenheter, som avsåge kontroll över tillverkningen, och dem, som avsåge kontrollen över tillverkningsavgifterna. Beträffande kontrollen över tillverkningen borde samtliga härför erforderliga åtgärder och befogenheter utövas av kontrollstyrelsen och alltså utseendet av kontrollörer överflyttas till kontrollstyrelsen. Till kontrollen över tillverkningsavgifterna borde räknas handhavandet av bokföringen och kontrollen över skatteinbetalningarna ävensom meddelandet av tillstånd till maltdryckstillverkning i anledning av driftsanmälan från tillverkare, vilken sistnämnda befogenhet borde utövas av samma myndighet, som handhade bokföringen. Det skulle vara till otvivelaktig fördel för länsstyrelserna, att ifrågavarande befogenhet överflyttades till annan myndighet, men länsstyrelsen kunde ändå icke biträda den föreslagna centraliseringen. Förslaget skulle nämligen dels föranleda en avsevärd ökning av statsverkets utgifter för kontrollen, dels vålla för tillverkarna svårigheter och olägenheter av olika slag. Särskilt därest liknande centralisering komme att vidtagas beträffande brännvinstillverkningsavgifterna, skulle en väsentlig utökning av antalet tjänstemän i kontrollstyrelsen och möjligen även i statskontoret nödvändiggöras. Någon minskning av arbetspersonalen hos länsstyrelserna syntes icke möjlig, på grund varav någon compensation för de ökade kostnaderna icke kunde vinnas. Länsstyrelsen hade också lättare att åvägabringa rättelse, om mindre fel vid driftsanmälningar eller dylikt beginges, än om dylika rättelser skulle handläggas av ett centralt ämbetsverk; jämväl insättningar direkt till riksbanken vore ett betalningssätt, som vore för landsbygden främmande. Några avsevärda fördelar av den föreslagna centraliseringen stode ej heller att vinna, och några olägenheter av den nuvarande anordningen hade ej förspotts. Huruvida kontrollen skulle bliva mera effektiv, vore svårt att bedöma, och

det kunde ej påstås, att kontrollförfarandet med den föreslagna anordningen skulle bli förenklad.

Svenska bryggareföreningen godkänner för sin del överflyttningen till kontrollstyrelsen av befogenheter, som avsåge den rena kontrollen över tillverkningen, såsom frågor om utseende av kontrolltjänstemän, om tillstånd till användande av sockerkulör samt socker och dextros för portertillverkning, om uppställande och användande av gröpkvarn m. m. Ifråga om tillstånd till maltkrossning, inbetalning av skatt, ökad säkerhet för skatt, skatterestitution och om eftergift av skatt yrkade föreningen på bibehållande av förutvarande bestämmelser. I främsta rummet gällde detta de sakkunnigas förslag att till kontrollstyrelsen överflytta befogenheten att utfärda tillståndsbevis för maltkrossning. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle innebära avsevärt höjda kontrollkostnader och ökade svårigheter för tillverkarna. Det skulle medföra en ökning av kontrollstyrelsens personal utan motsvarande minskning i länsstyrelsernas. Särskilt vid början av ett nytt tillverkningsår skulle stora svårigheter uppkomma. Med den långa utsträckning landet har och det stora antalet bryggerier, som nu finnas (160 skattepliktiga och 378 skattefria), skulle anmälningarnas handläggning av endast en myndighet medföra avsevärd tidsutdräkt och den tid av tio dagar, som vore härför tillmätt, skulle icke förslå. Fördelade på överståthållarämbetet och 24 länsstyrelser skulle dessa anmälningar med lätthet kunna behandlas och onödiga avbrott i driften undvikas. Skäl finnes icke anförda för att länsstyrelserna icke skulle tillåtas handhava själva skatteuppbörden, då de bibehållas vid befogenheten att pröva och förvara säkerhetshandlingar.

Svenska
bryggare-
föreningen.

Vad först beträffar frågan om utseendet av kontrolltjänstemännen, anser styrelsen, i likhet med maltdryckssakkunniga och de flesta länsstyrelserna, att starka skäl tala för att dessa tjänstemän utses av kontrollstyrelsen. Då kontrollstyrelsen inför Kungl. Maj:t är ansvarig för kontrollens handhavande, synes det vara naturligt, att styrelsen får utse de personer, som lokalt skola utföra kontrollarbetet. Redan nu har styrelsen befogenhet att utse tillsyningsmän för de skattefria bryggerierna och något skäl kan näppeligen anföras för att länsstyrelserna skulle utse kontrollombuden vid de skattepliktiga bryggerierna. Överkontrollörerna utses av Kungl. Maj:t, och de sakkunniga synas ej hava tänkt sig någon ändring härutinnan. Enligt styrelsens mening bör emellertid utseendet av överkontrollörerna såsom kontrollstyrelsen underställda kontrollfunktionärer även uppdragas åt kontrollstyrelsen.

Kontroll-
styrelsen.

Utseende
av kon-
troll-
tjänste-
män.

Vad därefter beträffar frågan om, till vilken myndighet driftsanmälningar skola ingivas, synes det mest naturligt, att dylika anmälningar göras hos kontrollstyrelsen, som ju närmast har att vidtaga åtgärder för kontrollens utövande genom de kontrollstyrelsen underställda funktionärerna. Redan under nuvarande anordning, då driftsanmälan göres hos länsstyrelse, måste underrättelse lämnas kontrollstyrelsen, så att styrelsen kan låta kontrollen träda i verksamhet. Om sålunda driftsanmälan i första hand måste anses föreskriven i detta syfte, har emellertid driftsanmälan, såsom erinrats av länsstyrelsen i Kristianstads län, även betydelse för skattekontrollen. Skulle skattekontrollen bibehållas hos länsstyrelserna, måste, om kontrollstyrelsen mottog driftsanmälningarna, underrättelse lämnas länsstyrelserna om gjorda anmälningar.

Behand-
lingen av
drifts-
anmä-
lingar.

Vid bedömandet av till vilken myndighet driftsanmälningarna skola ske, torde hänsyn böra tagas jämväl till frågan, om kontrollstyrelsen kan inom den nu bestämda tiden av tio dagar och med tillgängliga arbetskrafter expediera beslut i anledning av dessa anmälningar. Svenska bryggareföreningen har framhållit, att driftsanmälningarna komma att samla sig under en liten del av året, nämligen under tiden närmast före ett tillverkningsårs början. Häremot må framhållas, att driftsanmälningarna enligt hittills vunnen erfarenhet inkomma under en något längre tidrymd än vad bryggareföreningen ansett. Under tillverkningsåret 1921—1922 avsågo driftsanmälningarna, att de skattepliktiga bryggerierna skulle börja driften

den 1 oktober i 84 fall,

mellan den 2 och 10 oktober i 17 fall,

mellan den 11 och 20 oktober i 17 fall,

mellan den 21 och 31 oktober i 8 fall, samt

efter den 1 november i 32 fall.

Samma förhållande torde i ännu högre grad föreligga i fråga om de skattefria bryggerierna.

Det kan därför antagas, att, även om en viss anhopning av driftsanmälningar äger rum omedelbart före tillverkningsårets början, denna anhopning icke kommer att bliva fullt så stor som tidigare antagits. Det kvarstår emellertid, att beslut i anledning av anmälningarna måste expedieras inom en jämförelsevis begränsad tidrymd, sedan de inkommit. Det förberedande granskningsarbetet, som visserligen väsentligen skulle bliva av formell natur och avse tillsyn av att de föreskrivna uppgifterna hade lämnats, komme givetvis att bliva i viss mån tidsödande, och formfel eller dylikt i anmälningarna kunde föranleda skriftväxling. Sannolikt bleve därför en tid av tio dagar för knappt tillräcklig. En tid av femton dagar torde emellertid bliva tillfyllest. Arbetet kunde sannolikt icke utföras med kontrollstyrelsens nu tillgängliga arbetskrafter, vilka för närvarande utgöras allenast av en överingenjör och en amanuens. En tillfällig förstärkning med ytterligare en biträdande tjänsteman bleve under tiden omedelbart före tillverkningsårets början sannolikt erforderlig.

Kontrollen
över
skatte-
påföring
och inbetal-
ningar.

Vad därefter beträffar frågan om överflyttningen till kontrollstyrelsen av kontrollen över skatteinbetalningarna synas principiella skäl tala för en sådan anordning. Då kontrollen över tillverkningen ligger hos kontrollstyrelsen, torde det vara närmast till hands, att kontrollen över, att de på grund av tillverkningen påförda skattededlen ordentligt inflyta, handhaves av kontrollstyrelsen. Uppgifter om tillverkningens storlek månad från månad finnas i kontrollstyrelsen, och kontrollen över det behöriga inbetalandet av skatten synes lättast kunna utföras i kontrollstyrelsen, som under alla omständigheter måste erhålla utdrag ur bryggjournalerna. Redan nu torde den verkliga skattekontrollen ligga hos kontrollstyrelsen, i det att inom styrelsen månatligen granskas de insända utdragen ur bryggjournalerna och tillses, att samtliga uppgifter finnas och äro rätt införda. Upptäckas fel, och det kan ske flera gånger varje månad, anmodas vederbörande att inkomma med nytt utdrag ur bryggjournalen. Skattekontroll från länsstyrelsernas sida torde ofta icke äga rum mer än en gång under året. Visserligen kan det vara lämpligt, att en dubbelkontroll finnes, men förutsättningen härför bör då vara, att båda de kontrollerande myndigheterna hava tillfälle att utföra densamma, något som i förevarande fall icke torde äga rum.

Enklast synes skattekontrollen inom kontrollstyrelsen kunna anordnas så, att för varje bryggeri upplägges ett konto, där med ledning av utdragen ur

bryggjournalen den debiterade skatten och särskilda avgifter påföras bryggeriet och inbetald skatt och särskilda avgifter med ledning av levereringsreversalen avföras. Något mera omfattande arbete lärer ifrågavarande under hela året pågående skattekontroll icke medföra. Även om detta arbete icke skulle kunna utföras av de två nu tillgängliga tjänstemännen, torde mer än en biträdande tjänsteman icke krävas. Med hänsyn till vad sålunda anförts måste det anses innebära en överdrift, när i några av de ovan refererade utlåtandena gjorts gällande, att överflyttningen skulle medföra en betydande utvidgning av kontrollstyrelsen och orsaka statsverket betydande kostnader. Den erinringen torde emellertid kvarstå, att en viss, ehuru mera obetydlig, kostnadsökning kommer att bli erforderlig, om skatteinbetalningskontrollen överflyttas till kontrollstyrelsen. Vid vägandet av de olika synpunkterna mot varandra har kontrollstyrelsen emellertid ansett sig böra förorda, att sagda kontroll förläggas till kontrollstyrelsen, enär enligt styrelsens mening det måste anses innebära en bestämd fördel ur administrations-synpunkt, att samhörande ärenden handläggas av samma myndighet. Även om någon anmärkning mot länsstyrelsernas handläggning av förevarande ärenden icke framställts eller torde kunna framställas, lär det icke kunna förnekas, att, om handläggningen av en och samma grupp av ärenden samlas på en myndighet eller person, som har till uteslutande uppgift att taga befattning därmed, rutinen och snabbheten i handläggningen komma att bli förhållandevis långt större, än om sagda grupp uppdelas på en mängd myndigheter och personer. Ur saklig synpunkt torde därför övervägande skäl tala för den föreslagna överflyttningen, och den jämförelsevis obetydliga kostnad, som kan uppstå, bör ej lägga hinder i vägen för åstadkommande av en rationell och enhetlig handläggning av förevarande ärenden.

Kontrollstyrelsen anser sålunda, att ej mindre driftsanmälningarna böra handläggas hos kontrollstyrelsen, än även kontrollen över skatteinbetalningarna därstädes äga rum.

Med denna ståndpunkt följer, att prövning av ansökningar om restitution av malt, omedelbart använt till svagdricka, även bör ske inom kontrollstyrelsen.

Oavsett vilken ståndpunkt, som kan intagas till nyssbehandlade spösmål, torde prövningen av ansökningar om eftergift av skatt för malt eller därav beredd produkt, som så väsentligt skadats, att maltet eller produkten ej kan för avsett ändamål användas, böra handläggas av kontrollstyrelsen. Beträffande ifrågavarande ärenden, som nu handläggas av Kungl. Maj:t, hava malt-dryckssakkunniga uttalat, att de få anses tillhöra den grupp ärenden, ifråga om vilka departementssakkunniga ansett en decentralisering önskvärd, och kontrollstyrelsen ansluter sig till detta uttalande.

Såsom förut antytts hava länsstyrelserna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län ansett, att, om övriga befogenheter, som nu handläggas av länsstyrelserna, överflyttas till kontrollstyrelsen, jämväl prövningen av säkerhet för maltskatten vid anstånd med densamma erläggande borde äga rum inom kontrollstyrelsen. Länsstyrelsen i Stockholms län anser skäl icke föreligga för att säkerhetshandlingarna skulle förvaras hos länsstyrelsen, enär länsstyrelse icke vore utmättningsmyndighet och icke längre skulle komma att utöva kontroll över skattebeloppens inbetalande. Enligt länsstyrelsens mening borde lämpligen stadgas, att vid driftsanmälan tillverkare hade att hos kontrollstyrelsen förete säkerhetshandling för erhållande av anstånd med erläggande av

Överflyttning av övriga befogenheter.

Behandlingen av ärenden om säkerheter vid anstånd med maltskatt.

skatt, för den händelse sådant anstånd önskades, samt att sådan säkerhetshandling, därest densamma utgjordes av borgensförbindelse, skulle vara av vederbörande länsstyrelse, domare, borgmästare eller landsfiskal till vederhäftigheten bestyrkt. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller, att, där säkerheten icke utgjordes av borgen, kontrollstyrelsen torde hava samma möjlighet att pröva densamma som länsstyrelse. En sådan anordning förefölle även mera praktisk, då säkerheten skulle ingivas i sammanhang med driftsanmälan samt det i allt fall skulle tillkomma kontrollstyrelsen att avgöra, huruvida den ställda säkerheten vore till beloppet tillräcklig. Även om säkerheten skulle utgöras av borgen, syntes prövningen kunna företagas av kontrollstyrelsen, om föreskrift lämnades därom, att borgensmännens vederhäftighet skulle vara styrkt av vederbörande domare eller länsstyrelse.

För egen del kan kontrollstyrelsen icke finna, att prövning av säkerheter kan anses vara en uppgift, som står i något reellt samband med kontrolluppgifterna. Redan med hänsyn härtill synes prövningen av säkerheter fortfarande böra bibehållas hos länsstyrelserna. Dessa känna långt bättre än kontrollstyrelsen de ekonomiska förhållandena i länen, och vare sig säkerheterna utgöras av borgensförbindelser, in-teckningar eller andra säkerhetshandlingar, torde länsstyrelserna på grund av sina förbindelser inom länet både snabbare och tillförlitligare kunna bedöma dessa. Ur administrationssynpunkt synes det därför vara riktigast, att handläggningen av frågor om säkerheter vid anstånd med maltskatten fortfarande äger rum hos länsstyrelserna.

I detta sammanhang anser sig kontrollstyrelsen böra bringa till erinran, att en i huvudsak liknande anordning som den av de maltdryckssakkunniga föreslagna beträffande vissa maltdrycksärendens handläggning, redan genomförts ifråga om sockerbeskattningen. Sedan början av tillverkningsåret 1919—1920 utses samtliga kontrolltjänstemän av kontrollstyrelsen, och enligt förordningen den 19 maj 1922 (nr 210) angående beskattning av socker skola därjämte driftsanmälningarna göras till kontrollstyrelsen och styrelsen verkställa skattekontrollen samt handlägga frågor om eftergift av skatt; prövning av säkerheter vid anstånd med sockerskatten handlägges däremot fortfarande av länsstyrelserna. Den sålunda genomförda anordningen vid sockerbeskattningen har, enligt vad hittills vunnen erfarenhet ger vid handen, icke förorsakat några svårigheter för styrelsen. Någon fullt rättvis jämförelse torde dock ej kunna göras mellan omfattningen av de överflyttade sockerärendena och de till överflyttning ifrågasatta maltdrycksärendena, enär de senare torde bli-va ojämeförli-gt flera till antalet. Men kvalitativt äro de av samma natur.

Utbetal-
ning av
arvoden.

I ett av de sakkunniga och myndigheterna icke berört avseende synes emellertid en överflyttning icke böra ifrågakomma. Styrelsen syftar härvid på utbetalning av arvoden och ersättningar till kontrolltjänstemännen. Med den organisation, som kontrollstyrelsen för närvarande har, saknar styrelsen möjlighet att övertaga uppgiften att utbetala arvoden till något större antal kontrolltjänstemän.

Kostnader
för perso-
nalför-
stärkning i
kontroll-
styrelsen.

Den personalförstärkning, som kan ifrågakomma i anledning av överflyttning av vissa befogenheter ifråga om maltdryckskontrollen, uppgår, såsom förut berörts, till *en biträdande tjänsteman*. För vinnande av erfarenhet i vad mån en sådan tjänstemans tid tages i anspråk, torde en tillfällig anordning tillsvidare böra träffas på så sätt, att ett belopp av förslagsvis 5,000 kronor ställes till styrelsens förfogande.

I detta sammanhang upptager kontrollstyrelsen jämväl frågan om anställan-

det av ett biträde för utförandet av alkoholanalyser å maltdrycker (se ovan kap. IV sid. 73). Ifrågavarande biträde, som lämpligen kan vara en extra kvinnlig tjänsteman, torde i lönehänseende böra jämföras med det fast anställda i femte lönegraden uppförda kvinnliga laboratoriebiträdet å kontrollstyrelsens avdelning för skattefri sprit. Ett arvode av omkring 3,000 kronor torde i enlighet härmed böra beräknas.

Sammanlagt äro alltså 8,000 kronor för år räknat erforderliga till förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter. Ifrågavarande anslag torde, i likhet med ett av innevarande års riksdag beslutat anslag till förstärkning av arbetskrafterna i anledning av den nya sockerkontrollen, få utgå av det under sjunde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till kontroll å tillverkningsavgifter.

Bifalles kontrollstyrelsens förslag till den lokala kontrollens anordnande och begäran om förstärkning av arbetskrafterna, skulle alltså en total besparing å anslaget till kontrollen över tillverkningsavgifter uppkomma med i runt tal 120,000 kronor i jämförelse med de verkliga kostnaderna för år 1921 och 60,000 kronor i jämförelse med de beräknade kostnaderna efter den från den 1 oktober 1922 företagna reduceringen.

KAP. VIII.

Speciell motivering.**A. Förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.**

De i ärendet hörda myndigheterna hava nästan undantagslöst, i den mån de yttrat sig därom, tillstyrkt den förändrade uppställning av förordningen, som 1920 års maltdryckssakkunniga utarbetat. Den i år utfärdade förordningen (nr 210) angående beskattning av socker har i huvudsak samma uppställning, som utmärker sig för högre grad av reda, enkelhet och tydlighet än de äldre tillverkningsskatteförordningarna. För sin del anser styrelsen sålunda, att de sakkunnigas förslag i formellt hänseende bör läggas till grund för en lagstiftning i ämnet.

Kontrollstyrelsen kommer i det följande att motivera de viktigaste av styrelsen föreslagna ändringarna i det av de sakkunniga framlagda författningsförslaget.

2 §.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har gent emot stadgandet i 2 § av de sakkunnigas förslag erinrat, att försäljningsförbudet icke syntes hava sin rätta plats i tillverkningsförordningen; införandet i sistnämnda förordning av denna föreskrift syntes jämväl obehövt, då förslag avgivits till en särskild förordning angående förbud mot införsel och försäljning inom riket av exportöl.

Då den av länsstyrelsen uttalade uppfattningen synes kontrollstyrelsen riktig, har 2 § i den av de sakkunniga föreslagna lydelsen uteslutits och ersatts med bestämmelsen om klassindelningen. Styrelsen har ansett att, även om starkölsförbudet kommer till stånd, den nuvarande tre-klassindelningen bör bibehållas, enär tredje klassens maltdrycker fortfarande skulle få tillverkas och under vissa villkor försälas inom landet.

Med hänsyn till den ståndpunkt, styrelsen intagit till frågan om tillverkningen av maltstarka och alkoholsvaga drycker (kap. II sid. 48—49), finner sig styrelsen böra såsom en konsekvens härav föreslå, att alkoholfria drycker, vilka hittills fått inbryggas med huru stark stamvört som helst, icke skola få inbryggas på högre stamvört än den, varmed inom landet till försäljning tillåtna maltdrycker få tillverkas. Någon olägenhet av en dylik begränsning av stamvörtstyrkan för de alkoholfria dryckerna torde icke uppkomma, då någon tillverkning av dylika drycker knappast förekommer.

Till maltdryck av första klassen har även räknats vört, avsedd för bakning. Sådan vört inköpes å bryggerierna för tillverkning av s k. vörtbröd dels av bagerier, dels ock av enskilda vid jultiden. Då en dylik vört icke kan anses användbar till förtäring och då saluhållandet av vört för bakning fortfarande synes böra medgivas, oavsett den extrakthalt, vörten kan inne-

hålla, har styrelsen i ett särskilt andra moment i förevarande paragraf föreslagit, att vört, avsedd för bakning, skall, oavsett vilken extrakthalt den innehåller, anses såsom maltdryck av första klassen.

Beträffande gränserna mellan olika slag av maltdrycker, hänvisar kontrollstyrelsen till kap. II sid. 54—56 och beträffande volymprocentberäkningens ersättande med viktprocentberäkning till kap. III sid. 57—58.

3 §.

Denna paragraf utgöres av 2 och 3 mom. i nuvarande 3 §. Ifråga om styrelsens skäl för avstyrkande av de föreslagna maltdryckstyperna malt-dricka och maltöl hänvisas till kap. II sid. 48—49. Definitionerna å pilsner-dricka och öl hava, såsom i förevarande förordning obehövliga, uteslutits.

4 §.

Enligt 15 § O. S. skall stämpel å kärl eller å kork eller propp inbrännas. Där sådan stämpling ej kan ske, skall stämplingen verkställas på annat betryggande sätt, som av vederbörande överkontrollör blivit godkänt. Det torde vara riktigare, att kontrollstyrelsen erhåller befogenhet att meddela föreskrifter om sättet för stämplingens utförande. De sakkunniga hava föreslagit, att anvisningar endast skulle meddelas i fråga om stämpling av kork eller propp. Befogenheten att meddela dylika anvisningar torde utsträckas att gälla även ifråga om anbringande av stämpel å kärl.

5 §.

Kontrollstyrelsen har förutom det att styrelsen vidtagit vissa formella ändringar givit denna paragraf väsentligen samma formulering som 1 § 2 mom. i förordningen angående beskattning av socker. På grund av överkontrollörernas särskilda ställning — enligt förordningen skola överkontrollörerna hava vissa särskilda befogenheter — har det syntts erforderligt att skilja mellan dessa och andra kontrolltjänstemän. Dessa senare skulle enligt vad styrelsen anført i kap. VI vara vid de skattepliktiga bryggerierna kontrollombud och vid de skattefria bryggerierna tillsyningsmän.

6 §.

Svenska bryggareföreningen har protesterat mot att jämte överkontrollör även kontrollstyrelsen eller dess ombud skulle äga taga del av tillverkarens handelsböcker med tillhörande verifikationer. Med hänsyn därtill att överkontrollörerna äro kontrollstyrelsen underordnade kontrolltjänstemän, synes det vara helt naturligt, att jämväl kontrollstyrelsen eller den, kontrollstyrelsen befullmäktigat, berättigas att taga del av handelsböckerna. Föreningen har anført, att förslaget skulle strida mot affärsmannens fordran på sekretess, men enligt styrelsens uppfattning är sekretessen minst lika skyddad, om kontrollstyrelsen tager del av böckerna som om överkontrollörerna göra det.

Bestämmelserna om tillverkarens skyldigheter i allmänhet hava sammanförts i denna paragraf och bestämmelsen om besvär har införts i en särskild paragraf, den åttonde.

7 §.

Se motiveringen i kap. II sid. 55 och kap. IV sid. 72—73.

8 §.

Se ovan vid 6 §.

9 §.

I anledning av erinran av svenska bryggareföreningen har en mindre formell omredigering av bestämmelsen ägt rum.

14 § 1 mom.

Kontrollstyrelsen har föreslagit, att kontrollombud skulle närvara, jämväl då tillverkaren behöver tillträde till krossen för rengöring eller reparation av densamma.

15 §.

Svenska bryggareföreningen har framhållit, att stadgandet i det av malt-dryckssakkunniga föreslagna 2 mom., som hämtats från 2 § O. S., måste anses föråldrat och därför bort helt utlämnas ur förslaget. Det hade under kristiden visat sig förefinnas behov att kunna tillgodogöra sig bryggeriernas lokaler för torkning, lagring och rensning av spannmål, något som försvärades genom detta stadgande. Dessutom vore stadgandet så avfattat, att det kunde tänkas omöjliggöra användandet för sådan inlagd spannmål av de moderna pneumatiska transportanordningar, som numera funnes på ett flertal större och medelstora bryggerier. Det syntes meningslöst att föreskriva, att för maltdryckstillverkning ej använd spannmål skulle vara förvarad under kronans lås, då liknande bestämmelser saknades ifråga om korn- och maltförråden. Avsikten med stadgandet hade väl ursprungligen varit att förhindra fusk från tillverkarens sida, men det bleve föga effektivt, då obehindrad tillgång funnes till sådan spannmål, som bäst lämpade sig för ölbryggning, nämligen korn och malt. En fullständig omarbetning av 15 § vore alltså av behovet påkallad.

Enligt kontrollstyrelsens mening har den av föreningen gjorda erinran fog för sig. Det torde emellertid ej låta sig göra att fullständigt utesluta stadgandet ifråga ur paragrafen. Det torde vara lämpligast, att överkontrollör erhåller befogenhet att meddela anvisningar beträffande förvaring i bryggeriet av spannmål, som ej är avsedd för tillverkning av malt eller maltdryck. De sakkunnigas förslag till lydelse av paragrafen har formellt omarbetats och i vissa avseenden förtydligats.

16 § 1 mom. och 17 §.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle, då anmälan göres, därvid fogas intyg av vederbörande överkontrollör, att anordningarna vid bryggeriet icke strida mot denna förordning eller särskilt meddelade föreskrifter. Dylikt intyg skulle emellertid endast erfordras, »då verksamheten vid bryggeriet legat nere eller bryggeriet ej stått under tillsyningsmans tillsyn, när anmälan göres». Enligt 17 § skall tillsyningsman alltid anställa besiktning av bryggeri, innan malkrossning första gången efter nytt tillståndsbekräftelse börjar.

Ifrågavarande bestämmelser ansluta sig ganska nära till gällande bestämmelser. Såsom berörts i kap. VI sid. 98, synes en förenkling härav vara påkallad. Först och främst torde den besiktning, som skulle verkställas av tillsyningsmannen, innan malkrossning börjar, lämpligen kunna utbytas mot besiktning, som anställs av överkontrollör vid hans första kontrollbesök under tillverkningsåret. Vidare torde intyg av överkontrollör icke behövas. Skulle det visa sig vid överkontrollörens besiktning, att förändringar vidtagits utan att vara godkända, bör han, såvida han ej finner sig kunna godkänna förändringarna, vara befogad att meddela beslut om nödiga rättelser eller, där förändringarna hindra utövningen av en betryggande kontroll, med-

delat förbud mot företagande av malkrossning. I dylikt fall bör besiktningsprotokollet inom en kort tidsfrist insändas till kontrollstyrelsen, som har att slutligt pröva frågan.

16 § 2 mom.

Länsstyrelsen i Jönköpings län erinrar, att den lägsta säkerheten för skattens fullgörande enligt 16 § 2 mom. andra stycket syntes böra höjas i samma proportion som minimiskatten enligt 26 § blivit höjd, från 6 kronor till 8 kronor per dag. Höjning skulle alltså ske från 900 till 1,200 kronor för sex månader och från 150 kronor till 200 kronor för månad.

20 §.

Enär de av bryggeri tillhandahållna justerade vågar vid några tillfällen visat sig vara föga lämpliga och då rättelse, trots erinran av överkontrollör, icke vunnits, har föreslagits, att justerad våg skall vara av överkontrollör godkänd. Därjämte har den nu gällande bestämmelsen, att sackarometern skall vara »efter Ballings system», utslutits. Enligt förordningen den 21 november 1913 angående areometrar skall nämligen sackarometer justeras enligt Ballings system (8 § jämförd med tabell 2 vid författningen).

21 §.

Med hänsyn till att granskning av tillverknings- och försäljningsjournaler skall utföras av överkontrollörerna och icke, såsom de sakkunniga förutsatt, inom kontrollstyrelsen, har styrelsen föreslagit därav påkallad ändring i de sakkunnigas förslag (se kap. VI sid. 98). Utdrag ur bryggjournalen torde liksom nu är fallet månatligen insändas till kontrollstyrelsen och överkontrollören.

22 §.

Enligt de sakkunnigas förslag innehåller denna paragraf bestämmelser om maldricka och maltöl. Då styrelsen, såsom i kap. II visats, icke kan biträda förslaget härom, hava hithörande bestämmelser strukits.

Under denna paragraf har styrelsen i stället infört förbud mot blandning av maldryck av klass I med maldryck av annan klass. Ett dylikt förbud, som är nödvändigt på grund av restitutionsförfarandet i fråga om malt, omedelbart använt för tillverkning av svagdricka, har hittills meddelats av kontrollstyrelsen, men bör hava sin plats i förordningen. Det kan emellertid tänkas fall, då ett bryggeri nödgas använda svagdricka för spädning t. ex. då dryckens alkoholhalt blivit högre än den till försäljning medgivna. I dylikt fall bör kontrollstyrelsens tillstånd inhämtas. Skatterestitution för till nedspädning använd dryck bör givetvis icke ifrågakomma, och, då svårigheter föreligga att utröna huru stor kvantitet använts för spädningen, bör restitution icke lämnas för malt, använt till hela den brygd, varur den till blandning förbrukade maldrycken tagits.

23 §.

Paragrafen har omformulerats i syfte att angiva, att Konungen må kunna meddela erforderliga bestämmelser i fråga om tillverkning av maldryck av tredje klassen, såväl när den är avsedd att exporteras, som ock när den skall försälas för vissa särskilda ändamål. Såsom torde framgå av lydelsen, är tillverkare icke förhindrad att framställa en vört av större extrakthalt än 10 %, ej heller är han förhindrad att framställa en starkare maldryck vare sig för bryggeriets propageringsapparater eller för företagande av blandningar

för erhållande av maltdrycker, vilkas försäljning är medgiven. Ehuru det skulle hava varit önskligt att i förordningen kunna angiva, vad som förstås med tillverkning, har en sådan begreppsbestämning icke visat sig möjlig. Det skede i tillverkningsprocessen, då en dryck kan anses vara färdigtillverkad, låter sig nämligen icke exakt angivas. Genom bestämmningen »tillverkning till avsalu» torde emellertid tillräckligt tydligt hava angivits, vilket slags tillverkning är förbjuden. I tillverkningsbokföringen skall givetvis angivas det ändamål, vartill varje företagen brygd är avsedd, på grund varav i det enskilda fallet någon svårighet icke torde möta att utöva erforderlig kontroll.

24 §.

I denna paragraf hava sammanförts bestämmelserna om dels skatteplikt och skattesatser, dels minimiskatt (maltdryckssakkunnigas förslag 26 §). En framflyttning av paragrafnumren i detta kapitel har på grund härav blivit erforderlig.

26 §.

Bestämmelsen har givits en med föreskriften i 24 § i förordningen angående beskattning av socker likartad lydelse.

27 §.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anmärkt, att beträffande den i 27 § 3 mom. stadgade återbetalningen av skatt icke uttryckligen sagts, genom vilken myndighet utbetalningen skulle ske. I anledning härav har kontrollstyrelsen vidtagit erforderligt tillägg i enlighet med länsstyrelsens förslag.

29 §.

I anledning av gjorda erinringar har åt förevarande bestämmelse om utmätning av ogulden skatt givits en med 25 § 3 mom. i sockerbeskattningsförordningen likartad lydelse.

30 och 31 §§.

Det torde vara erforderligt att angiva, genom vilken myndighet eftergiven eller restituerad skatt skall erhållas. En med 27 § 2 mom. i sockerbeskattningsförordningen överensstämmande anvisning, att utbetalning sker genom statskontoret, har därför lämnats. Bestämmelserna om handläggningen av restitutionsansökningar hava dessutom något fylligare formulerats.

37 §.

En komplettering av bestämmelsen i 1 mom. om vad tillverkare har att iakttaga vid tillverkning av svagdricka, har ansetts erforderlig och torde vara särskilt påkallad med hänsyn till den föreslagna omformuleringen av 48 §, där för närvarande en föreskrift, motsvarande den nu föreslagna, finnes. Genom den föreslagna bestämmelsen har inskräpts, att tillverkaren icke under något stadium av tillverkningsprocessen må företaga åtgärd för att höja stamvörtstyrkan utöver sex procent.

41 §.

Då enligt kontrollstyrelsens förslag till kontrollens anordnande överkontrollören skall verkställa granskning av bryggjournalen, behöver allenast utdrag av densamma tillställas kontrollstyrelsen.

46 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till kap. IV sid. 71—72 samt kap. II sid. 55.

En av maltdryckssakkunniga föreslagen bestämmelse om beslag å olovligen tillverkade maltdrycker har icke ansetts erforderlig, enär, om försäljning av sådana drycker äger rum, beslag kan ske enligt bestämmelserna i rusdrycksförsäljningsförordningen.

48 §.

Denna paragraf har utformats i nära anslutning till de grundsatser, som fått uttryck i 46 §. Samma regler, som beträffande ansvar gälla för skattepliktig tillverkare, som olovligen tillverkar maltdrycker av klass III, skulle alltså gälla för skattefri tillverkare, som tillverkar annan maltdryck än svagdricka.

56 §.

I anledning av erinran av svenska bryggareföreningen har viss begränsning av åtalsrätten införts, där fråga är om överskridanden av fastställda alkoholgränser.

58 §.

Denna paragraf har erhållit en mot 39 § i sockerbeskattningsförordningen svarande formulering.

B. Förordning angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl.

Det förslag till förordning i ämnet, som kontrollstyrelsen utarbetat, ansluter sig i allt väsentligt till förordningen den 30 juni 1922 (nr 417) angående förbud under viss tid mot införsel till och försäljning inom riket av öl. Beteckningen »öl» har emellertid i förordningsförslaget utbytt mot beteckningen »exportöl» för att särskilt utmärka, att denna maltdryck icke får försäljas för vanliga förbrukningsändamål inom landet utan, i den mån tillverkning av densamma äger rum, försäljningen väsentligen kommer att äga rum för export. Av förslaget torde framgå, att förordningen bör göras permanent.

C. Övriga författningsförslag.

Maltdryckssakkunniga hava (betänkandet sid. 21—28) framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker, förordning om ändrad lydelse av 7 och 12 §§ i förordningen den 11 juni 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, samt

förordning angående ändrad lydelse av 2, 3 och 11 §§ i förordningen den 9 juni 1905 (nr 36 s. 22) angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka.

Vid granskningen av ifrågavarande lagförslag har kontrollstyrelsen icke funnit annan anledning till erinran, än att dels 62 § i förordningen angående

försäljning av rusdrycker bör lyda: »Vad i 56 och 57 §§ stadgas skall icke äga tillämpning å utskänkning, som avses i 21 §», dels ock att 80 § andra stycket i sistnämnda förordning erhåller följande lydelse: »Lag samma vare, om sådan rättighet avser utskänkning av endast vin och rättighetsinnehavaren dömes till ansvar för olovlig försäljning av spritdrycker».

Här ovan nämnda förordningar böra träda i kraft den 1 oktober 1923.

BILAGOR

BLVD

*Bil. A.**Till kungl. kontrollstyrelsen.*

I skrivelse av den 7 juli detta år har kontrollstyrelsen uppdragit åt under-tecknade att utföra vissa undersökningar och utredningar i fråga om malt-drycker. Till fullgörande av nämnda uppdrag få vi härmed anföra följande.

1. »En sammanställning bör göras av de i litteraturen förefintliga uppgifter om gränsen mellan relativt farliga och relativt ofarliga alkoholdrycker och särskilt, i den mån sig låter göra, i fråga om maltdrycker. Kunna några bestämda slutsatser ur det förefintliga materialet dragas? Därefter bör, därest sig låter göra, en experimentell undersökning verkställas i fråga om denna farlighetsgräns speciellt i fråga om maltdrycker.»

Vid granskning av de förefintliga uppgifterna beträffande gränsen mellan relativt farliga och relativt ofarliga maltdrycker ha vi ansett oss böra hålla oss uteslutande till de mer akuta verkningarna av ifrågavarande drycker. I vad mån kroniskt bruk av dem kan medföra skadliga följder, låter sig näppe-ligen f. n. med någon större grad av tillförlitlighet avgöra. Ett undantag utgör möjligen ölet, av vilket ett utpräglat missbruk otvivelaktigt förefinnes eller funnits i vissa trakter (ex. München) och inom vissa yrkesgrupper (bryggeriarbetare). Men även beträffande de akuta följderna av förtärande av olika maltdrycker äro de förefintliga uppgifterna sparsamma; enstaka iakttagelser föreligga väl men äro av begränsat värde, då därvid tillfälligheter lätt kunna spela in alltför mycket. En systematisk undersökning, där sådana tillfälliga växlingar bli utan större betydelse, synes ej föreligga. Av de i litteraturen påträffade uppgifterna vilja vi omnämna följande. I den utredning, professor T. Thunberg verkställt beträffande en ur nykterhets-synpunkt tillfredsställande gräns mellan olika slag av maltdrycker, framhålles som den hittillsvarande erfarenheten från det praktiska livet, att en malt-dryck med en alkoholhalt ej överstigande $2\frac{1}{4}$ volymprocent ligger under berusningsgränsen, under det att en 5-procentig säkert ligger över den. Be-träffande maltdrycker upp till 3.6 volymprocent lämnar enligt Thunberg den praktiska erfarenheten oss i sticket, ehuru i ett par fall (enligt Thunberg sanno-lik ytterligt sällsynta undantagsfall) t. o. m. utbrott av alkoholvansinne uppgivits ha blivit framkallat av dylik dryck. Under antagande, »att en sådan malt-dryck som vårt pilsnerdricka lätt kan konsumeras till en mycken-het av 5 liter per dag» (150 cc alkohol), beräknar Thunberg, att därav som regel knappast berusning torde åstadkommas men väl »betydande skadeverk-ningar med hänsyn till konsumentens arbetsduglighet och självbehärskning».

Uppgifter
ur littera-
turen.

Direkta försök å fysiologiska institutionen i Lund syntes visa, att det var omöjligt att på en timme nå den minsta berusning med lagerdricka om 3.3 volymprocent alkohol (8 halvor). Alkoholhalten i kroppsvätskorna (urinen?) uppgick till 1.4 ‰. Ytterligare ett par försök med 3.3 procent malt-dryck äro meddelade av Widmark (1917, Hygiea sid. 166). I ett fall (I) förtärdes 2 liter på 35 minuter (66 cc alkohol, motsvarande 0.85 cc per kilogram kroppsvikt). Urinens alkoholhalt steg till 1.14 ‰. Inga objektiva tecken på berusning iakttogos. I ett annat fall (III) (en ovan försöksperson) förtärdes 1 1/2 liter på 30 minuter (motsvarande 0.57 cc per kilogram), urin-alkoholhalten steg till 0.78 ‰. I detta fall förelägo objektiva tecken på alkoholverkan men ingalunda på utpräglad berusning. (Fallet II av Widmarks synes vara identiskt med Thunbergs ovan refererade försök och an-föres därför ej ånyo). I detta sammanhang bör erinras därom, att enligt herr Almgrens reservation till betänkande, angivet av 1920 års maltdrycks-sakkunniga, den praktiska erfarenheten numer »tydligt ådagalagt sanningen av att dessa medelstarka» (3.3—3.6 procent) »maltdrycker icke äro rusdrycker» (sid. 85). Motsatta uppgifter i den officiella fylleristatistiken anses som regel vara missvisande. Genom de bekanta undersökningar, som Mellanby utfört å hundar, har ju fastställts, att jämte den tillförda mängden alkohol även den alkoholhaltiga dryckens beskaffenhet, ävensom sambandet med måltid äro av betydelse för de uppkomna alkoholverkningarna. I anslutning härtill har man förklarar det för »ytterst vilseledande» »att överhuvud taget likställa t. ex. en liter 4 procent öl med en deciliter 40 procent brännvin». (Se nyssnämnda reservation sid. 84).

De refererade uppgifterna synas stämma överens därutinnan, att berusning med medelstarka maltdrycker ej skall kunna åstadkommas utom i särskilda undantagsfall. Erfarenheterna synas emellertid alltför knapphändiga för att säkert tillåta en sådan slutsats. Vi ha därför funnit det behöfligt att söka experimentellt pröva frågan. I samband därmed syntes det oss önskvärt att också för människans vidkommande få undersökt betydelsen av måltidens och den intagna dryckens särskilda beskaffenhet. De nyssnämnda iakttagelserna av Mellanby äro ju gjorda å hund. Iakttagelser föreligga väl å människa (Widmark, Vernon, Vogt o. a.), som visa, att magsäckens fyllnadsgrad är av betydelse för alkoholverkan, men det syntes önskvärt, att direkta bestämningar av blodets alkoholhalt under motsvarande förhållanden utföras. Beträffande verkan av den intagna dryckens alkoholhalt föreligga av Widmark iakttagelser å människa, som synas stå i motsats till Mellanbys erfarenheter. Widmark fann nämligen, att efter intagande av 22 cc alkohol urinens alkoholhalt steg lika snabbt, om alkoholen togs i utspädd som i koncentrerad lösning. Thunberg framhåller som sannolikt¹ (sid. 14) »att det med hänsyn till mindre alkoholemängder är föga skillnad med hänsyn till uppsugningen av mer koncentrerade och mer utspädda lösningar, under det att betydlig differens yppar sig, om det gäller större alkoholemängder».

Egna
försök.

För våra försök ha vi disponerat 6 stycken provbrygder, utförda av aktiebolaget Stockholms bryggerier. Ifrågavarande drycker, i det följande betecknade med A till F, ha å kontrollstyrelsens laboratorium analyserats å alkoholhalt och extrakthalt (se bil. I). I nedanstående tabell angivas de funna

¹ Bil. 6 till Utredningen rörande allmänt rusdrycksförbud.

analysvärdena ävensom motsvarande av leverantören lämnade uppgifter. Vid beräkningen av alkoholmängden ha vi begagnat oss av de värden, som erhållits å kontrollstyrelsens laboratorium.

Beteckning	Stamvörtstyrka i procent		Alkoholhalt i volymprocent		Anm.
	Enligt kontrollstyrelsens analys	Enligt analys av tillverkaren	Enligt kontrollstyrelsens analys	Enligt analys av tillverkaren	
A.....	12.4	12.6	4.55	4.56	högförjäsande
B.....	12.3	12.6	3.12	3.30	låg- »
C.....	11.2	11.5	4.37	4.56	hög- »
D.....	11.4	11.5	4.03	3.94	låg- »
E.....	10.5	10.5	4.18	4.14	hög- »
F.....	10.5	10.5	3.98	3.95	låg- »

Våra försök ha utförts å fem pålitliga manliga medicine studerande och medicine kandidater i åldern 20—30 år. För att få ett mått på den upptagna alkoholmängden gjorde vi talrika bestämningar av blodets alkoholhalt. I en morfinspruta av Westergrens modell¹ uppsögos 0.2 cc 3.8 procentig natriumcitratlösning, varefter ur en armven (desinfektion utan användning av sprit!) uttogs 1 cc blod. Sprutan tömdes i en kolv, som därpå försattes med 14 cc mättad pikrinsyrelösning. Analyserna, som i regel utfördes omedelbart efter punktionerna, verkställdes enligt Nicloux². Symtomen på berusning hos försökspersonerna bedömdes dels efter det allmänna uppträdandet, dels gjordes också försök med gång å en kantställd plank (bredd 2.5 cm.). På denna plank, som mätte cirka 6 meter i längd, måste försökspersonen gå balansgång 10 gånger i följd i takt med en signalklocka. Regelbundet sattes därvid ena foten omedelbart före den andra, och försökspersonen bemödade sig att gå möjligast felfritt. Som fel räknades var gång, försökspersonen tappade balansen, ävensom varje tillfälle, då han ej kunde hålla den föreskrivna takten. Vi valde dessa balansförsök, därför att de borde kunna giva en föreställning om de typiska jämviktsrubbningar, som bruka uppträda under ett relativt tidigt stadium av alkoholverkan. Stundom prövades också försökspersonens förmåga att stå med slutna fötter och blundande (Rombergs prov), eventuellt gjordes det enligt Petrén skärpta Rombergska provet, då försökspersonen ställer fötterna omedelbart framför varandra i rät linje.

Metodik.

Vi meddela först vårt försöksmaterial.

I. Försöksperson K. S., vikt 70 kg., van vid mycket sparsamt alkoholbruk.

11.9. Ätit frukost (gröt, ägg) 8.30. Kl. 9.40 balansförsök: 7 fel. Kl. 9.55—10 dricker 3 flaskor A, d. v. s. 0.64 cc alkohol per kg. Kl. 10.33 balansförsök: 6 fel. 10.46 blodprov: 1.15 ‰ alkohol. Kl. 10.50 balansförsök: 5 fel. 11.40 balansförsök: 3 fel. 11.52 blodprov: 0.7 ‰ alkohol. *Psykiskt opåverkad.*

Försöksmaterial.

12.9. Fasta. Kl. 9 balansförsök: 6 fel. Blodprov (normalprov): 0.0 ‰ alkohol. 9.30—9.56 dricker 6 flaskor A, d. v. s. 1.28 cc alkohol per kg. Kl. 10.45 balansförsök: 6 fel. 11.08 blodprov: 1.45 ‰. Kl. 12.35 balansförsök: 8 fel. På eftermiddagen stark huvudvärk.

¹ Acta Med. Scandin. 54 (1921).

² C. r. Soc. de Biol. 74 (1913): 267.

Alkohol % i blodet

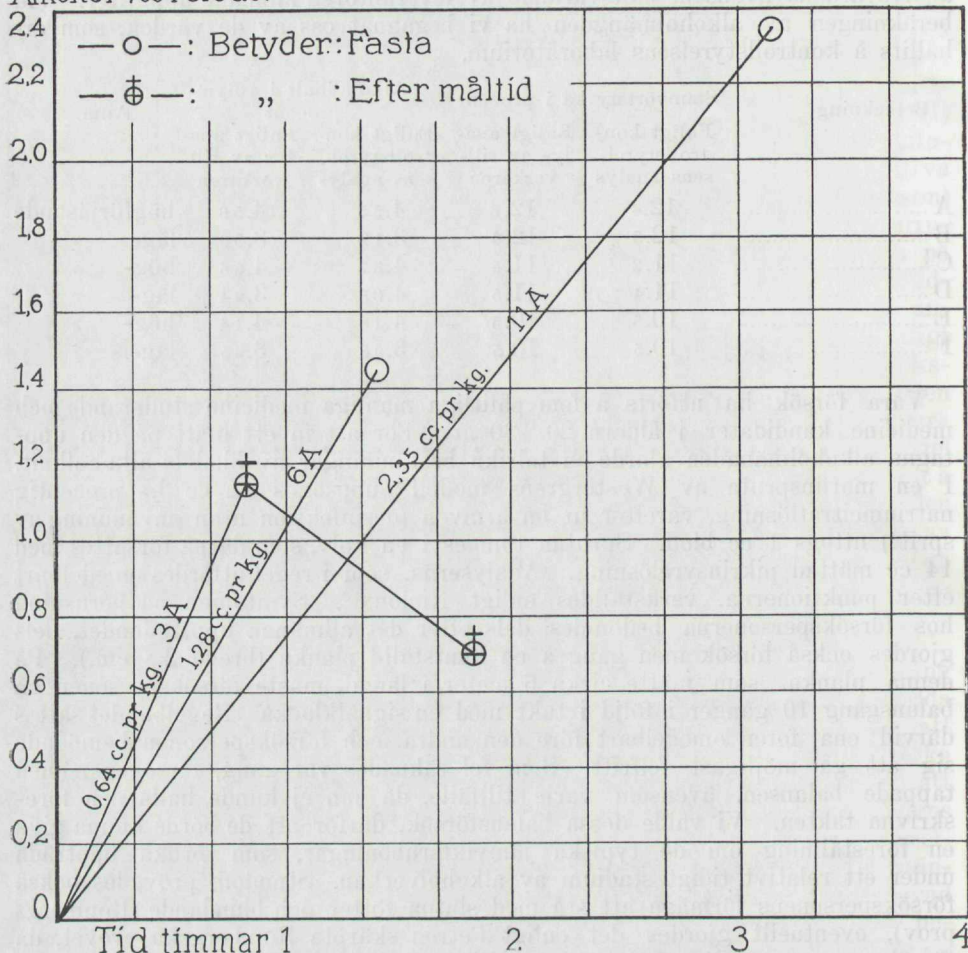

FIG. I. FÖRSÖKSPERSON K. S.

13.9. Fasta. Kl. 8.15 balansförsök: 1 fel. Blodprov 0.3 ‰. 9.30—11.45 dricker 11 flaskor A, d. v. s. 2.35 cc alkohol per kg. 10.50 balansförsök: 5 fel. 12.00 balansförsök: 49 fel. Rombergs prov negativt. Rombergs skärpta prov (enligt Petré) positivt. Kan ej stå på ett ben. Kl. 1 kan ej hålla sig kvar på plankan, vägrar att gå. 1.45 blodprov: 2.35 ‰ alkohol. Ligger sig. Kl. 2 känner sig dålig, har en häftig kräkning; stark yrsel, svarar tämligen redigt. På gången synes tydlig fumlighet. Kan, ehuru van att föra bil, på e. m. (5.30) ej taga sig hem på cykel. *Måttlig berusning.*

II. Försöksperson E. J., vikt 63.9 kg. Försökspersonen så gott som absolutist.

12.9. Ätit frukost (välling, kaffe) kl. 8. Kl. 9 balansförsök: 11 fel. 9.20 blodprov: 0.0 ‰ alkohol. 9.35—10.40 dricker 5½ flaska A, d. v. s. 1.29 cc alkohol per kg. (—c:a 0.1 cc). 10.55 blodprov: 1.25 ‰ alkohol. 10.40 kräks

Alkohol % i blodet

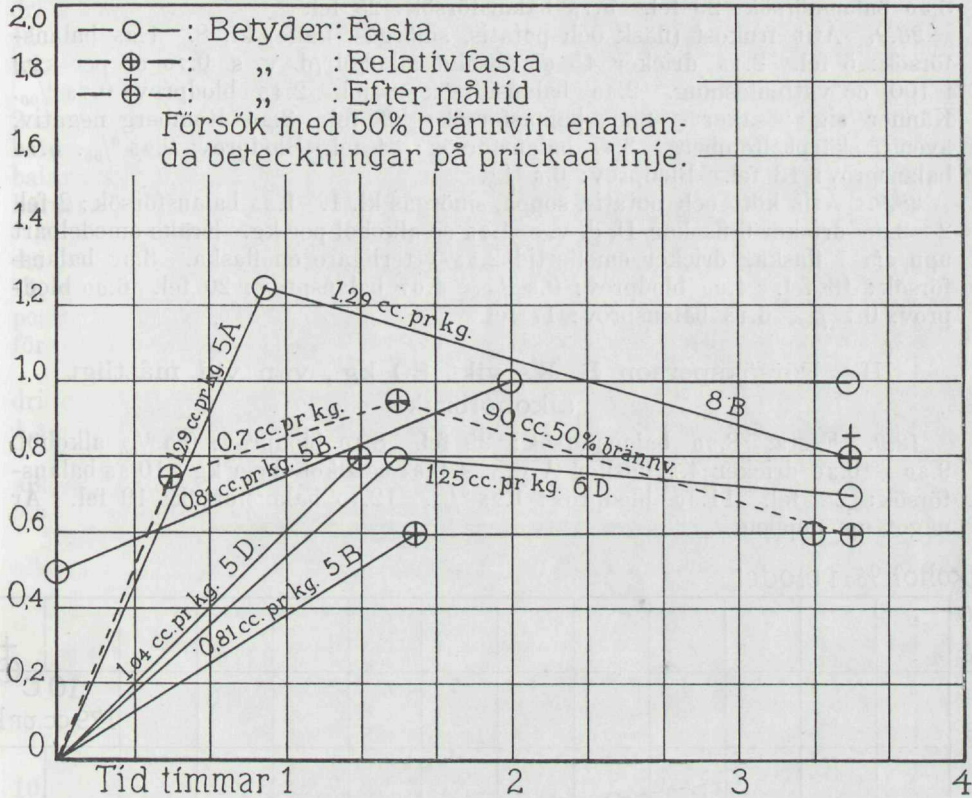

FIG. II. FÖRSÖKSPERSON E. J.

upp c:a 1 drinksglas. 11.05 dåsig, gör ett omtöcknat intryck. 11.15 kan ej stå på ett ben. 11.40 ny kräkning. 12.30 balansförsök: 24 fel. Tydlig, ehuru ej stark berusning.

13.9. Fasta. 8.30 balansförsök: 12 fel. 8.45 blodprov: 0.5 ‰ alkohol. 8.55—9.55 dricker 5 flaskor B, d. v. s. 0.81 cc per kg. 10.10 balansförsök: 16 fel, 11.20: 14 fel. Skärpt Romberg: vacklar. Blodprov: 1.0 ‰. 12.35 balansprov: 18 fel. 12.55 blodprov: 1.0 ‰. Något slö.

14.9. Ätit lunch 1.30. Kl. 2.30 balansförsök: 12 fel, blodprov 0.0 ‰. 2.50—4.20 dricker 8 flaskor B, d. v. s. 1.29 cc alkohol per kg. 4.32 balansförsök: 39 fel. 5.30 Romberg negativ, skärpt Romberg svagt positiv. 6.55 balansförsök: 41 fel. 7.05 blodprov 0.8 ‰ alkohol.¹⁾ Känner sig slö och trött. Ser slö ut.

19.9. Ätit frukost (fläsk, smörgås) kl. 9. 1.15 balansförsök: 5 fel. 1.55—2.20 dricker 5 flaskor B, d. v. s. 0.81 cc alkohol per kg. Stark och obehaglig känsla av spänning. Någon yrsel. Intet att anmärka i uppträdandet. 3.30 balansförsök: 11 fel. 3.45 blodprov: 0.6 ‰. 5.30 blodprov: 0.6 ‰. 5.35 balansförsök: 9 fel.

21.9. Ätit frukost kl. 8. Kl. 1.45 balansförsök: 2 fel. 1.55 blodprov: 0.0 ‰. 2—2.19 dricker 5 flaskor D, d. v. s. 1.04 cc alkohol per kg. Dåsig

¹⁾ Kurvan för ifrågavarande försök har av sannolikhetsskäl ansetts till sin första del sammanfalla med kurvan för försöket 12.9 (5 A).

och spänd. 2.35 balansförsök: 18 fel. 3.30 blodprov: 0.8 ‰. Är uppspelt. 3.40 balansförsök: 29 fel. 5.15 balansförsök: 25 fel.

26.9. Ätit frukost (fläsk och potatis, smörgås, kaffe) kl. 8. 1.35 balansförsök: 5 fel. 2.15 dricker 45 cc absolut alkohol (d. v. s. 0.70 cc per kg.) i 100 cc vattenlösning. 2.30 balansförsök: 8 fel. 2.45 blodprov: 0.75 ‰. Känner sig »osäker». 2.50 balansförsök: 23 fel. 3.20 Romberg negativ, ävenså skärpt Romberg, 3.45 balansförsök: 34 fel. Blodprov: 0.95 ‰. 5.45 balansprov: 13 fel. Blodprov: 0.6 ‰.

28.9. Ätit kött och potatis, soppa, smörgås kl. 1. 1.35 balansförsök: 2 fel. 2—2.50 dricker 6 flaskor D, d. v. s. 1.25 cc alkohol per kg. Kräks omedelbart upp c:a 1 flaska, dricker emellertid 2.55 ytterligare en flaska. 3.32 balansförsök: 13 fel. 4.00 blodprov: 0.8 ‰. 4.07 balansprov: 20 fel. 6.00 blodprov: 0.7 ‰. 6.15 balansprov: 17 fel.

III. Försöksperson B. K., vikt 80 kg., van vid måttligt alkoholbruk.

12.9. Fasta. 8.30 balansförsök: 25 fel. 8.50 blodprov: 0.0 ‰ alkohol. 9.30—10.30 dricker 4.5 flaskor A, d. v. s. 0.84 cc alkohol per kg. 10.35 balansförsök: 28 fel. 11.30 blodprov: 1.25 ‰. 12.40 balansförsök: 19 fel. Är något uppsluppen.

Alkohol ‰ i blodet

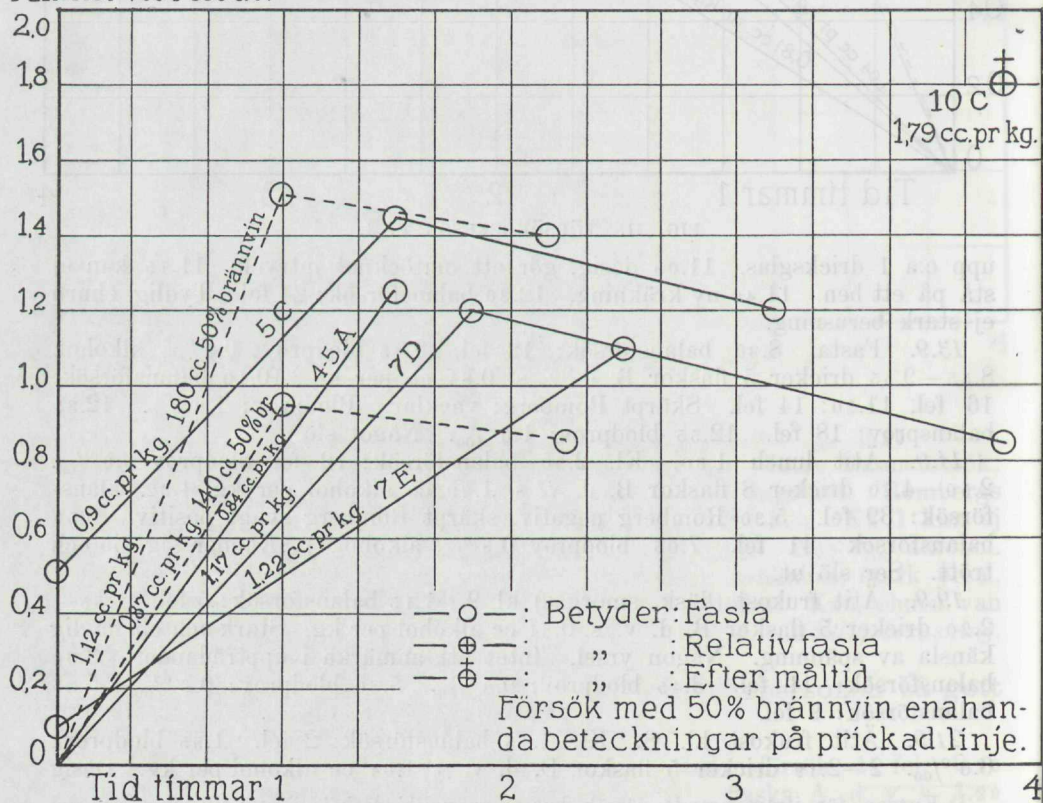

FIG. III. FÖRSÖKSPERSON B. K.

13.9. Fasta. 8.15 balansförsök: 21 fel. Blodprov: 0.5 ‰. 9.20—10.30 dricker 5 flaskor C, d. v. s. 0.90 cc alkohol per kg. 10.27 balansförsök: 19 fel. 11.10 blodprov: 1.45 ‰. 11.30 balansprov: 15 fel. 12.25 balansprov: 11 fel. 12.55 blodprov: 1.20 ‰.

14.9. Ätit kl. 12. Kl. 2 balansförsök: 8 fel. 2.40 blodprov: 0.0 ‰. 2.45—4.20 dricker 10 flaskor C, d. v. s. 1.79 cc alkohol per kg. 4.40 balansförsök: 95 fel. Romberg negativ, skärpt Romberg positiv. 7.18 d.o, balansförsök: 149 fel. Typiska symtom på lindrigt rus (pratar osammanhängande, högröstad). 7.20 blodprov: 1.8 ‰.

20.9. Fasta. 8.15 balansförsök: 20 fel. Blodprov: 0.0 ‰. 8.53—10.30 dricker 7 flaskor D, d. v. s. 1.17 cc alkohol per kg. 9.50 något uppsluppen. 11.00 balansförsök: 34 fel. 11.20 Romberg negativ, skärpt Romberg svagt positiv. Psykiskt något påverkad. 11.30 blodprov: 1.2 ‰. 1.30 balansförsök: 22 fel, blodprov: 0.85 ‰.

25.9. Fasta. 9.45 balansförsök: 14 fel, blodprov: 0.1 ‰. 10.25—11.35 dricker 7 flaskor E, d. v. s. 1.22 cc alkohol per kg. 11.45 balansförsök: 31 fel. 1.30 balansförsök: 27 fel, blodprov: 1.1 ‰. 2.35 balansförsök: 12 fel.

27.9. Fasta. 8.28 balansförsök: 17 fel. 8.30—8.32 dricker 70 cc absolut alkohol, d. v. s. 0.87 cc per kg., i 140 cc vätska. 9.05 balansförsök: 20 fel. 9.30 balansförsök: 21 fel, blodprov: 0.95 ‰. 10.45 blodprov: 0.85 ‰.

29.9. Fasta. 8.15 balansförsök: 11 fel. 8.30 dricker 90 cc absolut alkohol, d. v. s. 1.12 cc per kg., i 180 cc vätska. 9.20 balansförsök: 24 fel (mycket vinglig). 9.35 blodprov: 1.5 ‰. 10.35 balansförsök: 31 fel, rätt uppspelt. 10.42 blodprov: 1.4 ‰.

IV. Försöksperson O. S., vikt 53.2 kg., van vid måttligt alkoholbruk.

12.9. Fasta. 8.10 balansförsök: 7 fel. 9.07 blodprov: 0.25 ‰. 9.30—10.30 dricker 4 flaskor A, d. v. s. 1.13 cc alkohol per kg. 11.00 balansförsök: 10 fel. 11.25 blodprov: 1.5 ‰. 12.45 balansförsök: 3 fel.

13.9. Fasta. 8.45 balansförsök: 0 fel, blodprov: 0.65 ‰. 9.20—9.50 dricker 4 flaskor C, d. v. s. 1.08 cc alkohol per kg. 10.05 balansförsök: 14 fel. 11.05 blodprov: 1.4 ‰. 11.25 balansförsök: 5 fel. 12.30 balansförsök: 5 fel. 12.50 blodprov: 1.2 ‰.

14.9. Ätit kl. 11.15. Kl. 2 balansförsök: 2 fel. 2.45 blodprov: 0.0 ‰. 2.50—4.00 dricker 7 flaskor C, d. v. s. 1.89 cc alkohol per kg. 4.30 balansförsök: 43 fel. 5.30 Romberg negativ. 7.05 balansförsök: 30 fel. Verkar i sitt uppträdande måttligt berusad. 7.15 blodprov: 1.05 ‰. (Blodprov sent!)

20.9. Fasta. 8.20 balansförsök: 2 fel, blodprov: 0.0 ‰ alkohol. 8.30—9.53 dricker 7 flaskor D, d. v. s. 1.75 cc alkohol per kg. 9.50 pratsam. 10.00 balansförsök: 30 fel, Romberg negativ, skärpt Romberg positiv. 10.53 blodprov: 1.55 ‰. 11.15 balansförsök: 39 fel. Mycket skämtsam och uppsluppen. 1.00 blodprov: 1.3 ‰. 1.20 balansförsök: 36 fel.

25.9. Fasta. 9.55 balansförsök: 1 fel, blodprov: 0.1 ‰. 10.12—11.28 dricker 7 flaskor C, d. v. s. 1.89 cc alkohol per kg. 11.40 balansförsök: 52 fel. Romberg negativ, skärpt Romberg positiv. 1.10 balansförsök: 76 fel. 1.15 blodprov: 1.75 ‰. 2.30 balansförsök: 52 fel.

27.9. Fasta. 8.25 balansförsök: 0 fel. 8.30 dricker 45 cc absolut alkohol, d. v. s. 0.85 cc per kg., i 100 cc vätska. 9.00 balansförsök: 1 fel. 9.30 balansförsök: 5 fel. 9.45 blodprov 0.7 ‰. 10.05 balansförsök: 4 fel. 10.30 blodprov 0.7 ‰.

Alkohol % i blodet

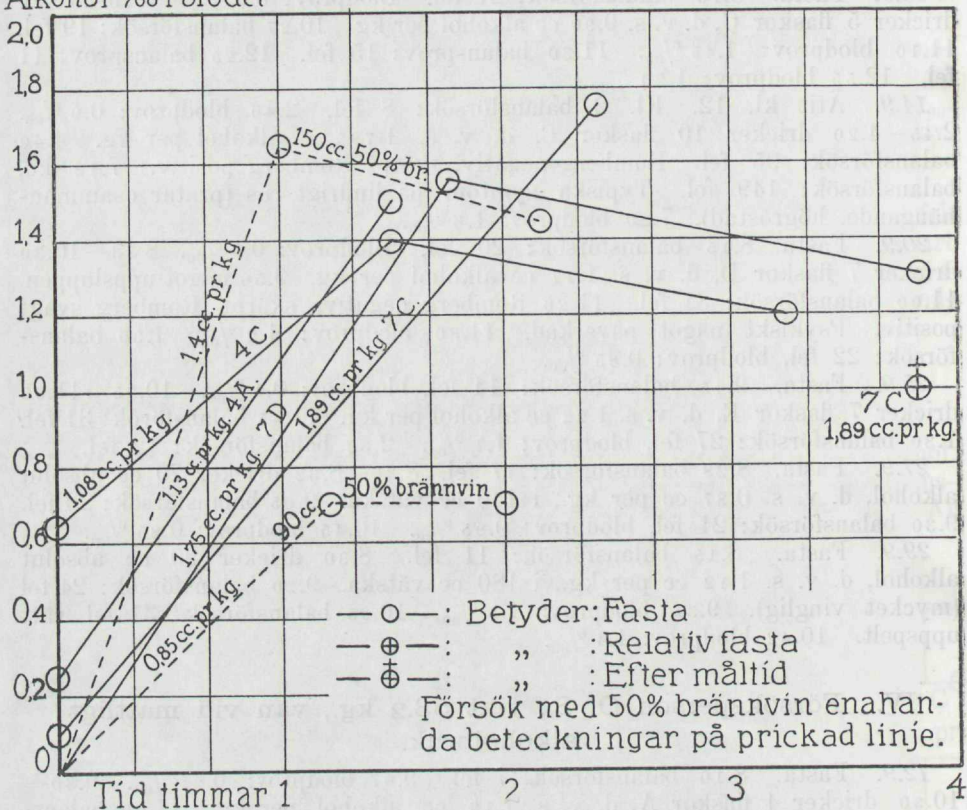

FIG. IV. FÖRSÖKSPERSON O. S.

29.9. Fasta. 8.30 balansförsök: 2 fel. 8.36 dricker 75 cc absolut alkohol, d. v. s. 1.40 cc per kg., i 150 cc vätska. 9.28 balansförsök: 28 fel, Romberg negativ, skärpt Romberg positiv. Resonerar livligt. 9.40 blodprov: 1.65 ‰. 10.45 balansförsök: 31 fel. 10.50 blodprov: 1.45 ‰.

V. Försöksperson H. B., vikt 80.9 kg., van vid måttligt alkoholbruk.

14.9. Ätit 9.30. 3.00 balansförsök: 1 fel, blodprov: 0.0 ‰. 3–4.15 dricker 10 flaskor C, d. v. s. 1.77 cc alkohol per kg. 4.15 balansförsök: 65 fel. Romberg negativ. 6.54 blodprov: 1.45 ‰. 7.00 balansförsök: 39 fel. Lindriga psykiska berusningssymtom.

19.9. Ätit (kött, smörgås) 8.30. 1.15 balansförsök: 2 fel. 1.56–2.13 dricker 5 flaskor B, d. v. s. 0.64 cc alkohol per kg. Någon spänning i buken, ej särskilt obehaglig genast efter drickningen. Obetydlig yrsel. 3.30 balansförsök: 1 fel. 3.48 blodprov: 0.5 ‰. 5.35 blodprov: 0.4 ‰. 5.40 balansförsök: 0 fel.

21.9. Fasta. 1.50 balansförsök: 1 fel. Blodprov: 0.0 ‰. 2–2.16 dricker 5 flaskor D, d. v. s. 0.82 cc alkohol per kg. 2.30 balansförsök: 2 fel, kän-

Alkohol % i blodet

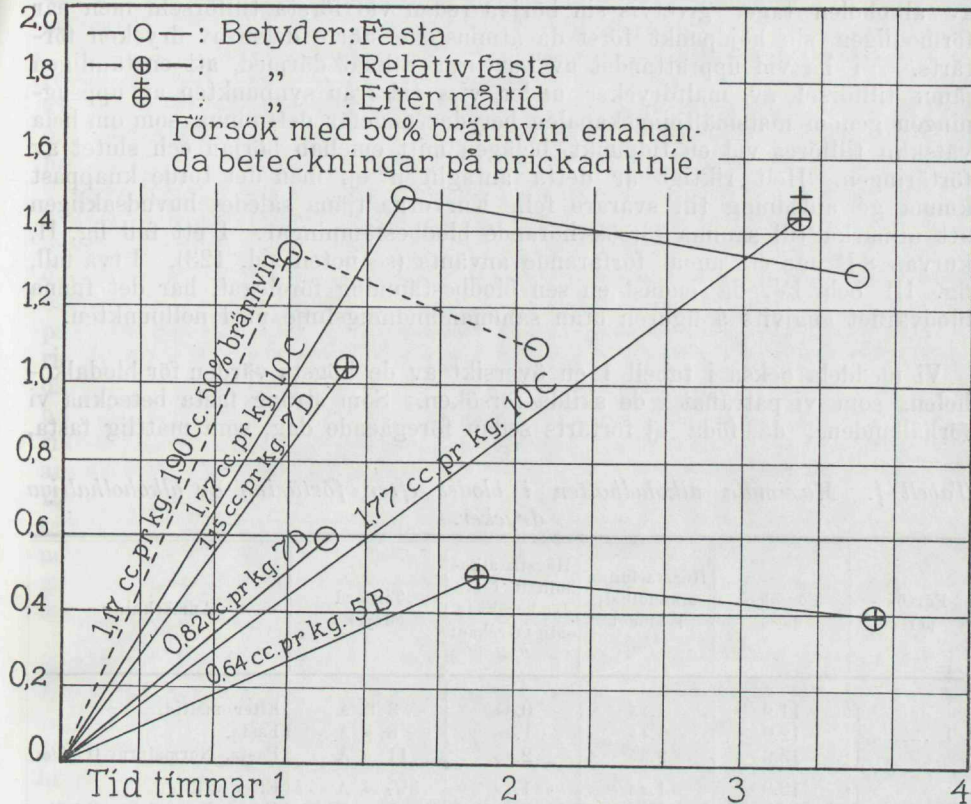

FIG. V. FÖRSÖKSPERSON H. B.

ner sig yr. 3.20 blodprov: 0.6 ‰. 3.35 balansförsök: 3 fel. 5.10 balansförsök: 4 fel.

26.9. Ätit (kött och smörgås) 8.15. 1.30 balansförsök: 0 fel. 2.10—2.35 dricker 7 flaskor D, d. v. s. 1.15 cc alkohol per kg. 3.35 balansförsök: 8 fel, blodprov: 1.05 ‰. 5.40 balansförsök: 10 fel.

28.9. Ätit (kött och potatis, ägg, smörgås) 12.30. 1.30 balansförsök: 0 fel. 2 2.55 dricker 10 flaskor C, d. v. s. 1.77 cc alkohol per kg. 3.26 balansförsök: 34 fel. 4.00 blodprov: 1.5 ‰. 4.10 balansförsök: 26 fel. 6.00 blodprov: 1.3 ‰, 6.10 balansförsök: 11 fel.

2.10. Fasta. 8.10 balansförsök: 2 fel. 8.27 dricker 95 cc absolut alkohol, d. v. s. 1.17 cc per kg., i 190 cc vätska. 9.30 balansförsök: 20 fel. 9.32 blodprov: 1.35 ‰. 10.25 balansförsök: 8 fel. 10.35 blodprov: 1.1 ‰.

För vinnande av bättre översikt sammanföra vi i fig. I—V i kurvform resultaten av de gjorda bestämningarna av blodets alkoholhalt. En viss osäkerhet gör sig därvid i många fall gällande med hänsyn till den tid, som bör tagas till utgångspunkt. Det ligger ju i sakens natur, att hos försökspersonerna tillförseln av maltdrycker måste försiggå under rätt lång tid, om man vill få förhållanden, jämförliga med dem, det praktiska livet erbjuder. Det kan sålunda ej vara tal om att såsom i t. ex. Mellanbys djurförsök på

en gång tillföra hela vätskemängden med hjälp av magsond. Uppsugningen av alkoholen tager givetvis sin början redan vid första tillförseln men när förmodligen sin höjdpunkt först då åtminstone större delen av drycken förtärs. Vi ha vid upprättandet av kurvorna räknat därmed, att en tämligen jämn tillförsel av maltdrycker under viss tid från synpunkten av uppsugningen genom matsmältningskanalen betyder ungefär detsamma, som om hela vätskan tillföres vid en tidpunkt, belägen mitt emellan början och slutet av förtäringen. Helt riktigt är detta antagligen ej, men det torde knappast kunna ge anledning till svårare fel. Kurvorna tjäna således huvudsakligen att utmärka till samma försök hörande blodbestämningar. I ett fall fig. II, kurvan 8 B har ett annat förfarande använts (se noten sid. 123). I två fall, fig. III och IV, då endast en sen blodbestämning förelegat, har det funna blodvärdet angivits å figuren utan sammanbindningslinje med nollpunkten.

Blodets
maximala
alkohol-
halt.

Vi meddela också i tabell 1 en översikt av de högsta värden för blodalkoholen, som vi påträffat i de skilda försöken. Som sträng fasta beteckna vi förhållandena, då föda ej förtärts sedan föregående dag, som måttlig fasta,

Tabell 1. Maximala alkoholhalten i blodet efter förtäring av alkoholhaltiga drycker.

Försöks- person	Försöks- dag	Högsta funna alkoholhalt i blodet ‰	Högsta alko- holhalt i blo- det beräknad enligt Gréhant ‰	Tillförd dryck	Anmärkning
I	11.9	1.15	0.64	3 fl. A	Efter måltid.
	12.9	1.45	1.28	6 » A	Fasta.
	13.9	2.35	2.35	11 » A	Fasta. Normalprov 0.3 ‰.
II	12.9	1.25	1.29	5½ » A	Efter måltid.
	13.9	1.0	0.81	5 » B	Fasta. Normalprov 0.5 ‰.
	14.9	0.8	1.29	8 » B	Efter måltid.
	19.9	0.6	0.81	5 » B	Relativ fasta.
	21.9	0.8	1.04	5 » D	» »
	26.9	0.95	0.7	100 cc 45 % alk.	» »
	28.9	0.8	1.25	6 fl. D	Efter måltid.
III	12.9	1.25	0.84	4½ » A	Fasta.
	13.9	1.45	0.90	5 » C	Fasta. Normalprov 0.5 ‰.
	14.9	1.8	1.79	10 » C	Efter måltid.
	20.9	1.2	1.17	7 » D	Fasta.
	25.9	1.1	1.22	7 » E	Fasta. Normalprov 0.1 ‰.
	27.9	0.95	0.87	140 cc 50 % alk.	Fasta.
	29.9	1.5	1.12	180 » 50 % »	»
IV	12.9	1.5	1.13	4 fl. A	Fasta. Normalprov 0.25 ‰.
	13.9	1.4	1.08	4 » C	» » 0.65 ‰.
	14.9	1.05	1.89	7 » C	Efter måltid (blodpr. sent).
	20.9	1.55	1.75	7 » D	Fasta.
	25.9	1.75	1.89	7 » C	Fasta. Normalprov 0.1 ‰.
	27.9	0.7	0.85	100 cc 45 % alk.	Fasta.
	29.9	1.65	1.40	150 » 50 % »	»
V	14.9	1.45	1.77	10 fl. C	Relativ fasta.
	19.9	0.5	0.64	5 » B	» »
	21.9	0.6	0.82	5 » D	Fasta.
	26.9	1.05	1.15	7 » D	Relativ fasta.
	28.9	1.5	1.77	10 » C	Efter måltid.
	2.10	1.35	1.17	190 cc 50 % alk.	Fasta.

då minst 5—6 timmar förflutit efter senaste måltid. Försöken betraktas som utförda i anslutning till måltid, då de ägt rum inom 2 à 3 timmar efter denna.

Som bekant, har Gréhant¹ angivit en enkel ehuru mycket approximativ regel för beräkning av den maximala alkoholhalten i blodet efter tillförseln av viss mängd alkohol, i det han antar en likformig fördelning av denna på organismen. Tillföras a cc per kg. kroppsvikt, blir således väntade alkoholhalten i blodet a ‰. I tabellen anges också dessa värden.

Granska vi nu till en början det allmänna förloppet av kurvorna för alkoholhalten i blodet efter tillförseln av maltdrycker, finna vi stort sett en god överensstämmelse med äldre iakttagelser rörande en del andra alkoholhaltiga drycker (vi hänvisa framför allt till Schweisheimers försök med vin). Under ett par timmar stiger alkoholhalten i blodet, håller sig därpå ytterligare ett par timmar tämligen konstant och sjunker småningom ned till 0. (Den ytterst ringa normalhalten alkohol i blod, som högst uppgår till 0.04 ‰, bortse vi därvid från). Oftast är blodet dagen efter försöket fritt från alkohol, dock ha vi i åtskilliga fall ännu omkring 22 timmar efter slutat förtärande av rikliga mängder maltdrycker funnit alkohol i blodet (0.3—0.65 ‰). I regel anses alkoholen ha försvunnit ur blodet redan 15 timmar efter det den förtärts (Schweisheimer). Möjligen blir förhållandet något annorlunda, när den tas i mycket utspädd form och säkerligen då resorberas långsammare (jämför nedan!). I de fall, där blodet redan före försöket innehållit alkohol, är det givetvis nödvändigt att frånräkna detta värde från det senare i försöket funna, om man vill ha kännedom om den under försöket resorberade alkohelmängden.

Beaktar man det nyssnämnda förhållandet, finner man hos samtliga försökspersoner (se tabell 1) efter intagande av maltdrycker på ytterst få undantag när ett något lägre värde för blodets maximala alkoholhalt, än man efter Gréhants regel väntat. Däremot finner man i de fall, där alkoholen tagits i 40—50 procentig lösning, på ett undantag när (vid ringa tillförsel av alkohol), högre värden än efter Gréhants regel.

Beträffande inverkan av måltid på alkoholhalten i blodet efter maltdrycker framgår den tydligt ur tabell 2, där med varandra jämförliga försök sammanförts. Inverkan
av måltid.

Tabell 2. *Inverkan av måltid på alkoholhalten i blodet efter förtäring av maltdrycker.*

Försöksperson	Försöksdag	Förhållande till måltid	Förtärd mängd malt-drycker	Tillförd mängd alkohol cc per kg.	Högsta värdet i blodet på alkoholhalten
II.....	21.9	Relativ fasta	5 fl. D	1.04	0.8 ‰
	28.9	Efter måltid	6 » D	1.25	0.8 »
II.....	13.9	Fasta	5 » B	0.81	1.0 »
	19.9	Relativ fasta	5 » B	0.81	0.6 »
V.....	14.9	» »	10 » C	1.77	1.45 »
	28.9	Efter måltid	10 » C	1.77	1.5 »

Som framgår av tabellen, når försökspersonen II 21.9 efter att i relativ fasta ha intagit 5 flaskor D (1.04 cc alkohol per kg.) en högsta alkoholhalt i blodet om 0.8 ‰, 28.9 efter kraftig måltid nås samma värde av 6 flaskor D (1.25 cc alkohol per kg.). Alkoholverkan, sådan den tog sig uttryck i balans-

¹ C. r. Soc. de Biol. 1881, 1896, 1899.

försök och det allmänna uppträdandet, var snarast större i förra fallet än i senare. En jämförelse mellan försöken 13.9 och 19.9 hos samma försöksperson visar en motsvarande skillnad mellan sträng och relativ fasta. Beträffande försökspersonen V lämnar tabellen intet stöd för en motsvarande inverkan av måltid. Kurvorna i fig. V visa emellertid, att en sådan helt visst förefinnes men döljes därav, att blodproven tagits olika sent.

Betydelsen av alkoholens koncentration i den tillförda vätskan. Ovan har påpekats, hurusom en viss mängd alkohol, ingiven i form av maltdrycker, i regel åstadkommer en högsta alkoholhalt i blodet lägre än efter Gréhants regel, medan förhållandet är omvänt för den i koncentrerad form intagna alkoholen. Detta innebär uppenbarligen detsamma, som Mellanby konstaterat å hundar, nämligen att alkoholen i stark koncentration snabbare uppsuges. Ytterligare stöd härför lämna ock fig. II—V. Söker man av de gjorda försöken få en jämförelse mellan de ungefärliga mängder alkohol, som behöva tillföras ena gången i form av 40—50 procent vattenlösning, andra gången i form av de undersökta maltdryckerna, finner man i senare fallet rätt väsentligt högre värden, i medeltal cirka 20—30 procent. Att märka är emellertid, att denna ökning i alkoholmängden i form av maltdrycker väl skulle ge ungefär samma maximala höjd, men att denna fortfarande skulle nås snabbare i den koncentrerade formen. Man kunde möjligen vänta sig, att symtomen av alkoholverkan skulle vara mer utpräglade (och även försvinna något snabbare) för en viss alkoholhalt i blodet i de fall, där stegringen skett snabbare, såsom förhållandet torde vara med de koncentrerade alkoholhaltiga dryckerna i våra försök. Som bekant har ock Mellanby ansett sig av sina försök kunna draga en dylik slutsats. En närmare granskning av våra protokoll visar icke ett sådant förhållande. Som regel äro symtomen på alkoholverkan (t. ex. antalet fel vid balansförsöken) snarast mindre uttalade för en och samma alkoholkoncentration i blodet efter intagande av starkt koncentrerad dryck än efter maltdryck. Tilläggas bör emellertid, att våra försök knappast torde kunna ge tillförlitliga upplysningar på denna punkt, då som regel försöken med koncentrerade lösningar företagits relativt sent, då en viss tillvänjning hunnit ske.

Resultaten av försöken visa, som framgår av tabell 1, liknande förhållande för de undersökta maltdryckerna med hänsyn till verkningar på blodets alkoholhalt. Den avgörande faktorn här är, såsom man kan vänta, den tillförda alkoholmängden. Helt uteslutas kan väl ej, att även den olika alkoholkoncentrationen i maltdryckerna kan spela någon roll för alkoholens uppsugande, denna är i varje fall så obetydlig, att den ej kunnat påvisas i våra försök.

Symtom på alkoholverkan.

Av intresse äro de följder av alkoholverkan, som erhållits i försöken med maltdrycker. Stort sett växla de alltefter de tillförda mängderna mellan knappt märkbara symtom och typiska tecken på måttlig berusning. Visserligen är berusning ett föga skarpt definierat begrepp, men då det har stor praktisk betydelse, torde det vara lämpligt att också här begagna det. Vi anse oss hos alla våra försökspersoner vid tillräckligt ymnigt förtärande av maltdrycker ha fått fram mer eller mindre karaktäristiska berusningssymtom. Lättast framkallades de hos försöksperson II, som redan efter c:a $5\frac{1}{2}$ flaskor A, av vilken mängd c:a ett glas kräcktes upp, verkade något omtöcknad, samtidigt som han själv kände sig illamående. Blodalkoholhalten var blott 1.25 ‰. Antagligen var denna försöksperson särskilt känslig för alkohol, vilket också stämmer med erfarenheterna från de övriga försöken. Rätt lindriga berusningssymtom förededde försöksperson III efter 10 flaskor C, vid en alkoholhalt i blodet av 1.8 ‰. Samtidigt med den ganska uttalade svårigheten

att bibehålla jämvikten förefanns här en påtaglig pratsamhet, som ju i många fall brukar känneteckna ett lindrigt rus. Liknande symtom förefunnos hos försöksperson IV efter 7 flaskor C eller D (14.9, 20.9, 25.9) vid 1.05 ‰—1.75 ‰ blodalkohol. Försöksperson V visade ännu efter 10 flaskor C och vid 1.45 ‰ alkohol i blodet blott rätt lindriga psykiska symtom. Den mest uttalade berusningseffekten förefanns hos försöksperson I efter 11 flaskor A, där uttalat illamående, kräkningar och starka jämviktsrubbingar förelågo (2.35 ‰ blodalkohol).

Av betydelse är, att man i vissa av våra försöksserier finner en stark stegring i symtomen på alkoholintoxikation vid en relativt måttlig höjning i blodets alkoholhalt. Så t. ex. påvisades hos försöksperson V vid en alkoholhalt i blodet om 0.5—0.6 ‰ inga andra objektiva symtom på alkoholverkan. Vid 1 ‰ ses måttliga balansrubbingar, vid 1.3—1.5 ‰ äro dessa mycket uttalade. På försöksperson I märktes i det yttre ingen inverkan alls vid 1.15—1.45 ‰, medan, såsom ovan framhållits, särdeles uttalade symtom förefunnits vid 2.35 ‰.

Vi finna således otvetydiga tecken på lindrig till måttlig berusning vid en alkoholhalt i blodet av 1.05—2.35 ‰. Dessa värden stämma väl överens med Schweisheimers.¹ Han fann i flera fall lätt omtöckning, i ett total berusning vid 1.2—1.5 ‰, och det högsta värde, han fann i blodet hos starkt berusade personer, var 2.3 ‰. Häremot kan invändas, att Nicloux² hos djur funnit lindrigt rus först vid 3 ‰, en siffra, om vilken Widmark³ anser, att den i allmänhet väl kan tillämpas på människor. Emellertid synes Widmark själv i åtskilliga fall ha funnit tydliga berusningssymtom långt tidigare. A priori synes det högeligen sannolikt, att man skall finna vida högre värden för djur, där blott grova rubbingar merendels låta sig påvisa (jämför Melanbys yttrande angående hundar, »at a period when the animal must be considerably affected by the alcohol, which is at a high concentration in the blood, there is no reliable indication of the abnormality of the nervous system, much less can a true judgement be made of the intensity of the intoxication.») (Citerade arbetet sid. 30), och ur det ovan nämnda förhållandet, att ringa ökning i alkoholhalten över en viss gräns kan ge väsentlig ökning i effekt, framgår nödvändigheten av direkta iakttagelser.

Den omständigheten, att våra försökspersoner utan större svårigheter lyckats med de undersökta maltdryckerna framkalla berusningssymtom, talar starkt därför, att ett missbruk av dem i berusningssyfte kan tänkas förekomma. Det torde få anses ganska säkert fastställt, att 20 liter vätska eller mera kan inmundigas på ett dygn av vissa personer (Schweisheimer uppger t. ex. för vissa av honom undersökta drinkare en ölkonsumtion, som vissa dagar kan uppgå till 15—23 liter). Även om man för svenska förhållanden skulle vilja väsentligt reducera denna siffra, torde det efter de gjorda försöken få anses högst sannolikt, att verklig berusning med maltdrycker bör i praktiken kunna ernås, men högst betydliga vätskemängder bli då nödvändiga.

Samtidigt måste emellertid betonas, att den alkoholmängd, som förekommer i en eller ett par flaskor av de prövade maltdryckerna, är så pass ringa, att dess verkningar torde vara skäligen obetydliga, särskilt om de förtäras i samband med måltid. Medan sålunda de meddelade försöken visa, att maltdryckerna i fråga kunna användas i berusningssyfte, tala de på intet sätt emot en lojal användning som måltidsdryck.

¹ Deutsch. Arch. f. klin. Med. 109 (1912—13): 271.

² Thèse, Paris 1900.

³ Hygiea 79 (1917): 168.

2. »Av maltdryckssakkunnige uppgives (sid. 62), att endast med en koncentrationsstegring av 10—15 procent av ursprungsstyrkan kan en för smaksinnet förnimbar ändring inträda. Är uppgiften i fråga riktig? Önskvärt är, att särskilda smakexperiment utföras för ådagaläggande av den koncentrationsstegring, som erfordras för att smakförändring skall inträda.»

Minsta för smaken förnimbara koncentrationsstegring i extrakthalt.

Till besvarande av den framställda frågan ha vi å oss själva verkställt smakförsök i enlighet med metoden för de riktiga och falska fallen. Portioner om 5 cc, i de senare försöken 15 cc, av de båda prover, som skulle jämföras, placerades till lika antal i 10 bägare, varpå försökspersonen sökte enbart med ledning av smaken hänföra dem till ena eller andra provet. Av o vissa fall räknades hälften som riktiga, hälften som falska. En säker skillnad i smak ansågs förefinnas för försökspersonen, när han i minst 75 procent av fallen avgav riktigt utlåtande. Resultatet framgår av tabell 3.

Tabell 3. Jämförande smakförsök med maltdrycker av olika extrakthalt.

Jämförda drycker.....	A och C		A och $\frac{A+C^1}{2}$		D och F		D och $\frac{D+F^1}{2}$	
Dryckernas extrakthalt	12.6	11.5	12.6	12.05	11.5	10.5	11.5	11.0
Relativ skillnad i extrakthalt	9 %		4.5 %		9 %		4 %	
Antalet riktiga fall: E. H. ...	90 %		70 %		90 %		50 %	
G. L. ...	90 %		40 %					

Som av tabellen framgår, kunna båda försökspersonerna med ganska stor säkerhet konstatera en skillnad i extrakthalt, då denna uppgår till 9 procent. Vid en motsvarande skillnad om 4—4.5 procent kunde de behövlige 75 procent riktiga fall ej erhållas i någon av försöksserierna. Som synes, inträder därför för dessa försökspersoner en för smaksinnet förnimbar ändring med en koncentrationsstegring mellan 4 och 9 procent.

3. »Kan det ur medicinsk synpunkt göras sannolikt, att en fullt utjäst dryck mera tillfredsställer det mänskliga smaksinnet än en icke utjäst dryck? Kan pasteuriseringen av en maltdryck anses bibringa denna sådana egenskaper, att drycken blir mindre smaklig än en icke pasteuriserad?»

Beträffande den första av dessa frågor få vi uttala, att det icke torde vara möjligt att betrakta detta spörsmål från synpunkten av den medicinska erfarenheten.

Enquête över malt-dryckers smak.

Då vi emellertid muntligen underrättats från kontrollstyrelsen, att det vore önskvärt, om någon uppfattning kunde ernås över allmänhetens smakbedömning av maltdrycker av växlande beredning, ha vi ej velat undandraga oss att i samråd med direktör B. Almgren i A.-B. Stockholms förenade bryggerier utsända provbrygder till ett antal personer med anhållan om svar å frågor enligt följande cirkulär.

»Härmed översändes enligt överenskommelse prov å maltdrycker med begäran, att Ni godhetsfullt ville avsmaka dem och jämföra dels de med 1 och 2 betecknade proven under två på varandra följande dagar, dels upprepa

¹ Betyder, att lika delar A och C, resp. D och F blandats.

samma försök med proven A och B (vilka äro identiska med de förstnämnda men annorlunda betecknade). Härvid böra proven serveras enligt kända regler (c:a 8°—10° temp.) och förtäras till måltid eller även oberoende därav, om så önskas.

Vi äro tacksamma för svar å följande frågor:

1) Anser Ni något eller några av Er tillsända prov lämpliga som måltidsdryck eller dryck i allmänhet?

2) Föredrager Ni något eller några av dem framför de andra? I vilken ordning smaka de Eder?

3) Kan Ni ange de smakegenskaper, på vilka Ni grundar Edra omdömen under 1) och 2)?

4) Hur utfaller Er jämförelse med pilsnerdricka av klass II?

Svaren torde godhetsfullt tillställas under tecknad Hammarsten, Observatoriegatan 1, senast den 21 september.

Stockholm den 14 september 1922.

E. Hammarsten.

G. Liljestränd.»

Proven ha utgjorts av de vid ovan beskrivna försök använda och med A, B, C, D, E och F betecknade dryckerna, vilka ställts till vårt förfogande. Smakbedömarnas antal har varit 75, varav omkring $\frac{1}{3}$ utgjorts av personer i bryggeriverksamhet.

Smakförsöken anordnades så, att försökspersonerna medelst lottning uppdelades i 3 lika stora grupper. Till varje grupp sändes ett av maltdrycks-paren A—B, C—D, E—F, och var person erhöi 8 flaskor. För kontrollens skull voro flaskorna med samma innehåll alltid betecknade på två sätt.

För ernående av större enhetlighet ha svaren indrivits så, att 20 st. erhållits inom varje grupp.

Ordnandet av ingångna utlåtanden har i hög grad försvarats därav att många svarat på frågor, som ej framstälts, men förbisett de i vårt cirkulär fixerade. Detta förklarar varför siffrorna i kol. II och IV på flera ställen ej täcka försökspersonernas antal.

Tabell 4.

Dryck	Lämplighet som						Jämförelse parvis AB, CD, EF	Jämförelse med klass II			Direkta fel vid jämförelsen kol. III
	måltidsdryck			läskedryck				+	—	?	
A	+	—	?	+	—	?	8	+	—	?	7
B	6	5	2	6	2	2	5	8	5	2	
C	5	4	2	6	2	2	6	7	6	1	9
D	15	—	—	12	—	—	3 2?	11	2	2	
E	13	—	1	11	—	1	9	10	3	2	11
F	12	1	—	11	1	1	0	11	4	5	
	12	1	—	10	1	1		11	3	6	

+ betyder i kol. II: lämplig, i kol. IV: bättre än klass II.

— » » » olämplig, » » » sämre » » »

? » » » » tvekan, » » » tvekan.

I kol. III betyda siffrorna antalet uttalanden till förmån för den ena eller andra drycken (med avseende på D tvekan i 2 fall). I kol. V betyda siffrorna det antal utlåtanden, där ingen skillnad kunnat göras eller där olikartade drycker bestämt betecknats som lika.

De tillfrågade personernas smakbedömning kan sammanfattas sålunda:

Dryckerna A och B (12.6 stamvört):

Knappast lämpliga som måltids- eller läskedrycker.

A möjligen något bättre än B.

Ingendera avsevärt bättre än pilsnerdricka av klass II.

Dryckerna C och D (11.5 stamvört):

Lämpliga måltids- och läskedrycker.

Ungefärligen likvärdiga i smak.

Båda avgjort bättre än pilsnerdricka av klass II.

Dryckerna E och F (10.5 stamvört):

Lämpliga måltids- och läskedrycker.

Kunna ej säkert särskiljas i smak (11 fel på 20).

Företrädet framför pilsnerdricka av klass II ej så avgjort som för C och D.

Den andra frågan i punkt 3 ha vi tyvärr ej kunnat upptaga till bedömning. Vi hade visserligen överenskommit med A.-B. Stockholms bryggerier om smakbedömningsförsök liknande de här ovan beskrivna. Dessa försök kommo emellertid ej till utförande, då vi på grund av force majeure ej kunde erhålla några pasteuriserade drycker.

Stockholm den 7 oktober 1922.

EINAR HAMMARSTEN.

G. LILJESTRAND.

Bil. I.

Analysattest.

Maltdrycksprov, betecknade A, B, C, D, E och F, inlämnade av doktor E. Hammarsten till kontrollstyrelsens laboratorium för undersökning:

	Spec. vikt	A l k o h o l h a l t		Extraktalt i vikt %	Stamvört- styrka i vikt %
		i volym %	i vikt %		
Prov A	1.01473	4.55	3.56	5.47	12.4
» B	1.02609	3.12	2.40	7.62	12.3
» C	1.01139	4.37	3.43	4.50	11.2
» D	1.01527	4.03	3.14	5.30	11.4
» E	1.01001	4.18	3.28	4.08	10.5
» F	1.01200	3.98	3.11	4.47	10.5

Stockholm, Kungl. kontrollstyrelsens laboratorium den 3 oktober 1922.

Otto Holmberg.

Bil. B.

Utdrag ur protokoll, hållet vid sammanträde i kontrollstyrelsen den 17 oktober 1922.

Närvarande: Överdirektören ZETHELIUS, ledamöterna LAGERGREN och ENVALL, byråchefen THULIN samt i ärendet tillkallade sakkunniga ingenjören B. ALMGREN och överkontrollören fl. dr. CARL VON SCHEELE.

Föredraganden byråchefen Thulin anmälde följande på grundvalen av överläggningar, vilka förts med sakkunniga, som tillkallats av chefen för finansdepartementet, inom kontrollstyrelsen utarbetade förslag till

förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker samt förordning angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl, ävensom

motiv till förenämnda författningsförslag.

Det skulle antecknas, att ingenjören Almgren deltagit vid behandlingen av kap. I, II, III, IV, och V i utlåtandet, samt suppleanten för honom, disponenten Sven Sandwall, vid behandlingen av kap. VI, VII och VIII samt vid granskningen av lagtexten.

Efter överläggning beslöt kontrollstyrelsen avgiva utlåtande enligt registret.

Ingenjören Almgren, anförde därefter:

»Vad angår den första stora huvudfrågan om *starkölsförbud* yttrade jag i den reservation, som jag hade anledning avgiva till 1920 års maltdrycks-sakkunnigas betänkande, såsom sammanfattning följande:

’Då man på grund av rena kristidsförhållanden icke haft möjlighet att få pröva verkningarna av den vid 1917 års riksdag antagna först från och med ingången av år 1919 gällande förordningen angående försäljning av rusdrycker i vad den samma avser ölet, men då den konsumerande allmänheten helt visst med tillfredsställelse skulle hälsa ett tillhandahållande av något kraftigare maltdrycker, torde rättvisan och billigheten kräva, att, innan frågan om förbud mot ölförsäljning upptages till avgörande, man sökte få utrönt, om icke ett tillfredsställande resultat kunde ernås med tillämpandet av berörda bestämmelser rörande tillhandahållandet av öl. Det torde numera icke behöva möta alltför stora svårigheter för systembolagen att tillsammans med bryggerierna överenskomma om de lämpligaste anordningarna härför. Den, som vill underkasta sig det med motbokskontrollen förenade besväret för erhållande av ett glas gott öl, bör icke avstängas från möjligheten härtill.’

Den uppfattning, åt vilken jag sålunda givit uttryck, saknar jag anledning frångå. Att de hinder av teknisk art för anordnandet av en betryggande kontroll över starkölsförsäljningen, som tidigare förefunnits, icke längre kunna sägas vara för handen, torde framgå såväl av ett flertal länsstyrelsers yttranden över 1920 års maltdryckssakkunnigas betänkande, som av de förnyade yttranden i frågan, som på kontrollstyrelsens hemställan under innevarande

år avgivits av ett antal av de större systembolagen i landet. Från att tidigare så gott som alla systembolagen såsom ett skäl för starkölsförbud åberopat kontrollsvårigheter, hava nu, som framgår av redogörelsen å sid. 35 o. ff. i betänkanDET, ett stort antal bolag som sin mening uttalat, att de kontrolltekniska svårigheterna måste anses i stort sett övervunna. Det har även i flere av yttrandena från systembolagen numera medgivits, att efterfrågan å starkare öl verkligen gjort sig gällande från allmänhetens sida.

På grund av vad sålunda anförts har jag icke kunnat biträda kontrollstyrelsens förslag om införande av permanent starkölsförbud.

Beträffande den del av kontrollstyrelsens yttrande, som berör frågan om *förbättrandet av pilsnerdrinkats smak och hållbarhet*, får jag anföra följande:

I min förenämnda reservation till 1920 års maltdryckssakkunnigas betänkande framhöll jag (å sid. 86), att enligt min mening mellan de hittillsvarande starkare maltdryckerna och det nuvarande pilsnerdrinkat med dess högsta extrakthalt av 9.5 procent finnes rum för åtskilliga maltdrycker, som måste anses relativt ofarliga, en åsikt som jag sedan dess icke heller haft någon anledning frångå.

När det gäller att närmare precisera, huru en förbättring av det nuvarande pilsnerdrinkat med avseende på smak och hållbarhet skulle kunna genomföras, delar jag den mening, som i detta avseende av kontrollstyrelsen uttalats, att en dylik förbättring kan ske endast genom en höjning av ifrågavarande maltdryckers såväl extrakt- som alkoholhalt. Beträffande storleken av denna höjning, hyser jag dock en från kontrollstyrelsens mening avvikande åsikt.

Kontrollstyrelsens förslag innebär, att maltdrycker av andra klassen skulle få hava en högsta alkoholhalt av 3.1 viktprocent och en högsta stamvörtstyrka av 10 procent. Därjämte föreslår kontrollstyrelsen i 46 § av det av styrelsen utarbetade förslaget till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker införande ett s. k. remedium, vilket för alkoholhalten skulle utgöra 0.2 procent och för extrakthalten 0.4 procent.

Då jag nu haft att taga ståndpunkt i den föreliggande frågan, har jag sökt grunda densamma på de iakttagelser jag under de senaste åren själv kunnat göra, de åsikter i frågan, jag av framstående in- och utländska fackmän hört uttalas ävensom den erfarenhet, som i praktiken vunnits i andra länder med högt stående maltdrycksindustri.

Det resultat, till vilket jag därvid kommit, är att om man ifråga om smak och hållbarhet vill giva de nuvarande maltdryckerna av klass II en verklig förbättring, så böra dessa dryckers alkoholhalt höjas till 3.2 viktprocent och deras ursprungliga stamvörtstyrka till 10.5 procent. Beträffande alkoholhalten bör det av kontrollstyrelsen föreslagna remediet av 0.2 procent bibehållas, ifråga om stamvörtstyrkan däremot kan, om den av mig föreslagna extraktgränsen fastställs, remediet borttagas.

I detta samband tillåter jag mig påpeka, att tack vare kontrollstyrelsens tillmötesgående en av vår tids allra främste fackmän på bryggeriteknikens område, professor Wilhelm Windisch vid Versuchs- und Lehranstalt für Brauerei i Berlin fick tillfälle att inför styrelsen redogöra för sin ståndpunkt i den föreliggande frågan, och att han därvid såsom sin på erfarenheten från såväl Sverige som andra länder grundade mening uttalade, att en för vårt land lämplig maltdryck skulle erhållas, om denna drycks alkohol- och stamvörtstyrka bestämdes just till 3.2 resp. 10.5 procent.

Skillnaden ifråga om maltdryckernas av klass II alkohol- och extrakthalt enligt min mening och den av kontrollstyrelsen intagna ståndpunkten är sålunda ganska ringa. Den belöper sig, som synes beträffande alkoholhalten blott till

0.1 procent och i fråga om extrakthalten endast till 0.5 procent, i senare avseendet, såsom jag längre fram skall visa i praktiken ej ens till så mycket, då jag, som sagts, ej påyrkar något remedium för stamvörtstyrkan.

Då jag, trots den ringa skillnaden emellan min och kontrollstyrelsens åsikt härutinnan, likväl vidhåller min egen ståndpunkt, så sker detta bl. a. av det skäl, att jag hyser den bestämda uppfattningen, att i fråga om relativt så svaga maltdrycker, som de om vilka här är fråga, varje ytterligare ökning av blott en tiondels procent i dessa dryckers alkohol- och extrakthalt medför en höjning av deras kvalitet, en mening, som även av professor Windisch bestämt uttalades vid hans ovannämnda besök i kontrollstyrelsen.

Särskilt vad hållbarheten beträffar torde såväl enligt vissa i Finland utförda försök, för vilka i kontrollstyrelsens yttrande närmare redogöres, som enligt inom bryggeriindustrien i allmänhet vunnen erfarenhet, ett underskridande av den av mig föreslagna alkoholhalten icke vara tillrådligt.

Beträffande alkoholhalten hos maltdrycker av klass II uppstår till sist den frågan, huruvida den av mig påyrkade gränsen av 3.2 viktprocent i nykterhetshänseende kan medföra större risk än den av kontrollstyrelsen föreslagna, blott 0.1 procent lägre. I detta avseende får jag hänvisa till en av de slutsatser kontrollstyrelsen dragit ur de försök, som på kontrollstyrelsens föranstaltande verkställts av med. lic. Einar Hammarsten och med. dr Göran Liljestrand. Efter en redogörelse för försöken yttrar nämligen kontrollstyrelsen bl. a. följande:

„Härav torde man vara berättigad att sluta till, att en mindre höjning i alkoholhalten hos det nuvarande pilsnerdrickat skulle hava en ringa om ens någon betydelse ur nykterhetssynpunkt. Däremot skulle otvivelaktigt en mera betydande höjning (mer än $\frac{1}{2}$ procent) visa sig föranleda olägenheter i nykterhetsavseende.”

Den av mig föreslagna höjningen av pilsnerdrickats alkoholhalt överstiger sålunda icke den av kontrollstyrelsen såsom riskfri ansedda gränsen för alkoholhaltens ökning.

För övrigt torde man väl beträffande det nu föreliggande spørsmålet vara berättigad att göra sig den frågan: Är det antagligt att under de förhållanden, som med avseende på maltdrycksförtäring verkligen äga rum (alltså inga laboratorieförsök) en maltdryck med 3.2 viktsprocent alkohol kan anses farlig, under det att en med 3.1 procent anses ofarlig? Enligt mitt förmenande, tror jag att denna fråga kan besvaras nekande.

Beträffande den blivande extraktgränsen har jag, som ovan sagts, ansett, att densamma bör bestämmas till 10.5 procent och att i så fall i fråga om denna något s. k. remedium icke behöver finnas. Jag anser det nämligen ur flera synpunkter — bl. a. för undvikande av onödiga meningsskiljaktigheter mellan tillverkaren och kontrollmyndigheten — mera tilltalande, att tillverkaren ej beträffande stamvörtstyrkan ligger alldeles inpå den fastställda gränsen, utan att han såsom hitills i regel skett för vinnande av nödig säkerhet håller sig några tiondels procent under densamma. Med en högsta tillåten extrakthalt av 10.5 procent skulle stamvörtstyrkan sålunda i praktiken ligga emellan 10.3 och 10.2 procent och alltså med endast två à tre tiondels procent överstiga det av kontrollstyrelsen föreslagna extraktmaximum. Men redan denna ringa ökning i extrakthalten möjliggör enligt vunnen erfarenhet någon variation av maltdryckstyperna, vilken på många platser med hänsyn till allmänhetens smak torde vara önskvärd. En maltdrycks extrakthalt är givetvis i och för sig utan betydelse från nykterhetssynpunkt. 1920 års

maltdryckssakkunniga hava ju också i sitt utlåtande förordat slopandet av varje extraktgräns. Det är närmast med hänsyn till förjäsningsgraden, som extraktgränsen bör ses ur nykterhetssynpunkt. Då nu kontrollstyrelsen, och detta med all rätt, ej ansett sig böra uppgiva den kombinerade extrakt- och alkoholgräns, vilken icke minst ur kontrollsynpunkt har ett stort berättigande, så synes det mig dock som om kontrollstyrelsen gått för långt i sin fruktan för en för hög förjäsning, en fruktan som just varit grundläggande för styrelsens beslut att föreslå extrakthalten till endast 10 procent.

Till detta resultat har styrelsen kommit genom att antaga att det vore för svenska förhållanden påkallat att räkna med en förjäsningsgrad av 62 procent. Av de 52 analysfall, som legat till grund för styrelsens nyss nämnda åskådning, hava dock 27 visat en mindre förjäsning än 60 procent och 37 mindre än 61 procent. Det torde därför enligt min mening vara skäl i att för framtiden liksom hittills till grund för den kombinerade extrakt- och alkoholgränsen lägga en medelförjäsning av 60 procent. Gör man detta, beredes tillverkaren möjlighet att, som ovan sagts, där så finnes önskligt i någon mån variera maltdryckstyperna. Tillverkar han sådana typer, som kunna medföra en högre utjäsning, får han rätta stamvörtstyrkan därefter, d. v. s. sänka densamma i erforderlig mån, vill han däremot framställa typer, som erfordra en mindre förjäsning, kan han inom vissa gränser utan risk tillåta sig att i något högre grad utnyttja det tillåtna extraktmaximum.

I detta samband bör måhända ej förbises, att det rättsfall i ett mål angående för hög alkoholhalt i svagdricka, för vilket kontrollstyrelsen i sitt yttrande redogjort, hos landets bryggare befastat den uppfattningen, att i den hittillsvarande kombinerade extrakt- och alkoholgränsen, extrakthalten varit den avgörande faktorn.

Med den avfattning, som i det nya förslaget till tillverkningsförförordning givits hithörande bestämmelse, föranlåtes tillverkaren till ett noggrant aktgivande på förjäsningsgradens behöriga reglerande. Härav blir en följd att bryggerierna, för att icke riskera ett överskridande av den fastställda alkoholgränsen, hänvisas att arbeta med lägre förjäsningsgrader än tillföre, och det måste under sådana förhållanden anses principiellt oriktigt att, såsom kontrollstyrelsen nu gör, för framtiden räkna med högre förjäsning än hittills, när utvecklingen uppenbarligen måste komma att gå i motsatt riktning. För övrigt borde det, om enbart alkoholgränsens överskridande skall kunna konstituera straffansvar, som ovan framhållits, vara ur nykterhetssynpunkt likgiltigt, hur extraktgränsen fastställes.

På nu anförda skäl har jag ej kunnat finna, att de av kontrollstyrelsen föreslagna förändringarna av alkohol- och extraktalt för maltdrycker av klass II skulle medgiva den av allmänheten önskade och av ett flertal myndigheter och korporationer förordade förbättringen av det nuvarande pilsnerdrickat.

Ehuru jag icke haft tillfälle deltaga i behandlingen av själva lagtexten och de frågor, som sammanhånga med de av kontrollstyrelsen föreslagna förenklingar i fråga om kontrollen m. m., har jag slutligen ansett mig böra tillkännagiva, att jag i dessa delar till fullo instämmer i, vad som anförts av disponenten Sven Sandwall i hans till betänkandet fogade reservation.»

Överkontrollören von Schéele anförde:

»Från ovan framlagda förslag till förförordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker har undertecknad beträffande 2 § varit av avvikande mening, och anser jag mig i detta avseende böra framhålla följande.

I enlighet med de för ovanstående utredning lämnade direktiven borde undersökningen, därest densamma gäve vid handen, att tillverkning och försäljning av de starkare maltdryckerna borde förbjudas, inriktas på möjligheterna att förbättra det nuvarande pilsnerdrickats hållbarhet och smak. Denna fråga är även för den stora allmänheten av största betydelse. Särskilt i vårt land, där på grund av de långa avstånden maltdryckerna ofta behöva transporteras och förvaras under längre tid, är det av vikt att äga tillgång till en fullt hållbar maltdryck.

Det enda undersökningsmaterial beträffande hållbarheten hos olika maltdrycker, som vid föreliggande utredning stått till förfogande, har varit de Kap. II angivna, i Finland utförda försöken i detta avseende. Härav synes framgå, att en maltdryck med en alkoholhalt av 3.5 volymprocent ej är hållbar längre tid än 8—10 dagar, samt att vid denna alkoholhalt utveckling av bakterier fortfarande pågår. Höjes däremot alkoholhalten till 4 volymprocent, har hållbarheten ökat till 16—20 dagar och bakterieverksamheten upphört.

En maltdryck med denna alkoholhalt har följaktligen en hållbarhet, som kan betraktas såsom fullt tillfredsställande.

Då utredningen ej givit vid handen, att vid en lägre alkoholhalt än 4 volymprocent, motsvarande 3.2 viktsprocent, en maltdryck av tillfredsställande hållbarhet kan erhållas, synes mig på frågans nuvarande standpunkt ej tillrädligt att sätta alkoholhalten under denna gräns.

Med avseende på möjligheten att förbättra pilsnerdrickats smak har av de vid utredningen tillkallade medicinska fackmännen framhållits, att en stegring av extrakthalten i maltdryckerna av intill 9 procent är erforderlig, för att en märkbar skillnad i smaken skall kunna konstateras. Med nuvarande högsta stamvörtstyrka i pilsnerdrickat av 9.5 procent skulle härigenom erhållas en maltdryck med 10.4 procent stamvörtstyrka, vilken vid normal förjäsning av 60 procent motsvaras av 3.9 volymprocent alkohol.

Någon påtaglig smakförbättring beträffande pilsnerdrickat synes sålunda ej kunna påräknas vid en stamvörtstyrka av 10 procent, vilket enligt det framlagda förslaget utgör den högsta tillåtna gränsen för densamma.

En stamvörtstyrka av 10.5 procent och den däremot vid normal förjäsning svarande alkoholhalten av 3.2 viktsprocent synes mig följaktligen erforderlig för att giva det nuvarande pilsnerdrickat såväl den smakförbättring som den hållbarhet, som den gjorda utredningen avser att bibringa detsamma. Beträffande alkoholhalten bör i ansvarsbestämmelserna ett remedium av 0.2 procent medgivas.»

Ledamoten Envall yttrade:

»Med åberopande av de skäl doktor von Schéele anført får jag föreslå, att högsta gränserna beträffande stamvörtstyrka och alkoholhalt för maltdrycker av andra klassen sättas till respektive 10.5 och 3.2 viktsprocent med ett remedium i ansvarsbestämmelserna för alkoholhalten av 0.2 procent.»

Ledamoten Lagergren anförde:

»Omdaningslusten har nu sträckt sig även till själva kontrollförfarandet vid maltdryckstillverkningen. Dock är det veterligt och kan av mig på grund av långvarig erfarenhet sanningsenligt vitsordas, att det nuvarande systemet med blandad mekanisk och lokal personkontroll vid de skattepliktiga bryggerierna fungerat synnerligen väl till båtad för såväl statens skatteintressen som tillverkarens behov att i denna ömtåliga näring erhålla skälig rörelse-

frihet. Riksdagen har så nyligen som år 1920 konfirmerat detta system, i det att riksdagen, med bifall till ett förslag härrörande från ingen mindre än kontrollstyrelsen, då medgav en väsentlig *höjning* av dagarvodena till maltdryckskontrollörerna. Meningen är nu att medelst anordnande av bokföringskontroll vid bryggerierna göra de nuvarande kontrollörerna i allt väsentligt överflödiga och sålunda vinna önskad kostnadsbesparing. Det torde till en början vara tvekelaktigt, huruvida de hittillsvarande överkontrollörerna äga den utbildning, som erfordras för övertagandet av dem pålagda nya uppgifter härutinnan.

Kontrollstyrelsen förmenar emellertid, att en kontroll, anordnad enligt föreliggande förslag, skulle bli minst lika effektiv som med nuvarande kontrollsystem. Det ligger väl i öppen dag att så ej kan vara förhållandet. En i direktivet möjlig avsedd ökad effektivitet på den punkt, som ligger kontrollstyrelsen särskilt om hjärtat, eller att tillverkaren förpliktas att iakttaga alkoholgränsen, är allenast en konsekvent utveckling av nuvarande kontrollsystem. Mönstret till den föreslagna bokföringskontrollen är hämtat från Norge och Danmark. De lovord, som kunnat uppsamlas från dessa länder, torde emellertid i och för sig icke utgöra skäl för svenska myndigheter och svenska statsmakter att överge ett kontrollsystem, som under nitton år prövats och befunnits för landet lämpligt.

Jag skall nedan med anslutning till en av kontrollstyrelsen nyligen vidtagen åtgärd, innefattande ändrade signaler, uppvisa, hurusom med bibehållande av den nuvarande lokala personkontrollen väsentliga besparingar kunna ernås.

En inom kontrollstyrelsen på senare tider ofta hörd och nu framförd anmärkning är att de äldre tillverkningsförfordningarna, maltskatteförfordningen inberäknad, äro orediga och otydliga, och prisas i stället den nyligen utfärdade sockerbeskattningsförfordningen. Det tillkommer icke mig att träda inom skranket för de betrodde och erfarne män, vilka på sin tid besörjt avfattningen av dessa samma skatteförfordningar. Åt framtiden bör överlämnas att bedöma, huruvida de nutida revisionisterna bättre lyckats i den svåra konsten att skriva lagar för folket. Så mycket kan nu, inför det för två år sedan planlagda företaget, sägas, att en ohämmad reformsträvan ej alltid bottnar i ett praktiskt behov av förändringar men ofta i en sådan sinnesförfattning hos omdanaren, där vad andra uppbyggt blir undermåligt och allenast det prisvärt, som hämtats ur dennes eget medvetande. Säkerligen kan därför i de på området gällande författningar, med vilka kontrollpersonalen gjort sig väl förtrogen, inpassas vad nu angelägnast är.

Beträffande kontrollkostnaderna får jag anföra följande.

För vartdera av tillverkningsåren 1918—1919 och 1919—1920 har styrelsen tillförene meddelat sådana bestämmelser att arvodena till kontrollörerna vid samtliga skattepliktiga bryggerier utgått med då medgivet maximibelopp av 3 kronor per dag. Dessförinnan var ett dagarvode av 2 kronor 50 öre det allmänna förekommade.

Under de båda tillverkningsåren 1920—1921 och 1921—1922 hava de av 1920 års riksdag bifallna förhöjningarna kommit till tillämpning. Det högsta dagarvodet, 5 kronor, har av kontrollstyrelsen anvisats vid vartdera av omkring tjugu bryggerier. Eljest har 4 kronor under dessa två år varit det vanliga.

Tillverkningsåren 1920—1921 och 1921—1922 innesluta i sig det kalenderår 1921, vilket tagits till utgångspunkt för kontrollstyrelsens nu föreliggande kostnadsberäkningar. Detta år har på sätt nyss angivits, vad beträffar malt-dryckskontrollörerna, varit särskilt kostsamt i jämförelse med tidigare kalen-

derår. Så blir även förhållandet med de första nio månaderna av år 1922. För det nya tillverkningsår, som inträtt med den 1 oktober 1922, ställer sig saken annorlunda, sedan kontrollstyrelsen i skrivelse till överkontrollörerna den 5 maj 1922 anbefallt en *sänkning* av arvoden vid de skattepliktiga bryggerierna därhän, att i allmänhet arvodet till kontrollör vid ett skattepliktigt bryggeri finge beräknas till 3 kronor för dag men att vid de allra största bryggerierna, eller om bryggeri på landsbygden vore synnerligen olämpligt beläget för kontrollen, arvodet finge av överkontrollör föreslås till högst 4 kronor för dag, (d. v. s. i de fall, där under två tillverkningsår 5 kronor kunnat påräknas). Denna beskärning av arvodesbeloppen har skett utan att någon som helst lättnad i kontrollörernas åligganden vidtagits. Kan en sådan åstadkommas utan att kontrollens effektivitet äventyras, lär uppenbarligen, med fortgående på den av kontrollstyrelsen redan inslagna vägen, en ytterligare sänkning kunna genomföras. En utväg, vilkens lämplighet och riskfrihet ingen ordkonst förmår undanskymma, är då att kontrollörernas besök vid skattepliktigt bryggeri inskränkas till i regeln två i veckan. För närvarande är i 18 § av gällande ordningsstadga för maldrycksbryggerierna föreskrivet, att minst tre besök i veckan skola verkställas. Jag anser, att redan efter en dylik lätt vidtagen ändring i ordningsstadgan man kan komma ned till ett dagarvode av i allmänhet 2 kronor. I förhållande till de av kontrollstyrelsen för år 1921 angivna kostnaderna för maldryckskontrollörerna, i allmänhet då avlönade med 4 kronor, belöper sig besparingen sålunda till icke mindre än 50 procent, därvid med fasthållande av den aritmetiska proportionen mellan talen 4 och 5 under år 1921 de nya arvoden skulle bli respektive 2 och 2 kronor 50 öre. Den här föreslagna utvägen till besparingar innebär jämväl en viss skonsamhet mot kontrollörskåren, därest nu denna synpunkt får något betyda. För överkontrollörernas del synes vid bibehållet kontrollsystem det i propositionen nr 189 år 1921 föreslagna årsarvudet av 5,000 kronor vara lämpligt.

Vad angår överförande till kontrollstyrelsen av vissa befogenheter, anser jag den ståndpunkt länsstyrelsen i Kristianstads län intagit vara den riktiga (Kap. VII sid. 104). Länsstyrelsens i Älvsborgs län principiella invändning att en för stark administrativ centralisering i allmänhet ej är lycklig kan ge något att tänka på.

Efter genomförande av starkölsförbudet, mot vilket jag ej har något att erinra, lär allmänheten hava berättigade anspråk på att äga tillgång till en mellanstark maldryck, som är skäligen välsmakande och tillräckligt hållbar. En sådan kan enligt vad den tillkallade sakkunnige doktor von Schéele framhåller — väl med stöd av den uppfattning den kände specialisten på området professor W. Windisch uttalat — vara att påräkna med 10 $\frac{1}{2}$ procents stamvörtstyrka. Det torde vara på tiden, att inom alkohollagstiftningen hänsyn tages till önskningarna hos de samhälleligt värdefulla och oförvillat nykterhetsvänliga befolkningselement, vilka förstå att varsamt handskas med de alkoholhaltiga dryckerna. Någon ny upptäckt har ej nu gjorts att även jämförelsevis alkoholsvaga maldrycker kunna med framgång brukas i berusnings-syfte. Ett sådant användningssätt av vissa måttlösa individer eller möjligheten därtill kan ej tagas till intäkt för den nedprutning kontrollstyrelsen i detta avseende föreslår.»

Överdirektören tillkännagav, att disponenten Sandwall gjort följande skriftliga uttalande:

»Kungl. kontrollstyrelsen har i Kap. VI av sitt yttrande (förenklingar ifråga om kontrollen) föreslagit, att vissa av de uppgifter, som nu påvåla kontrollörerna skulle överflyttas till överkontrollörerna och att kontrollörerna skulle ersättas med s. k. kontrollombud. I samband med denna förändring har styrelsen ansett det för kontrollens effektivitet vara nödvändigt, att tillverkare bleve skyldig föra en särskild försäljningsjournal och att en granskning i kontrollsyfte av tillverkarens bokföring ägde rum.

Då jag hyser den uppfattningen, att den rent tekniska kontrollen, sådan den av kontrollstyrelsen i dess yttrande föreslagits, kommer att bliva fullt effektiv, vilket jag också tror mig hava inför styrelsen påvisat, har jag för min del icke kunnat tillstyrka vad kontrollstyrelsen sålunda föreslagit ifråga om försäljningsjournal och om bokföringskontroll.

Förandet av försäljningsjournal skulle för många, särskilt de mindre bryggerierna medföra ett icke av behovet påkallat tillskott i kontorsarbetet. Dst är visserligen sant, att väl redan nu vid många bryggerier en försäljningsstatistik föres, men densamma behöver ej nödvändigtvis vara framförd dag för dag vid viss bestämd tidpunkt, något som väl måste bli fallet, om försäljningsjournalen skall kunna fylla det därmed avsedda ändamålet i kontrollsyfte.

Då vidare de förluster i maltdryckernas volym, som alltid måste uppstå från vörtpannan till jäskällaren och från denna till lagerkällaren och tappningen, äro högst olika i olika bryggerier, blir därav en följd, att ett riktigt bedömande av försäljningsjournalens siffror i förhållande till siffrorna i bryggjournalen i hög grad försvåras, en omständighet som kan befaras medföra onödiga meningsskiljaktigheter emellan tillverkare och kontrollpersonal.

Granskningen av tillverkarens handelsböcker har kontrollstyrelsen tänkt sig ske såsom en s. k. stickprovskontroll efter order från kontrollstyrelsen i varje särskilt fall.

Jag hyser härom den åsikten, att denna stickprovskontroll kommer att bliva utan betydelse för kontrollens effektivitet och att den kommer att pålägga kontrollmyndigheterna, särskilt överkontrollörerna, ett arbete beträffande vilket dessa i allmänhet icke kunna hava den vana och säkerhet, som oundgängligen erfordras, därest bokföringsgranskningen skall kunna giva något tillförlitligt resultat.

Rörande själva lagtexten i förslaget till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker har jag för min del ansett, att densamma i erforderliga delar bort få en avfattning, som överensstämmer dels med det av mig gjorda avstyrkandet av bestämmelserna om förandet av försäljningsjournal, dels med de av ingenjören Almgren i hans särskilda yttrande framhållna åsikter, vilka av mig i allo delas.»

Ur protokollet:

Erik Englund.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Skrivelse till Konungen	3
Författningsförslag.	
Förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker...	7
Förslag till förordning angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl	22
Motiv.	
Inledning	25
Kap. I. Starkölsförbudet	29
Kap. II. Till frågan om förbättrande av pilsnerdrinkats smak och hållbarhet	43
Kap. III. Frågan om övergång från volymprocent till viktprocentsberäkning	57
Kap. IV. Om ansvar vid överskridande av fastställda alkoholgränser	59
Kap. V. Bör produktionsbeskattningssystem införas eller bör det nuvarande systemet med maltskatt bibehållas?	74
Kap. VI. Förenklningar ifråga om kontrollen	89
Kap. VII. Överförandet till kontrollstyrelsen av vissa befogenheter	103
Kap. VIII. Speciell motivering	110
Bilagor.	
<i>Bil. A.</i> Vissa undersökningar och utredningar ifråga om maltdrycker, utförda av laboratorn E. Hammarsten och docenten G. Liljestränd	119
<i>Bil. B.</i> Utdrag ur protokoll, hållet vid sammanträde i kontrollstyrelsen den 17 oktober 1922	135

Innehållsförteckning

Skrivelse till Konungen

Förordning om

Förslag till förordning om

Motiv

Förordning

Kap. I

Kap. II

Kap. III

Kap. IV

Kap. V

Kap. VI

Kap. VII

Kap. VIII

Bilagor

Bilaga I

Bilaga II

Bilaga III

Bilaga IV

Bilaga V

Bilaga VI

Bilaga VII

Bilaga VIII

Bilaga IX

Bilaga X

Bilaga XI

Bilaga XII

Bilaga XIII

Bilaga XIV

Bilaga XV

Bilaga XVI

Bilaga XVII

Bilaga XVIII

Bilaga XIX

Bilaga XX

Bilaga XXI

Bilaga XXII

Bilaga XXIII

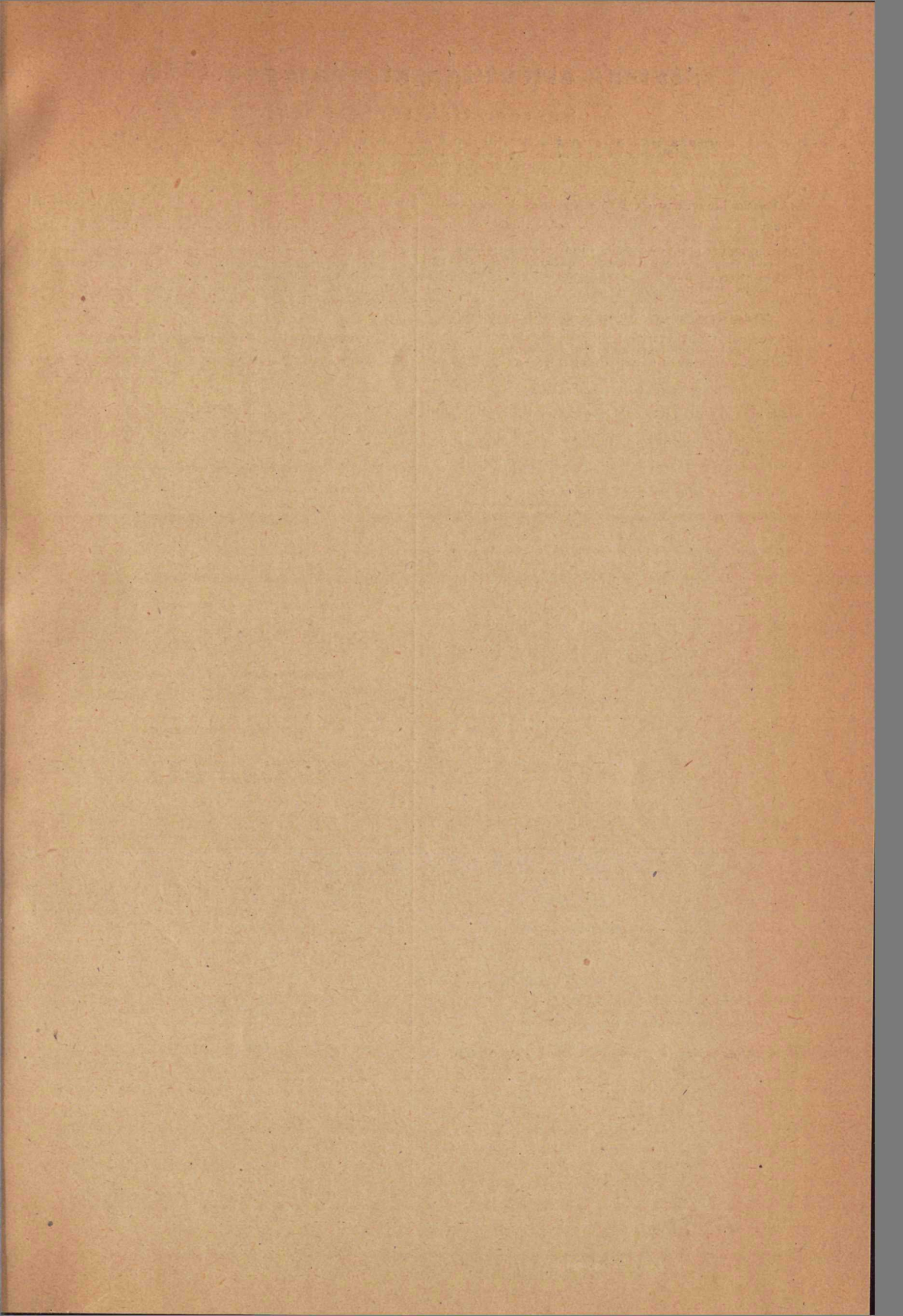
Bilaga XXIV

Bilaga XXV

Bilaga XXVI

Bilaga XXVII

Bilaga XXVIII

Statens offentliga utredningar 1922.

Systematisk förteckning.

(Siffrorna inom parentes hänvisa till den kronologiska förteckningen för januari—mars 1922.
Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen från och med april 1922.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förbered. utkast till strafflag. Förmögenhetsbrotten. 2. (17)
Lekmannaelementets använd. inom civilprocessen. (25)
Bet. rör. internering av farliga återfallsförbrytare. (26)
Utkast till lag om visst tryggnad av byggnadsborge-
närers fordringar m. m. [26]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1921 års pensionskommittés betänkande. 1. (10)
Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. [1]
Statistiksakkunnigas betänkande. [15]

Kommunalförvaltning.

Städernas skyldigheter och rättigheter i förhållande till
staten. (3)
Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 3. (15)
Bilaga till d.o. (16)
Om röstsammanräkning vid kommunala val. [21]

Statens och kommunernas finansväsen.

Bet. ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker.
(11)
Utl. ang. kontrollen över sockertillverkningen. (13)
Tull- och traktatkommitténs utredningar och betän-
kanden. 8. Valutafrågan. (19) 9. Järnvägsfrakternas
reglering. (21) 10. Åtgärder till skydd mot s. k. valuta-
dumping. (34) 11. Pappersindustriens produktions-
förhållanden. [36]
Utredning angående ett svenskt statslotteri. (24)
Betänkande och förslag ang. utbildningskurser inom
tullverket. [23]
Åtgärder mot godsanhopning i tullpackhus m. m. [30]
Förslag till förordning ang. tillverkning och beskattning
av maltdrycker m. m. [37]

Politi.

Betänkande och förslag rörande brandskyddsföreskrifter
och ordnandet av brandväsendet inom riket. 7. Be-
tänkande med förslag till Kungl. Majts nådiga stadga
angående skydd för människor vid brandfara inom
industriella arbetslokaler. [28]

Socialpolitik.

Utredning och förslag angående vården av blinda. (30)
Byggnadsarbetarsakkunnigas bet. 2. Arbetsstatistisk
undersökning rörande husbyggnadsverksamheten. [2]
Förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning
m. m. [33]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med förslag till livsmedelslag. (4) Bihang
1 till d.o. (5) Bihang 2 till d.o. (6)
Patentlagstiftningskommitténs bet. 7. Förslag till lag
om rätt till tidnings eller tidskrifts titel m. m. [9]
Statsmakterna och bränsleanskaffningen under krigs-
åren. [14]
Mellanhandssakkunnigas betänkande. [20]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande angående förvaltningen av kronans jord-
bruksdomäner. (2)
Jordkommissionens betänkande. 1. Förslag till lag an-
gående rätt att förvärva och besitta fast egendom. (8)
Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. [7]
Om lappskattelandsinstitutet. [10]
Förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande
jakt- och fågelskydd. 2. Ändringar i jaktlagen, frid-
lysningsbestämmelser m. m. [16]
Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 1. Bok-
föringsåret 1919—1920. [18]

Betänkande med förslag angående arrendators rätt till
ersättning för elektrisk anläggning. [19]
Kolonisationskommitténs betänkande 1922. [22] Bilaga
till d.o. [32]
Förslag till författningar angående handel med och im-
port av utsädesfrö ävensom till omorganisation av
frökontrollverksamheten m. m. [25]
Redogörelse för de ecklesiastiska boställena. 5. Värmlands
län. [27]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Bet. ang. statens övertagande av förädlingsverksam-
heten betr. avkastningen från statens skogar. (28)

Industri.

Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. [4]

Handel och sjöfart.

Bet. rör. lönereglering vid lots- och fyrstaten. (20)

Kommunikationsväsen.

Betänkande om ostkustbanan. (18)
Järnvägsstyrelsens yttrande över d.o. (23)
Ostkustbanekommitténs promemoria med anledning av
järnvägsstyrelsens yttrande. (27)
Järnvägsstyrelsens erinringar med anledning av ost-
kustbanekommitténs promemoria. (31)
Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Majt den 28
april och 5 maj 1922. [3]
Utredning rörande den s. k. Nyköpings kanal. [24]

Bank-, kredit- och penningväsen.

1921 års fastighetskreditsakkunniga. Betänkande 1. [35]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Skolkommisionens betänkande. 1:1—2. Grunder för
en ny läroverksorganisation. (33) 2. Historiska över-
sikter m. m. (29) 3. Statistiska utredningar. (32)
4. Det högre skolväsendet i utlandet. (1)
Förslag till om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket. (7)
Bet. ang. Chalmerska institutets omorganisation. (12)
Ortnamnen i Värmlands län. 7. (22)
Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning
och organisation i Skåne. [5]
Utredn. ang. statsunderstöd för idrottens främjande. [8]
Betänkande med förslag till lag angående kulturminnes-
vård. 1. Historik etc. samt bilagor. [11] 2. Förslag
och motiv. [12]
Högskolornas lönerregleringskommittés bet. 2. Fackhög-
skolor och övriga vetenskapliga anstalter. [13]
Betänkande och förslag rörande det akademiska be-
fördringsväsendet. [17]
Supplement nr 1 till Sveriges familjenamn. [31]

Försvarsväsen.

Utredning rörande understöd åt änkor efter manskap
vid armén och marinen. (9)
Betänkande angående officerskårens vid flottan rekry-
tering och utbildning. (14)
Tillägg till bet. betr. förädrädsverksamheten vid marinen. [6]
Flottans skolsakkunnigas betänkande 3 angående skol-
reglemente för flottan. 1. Skolor och kurser för sjö-
manskårens manskap. [29]
1920 års krigslagstiftningskommittés betänkande. [34]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.